

ANTILVTHE-

RI, LIBER TERTIVS: VOTORVM MO-

nasticorum perpetuam stabilitatem asserens, profes-
sionisq; cœnobiticæ institutum, laudabile esse &
probatissimum, demonstrans.

¶ Quā graue sit malū: monasticam uitā professum, cō-
tra eius uota & instituta scriptis pugnare. Cap. I.

DEROSQVE EST INVENIRE I.
usque adeo in malorum profundū demer-
sos, ut cum tetrum aliquod facinus admise-
rint & graue piaculum: non modo suam nō
agnoscant iniquitatē aut illius ducātur pœ-
nitudine, sed & eam insuper defendāt, uer-
baq; concinnēt ad excusandas excusatiōes
in peccatis, immo contendant se nihil mali

egisse: sed bonum opus cōmendatione q; dignum, ad quod alijs p-
suadendū: adductis undecūq; rationibus, totis neruis annituntur.
Quēadmodū solent interdū occurrere, qui cū ieiunium ecclesia-
sticū soluerint ut carni indulgeāt: primū extenuāt apud alios id eo-
rum factū: dānantes ieiunij obseruationē. causantes ieiunium esse
minimū bonorū operū quod deo possit exhiberi: & inter omnia,
postremo reponendū loco, quo uideatur eius solutio: modica esse
aut minima præuaricatio. Quod tamē eorū dictū, omnino uerita-
ti aduersatur, & Christianæ religionis pietati. quādoquidē quāto
difficilius factū est opus aliquod & laboriosius, afflictiuūq; magis:
tāto melius est (ubi reliqua omnia pari se habēt modo) & utilius,
deoq; acceptius. At qui longe molestius est & grauius homini ieiu-
niū: q̄ nō nulla alia opa bona, quod in ipso, intraneā corpis afflictio-
nē nobis ipsis irrogamus. Adde, quod ad refrenandā carnis petulā-
tiā, multo p̄p̄inqui⁹ & uicinius cōducat ieiuniū: q̄ alia bonorū ope-
rū exercitia. Ea autē carnalis lasciuia repressio, cū primis est nobis
necessaria: ut spiritus cōualescat, sibiq; carnē subigat. ¶ Alios inue-
nias: qui admoniti ab amicis nō recte solui ab eis ieiunia, auctori-
tate ecclesiæ constituta: protinus ora laxant in maledicentiā. obie-

Ieiunij cōmē-
datio.

L cantes

LIBER TERTIVS

ctantes iniquā esse & crudelē, illā ecclesiae sanctionē de ieiunijs ob
 seruādis, multosq; ob illā incurrere aduersā ualitudinē, cerebriq; le
 sionē & mētis deliriū: q; debita naturē alimētā subdlexerit atq; sum
 monerit. Quid rogo de illis ferēdū ē iudici; nōne ipsos grauissimo
 animi morbo laborare; quo dānant utilissima salutis humanae pre
 sidia, pie & sancte instituta, q; suis aduersa sint cupiditatibus? Haud
 dissimili ratione si quis uentri indulgens, feria sexta hebdomadae,
 memoriae dñicā passionis peculiariter dedicata: aut in ipsa quadra
 gesima uescatur carnibus, contra legitimū ecclesiae morem, & ob
 huiusmodi transgressionem increpatus ab ijs qui salutis animae i
 psius flagrant desiderio, respondeat nō modo quicquā mali se nō
 admisisse: sed & bonum opus exercuisse. ecclesiasticos uero princ
 pes grauiter deliquisse: q; hisce diebus esum carnū interdixerint.
 Propterea enim prohibitionē, cōplures in suae incolumitatis in
 cidere dispēdiū: & grauiū morboꝝ materiā inde cōtrahere. Non
 ne is ipse (si quis talis fuerit) os est & organū diaboli, & apertus sa
 tanæ præco: oblatrans uoce sacrilega & impia in sanctā ecclesiā &
 II. sacras eius leges: ¶ Quod si quis in maiorem prorūpens insaniā, li
 brū ædat: blando uerborū lenocinio, & suauī elegātiā sermonis re
 spersum (ut aucupis more, illecebris illis fallat incautos: & melle cir
 cūlitū instillet animis uenenū) in quo totis contendat uiribus, per
 perā ab ecclesia interdicitū esse certis diebus esum carnū: et iniq;
 indictā ieiunioꝝ obseruantia, ut non solū ipse decidat in barathrā
 iniquitatis: sed & plures alios secū pernicioſa illa persuasione ꝑcipi
 tet in illud. minusq; peccare sibi uideat: q; q̄ plurimos alios illis uer
 boꝝ ꝑstignis, phaleratisq; rhetorico lepore scriptis, in eandē senten
 tiā adductos, eiusdē criminis habeat cōsortes atq; participes: unde
 grauiorem sibi exaggetet dānationē, quid de eo censendū putes?
 Nōne in eo suo opere præcursor uidetur antichristi: & public^o ho
 stis ecclesiae: nonne etiā idē, affectator Epicuri, assertorq; uolupta
 III. tis habendus est: & Christianismi subsannator: ¶ Sed q̄sum hæc
 certe ut suis Luthherum depingamus coloribus: quibus est dignus,
 ob æditū in lucem librum pestilentē supra modū & exitialem, quē
 inscripsit (ut titulus ipse prodit) de uotis monasticis. Is enim (quem
 admodum de se ibidem scribit) postq̄ solenni professiōe assumptā
 cucullam monasticam sexdecim annos tulerat, in domo religiosa
 cum

cum alijs fratribus suis uicitas: nō modo deinde p apostasiā exiit eam, abiectq; (ut uulgo aiunt) in urticās: protestatus se ampli⁹ nulli hominū esse subiectū, nec abbati, nec episcopo, nec papæ: sed soli deo, cui tamē uere non fuit subiectus: quādiu præpositis ecclesiasticis fuerit rebellis & contumax. uerū etiā libellū p̄dictū emisit in publicū: maxime omniū perniciosum. In quo totū ordinē monasticū molitur euertere, triaq; eius p̄cipua uota, uniuersæ professionis regularis fulcra ac bases: omnino cōuellere, ostendereq; illa nō debere esse in omne uitæ tēpus reliquū obligatoria cōnitiū: sed libera et t̄paria. ut cuiq; cū libuerit, liceat ab eis resilire: atq; ad uitā secularem abiecto habitu monastico reuerti. Sanctitate p̄terea uitæ conspicuos Hieronymū et Bernardū, ordinisq; sacri fratrum minorū patre primariū Franciscū, grauissimis incessit cōtumelijs: q; id uitæ genus ei inuisum instituerint, obseruauerint, et scriptis suis cōmendauerint. Sic sane posuit in cælū os suū Luther⁹: et lingua eius trāsiuit in terra. Insuper totū suū studiū ibidē cōuertit in hūc finē: ut testimonijs scripturæ p̄perā intellectis, et (ut mos illi frequēs ē) in cōgrue ad rē p̄positā applicatis, cōgestisq; undecūq; rōib⁹: cōmonstret tria illa p̄cipua uota, obediētiæ, castitatis, & paupertatis: repugnare orthodoxæ fidei, libertati Christianæ, recte itidē rationi, diuinisq; p̄ceptis. tanq̄ suscitata cōiuratione omnino cōspirauerit in totū ordinē monasticū, ipse transfuga: animoq; cōstituerit, illū si possit è mūdo sustollere, machinisq; & telis literarijs oia religionū monasterialiū genera expugnare ac diruere. ¶ Cæterū in hac tāta im-

Psal. 72.

V.

Vicesus religionū hostis

bitate (sicut & in alijs p̄multis) ipse Lutherus mores imitatur auitos: suūq; sequitur Vicesus, qui cū simili infania debacchatus est in religionē mōasticā & eius cultores: quē admodū ex nōnullis eius articulis cōstat, in concilio Cōstantiensi dānatis. quorū uicesimus secundus est. Sancti instituentes religiones priuatas: sic instituēdo peccauerunt. Vicesimus tertius. Religiosi uiuentes in religionib⁹ priuatis: non sunt de religione Christiana. Tricesimus primus. Peccant fundantes claustra: & ingrediētes sūt uiri diabolici. Quadagesimus quintus. Omnes religiones: indifferenter introductæ sunt à diabolo. Omitto ex industria & alios nō minus impios, eiusdē materiæ articulos Vicesianos: ex actis sacrosanctæ synodi Cōstantiensis facile cuiq; obuios in promptu, et ad manum patentes.

LIBER TERTIVS.

Ex quibus perspicuū euadit: Lutherū inde tetrum hausisse uirus, quod libelli sui de uotis monasticis æditiōe, totū disperfit in orbē. Quod si sui solius damnatione contentus Lutherus, desertor fuisset suæ cœnobiticæ professionis ac præuaricator, cæterosq; suis scriptis non induxisset ad imitandū suæ peruersitatis exemplū: tolerabilius quidē et minus graue esset id malū, quo solus perisset in suo scelere. Nūc uero cū execrabili imprecatiōe deuouet omnia monasteria, cū detestat id uitæ genus tanq̄ diuinis præceptis cōtrarium, cū deniq; prolato in publicū libro, quibuscunq; potest uis alios inducit in apostasiam & defectionē à religiōe suscepta: enitens omni bus persuadere nō posse quēpiā se astringere deo per uotū perpetuo obligatorium: lōge grauiorē sibi parat damnationē, & tanto ḡdē futurā (nisi respiscat) acerbiorē: quāto plures, libri illius lectiōe fuerint cōtaminati, & ad id tentandū quod suadet; impulsī. Quāuis em̄ multitudine eorū q̄s in suā pertrahere conat sententiā, aut existimet desertiōis suæ pct̄m minus fore, aut forte nullū: eaq; fretus & ductus spe, retia tetenderit insidiosa quibus multos secū ilaqueet. contra tamē eo magis adaugebit & increset eius malum: quo plures suorū lectiōe scriptorū secū inuoluerit in ruinā. ¶ **VI.** igitur huic pestifero ueneno, tabiq; uirulentæ paremus antidotū: elaborabim⁹ in præsentī libro stabilire prouitibus, monasticæ professionis uitā ac mores. uotorumq; indictionē et obligationē perpetuam, esse rationabilē oñdere: tanq̄ scripturæ sacræ sanctorumq; patrū sentētijs apprime consentaneā. Deinde machinamēta rationū, sagittas & spicula quibus confodere nititur & destruere uotorum stabilitatem, totumque uitæ monasticæ genus euellere: & afferemus in medium, et pro nostra facultate diluemus atq; reuendemus. Neq; paruum afferent ad hæc nostra molimina adiumentū, ea quæ superioribus annis conscripsimus in libello de laude monasticæ religionis. ubi de eius exordio, progressu, atq; incremento, ex sacrarū literarū testimonijs, sanctorumq; patrū dictis, nonnulla edisseruimus: quæ huic nostro multū cōducent instituto. Cæterū id unū hic præcognitū esse uolumus et præmonitum: nos in toto hoc libro, nomine religiosorū monasticæq; uitæ cultorum: accipere omnes et singulos cuiusuis sexus, ordinis et professionis monasterialis: qui sub regulari disciplina per ecclesiam approbata,

bata, triumq; uotorum monachalium æditiōe degunt in domibus
cœnobiticis, siue possessiones habeāt: pro suæ communitatis sustē
tatione, siue illis careant: mendicitatem uoluntariam amplexi, quo
cunq; etiam nomine peculiari nuncupentur.

¶ Ex ueteris & noui testamēti scriptura, solidū haberi testi
moniū: q̄ liceat, cōmendabileq; sit, uota facere deo. Cap. II.

Rimo omniū, ut totius religionis monasticæ funda
mentū (cui illa potissimū innititur) effodiat Luth
rus & demoliatur: uouendi in monasterijs morem
conditionemq; improbat. obiectās eam: saluti ani
mæ admodū esse periculofam, quoniā res est (in
quit) sine autoritate & exemplo scripturæ. Sed et ecclesia primi
tiua & nouū testamētū: ignorant in totū, uouendæ cuiuscūq; rei
usum: nedum probant perpetuum hoc uoti genus rarissimę & mi
raculofæ castitatis. Est enim merum (ait) & perniciosum hominū
inuentū: cuiusmodi sunt omnia alia per homines inuēta. Hæc Lu
therus. Verū illi ostendendū est aperto scripturæ testimonio: uo
uendi deo rem quā piā usum, admodū probari. ¶ In primis, Iacob
cū præcepto patris obediens proficisceretur in Mesopotamiam, ui
dissetq; in somnis scalam in cælum erectam: experrectus & attoni
tus tanti in somni miraculo, inter cætera piæ religionis opera quæ
ibi gessit: uotum uouit domino dicens. Si fuerit dominus mecū, &
custodierit me in uia per quā ego ambulo: & dederit mihi panem
ad uescendū & uestimentū ad induendū, reuersusq; fuero prospe
re ad domū patris mei: erit mihi dominus in deū, & lapis iste quē
erexi in titulū: uocabit̄ domus dei, cunctorumq; quæ dederis mi
hi: decimas offeram tibi. ¶ Rursum, in libro Numeri cap. sexto,
declarat dominus Moyfi: quo uiuendi ritu & more, Nazaræus q
ad certū tempus uoto se astringeret, uti debeat om̄ibus diebus suę
separatiōis à communi hominū uictu: dicens. Vir siue mulier cū
fecerint uotum ut sanctificentur, & se uoluerint domino consecra
re: à uino & omni qd̄ inebriare potest, abstinēbunt. Vbi manifeste
approbat id uoti genus: cuius obseruandi rationē & modū patefa
cit. Insuper eiusdē libri tricesimo capite, particulatim explicat dñs:
& quando uir siue mulier factū uoto, obstringitur ad illud reddendū,
& quando non: id in primis proponēs, Si quis uitorum, uotū dño

Gene. 28

II.

Nume. 6

Nume. 30

L 3 uouerit,

LIBER TERTIVS.

uouerit, aut se constrinxerit iuramento: nō faciet irritū uerbū suum: sed omne quod promiserit, implebit. ¶ Cui respondet & illud do-
 III, *Deuter. 23* mini uerbū in Deuteronomio. Cū uotū uoueris dño deo tuo, non
 tardabis reddere, quia requiret illud dominus deus tuus, & si mora
 tus fueris: reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri: absq̃
 peccato eris. Quod aut̃ semel egressum est de labijs tuis, obserua-
 bis & facies sicut promisisti domino deo tuo, & propria uoluntate
 & ore tuo locutus es. Hæc ibi. Quis aut̃ nisi talpa cæcior, nō uidet
 his uerbis probari à domino uoti emissionē: eandemq̃ esse ad red-
 III, *1. Regū 1.* dendum quod promissum fuerit, obligatoriā? ¶ Rursum spectate
 uirtutis mulier, Anna mater Samuelis: cū pro impetranda prole
 accessisset tabernaculū domini in Silo: orauit ad dñm (ait scriptu-
 ra) flens largiter, & uotū uouit dicens. Domine exercituū, si respi-
 ciens uideris afflictionē famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec
 oblitus ancillæ tuæ, dederisq̃ seruæ tuæ sexū uirilem: dabo eū do-
 mino omnibus diebus uitæ eius, & nouacula nō ascendet super ca-
 put eius. Quod sane uotū intētissimæ orationi & lachrymis coniu-
 ctum, usq̃ adeo fuit acceptū domino: ut ipsa desiderij sui cōpos di-
 uino fauore paulo post euaserit. Cum igitur uidemus hanc specta-
 bilem matronā: de alio, utpote futura sobole, uotū fecisse in perpe-
 tuū tempus: promissisq̃ deo, quod ea proles toto uitæ suæ decur-
 su dedicaretur obsequio dei, in ministerio tabernaculi. cur nō po-
 terit aliquis iam usu ratiōis potitus, de seipso consimile facere uotū:
 quod toto reliquo uitæ suæ tēpore famulabitur dño in obseruati-
 one professionis monasticæ? Nonne si hoc uotū perpetuo obliga-
 toriū, improbatum in eo qui se obstringit disciplinæ regulari: eodē
 iure improbādū erit & illud sanctæ mulieris uotū, q̃d fecit de filio
 quē necdū cōceperat? Sed q̃s adeo desipiet: ut illud improbet, q̃d
 v, *Psal̃m. 49* dñs approbauit? ¶ Ad hæc. Admonet unūquēq̃ deiloquus pro-
 pheta in psalm̃. ad uouendū dño & implendū sua uota: cū ait. Im-
 mola deo sacrificiū laudis: & redde altissimo uota tua. Et rursum.
Psal̃m. 75 Vouete & reddite dño deo uestro: oēs qui in circuitu ei⁹ affertis
 munera. Quid aut̃ nos ad id hortaret diuinus psaltes: si nō eēt gra-
 VI, ta deo uotorū promissio, illorumq̃ exhibitio? ¶ Præterea Eccle-
 siastes eidem concinit sentētiæ: dicens. Si quid uouisti deo: ne mo-
 reris reddere. displicet enim deo: infidelis & stulta promissio, sed
 quodcūq̃

quodcunq; uoueris: redde. multoq; melius est non uouere: q̄ post uotū promissa nō reddere. Cui accedit & sapiens in prouerbis, cū ait. Ruina est hoī deuotare sanctos: & post uota retractare. Nonne igitur ualentiore iure detrimentum salutis infert: deo facta uoti promissio (qui sanctus est sanctorū) sine illius persolutioe? ¶ Deum Hieremias propheta, in eplā quā scripsit per manū Baruch notarij sui, ad Iudæos in Babylone captiuos; inter cætera argumēta quib⁹ dilucide mōstrat deos gentium non esse ueros deos, & ergo nequaq; colendos: etiā affert & istud, de illis loquēs. Si quis illis uotū uouerit, & non reddiderit: neq; hoc requirunt. Quibus uerbis subinsinuat ex opposito: deū nostꝛe cæli & terræ creatorē (qui uerus est deus) si quis illi uotū uouerit & nō reddiderit: id ipsum requirere, pœnasq; pro tanta impietate exigere. ¶ Demū in actibus apostolorū scribit beatus Paulus totondisse sibi caput in Genchris: quod haberet uotū. Et alio tēpore persuasus à sancto Iacobo, episcopo Hierosolymitano: legitur cū quatuor uiris qui habebant uotū super se, intrasse in tēplū, seq; secundū legē purificasse pro uoti impletione. Hęc aut nō fecisset Paulus, spū sancto plenus: si illicitū fuisset, deo uotum ædere, aut factū illi uotū exoluere. Ex his omnibus itaq; dilucidum est cuiq; (nisi quis prorsus cæcutiat) impletionē uoti, iuris esse diuini: & ad illā, arctissimo uinculo cūctos obstringi. q̄q; nō modo liceat uouere quippiā deo: sed & id cōmendabile esse, magnopereq; probandū. ¶ Cæterū hic obstrepet importune Lutherus, utrūq; id Pauli uotū, de quo in postrema ratione modo facta est mētio: ex ueteris testamēti ritu pependisse, & ad illū duntaxat pertinuisse. Quinimmo quæcunq; hæc adducta sunt in hoc capite pro uotoꝝ approbatione: ex ueteris etiam instrumēti pagina esse deprompta. cuius decurrente statu: et uota fiebāt deo, eidemq; erant exoluenda. In noui uero testamenti scriptura, nequaq; contineri dicit; uota esse deo faciēda, neq; p ipsius decursu & tpe, licere illa deo promittere & ædere. Et quod de uotis ante proposuit Lutherus, in uerbis suis circa principium capituli huius adductis: se perhibebit duntaxat intelligere pro eo, in quo nunc degimus, noui testamēti tēpore. ¶ Verū si hanc quærit tergiversationē, & ad id declinat subterfugiū Lutherus: hac rōne est reuincēd⁹. Voti promissio & persolutio neq; ptinet ad ueteris legis

Prouer. 20

VII.

Baruch 6

VIII.

Actuū 18.

Actuū 21.

IX.

LIBER TERTIVS

legis cærimonias & sacra, neq; ad iudicia: sed tantũ ad ea quæ dicũtur decreta moralia, spectatq; ad cultum & uenerationẽ diuini nominis, cui augustiorem deferim⁹ honorẽ & reuerentiã: cum quippiã ei uouemus & reddimus. Quæ autẽ in ueteri testamẽto ad ritus sacrificiorũ ac iudicia populi nõ pertinẽt, sed ad mores formãdos: eandẽ habet efficaciam in nouo testamẽto quam habuerant in ueteri, quemadmodũ decẽ dei præcepta liquido prodũt. Ergo uotoꝝ emissio & impletio, in ueteri testamẽto (ut multifariã est ostensum) approbata: eandẽ habet uim & efficaciam in noua lege,

x. ut non minus nunc q̃ prius: habeatur licita. ¶ Ad hæc. Aeditio uoti atq; perfolutio, ad diuinæ maiestatis pertinet honorificentiã & reuerentiã: ut planũ est, quãdoquidẽ eo ipso honorat̃ deus: quod ab homine ultronee illi & libere quippiã ultra debitũ & præceptũ offertur, tanq̃ à seruo: syncere in dominũ suum affecto. In nouo autẽ testamẽto syncerior decet deũ cult⁹ & ueneratio in spiritu & ueritate. q̃ in ueteri: ob ampliora beneficia humão generi in eo exhibita, & prõptior esse debet animus noster ad munus aliquod gratuitũ ultro ei offerendũ: ad testificandã nostrã in eum gratitudinẽ, propter exuberantiore gratiã nobis præstitam. Ergo ualẽtiore iure, in nouo testamẽto q̃ ueteri: locum habet uotorũ promissio, itidem & perfolutio. ¶ Rursum, quod in psalmo dictũ est, Redde altissimo uota tua, non plus constringi potest ad solum tempus ueteris testamẽti quã id proxime præcedẽs, Immola deo sacrificiũ laudis. Eodẽ enim cõtextu atq; continuo, illa duo proferunt̃: eiusdẽq; uersus cõplexu cõtinẽtur. Atqui id psalmi dictum, immola deo sacrificiũ laudis. de oblatione orationis laudatoriæ deo faciẽda, intellectum: nõ minus ad noui quã ueteris testamẽti tempus extendit̃. siquidẽ æque in noua, ac ueteri lege: obsequiũ diuinæ laudis exoluere deo debemus. Ergo & id continuo subiunctũ, redde altissimo uota tua: ad utriusq; testamenti pertinet statum. Quare & ad nouam legẽ in qua uersamur: pertinet notorum, pmissio & redditio. Quod si quis illud prophetæ uerbũ, immola deo sacrificiũ laudis: censeat esse intelligendum de immolatione sacrosanctæ eucharistiæ in officio missæ: quod uerum est & singulare sacrificium laudis (quemadmodum in libri præcedentis capite undecimo: & ratione penultima illius capi. quæ inter cæteras est ordine duodecima: dictũ

xI.
Psal. 49.

dictum est, nonnullos graues auctores, hoc modo sacrificiū laudis illic accipere) tunc longe ualentius & efficacius nostrū cōficietur p̄positū. Enim uero immolatio huiusmodi sacrificij laudis, sanctissimāq; eucharistiā in mysterio missę: ad nouū pertinet testamentū. immo solūmodo ad illud, & nullo pacto ad antiquū: ut norūt oēs. Ergo & uotorū redditiō quę fiat altissimo: etiā ad noui testamenti, non minus q̄ ueteris, attinet tempus. ¶ Deniq; quod ex Ecclesiaste supra adductum est, Si quid uouisti deo; ne moreris reddere, & cōsimile dictū ex libro Numeri, ex Deuteronomio, & ex Prouerbijs, cū ad moralia pertineat p̄cepta: quis nisi proteruiēs aut tergiuersans, uelit unquā ad solū ueteris testamēti curriculum coarctare: cum absolute id proferatur à Sapiēte: & sine certa tēporis determinatione. Violentiā igitur facit scripturę, & ad coactū eā cōtorquet sensum; qui ut ueritatē subterfugiat, dictā sententiā ad solū ueteris instituti tempus constringit. Arctioribus enim loris cōprimit ea uerba: q̄ pro rei qualitate premenda sunt.

¶ In noua etiā lege, auctoritate & exemplo probari uota: sanctūq; uirginitatis propositū, à multis in ea esse seruātū.

Cap. III

Voniā autē in uerbis ante dictis, circa principium precedētis capituli; Lutherus proponit, uotū esse sine auctoritate & exemplo scripturę, & ecclesiā primitiuā nouūq; testamentū ignorare in totū uouendę cuiuscunq; rei usum. & supra ostensum est abunde, auctoritate & exemplo scripturę ueteris organi: uotū multifariam approbari, non quidē tanq̄ permissum: ut libellū repudiij, nam tūc suapte natura malū esset, quod utiq; falsum est. neq; tanq̄ pro illius status conditione licitū: & cum cærimonijs ueteris legis, simul ea lega desinente, abolitum. quoniā uotū nō ad figuras & umbras illius antiqui ritus pertinet: sed ad mores, & primi p̄cepti cōpletionē, diuinū cultū cōcernētis. & ergo cum decalogo etiā in nouam trāslatū est legē: & in ea, nō minori q̄ prius habuerat, uigore corroboratum. ¶ Reliquum nunc est, testimonio scripturę sacrę patriter & sanctorū patrū auctoritatibus, commōstrare: uouēdi more simul & usum in ipso nouę legis exordio fuisse, nec nō in primitiua ecclesia frequētem atq; celebrē habuisse obseruationē. Nepe

M apostoli

XII
Eccēs. f

I.
»
»
»
»

II.

LIBER TERTIVS

- Mat. 4. apostoli, cum relictis omnibus, Christū (à quo externa pariter & in-
 Lucæ. 5. terna fuerant uocatione acciti ad eius discipulatū) secuti sunt: uotū
 Mat. 9. paupertatis, re ipsa attestante, ædiderūt. Quod satis ostēdūt illa be-
 Mat. 19. ati Petri, nomie omniū coapostolorū, uerba. Ecce nos reliquim⁹ o-
 Augustinus. mnia: & secuti sumus te. De quibus loquēs beatus Augustinus, li-
 bro decimo septimo de ciuitate dei, cap. quarto: ait. Dixerant potē-
 tes illi. Ecce nos dimisimus omnia: & secuti sumus te. Hoc uotum
 i. Regū. 2. potentissimi uouerāt. Sed unde hoc eis: nisi ab illo, de quo hic cōti-
 nuo dictū est. Dans uotū uouenti? Alioquin ex illis essent potēti-
 bus: quorū infirmatus est arcus. Dans (inquit) uotū uouenti. Nō e-
 nim domino quisquā, quicquid ratū uoueret: nisi qui ab illo acciperet
 quod uoueret. Hęc ibi. De eisdem etiā uerbis beati Petri loquens
 Bernardus sanctus Bernardus, in declamationib⁹ super euāgelio Matthæi, il-
 la referēte: ait. Arbitror uerba lectionis hui⁹ ea esse: de quibus ad
 Psal. 10. immortalē spōsum à finibus terræ clamat ecclesia. Propter uerba
 labiorū tuorū: ego custodiui uias duras. Hęc nēpe sunt uerba: quæ cō-
 temptū mūdi in uniuerso mūdo, & uolūtariā persuasere hominū
 Exodi. 12. bus paupertatem. Hęc sunt, quæ monachis claustra replent: de-
 ferta anachoritis. Hęc inquā sunt uerba, quæ Aegyptū spoliant:
 & optima quæq; eius uasa diripiūt. Hic sermo uiu⁹ & efficax, con-
 uertens animas: felici emulatione sanctitatis, & ueritatis promissio-
 ne fideli. Hęc Bernardus. Prædicta antē omnia: sine uoto nequa-
 III. quā fiunt. ¶ Eandem præterea paupertatis, p̄fessionem edocue-
 rūt apostoli: & instituerūt cōtinuo post exuberantissimā spirit⁹ san-
 cti susceptionē. Ad quā quicūq; admittebātur: se uoto astrinxerūt
 ad integrā illius obseruationē, neq; eis licebat ab illo uitæ insti-
 tuto retrogredi: quod semel fuerāt amplexi. Huiusce autē rei testis
 Bernardus locupletissim⁹ est beatus Bernardus: ita scribēs in apologia ad Guil-
 helmū abbatem. Heu me miserū, qualēcūq; monachum. Cur ad-
 huc uiuo: uidere, ad id deuenisse ordinem nostrum? ordinem scili-
 cet, qui primus fuit in ecclesia: immo à quo cœpit ecclesia. quo nul-
 lus in terra similior angelicis ordinibus: nullus uicini⁹ ei quā in cælis
 Roma. 15. est Hierusalē mater nostra, siue ob decorē castitatis, siue p̄pter cha-
 i. Corin. 10. ritatis ardorē. cuius apostoli: institutores. cuius in quos Paulus tā sæ-
 2. Corin. 8. & 9. pe sanctos appellat: inchoatores extiterūt. Et quidē inter illos, cū
 Actū. 4. nihil quod suum esset quispiam retinisset: diuidebatur (ut scriptū
 est)

est) singulis, prout cuiq; op^o erat. nō igit: quod quisq; pueriliter gestire poterat. Hæc ille. ¶ Insuper Ananias cum Saphira uxore sua cōscia detētiōis occultæ unius partis de precio agri uēditi: repenti na morte est extinctus, quoniā cōtra uoluntariæ paupertatis uotū à se factū, aliquid sibi propriū retinisset. Quod plane attestat Hieronymus: in expositiōe loci huius apostolici, Si acceperis uxorem: nō peccasti. dicēs, quod & in primo libro citatū est. Cæterz qui uel in corde suo promisit: si aliter fecerit, habebit dānationē, quia primā fidē irritā fecit. Quod em̄ erat licitū: per uotū sibi fecit illicitū. Sicut Ananias & Saphira. quibus post uotū de precio possessionis suæ retinere nihil licuit: illicite tenuerūt. Ob quam causam: subita morte prostrati sunt. Hæc Hieronymus, Cui succinit Rabanus: de eodē Ananiæ factō ita loquens. Videt mēdaciū fuisse: quia totū uouerat Ananias, Melius est aut̄ nō uouere: q̄ post uotū nō sol uere. Hæc ille. Quod si Ananias uotū fecit: cur nō & alij, eādē tūc professi regulā apostolicā? ¶ Porro nunc etiā expedit uno noue legis exēplo (sed quod mille alijs exēplis excellenti^o est: atq; sublimius) ostēdere: uotū ipsū nō esse sine auctoritate scripturæ noui testamenti. exēplo in quā, sacratissimæ uirginis Mariæ. Quæ cum ab angelo Gabriële audisset se cōcepturā & pariturā dei filiū, mundi saluatorē atq; in domo Iacob perpetuo regnaturū: prudenter nūciati mysterij modum quo cōplendum esset, percontata est, dicēs. Quomodo fiet istud: quoniā uirum nō cognosco. Quo quidē uerbo plane indicauit: se concepisse animo propositum perpetuæ uirginitatis seruandæ. Non enim id interrogans: præsentis tantū temporis habuit rationem, nam ea erat tum ætate: qua potuisset secundum naturæ legem, ex uiro suo (cui legitime desponsata erat, cōiugaliquē foedere iuncta) prole cōcipere & parere. & ita fuisset illa interrogatio eius, ad angelū facta: præter rectā rationē ac nulli^o momenti. Sed ad futurum etiā tēpus, ipsa prudentissima uirgo spiritu sancto plena, oculos suæ mentis & uerba inflexit: quo apud se firmauerat animo atq; cōstituerat: ab oi uiri cōsortio, ppetuo abstinere, integrāq; deo cōseruare candidissimam suā uirginitatē: q̄ ad uita sibi foret superstes. Quod etiam cōfirmat uenerabilis Beda, in homelia euangelij: legationem illam angelicā ad sacrosanctā uirginem describentis. ubi ait: de saluatione illa honoratissima,

M 2 ab ange

Actu. 6

1. Corn. 7
Hieronymus
1. Timo. 5.

Actu. 5.

Rabanus.
Eccēs. 9

III.

Luca. 1

LIBER TERTIVS.

Beata. ab angelo illi delata, loquens. Quæ salutatio, quantū humanæ cō-
suetudini inaudita: tantū est beatę Mariæ dignitati cōgrua. Vere
etenim gratia erat plena: cui diuino munere collatū est, ut prima in-
ter scēminas gloriosissimū deo uirginitatis munus offerret. Vnde
iure, angelico aspectu simul & affatu meruit perfrui: quę angelicā
studebat uitā imitari. Hæc ille. Quantū autē distat firmū perpetuę
uirginitatis propositū in sacratissima illa uirgine: à uoto perpetuę
castitatis? Certe nullo discrimine: uel minimo: ut si unū in ea pro-
betur ex scripturæ testimonio: reliquū in eadē nō debeat abnega-
ri.

V.
Beatam uir-
ginem fecisse
uotū: de ser-
uāda sua uir-
ginitate.

¶ Quanq̄ non desunt grauissimi scriptores, & sanctitate præ-
clari authores: qui astruūt q̄, postq̄ illa sancti uiri sui Ioseph explo-
ratū habuit animū, q̄ cū ea uoluerit & suā dño uirginitatē conse-
crare, atq̄ in syncero uiuere cælibatu: ipsa tū uotū ædiderit, deoq̄
protulerit de intemerata sua uirginitate illabefacte custodienda.
quod etiā uotū: & sanctū Ioseph de se fecisse deo, tradūt. Id sane
astruit inter cæteros beatus Augustinus in libro de nuptiis & con-
cupiscētia: his uerbis, quæ etiā adducunt in libro decretorū, uicesi-
masēptima, quæstiōe secunda, ca. sufficiat. Beata (inquit) Maria

Augustinus.

proposuit se seruaturā uotū uirginitatis in corde: sed ipsum uotū
non expressit ore. Subiecit se diuinæ dispositioni: dū proposuit se
perseueraturā uirginē, nisi deus aliter ei reuelaret. Cōmittēs ergo
uirginitatē suā diuinæ dispositiōis consensit in carnalē copulā, non
illam appetēdo: sed diuinæ inspiratiōis in utroq̄ obediēdo. Postea
uero cum filiū genuit; quod corde conceperat, simul cū uiro labijs
expressit, & uterq̄ in uirginitate permansit. Hæc Augustinus. In
eodem quoq̄ cap. sufficiat: paulo ante hæc Augustini uerba, ea-
dem corroborat sentētia, hoc modo. Vouerāt Maria: se uirginem

Lucæ. i.

perseueraturā. Vnde ait angelo. Quomodo fiet istud? quoniam
uirū nō cognosco. id est me nō cognituram pposui. Neq̄ em̄, quia
tunc uirū nō cognoscebat necesse erat inquiri, quomodo posset fi-
lium habere: sed quia nunq̄ se cognituram proposuerat. Hæc ibi.
¶ At nō est expresse scriptū in euāgelio (inquiet Lutherus) sacro
sanctā dei matrē ædidisse tale uotū: de uirginitate perpetuo seruā-
da. Esto id. quoniā multa, ab ipsa singulari uirgine laudatissime fa-
cta: nequaq̄ in euāgelico codice sunt conscripta. Sed exinde inua-
lidū sumitur argumentū: ipsam sacratissimā uirginē, neuiquam id

uotum

uotū deo fecisse. Propriū quippe est hæreticorū: ex eo q̄ quippiā in euāgelio scriptū nō est, ducere argumentū: id neq̄ factum esse, quod utiq̄ infirmū est: et mancū. Sufficere certe hoc nobis debet: ex euāgelio manifeste id colligi, utpote ex illa sua interrogatione prædicta, angelo facta: q̄ firmū seruandæ uirginitatis propositum in totū uitæ tēpus, habuerit: q̄d illi diuinit⁹ inspiratū fuisse: ambigit nemo. sicut & cōpluribus etiam candidissimis uirginibus, Agneti, Agathæ, Teclæ, Cecilie, Lucie, & multis alijs: idē cælitus indultū est desiderū. Quæ ad imitationē super sancte dei matris, suā spōso cælesti uirginitatē in tenella ætate sacrarūt: & pro ea conseruāda, spretis nuptijs, usq̄ ad mortē animose decetarūt. Fuit itaq̄ sanctis- sima uirgo Maria, nitidæ uirginitatis ppetuo seruāda in nouo te- stamēto primicæria & primipila: quæ in ecclesia dei candidū illud perpetuæ castitatis uexillū & niueū erexit in sublime: coëgitq̄ sub eo numerosum agmen sacrarū uirginū. quæ eiusdē militiæ sacra- mēto se obstrinxerunt: iisdemq̄ copijs militaribus sunt ascriptæ.

¶ In antiqua quidē lege admodū rara erat & infrequēs apud He- VII.
bræos, uirginitas. q̄ tū multiplicādo dei populo erat indulgēdum. Iudicū II.
Vnde & filia Iepthe unigenita ubi rescuit se uoto paterno desti- natā morti: petijt ab eo duorū mēsiū inducias: ad deflendā cū sōda- libus suā uirginitatē in mōtibus, q̄q̄ moriendū ei foret ante inita fœdera nuptialia. In noua uero lege postq̄ sacra dei mater explicu- it uexillū illud niue cādidius cōsecrādæ deo suæ uirginitatis: ceter uatim accurrerūt ad eā teneræ uirgines, & ad albicātia illius castra ocyus cōuolarūt, id uno exposcētes uoto: ut sub deiparæ uirginis militarent signis, eiusdemq̄ cādida gestarēt insignia. Inter cæteras aut, Vrsula uirginæ dux & regina cohortis, agmē agēs densum: Vrsula
undena uirginū milia coëgit in aciē, cādoreq̄ ygineo & purpureo martyrij decore adornata: secū puexit in atria cælestia. Quid me- morē etiā innumeros uirilil sexus milites: q̄ Christū spōsum uirgi- nū rectis uestigijs imitati; abdicarūt carnales illecebras, nuptias a- spernati sunt, & arduū uirginitatis seruādę callē subierūt. Quos si particulatim referre pergerē: profusior eēt futur⁹ sermo, q̄ susce- pti opis angustia deposcat. Obmutescat ergo Luther⁹ & labia cō- primat: q̄b⁹ effutit, eccliam primitiuā & nouū testamentū nequaq̄ probare ppetuū hoc uoti genus rarissimæ & miraculose castitatis.

LIBER TERTIVS.

quibus itidē oblatrat: hoc eē meꝝ & pnciosum hoīm inuētum cū
iā aperte sit ostensum: à deo primū prodīisse tā salutare institutū.

¶ Non solū temporaria & ad certum seruanda tēpus:

sed & perpetua totoꝝ uitæ spacio obligantia uo-

ta, fieri ab hominibus posse.

Cap. III.

N superioribus quidem uerbis, circa secundū capitū
huiꝝ libri principiū citatis, proposuit Lutherus: no-

uū testamentū et ecclesiā primitiua damnare perpe-

tuū hoc uoti genus, rarissimæ & miraculosæ castita-

tis: qd̄ in p̄cedēte capite, diffuse refutatū ē. Vbi ad

iecit ex industria particulā illā, p̄petuū: ad genus uoti, qm̄ sentit, q̄

si qua fiant uota in monasticæ uitæ professiōe: ea solū debere eē

ad tēpus obligātia, & q̄ diu uoluerit is q̄ huiusmodi uotis se obstrin-

git, eo qd̄ pacto, ut cū uisum ei fuerit: possit deposito habitu mo-

nachali redire ad seculū, & si animo suo sedeat, eiꝝ sit cordi: uxore

ducere: & liberos progignere. Quod ex uerbis eius sequētibus: ex

libro ipsius de uotis monasticis inscripto desumptis (sicut & omnia: q̄

in hoc libro adducunt ab eo dicta) erit om̄ibus apertissimū. Votū

(inquit) castitatis et totiꝝ monasticæ, si piū est: debet necessario se

cū inuoluere libertatē rursus omittendi, & in hanc ferme senten-

tiā interpretari. Voueo tibi obedientiā, castitatē, paupertatem ser-

uandā in tota regula sancti Augustini usq; ad mortē, libere, hoc ē

ut mutare possim: quando uisum fuerit. Si aliter interpreteris aut

intellegeris: cernis ex p̄dictis peccari aduersus libertatē diuinā

nobis mādātā. Hæc Lutherus. ¶ Sed non uidet ipse: in medio die

palpitans ac captus oculis: q̄ secū pugnent illa uerba, quæ tamē si-

mul cōnectit, uouere tria illa uota usq; ad mortē seruāda: eademq; uo-

uere libere, ut possit uouens ea rescindere & infringere, cū libi-

tū ei fuerit. Si eim̄ usq; ad mortē quis ea uouet: nō ergo libere, ad

Lutheri sensum (id est, cū facultate p̄termittendi ea uota: quā

do placitū ei fuerit) eadē uouet. E diuerso si secundū illā intelligēti-

am, libere quis ea uouet uota, & cū potestate dimittendi illa p̄ suo

arbitrio, atq; frāgēdi: nō ergo usq; ad mortē uouet ea seruāda. Vt

plane hæc duo, uouere usq; ad mortē obseruāda uota, & libere uo-

uere quæ in eodē orōnis cōtextu unā cōiūgit) manifeste inter se

diffideant, neq; inuicē cohærere possint. ¶ Præterea. Irrationabile

id plane

id plane uidetur, hominem in contrahendo fœdere connubiali se posse perpetuo obligare uxori; quandiu uita utriq; superstes fuerit, neq; à data fide coniugali eū posse desciscere: aut abrūpere uinculū illud ante obitū uxoris, & tamē uirum tractū desiderio contemnendi mundū, & deo seruiēdi in professione monastica: nō posse perpetuo se obstringere ad obseruandū id uitæ genus, & uota illi annexa. Sic enim maior fieri posset hominis ad hominē obligatio, quā hominis ad deū: à quo tamē totus pendet. neq; deo polliceri quis posset tam diuturnū obsequiū: quantū homini pollicetur. quod reuera absurdū est. ¶ Ad hæc. In alijs uitæ generibus uidemus suscipi professionē ab ijs qui ea amplectunt, ad finē usq; totius ætatis: & ante mortē, illam semel susceptā deserere non posse. Vt si quis sacris initiatur ordinibus, & ad sacerdotalem gradū prouehatur: nō datur illi, ex statu illo ecclesiastico pro nutu suo regredi in laicū, neq; abiecto sacerdotio rursus inferi turbæ populari et plebeia. Quid ergo? nunquid licebit post facta deo uota & susceptam cucullā, rursus illam exuere: & post oblatā deo sui ipsius cōsecrationē, è sacro ad prophanū uitæ institutū regredi. Quis orosanae mentis: id unq; senserit? Nam si ita se res haberet: status monasticus esset omnium uitæ generū, quibus itur ad deum, abiectissimus, & nulla nixus firmitate. qui tamen à sanctis patribus merito sublimi constituitur loco: dignitateq; nō modica (ut sequēs ostendet sermo) est conspicuus: ¶ Adde q; si pro nutu liceret cuiq; à suscepta professione monachali ad uitam secularē regredi: nihil in monasterijs stabile, nihil firmū, nihil deniq; constans subsisteret. Hodie siquidē id uitæ institutū profiterent pleriq;: & cras aut perendie illud reiicerent, causati se amplius ferre nolle iugū regularis disciplinæ: q; eis illud graue & intolerabile uideret. Neq; id tantē soluerēt aut prauaricarent uota. quoniā ea fecissent, illa cōditione: q; ab eis discedere reuocareq; pedē, cum uisum sibi fuerit, possent. Et hoc pacto, quē admodū apes in aluuario alternāt intrandi egrediendiq; uices, subindēq; eadē modo introeunt apiarium, modo exeunt: cernerent in domibus cœnobiticis religiosi indē nunc parare ingressum, nunc egressum tentare: nunc itē assumere cucullā, paulo post uero eandē abijcere. ut nihil tunc in mundo miserabilius aut horrendum magis esset & despicabile: quā domus

III.

V.

LIBER TERTIVS

- VI.** *domus monastica.* ¶ Rursum ubi tunc locum haberet hæc saluta-
Lucæ.9 *Lucæ.17* *Mat.10.* *ria dñi nostri documenta: Nemo mittens manū ad aratrū & aspi-*
ciens retro: aptus est regno dei. Et mēores estote uxoris Loth. Et
qui perseverauerit usque in finē: hic saluus erit. & similia id genus:
quæ ad persistendū in bono opere, studiosē nos admonent. Sane
& apud antiquos patres anachoritas, nihil erat magis probrosum
& ignominiosum: quā ex uita eremitica redire ad seculū. Apud
Lutherū uero, gloriosum erit: quēpiā ex monacho fieri non mo-
VII. *nachū.* ¶ Huic accedit, quod beatus Bernardus in uno sermonū
Bernardus *de purificatione beatæ Mariæ uirginis purissimæ, post præclarā*
exhortationē ad fraternā dilectionē, ad sanctū feruorē, ad hūilita-
tē, & cæteras uirtutes: demū subnectit. In quibus omnibus si quis
fortitan proficere dissimulat, & proficisci de uirtute in uirtute: no-
uerit, quisquis huiusmodi est, in statiōe nō in processione se esse, imo
uero & in regressione: quoniā in uia uite progredi: regredi est,
cū nihil adhuc in eodē statu permaneat. Hæc ille. Secundū Lu-
theri uero placitū, contra, regredi à uia dñi: erit in ea progredi. &
retrocedendo: quis ad profectū uberiorem promouebitur. quod
VIII *quonā modo fieri possit: non uideo. ¶ Postremū, afferet huic rei*
Mapheus *Vegius* *propositæ non contēnendas suppetias Mapheus Vegius: uir præ-*
claræ & religiosæ eruditionis, qui in suo opere, de perseverantia re-
ligionis inscripto, & in septē libros dissecto: copiose, elegāter & pie
differit, quanto sit enitendū studio & quibus uis: ad persistendū in
religione monastica, quā quis semel fuerit amplexatus. ¶ Cæterū
ad subuertendū Lutheri lapidem angularem, & in fundamento
sux structuræ positum, quem in huius capitis fronte monstraui-
mus ab eo erectum: operæ precii fuerit hic paucis ostendere, uo-
ta perpetua deo recte fieri posse: nō solum ad aliquod tempus, sed
semper obligatoria. Quod & sequentibus moliemur rationibus.
IX. ¶ Primū. nam rem quampiā inanimatā, ut domū, agrum, aut ue-
Leuiti.27 *stem: recte quis consecrare dño poterit, uotoq; dicare in tēpus per-*
petuū, ut non possit illud postea accommodari in alium usum: aut
retrahi à domini ministerio cui semel est dicatum, ad prophanos
usus, secundum illud uerbum domini in Leuitico. Omne quod do-
mino cōsecratur, siue homo fuerit siue animal: non ueniet, nec re-
dimi poterit. quicquid semel fuerit consecratum: sanctum sancto-
rum

rum erit. Et rursum, Quod semel domino cōsecratū fuerit: nō poterit amplius in alios usus applicari. Igitur & seipsum poterit etiā homo dedicare deo: consecratione in omne tempus uitæ reliquū obligatoria. Alioqui sanctior erit et augustior oblatio dño facta, cū domus aut uestis illi in ministeriū dicatur perpetuū: q̄ cū seipsum obtulerit homo per monasticæ uitæ professionē in obsequium. q̄ nō posset ipse perpetuo uoto se obstringere: ad stabiliē in eo dei obsequio permanentiā. ¶ Insuper, uidemus tēplum aliquod dño consecratū: amplius ad communē hominū usum non cōverti, nec uas aliquod sacrū. Et Balthasar rex Babylonicus præsentē dei ultionē sensit: quod uasa templi dñici in ministerium suæ mensæ temerarius applicuit. Hominē igitur deo per uotum religionis dedicatū: quis probe admiserit, prætermisso uoto, ab ea sui cōsecratōe ad seculū regredi posse? Nōne si id ipsum annuimus: maiorē inaniti dei templo aut uasi deferimus honorē & uenerationē: quā animato ei⁹ tēplo & homini? qui est tēplum dei uiui: & spūale quidē ac uiuum tēplum. ¶ Præterea. Cū admonet diuinus propheta nos uouere & reddere dño munera: simpliciter & absolute id profert, & si ne certa tēporis determinatiōe, relinquēs id uouētis arbitrio: an perpetuo uoto aut tēporatio se uelit astringere. Non enim dixit. Uouete ad tēpus solū: aut ad certos aliquot dies, ne uideretur dānare uotū pro toto uitæ tempore obligatoriū. sed duntaxat ait, uouete: nulla adiecta temporis mentione. quo insinuet, nos eo quo uouerimus modo: exoluere uotū debere. ut si ad tēpus uouerimus: illud ita reddamus. sin uero ad perpetuū nos astringerim⁹ uotū: illud itidē integre persoluam⁹. Detorquet igitur ad suum sensum scripturā, & suo arbitratu coarctant: qui dicunt nos solū ad tēpus posse q̄piā uouere, quoniā quod simpliciter prolatū est: ipsi cū adiectione constringunt. ¶ Ad hæc. Qui ad certum aliquod temporis spaciū uouet se quippiā boni facturum, ut per annum integrum; præstat deo gratum obsequiū illa uoti æditione. Qui uero per maius temporis interuallum ut per quinquennium, uouet se idē bonū opaturū: gratius deo præbet officiū. quoniā diuturnius, & quod prolixiore extendit mora. Qui igitur per maximum temporis quo potest spaciū, utpote totum suæ uitæ curriculum, alligat se uoto cuipiā gratissimū deo munus offert; ceterisq̄ præstantius, Quare admit-

X.

Danie. 5

XI.

1. Corin 3
Psal. 75

XII.

N tens

LIBER TERTIVS

tens uotum duntaxat tēporariū fieri posse, & nō ppetuū: quod mīnus est bonū, relinquit homini, quod uero digni⁹ est & perfecti⁹ adimit eidem. Nō recte igitur is consultit hominis perfectioni: quā, ne ad summum prouehatur apicē, impedit & destrūcat. ¶ Deniq; uouentes deo monasticæ disciplinæ professionē, & postea eandē iam inchoatā deserentes: per similes habentur populo Israelitico, q̄ egressus Aegypto & per desertum tendens in terram repromissionis: suspirauit post ollas carniū Aegypti, post allia, cæpas & pepones Aegyptios, neglecto manna dulcissimo: cælitus sibi in cibū quotidianum præparato. Quinimmo & ad id progressus est insaniæ: idem populus: ut ducem sibi constituere uoluerit ac deligerē, cuius auspicijs & ductu reuertere in Aegyptū. Atq; graui plaga popul⁹ ille est afflictatus et p̄cussus à domino: ob hanc mentis inconstantiam, ingratitude m̄q; & reuersionē ad uomitū suum. Igitur & q̄ subierint arctitudinē uitę regularis, & postea defecerint ab ea per uotorū uiolationē, reditūq; ad secularē uitā quam abdicauerant: nō euadēt manū domini ultricē, sed graues temeratae fidei & promissionis dabunt pœnas. ¶ Porro qui hac de materia ampliorē & exactiorē exposcit pertractationē: recurat ad octogesimum septimum caput libri de sacramentalibus, uenerandi patris doctrināq; præstantissimi, Thomæ Walden. ubi contra Viclesum & suos affectatores comprobatur egregius ille author, et multiplici sacrę scripture testimonio, & eximiorū patrū Augustini, Ambrosii, Damasceni, cæterorūq; autoritatibus: uota monastica debere esse perpetua, neq; monachū posse à suo resilire proposito nec regredi ad seculum, quod hic inficiatur Lutherus.

¶ Religiois monasticę dignitatē, ab antiquitate eiusdē, & diuturnitate tēporis quo uiguit: ligido patefieri. Cap. V.

Aeterū quoniā totum Lutheri studiū & conatus in eo (quē impugnauimus) libro suo, de uotis monasticis inscripto, tēdit ad uituperationē, damnationē ac improbationē uitę monasticæ: operæ precii facturi sumus (nisi nostra nos fallat sententia) si è diuerso elaboremus eam clari extolle re laudibus: prædicareq; insigniter, et ingenti commendatione admodū dignā esse ostendere. Quod primum tentabimus aggredi per manifestationem antiquitatis ipsius,

ipsius, & diuturnitatis: qua subsistit in terris, atq; in usu fuit. ¶ Enim uero legimus in Genesi: dictū esse Abraę à domino. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui: & ueni in terram quam monstrauero tibi. Per quā quidē Abraę uocationē ex solo natali in terrā alienā: mysticæ designat interna dei inspiratio, qua multos uocauit & quotidie uocare non desinit ad mundi abrenūciationē, terrenarū opū & deliciarū abdicationē: necnō seuerioris uitæ in monastica austeritate professionē. quē admodū apposite & cōcinne locū illū in moralē traducēs expositionē Nicolaus Liran^o, diligentissimus totius sacræ scripturæ ad literā interpres: id ipsum congruēter annotat & argute. Neq; ab illius sententiā dissidet Isidorus: in eiusdē literæ explanatiōe dicēs. Nobis quoq; ex eū dū est de terra nostra: id est de facultatibus & opibus terrenis. & cognatione, id est cōuersatione uitiorū, quæ nobis à natiuitate cohæretia: quasi affinitate cōsanguinitatis sunt cōiuncta. & de domo patris: id est de memoria mūdi, ut ei renūciātes, possimus cū populo dei dilatari: & in terrā promissiōis cęlestis cū tēpus uenerit introduci. Hęc Isidor^o. Nulla autē cōmodiore uia & expeditiore dat exitus hoi & elōgatio ab opibus terrenis, à cōuersatiōe uitiorū & à memoria mūdi: q̄ p̄ susceptionē monasterialis uitę. qua secret^o à mūdi fluctibus & abstractus à turbine rebus terrenarū: intētius atq; trāquill^o uacat homo deo. ¶ Rursum Mosaicæ legislatiōis tpe, Nazaræi ad certū et statū tēpus dño cōsecrati: eoq; decurrēte seiugati à cōi hōminū cōsortio, peculiareq; uitę genus diuina lege determinatū sortiti: figura quædā erāt et rudis effigies cœnobiticę professiōis, qua separant hoies à seculi cōiōne & cōtagio. ¶ Helias itē propheta domini, uir pilosus & zona pellicea lūbos accinctus, deserta pererrās & speluncā habēs in domiciliū: religiosæ etiā institutiōis imaginē præ se tulit asperitate uestiū & solitudinis incolatu. Nec min^o Heliseus eius discipulus, cū filijs prophetarū cōe tenēs habitaculū, ab hominū turba secretū: expressit uitæ regularis typū & effigiē, q̄ in cōuētū multorū deo dedicatōrū agit: à cætera multitudine populi, & discerniculo habitatiōis & certa uiuēdi ratiōe, separatōrū. ¶ Prę terea, sc̄ti illi ueteris instituti patres: de quibus beatus Paulus ad Hebręos scribēs, ait. Circuerūt in melotis, in pellib^o caprinis, egētes, angustiati, afflicti: q̄b^o dign^o nō erat mūd^o, i solitudinib^o errātes: in

I.
Gene. 12.Nicolaus
liranus.

Isidorus.

II.
Numeri 6.III.
3 Regū 17.

4 Regum 4.

III.
Hebręos 13.

LIBER TERTIVS.

mōribus et spelūcis, et in cauernis terræ. nōne etiā uiuā quandā ex-
 presserūt imaginē uitę abstractioris & seuerioris, q̄ agit̄ intra septa
 monasticę religiōis: Illa siquidē uestiū durities, sequestratio à tur-
 ba populari, habitatiōq; in desertis mōtib⁹ & spelūcis, q̄ in priscis il-
 lis patribus cōmendat̄ ab apostolo: magnā habet cognationē cū ri-
 tu uiuēdi in arctitudine claustrali. Perspicuū est igit̄: in ueteri lege

V.
 Lucæ 1.
 Matth. 3

repræsentatā eē hanc uitę formā. ¶ In ipsis uero noui testamēti fo-
 ribus: protinus se offert diuinus præco Ioannes Baptista, teneris ab
 annis habitator deserti, uestē pilis camelorū cōtextā indutus, & mi-
 ra uictus abstinentia uitā agēs. Qui à uulgari hoīm frequētia, seiun-
 ctus ac manēs in solitudine: forma fuit nō obscura monasticę pro-
 fessionis, in secessu à populo, asperitateq; uestiū & tenuitate uict⁹,

VI.

Matth. 10
 Lucæ 9

agēdæ. ¶ Quid & Christi referā discipulos, post suā ad apostolatū
 uocationē cū eo diuersatos propemodū secundū disciplinæ regula-
 ris ritū & legē: in abdicatiōe bonorū: tpaliū, sine eorū solitudine
 & cura, & missos ad p̄dicandū sine sacco & pera & pecunia: quo
 expeditiores essent ad x̄bū dei annūciandū populo: Nōne in hac
 ipsoꝝ ante dñi nostri passiōē cōuersatiōe, quasi in tabula quadam
 egregie depicta: legis nō obscure cōmendabilis institutio religiōis

VII.

Actuū 4.

monasticę: ¶ Sed & post acceptas spūs sancti primitias, largiter
 ipsis infusas: instituerūt primi illi patres ac principes ecclīæ, aposto-
 li, singulare uiuēdi genus: ut uiuū q̄ddā exēplar, & primitiuā uitę
 monasticę formā. qd̄ profiteri uolētes: uēdiderūt possessiōes suas,
 & attulerūt p̄ciū ad pedes ap̄loꝝ. Inde distribuebat̄ singulis, pro
 ut cuiq; opus erat: nec quisq; aliqd̄ suū esse dicebat: sed erāt eis oīa
 cōmunia. Videmus igit̄, spūs sancti magisterio ac directiōe nō mō
 approbatā: sed & institutā hāc quę in cœnobijs obseruat̄, in cōita-

VIII.

Vicēsus

te rerū uiuēdi regulā. ¶ Cæterū ad solidiorē huius & proxime præ-
 cedētis rationis corroborationem, id magnopere cōducit: qd̄ uene-
 rabilis pater Thomas Walden, carmelitani ordinis decus illustre,
 in libro suo de sacramentalibus, potissimū capite octogesimotertio
 & octogesimoquarto, pertractat de religionis monasticę instituti-
 one. Quoniam em̄ Vicēsus impius et religionē oēm extinguere
 tentās (ut nūc eius assecla facit Lutherus) inter cæteras cōtra pro-
 fessionē cœnobiticā cōtumelias, dixit ordines istos religionū mona-
 sterialiū eē aduētitos et ab hoīe puro factitios: adnciēs, amplius q̄
 trecentis

trecentis post Christū annis, religionē monachicā sumpsisse initiū. cōtra hic ueritatis assertor & propugnator acerrimus Thomas: in dictis duobus capitibus præclare & luculenter oñdit, q̄ Christus oēm religionū monasticarū p̄fectionē primus instituit in euāgelio: oēmq; regularē disciplinā inuenit, atq; in seipso tenuit, suisq; discipulis eandē tenēdā imposuit. Siquidē obedientiā illis seruandā mōstrauit: cū cuiq; eorū dixit. Sequere me. Quod nō tantū de gressu corporis: sed & de mētis affectu & morū imitatiōe, intellexit. Paupertatē uero: cū iussit q̄ nihil in uia tollerēt. & ad p̄fectionē tendenti perhibuit uendēda esse oīa & danda pauperibus: seq; in p̄fectiōis uia sequendū. Continētiā uero & cœlibatū edocuit à suis obseruandū: cū tertiu eunuchorū genus proposuit: spōtaneæ capessendū. Itaq; discipuli cū ipso dño nostro cōuersantes: ipsum ut patrē imitati sunt in his & alijs religionū institutis, orōnis assiduitate, uigilijs, prædicatiōe uerbi dei, & cæteris spūalibus exercitijs. Quæ à Christo ut primo fonte exuberanter primū manarūt: & in quoscūq; posteri t̄pis religiosos placido decursu profluxerūt. ut de ei⁹ plenitudine oīes monasticarū regularū patres postea acceperint: q̄scq; q̄d suæ institutiōi & disciplinæ uidebat accōmodū. ¶ Insuper ediferit idē probatissimus auctor in loco supra dicto: q̄ in ipso euāgelio Christus duos distinxit hoīm ordines. p̄fectorū scilicet: quib⁹ consilia euāgelica proposuit custodienda: ad propinquiorem uitæ cælestis imitationē, & hic religiosorū est ordo. & imperfectorū minusq; spūaliū: quibus cōstituit hāc uiuēdi regulā. Si uis ad uitā ingredi: serua mandata. & is erat ordo turbę popularis atq; plebeię. Hanc autē distinctionē duplicis ordinis, in euāgelio inchoatā: apostoli q̄q; cōtinuarūt, post missionē spūs sancti in fideles. Nā ipsi cū sacratissima uirgine Maria et cæteris mulieribus religiosis, obseruarūt ordinē illū p̄fectorū: perseverantes in orōe cōmunitatemq; uitæ seruātes cū ijs qui abdicatis suis bonis uoluerūt illoꝝ disciplinē se addicere. ita q̄ à cōuersatiōe beatissimæ dei matris et aploꝝ in cœnaculo: traducta est deinceps schola religiōis p̄fectorū in monasterijs. Et hanc regulā aplicā (non quidē, quā ipsi primū instituerūt: sed quā à Christo institutā ipsi cōtinuarūt, et alijs implendā tradiderūt) obseruarūt ad unguē sancti illi fideles et pauperes, cōmorantes in Hierusalē: pro q̄rū sustētatiōe curauit beatus Paulus

Thomas
Vualden.Ioan. 1
Matth. 9
Matth. 10
Matth. 19
Ibidem.

IX.

Matth. 19

Actū. 1

Actū. 4

LIBER TERTIVS.

Roma. 15 collectas fieri in ecclesiis, ubi uerbū dñi annunciauit. ut ex multis
 1. Corin. 16 suarū eplārū locis constat: Eodem uero tēpore, ordinē minus per-
 2. Corin. 8 fectorū tenuerūt fideles ex gētibus conuersi: quibus nulla impo-
 & 9. nebant ab aplīs onera, nisi ut abstinerēt à fornicatiōe ab idolothytis,
 Gala. 2. à suffocato & sanguine: cū obseruatiōe præceptorū dei, q̄ cuiq̄
 Actū. 15. ad salutē semper fuit necessaria. Deinde hanc perfectionis disciplinā,
 in paupertate, castitate & obediētia tenendā; traduxit beatus
 Marcus euāgelista (ut sequēs lati⁹ explicabit ratio) ab illis pau-
 perib⁹ Hierosolymitāis ad Alexādrinos, perfectiore adhuc sancti-
 tate & austeriore uiuēdi gñe: q̄ apd' Hierosolymas habebat. Ab
 illis ꝑo deinceps & eremitæ celeberrimi atq; frequētissimi in par-
 tibus Aegyptijs profluxerūt: & in diuersis mūdi plagis religiōes
 monasticæ, magno cū salutis prouētū demū sunt deriuatæ. Quo-
 rū oim fons, origo & principiū, fuit ipse dñs noster: primus religio-
 sæ (quæ ad perfectionē tendat) uitæ institutor in euāgelio, & inte-
 gerrimus obseruator. Hæc omnia diffuse pertractat, & solidissi-
 mis cōprobat testimonijs in loco pri⁹ cirato, idē grauissim⁹ author
 & alia lōge ꝑclariora. Quinimmo ꝑ totū nonū illius opis titulum
 (qui ab octogesimo tertio cap. cōtinue ad nonagesimū secundū usq;
 caput ꝑtēdit) oēs Viclefi calūnias & cōtumelias cōtra religiōem
 monasticā uibratas, fortissime retūdit ac confutat. Et totus idem
 ille locus per decē extētus capita: refutādæ etiā Lutheranae impi-
 etati, hic cōtra religiōes debacchāti: est maxie accōmodus. ¶ Præ-
 X. terea, circa ipsam primitiue ecclīæ originē, fuit à beato Marco euā-
 gelista, instituta ecclīa apud Alexandriā Aegypti: aplice formæ: à
 beato Luca in actibus apłōꝝ descriptæ et mō adductæ, cōformis,
 Actū. 4. magnaꝝ affinitate rñdens. Cuius, uiuendi normā ac ritū miris ex-
 Philo. tollit laudibus Philo Iudæus: quē admodū liquido cōstat ex ipsius
 Eusebius testimonio, per Eusebiū Cæsariensem in ecclīasticæ historiæ libro
 secūdo, capiteꝝ decimo octauo ex libris eiusdē Philonis adducto.
 Vbi sanctæ illius ecclīæ Alexādrinæ mores et uictū describēs: ab-
 dicationē facultatū suarū omnimodā, quā faciūt qui illius uitæ cō-
 sortio se addicūt, enarrat: sequestrationēꝝ ipsorū à cōi hoim cōtu-
 bernio. Dein austeritatē uict⁹ eorū dē, admirādā poti⁹ q̄ imitādā re-
 fert: cōtinuatāꝝ in multos dies sine cibi et potus sumptiōe ieiunia:
 perpetuā insup à uino et carnibus abstinētiā; usumꝝ solius aquæ
 ad potū

ad potū, & panis cū sale uel hyssopo ad cibū. Demū illorū cælibatū & expertē omnis maritalis cōgressus tū uirorū tū sceminarū: pudicitiam cōmemorat: & alia nonnulla, ad sanctæ illius congregatiōis cōmendationē plurimū facientia. Quæ omnia: in prædicto ecclesiasticæ historiæ loco, non minus eleganter q̄ copiose recitata leguntur. Ecce in ipso legis euangelicæ uestibulo & exortu admirabile uitæ genus: in segregatione à publica hoīm frequētia, in ieiunijs & singulari uictus parsimonia, in cælibatu ac castimonia: p̄ simile omnino cœnobiticæ obseruatiōi, ut ad illius Alexandrinæ institutionis exemplū uideatur hæc monastica professio efformata. ¶ Deniq; beatus pater Dionysius Areopagita, circa nouæ legis exordiū insigni doctrina & uite sanctitate refulgens, apostolisq; cōtēporane^o (ut q̄ à sancto Paulo ap̄lo, ex tenebris gētilitatis ad ueræ fidei lumē cōuersus fuerit: quēadmodū in primo libro diffusius est declaratū) in libro suo de ecclesiastica hierarchia, capite sexto, disserēs de initiandorū ordinū triade: primū eorū locū dicit obtinere monachos, his uerbis. Porro initiandorū omniū excellentior ac sublimior ordo, monachorū est sancta distinctio: expiatione omni, tota uirtute atq; exactissima suarū operationū castitate, mūdata. omnis item (quantū sibi licet inspicere) sacræ operationis spiritualiter speculari & particeps facta: pontificūq; cōsummantibus uirtutibus tradita. Et paucis interiectis: subtextit. Vnde sancti præceptores nostri, diuinis eos appellatiōibus sunt profecuti: partim therapeutas, id est cultores, à sincero dei famulatu atq; cultu: partim monachos, ab indiuidua & singulari uita, appellantes, ut quæ illos sanctis diuinitatū cōplicationibus: in diuinā & deo gratā monachē perfectionē q̄ promoueat. Hæc Dionysius. Deinde paulo post eodē loco mysteriū monasticæ consummationis ex apostolico ritu tum obseruari solitū, modūq; quo tūc fieri solebat monachalis professio, adaperit: & quid spiritualis intelligentiæ cōtineat tale mysteriū, præclare ac late depromit. Ex quo loco manifestū sumit argumentū: monachorū ordinē & statū, circa primordiū nouæ legis atq; apostolorū tēpore fuisse, magnoq; in precio tum esse habitum Idem etiā sacratissimus pater Dionysius inter epistolas suas undecim, unam ordine octauam scribit ad Demophilum monachum: plenā salutaris doctrinæ, atq; ad māsuetudinē, benignitatē & humilitatē exēplo Iesu Christi

XI.

Cap. 6.

Dionysius.

LIBER TERTIVS

XII Christi & sanctorum patrū, exhortatorium. Ex qua liquidum est, ordinem monachorum fuisse iam institutum in exordio ecclesiæ: cuius ordinis professionem Demophilus ille susceperat. ¶ Postremū. Paulo post tpa apostolorū, cū adhuc fortissimoz; Christi athletarum ac martyrū effunderetur sanguis, & deinde post cōsummata eorum certamina: mira sanctitate emicuerūt eremitæ, mūdi cōtēptores, relictis urbibus incolentes deserta, cauernas & speluncas. utpote sanctus Hilarion in Syria: cuius uitā admirabilē conscripsit beatus Hieronymus. Paulus primus eremita: Hieronymiano etiā eloquio illustratus & posteritati cōmēdatus. Sanct⁹ etiā Antoni⁹, clarissimus Aegypti splendor: cuius acta, mores & felicē exitū scripsit Athanasius episcopus Alexandrinus, illi coætane⁹. Præterea Macharius, & alij innumeri: cōtempo mūdo angelicā in terris tam agētes. quoz; singularē sanctimoniam uitæq; austeritatē, Heraclides Bithiniæ episcopus literarijs tradidit monumētis: in libro quem paradysum appellauit, & quorū etiā meminit Cassianus in suo libro de institutis monachoz; & de collationib⁹ patrū. Hi aut̄ oēs, monasticæ uitæ formā quādā manifeste p̄ se tulerūt & explicuerūt: in ip̄o mūdi cōtēptu, austeritate uiuēdi, ieiunijs, abstinetijs, castitate & diuitiarū abiectione. ut ex eis uideat̄ quodā modo, & secundo quidem loco, post Christi scilicet & apostolorum disciplinā (quæ prima iecit cœnobiticę uitæ fundamenta in noua lege, ut dictum est) deducta monastica institutio: in cōmuni societate n̄sdēq; sub tectis degēs & uicitans. Anachoriticam igitur seueritatem atq; asperitatem probans: non potest monasticam improbare, ut arborem ex ea radice consurgentem: & tanquā riuum ex illo lymido fonte profluentem.

¶ Excellentiā sanctitatis & doctrinæ eoz; qui ordines monasticos instituerūt: magnā arguere cœnobiticę uitæ dignitatem & perfectionem.

Cap. VI.

¶ Solent quidem primi urbium conditores, splendore uirtutum suarum, rerumq; gestarum gloria: magnam efferre conditis à se urbibus commendationē & laudem. ut rāto p̄clarior urbs aliqua habeat: quāto p̄stantior claritudine nominis fuerit, qui eā primus cōdidit. Haud aliter & eximia uitæ sanctimonia illustrisq; doctrina

doctrina eorū, qui regulas cœnobiticę institutionis primi ordinarūt: legesq; tulerūt, quibus in eo uitę genere, sanctę religioſęq; uiuat: nō modicā affert dignitatē & autoritatē mōalticę p̄fessioi. ut eo debeat haberi cōmendatior & augustior, quo excellentiores eruditioe & uirtute fuerūt: qui eā tanq̄ rez: publicarū legislatores certis legib⁹ ac regulis instituerūt. ¶ Inter quos primo fere loco post t̄pa apostolorū emicat magnus ille Basili⁹ Cęsariensis episcop⁹: doctrina Christiana & sanctitate uitę clarissimus, q̄ regulā cōposuit monastici ordinis directricē: qua p̄cul à seculi p̄cellis in arctitudine clauſtri uita trāſigat. Præterea de institutis monachorū egregiū opus & singulare idē cōtexuit: quod à uiris eruditissimis & pie in deum affectis plurimū cōmendat. ¶ Cui cōtēporane⁹ & magna familitatis necessitudine cōiunct⁹ Ioannes Chryſostom⁹: tres ædidit libros admodū p̄claros cōtra uitupatores mōalticę uitę, reliquis operibus eius annexos & insertos. Ex quorū lectione liquido constat: & ea tēpeſtate (iam ferme duodecies centū fluxerūt anni) fuisse sacrilegos cœnobiticę obseruationis calūniatores: qui eā grauissimis insectati fuerint maledictis, & acerba uituperatione sugillarint. ne existimet Lutherus: se primū esse huius impietatis cōmētorē & machinatorē. cognoscatq; iam olim sanctorū patrū scriptis cōfutatā esse tantam improbitatē: quā tot ante seculis dānatā, hac ætate resuscitare atq; in auras reuocare, nequicq̄ conat. ¶ Beat⁹ item Hieronymus, splendidū ecclēsię catholicę iubar: & regulam monasterialis institutionis cōpegit, & opusculū de laude uitę monasticę cōscripsit, eamq; in cōpluribus suis epistolis magna laude frequēs prosequitur: quā etiam ad finē usq; uitę suę in solo Bethleemitico duxit. ¶ Circa eadem quoq; tēpora, beatus Augustinus in Africa post susceptū baptisma, uitā añ pōtificatū egit secūdū apostolorū institutū & legē: q̄ monasticę uitę archetyp⁹ est, & forma primaria. Insuper & regulā uiuendi suis fratrib⁹ tradidit: quā, declinantes turbā hominū & in monasterio agētes, seruarēt. ¶ Ad hęc, Beatus Benedictus monachorū pater celeberrimus, mūdi cōtēptor & aspernator opū: certā itidē uiuendi in monachica disciplina legē suis alumnis constituit. quā postea amplexati sunt q̄ pluri: p̄ totū pene orbē fœcunda fœtura dispersi. ut & beatus Gregorius uirtute & doctrina sacra eximius; ante susceptā sedis apostolicę mo-

I.
BasiliusII.
Chryſostomus.III.
HieronymusIII.
Ambrosius.V.
Benedictus

Gregorius

LIBER TERTIVS.

- cæ moderationē, legatur relicto seculo hanc uiuendi regulā fuisse professus. Qui per totū secundū suorū dialogorū librū: uitā admirabile & miracula plurima eiusdē sancti patris Benedicti diffuse recenset. ¶ Cūq; exactis annorū nō paucis curriculum totus fere mundus inerti uitiorū p̄meret ueterno, & ingēti colluue exundaret in eo iniquitas: diuina uocatione acciti sunt sancti Dñicus et Fr̄cisc^o, ad excitādos homines è graui sopore peccati: religionēq; factā fratrum p̄dicatorū & minorū erexerūt, q̄ in paupertate diuitiarū abiecitrice deo militaret; uerbūq; dñi assidua p̄dicatione disseminaret in populo. ¶ Quos subsequutus beat^o Thomas Aquinas, tanq̄ stella matutina: doctrinæ & sanctitatis claritate minifice emicuit, atq; inter plurima literaria monumēta, q̄ posteritati reliquit: etiā librū contexit singularē cōtra impugnātes religionē. In quo ualidissimis sacrarū literarū sanctorūq; patrū testimonijs elidit, eneruat & dissoluit improborū quorundā rationes: quibusea tēpestate oblatrarūt in religionē monasticā. Nā et tunc nonnulli impietatis spiritu exagitati, more Cerberi trifaucis horrendos ædiderūt latratus in monachicæ disciplinæ cōstitutionē, quorū ora sacrilega compressit opere illo luculento sanctus Thomas: fortissimus religionis monasticæ propugnator. Quod sane opus, & ad contundendā Lutheri insaniam (qui toties cōdemnatā hāc impietatē, instituta uitæ mōachalis improbātē: in fausto molimine nitit̄ rursus in lucē excitare) magno opere conducit, et apprime est utile. ¶ Taceo p̄terea sanctū Bonauenturā, Franciscanæ regulę obseruātissimū: miroq; fulgore doctrinæ et uirtutis rutilantē. Qui etiā contra monasticę religiōis improbos hostes, potissimū in paupertatē cenobiticā ora impia laxātes: duos cōposuit libros insignes. unum, de paupertate Christi, in scriptū. et alterum: apologiā pauperū. In quibus, ipsam paupertatē: pie, religiose et argute tutať. Omitto et beatū patrē Bernardū, Cisterciensis ordinis sidus clarissimū: et in sc̄tā dei ecclesia corusco doctrinæ sanctitatisq; splēdore præfulgentē. ¶ Prætereo et Carthusiani ordinis et Cælestinorū patres authores, primosq; institutores: in laudabili uitæ austeritate, arctitudineq; mōasterij salutarē militiā meditato, q̄ et fugiatur seculū, et mundus omniquaq; cōtēnatur. Prætermitto demū et reliquos, cæterorū mōasterialis uitæ mōdorū fundatores primarios: quos omnes, operosum esset et prolixū singillatim.

fingillatim recēdere. Ex his itaq; manifeste liquet: religionē monasti-
 cā pbatissimos habuisse authores et patronos, sanctitatēq; uitæ cō-
 mendatissimos. ut eo cognoscamus argumēto: eā plane haberi de-
 bere sanctā, deoq; placētē et acceptissimā. ¶ His omnib⁹ insū p ac-
 cedit cuiusq; horū ordinū monasticorū publica approbatio: p sedē
 apostolicā diuerso tpe (ut ipsa rei expostulabat oportunitas, oblata
 que occasio) facta, & à tota ecclesia per tot seculorū interualla ac-
 spacia: recept⁹ illoꝝ usus. Per quē sane cōsensum publicū, tāto an-
 noꝝ curriculo toti populo Christiano notissimū, magnū accrescit
 robur et authoramētū huic monachalis obseruatiæ professioni: so-
 lidissimas uires, ex summoꝝ pōtificū authoritate toti⁹ ecclesiæ ap-
 probatiōe, cōmuniq; Christiani populi cōsensu, iā assecutæ. Quo
 circa quisquis uerbo aut scripto improbat has sacras uiuēdi leges,
 tāto firmatas robore: et apostolicæ sedi rebellis eē cōuincit, et ec-
 clesię scētē aduersus, atq; oblatrator in id qd cōcordi omnium assen-
 su iā olim est pbatū, Quinimmo idē, et antithe⁹ est, deoq; cōtrari⁹:
 nō tā in homines q̄ in deū bella ciēs, pugnāq; mouēs. cū id uitæ in-
 stitutū demoliri et destruere nitit: quod de⁹ cōstruxit et erexit san-
 cti spūs occulto afflatu, dūq; illud dei opus impedire laborās: plane
 illi repugnat et obluatur. ¶ Vnde et p similibus esse dinoscit mona-
 chicę disciplinæ criminatō et sugillatō: feris illis et barbaris gētib⁹,
 q̄ indolētē tēplū dñi in Hierusalē reādicari ab ihs qui reuersi fue-
 rant de captiuitate Babylonica: p falsas et subdolas ad regē Persā
 rū delationes conati sunt impedire operis illi⁹ cōsummationē. et ali-
 quot etiā annis impediuerūt: ne cōcepta ad exitū pducere^t ædifica-
 tio. Verū quē admodū illi Iudæorum æmuli: nō omnino præualue-
 runt in finem. nam benigno Darij Persarum regis indultu, necnō
 et iussu: intermissa diu tēpli illi⁹ Hierosolymitani cōstructio, demū
 absoluta est et completa. Ita nec maledic⁹ obtrectator (quisq; fue-
 rit) in sanctā religiōis monasticę institutionē: assequet unq; impro-
 bi uoti sunt expletionē, uitæ scilicet cōnobiticę exterminiuū, q̄ tūli-
 bet repugnare deo laboret. Nā magnificū hoc op⁹ disciplinæ mo-
 nasterialis, quod inchoauit deus & hacten⁹ cōseruauit: ad finē usq;
 custodiet integrū & incolume, uirtuteq; potētī dexteræ suæ pte-
 get cōtra oēs inimicos eius. ¶ Quā ob rem aut insania mētis agita-
 tū cæcoq; furore Lutherū crediderim, aut fatanico percitū cæstro:

X.

XI.

1. Esdra. 4

1. Esdra. 5. et 6

LIBER TERTIVS.

cum in suo (quē nūc cōfutandū suscepimus) libro, ita inter cætera scribit. Propter hāc uel solā abominationē (quia scilicet sancti patres aliter interpretant locos aliquot scripturæ, ante à se adductos quī ipse uelit eos interpretari debere. quæ certe abominatio nō est sed ueritas) eradicata, extincta, abolita cupio (sicut & oportuit) uniuersa monasteria. Quæ & utinā (ereptis Loth & filiabus suis; de medio eorū) dñs igne & sulphure cælesti ad exemplū Sodomæ & Gomorræ demergeret in profundū, ut ne memoria quidē eorū superesset, neq; em̄ satis fuerit illis anathema imprecari. Hęc Lutherus Quæ quidē uerba, uesani hoīs eē uidentur: aut rabie quadā horrida maledicēdi ihs quæ sancta sunt & sacra, cōcitati. Et quī illa, ne qua quī cōfutatiōe immo nec recitatiōe digna sint: hic tñ eadē adducta uolui, ut ex limbo uestis de tota tunicæ qualitate & textura diiudicēt hoīs: & ex ungue (ut aiūt) leonē agnoscat. Vtq; ex modica libri portiuncula: de toto libro (q; platæ mō particulæ haud dissimilis ē) iudiciū ferāt. perinde atq; modica fellis degustata parte: totius amarorē tetrumq; saporē possunt oēs facile deprehendere.

¶ Tres uirtutes, circa quas uota cōsistūt monastica: tribus præcipuis uitis humano generi maxie noxijs aduersari, & tribus etiā libere deo seruiēdi impedimētis. Cap. VII.

I.

1. Ioann. 2

Nnotescit etiā cœnobiticæ professionis dignitas & cōmendatio nō mediocris, ex amplissimo salutis aiarum prouētū: quē cōsequunt, qui exacte & ad unguē illā custodiūt. Enimvero cū tria sint præcipua scelerū genera: quibus hostis antiquus aiarum nostrarū castra oppugnat, & quī plurimos in hac mūdi arena palæstra quæ prostrat humi: utpote superbia, auaritia & luxuria, iuxta illud beati Ioannis in prima sua eplā canonica uerbū. Omne quod est in mundo: concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia uitæ. quæ non est ex patre: sed ex mundo est. Illis autē tribus peccatorum generibus, sua opponunt signa & ex diametro aduersantur tria illa præcipua uota: quibus monastica religio præsertim innititur. Nempe superbiæ contraria est obedientia: qua religiosus per humilitatem, suam abdicat uoluntatem. Auaritię uero, aduersa est paupertas cœnobitica: refecans omnem priuatæ possessionis cupiditatem & affectū, Deniq; luxuriæ opposita est castitas:

castitas: reprimens effrenē carnis libidinē, & omnem uitæ incon-
 tinentiā. ¶ Sicut igit̃ per tria illa uitia militant homines in castris sa-
 tanæ, mundumq; sequuntur & eius concupiscentias: ita quoq; per
 tres illas uirtutes, ad quas exercendas uoto se obstringunt religiosi:
 abdicuntur addicti monasticæ professioni, à laqueis mundi, debel-
 lantq; antiquū serpentē, & traducuntur ad dei castra. ¶ Cæterum
 assignatur ab alijs eruditione præclaris authoribus: & altera ratio
 prædictorū triū uotōꝝ, in professione monastica fieri solitoꝝ, & ea
 quidem huiusmodi. Quemadmodū in baptismo (quo homo per fi-
 dei religionē deo obligatur), quis peccato moritur: ita per uotū re-
 ligionis monasticæ, profitens eam, non solū peccato sed & seculo
 moritur, ut soli postmodū deo uiuat in illo opere: in quo se deo mi-
 nistraturū per uotum promisit & astringit. Sicut enim per pecca-
 tū, animæ uita tollitur quā accepit in baptismo uiuificata per fidē
 & gratiā: ita per occupationes importunas seculi, Christi ministeri-
 um impeditur, ut non possit syncære deo impendi. Vnde ad Ti-
 motheū scribens beatus Apostolus: ait, Nemo militans deo, impli-
 cat se negocijs secularibꝫ: ut placeat illi cui se probauit. Ideo p̃ syn-
 cerū religionis uotū & abrenūciationē mūdi, potissimū ea abdicat̃
 & abnegant̃: quibus humanus animus maxime occupari cōsueuit
 & à diuinis obsequijs impediri, eo ipso q̃ intricet̃ & irretiat̃ rebꝫ
 huius seculi. Eorū autē quæ animū hominis occupatū tenere so-
 lent et inuolutū seculo: primū et principale est coniugiū, dicēte a-
 postolo in prima ad Corinthios epistola. Volo autē uos sine solici-
 tudine esse. Qui sine uxore est: sollicitus est quæ domini sunt, quo-
 modo placeat deo. Qui autē cum uxore est: sollicitus est quæ sunt
 mūdi, quomodo placeat uxori, et diuisus est. Secūdū uero: est pos-
 sessio diuitiarū terrenarū. quemadmodū perhibet dominus noster
 apud Matthēū. Sollicitudo huius seculi et fallacia diuitiarū: suffocat
 uerbū: et sine fructu efficit̃. Et glossa exponēs illud uerbū Chrī
 apud Lucā, cōformis sentētię. Quod autē in spinas cecidit: hij sunt
 qui audierūt, et à solitudinibus et diuitijs et uoluptatibus uitæ eū
 tes suffocantur: et non referunt fructū, ait. Diuitiæ et si delectare ui-
 deantur, suis tamē possessoribus sunt spinę: cum aculeis curarū mē-
 tes eorū confodiant, quæ auide quæruntur et solcite seruantur.
 ¶ Deniq; tertiū retrahens nos à diuino obsequio libere syncereq; III.

LIBER TERTIUS

impedendo ei, cui omnia debemus: est propria uoluntas. Nempe qui suae uoluntatis est arbiter: solitudinem habet anxiam de uitae suae gubernatione, & quomodo eam transigat & ad finem usque quiete traducat. ea uero sollicitudo mentem distinet; ne omnino feratur ad deum. Proinde salutare nobis adhibet consilium per sacrarum literarum authores: ut nostri status dispositionem diuinae prouidentiae committamus. quemadmodum per beatum Petrum in prima sua epistola: his uerbis. **1. Petri 5**
 Humiliamini sub potestati manu dei, ut uos exaltet in tempore uisitationis: omnem solitudinem uestram proicietes in eum, quoniam ipsi cura est de uobis. Et per sapientem in prouerbis. Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiae tuae. Rursum per Tobiam seniorem, hoc salubre documentum dante filio suo. Omni tempore benedic deum, & pete ab eo ut uias tuas dirigat: & omnia consilia tua in ipso permaneant. Denique per prophetam in psalmo: hoc memorabile monitum cuius nostrum inculcantes. **Psalm. 54**
 lacta in dominum curam tuam, et ipse te enutriet: & non dabit in aeternum fluctuationem iusto. Hanc ob rem perfecta religio monastica triplici uoto consecrat: tanquam antidoto efficaci & remedio praesentaneo, contra haec tria integre deo seruandi impedimenta. utpote uoto castitatis: per quod abrenunciatur coniugio. uoto itidem paupertatis: per quod ualedicitur diuitiis. & demum uoto obedientiae: per quod abnegatur propria uoluntas. **III.**
 Porro per haec tria uota: homo sacrificium offert deo de omnibus bonis suis. Nepe per uotum castitatis: exhibet deo in hostiam & oblationem, corpus proprium, secundum illud beati Pauli ad Romanos uerbum. Exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, deo placentem. Per uotum autem paupertatis: sacrificium deo facit de exterioribus suis bonis, de quo sacrificii genere: scribit apostolus ad Romanos **Roma. 12**
 Obsequium meum oblatio: accepta fiat in Hierosolymis, sanctis. Per uotum uero obedientiae: immolat homo deo sacrificium sui spiritus & animi. de quo diuinus psalter ait. Sacrificium deo, spiritus contribulatus: contritum & humiliatum deus non despicies. Nec solum spirituale sacrificium, per haec tria domino offert ab eo, qui in professione uitae monasticae ad praedicta uota seruanda se obstringit: sed etiam holocaustum mysticum, quod erat in ueteri lege inter omnium oblationum genera potissimum, deo quoque acceptissimum. Quod attestatur beatus Gregorius super Ezechielem dicens. Cum quis suum aliquid deo uouet, & aliquid non uouet:

nō uouet: sacrificiū est. Cum uero omne quod habet, omne quod uiuit, omne quod sapit, omnipotenti deo uouerit: holocaustū est. Hæc ille. Atqui religiosus subiens uitæ cœnobiticæ disciplinam, omne quod habet: uouet deo, per paupertatē, omne etiā quod uiuit: eidē uouet per castitatem, corpus suū (in quo naturæ uita consistit) deo per sanctimoniā consecrans. demū omne quod sapit: deo itidē uouet per obedientiā, animū suū (qui sedes est sapientiæ) dedicans deo, per propriæ uolūtatis abdicatiōē. Is igit spūale in illa sua professione offert holocaustū, oblationemq; perfectā & hostiam cōsummatā deo, in odorem suauitatis: nihil sibi ipsi reseruans.

¶ Obedientiā, paupertatē & castitatē, trium uotorum monasticorū materiā: sacræ scripturæ & sanctorū patrū testimonio, solide comprobari.

Cap. VIII

Prædictis et illud non immerito superaddēdum est: tres ante nominatas uirtutes, obedientiā, paupertatem et castitatē (in quāq; uoto et exercitio: tota monasticæ perfectiōis summa consistit) ex sacris eloquiis et euangeliorum authoritate, nec non grauissimis orthodoxorum patrum sententijs: suum etiam desumere robur et stabilimentum. ¶ Siquidem obedientia (quæ primū sortitur inter eas locum: quod radix uirtutum omnium et mater, sit humilitas) insinuat esse uia perueniendi ad Chrm: atq; cōmendatur his domini uerbis. Si quis uult uenire post me: abneget semetipsum, et tollat crucem suam, & sequatur me. Quæ autē uerior aut integrior sui abnegatio assignari potest: q̄ abdicatio propriæ uoluntatis, & illius propter deū ad alterius arbitrium subiectio? Nihil enim omnium, magis proprium nobis est & singulare: quā nostra uoluntas: quam cum abnegamus, & in alterius cōstituimus arbitrio: perfecte & sincere nos ipsos abnegamus. nostramq; tollimus crucem: quantūuis graua nobis patrum monasticorū præcepta ferētes modeste, & prompte exequentes. sequimur identidem in eo ipso opere per rectā uirtutis semitam Christum: qui factus est pro nobis obediens patri usq; ad mortem, mortem autem crucis. Eandem quoq; uirtutē capeffendā esse admonet dñs dicens apud Lucam discipulis suis, et per eos: quibuscūq; aliōq; directioni p̄positis. Qui uos audit: me audit, & qui uos spernit: me spernit, Cui sentē

I.

Matth. 16

Philip. 3

Lucæ 10

tiæ

LIBER TERTIVS

Bernardus *Mat. 23.* *Hieronymus* *Deut. 6* *Hebræ. 13* *Roma. 5* *Gene. 3* *Gene. 22.* *1. Regū. 15.* *4. Regū. 5* *Nume. 11* *Nume. 14* *Hiere. 35*

titæ euāgelicæ accedēs Bernardus: in libro de p̄cepto & disp̄atio
ne ait. Obediētia q̄ maioribus debet: deo exhibet. Quāobrē quic-
quid uice dei p̄cipit homo: omnia accipiēda sunt, ac si p̄cipiat deus.
Rursum in euāgelio dñs de ijs qui authoritate alijs p̄sunt, uitam
tamē agunt sceleratā: ait, Omnia quæcūq; dixerint uobis, seruate
& facite: secundū opa uero eorū nolite facere. Dicūt enim: & non
faciūt. Quod si illis obediendū est maiorib⁹: qui recta quidē dicūt,
& eadē ope non cōplēt. quanto magis illis: qui p̄cipiunt bona & p̄
ba opera, atq; eadem etiā agunt? Præterea beatus Hieronym⁹ ad
Rulticū monachū scribens: eiusdem uirtutis amplectendæ saluta-
re tradit documētū, dicēs. Præpositū monasterij timeas ut dñm: di-
ligas ut patrē. Credas esse salutare: quicquid ille p̄ceperit. Nec de
maioris sentētia iudices: cuius officiū est obedire, & implere q̄ ius-
sa sunt, dicēte Moyse. Audi Israël & tace. Demū consonat his &
beatus Paulus: ita scribens ad Hebræos. Obedite p̄positis uestris:
& subiaccete illis. Ipsi enim peruigilāt; quasi rationē pro animabus
uestris redditori. ¶ Sed nunc exēplis propositā cōmendemus obe-
dientiæ uirtutē, & monstremus quid fructus suis attulerit cultori
bus obedientia: atq; ex opposito, quantū iacturæ multis ingesserit
inobedientia. In primis dñs noster factus (ut dictū est) obediens pa-
tri: totū reparauit genus humanū, instaurauitq; ad uitā. quod pro-
toplastus diuino inobediens p̄cepto secum p̄cipitauerat atq;
prostrauerat in mortem. Abraam itidem dei iussioni obtēperans,
filiumq; dilectum paratus immolare: benedictionē à domino ob-
tinuit & propagandi seminis sui repromissionē. Contra uero Saul
in subuersione Amalechitarum absurdescens ad dei p̄ceptum &
illud præuaticatus: regio deiectus est solio, factusq; reprobus. Rur-
sum Naaman Syrus uoci propheticæ tandem obsecutus, ad mo-
destam seruorū suorū suggestionem: cū septies in Iordane se ablue-
ret, mundatus est à lepra. Populus uero Israëliticus sapius deo re-
bellis & ad obmurmandū propensus, immo & ducem sibi cōsti-
tuere conatus ut reuertetetur in Aegyptū cōtra diuinā constitui-
onem: plurimis eisdemq; grauissimis plagis in deserto est afflictus.
Præterea filij Ionadab de domo Rechabitarum, quoniā paterno
obsecuti p̄cepto abstinerunt à potu uini: benedictionem à deo
consecuti sunt, atq; promissionem continuæ in sua posteritate suc-
cessionis.

cessionis. E diuerso propheta ille missus ad increpandum Hieroboam regem Israel, quia eo in loco comedit & bibit, quod sibi a domino fuerat uetitum: a leone in uia stragulatus est. Quid Heliseu itidem domini prophetam commemorem (qui pallio Heliae humeris suis imposito, prompte uocatem secutus: demum & ipsum sui magistri pallium & duplicem eiusdem spiritum est consecutus. Neque minorem obtinere gratiam discipuli Christi, per ipsum figurati: qui uocanti domino obtemperantes, incunctanter adhaeserunt. Caetera exempla (nam complura supersunt) alijs perquirenda relinquimus. ¶ Paupertas etiam, secunda uirtus, cui obseruandae se uoto obligant monasticae institutionis alumni: suum ex euangelicis uerbis sumit fundamentum & pondus, ubi Christus dixisse legitur adolescenti. Si uis perfectus esse: uade & uende omnia quae habes & da pauperibus, & sequere me. Reddit enim illa incluta uirtus expeditum hominem & promptum: ut sine impedimento sarcinaeque diuitiarum gressus mentis ratardatum, Christum libere sequatur, pauperem pro nobis factum: contestatumque se non habuisse, cum hic uitam ageret, ubi caput reclinaret. Cuius paupertatem inspectandam pariter & imitandam, nobis proponit beatus Paulus: cum ita scribit ad Corinthios. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi: quoniam propter uos egenus factus est cum esset diues, ut illius in opia uos diuites essetis. Rursum commendat ultroneam illam paupertatem quae in bonorum terrenorum abdicatione consistit, Christus: cum ait. Omnis qui reliquerit domum, uel fratres aut sorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem aut filios, aut agros, propter nomen meum: centuplum accipiet, & uitam aeternam possidebit. Eandemque uoluit arte obseruari dominus noster a suis discipulis: cum eos misit ad predicandum euangelium regni, dicens eis. Nolite possidere aurum neque argentum, neque pecuniam in zonis uestris: non peram in uia, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque uirgam. Dignus est enim mercenarius cibo suo. Quod quidem domini institutum usque adeo accurate sunt executi eius discipuli: ut de ipsismetipso dixerit beatus Iacobus. Audi te fratres dilectissimi. Nonne deus elegit pauperes in hoc mundo: diuites in fide & haeredes regni, quod repromisit deus diligentibus se? Astipulatur etiam praedictis scripturae sacrae testimonijs & beatus Augustinus: dicens in libro de ecclesiasticis dogmatibus, Bonum est, facultates cum dispensatione pauperibus erogare: sed melius est

P pro

3. Regu. 13.

3. Regu. 19

4. Regu. 2
Mat. 4.

III.

Mat. 19

Mat. 8

2. Corin. 8

Mat. 19

Mat. 10

Iacobi. 2

Augustinus.

LIBER TERTIVS

pro intentione sequēdi dñm, eas in simul donare, & absolutū solici-
tudine cū Christo egere. Et merito hoc posterius, ibidē melius esse

Mat. 5
Luc. 5
dicitur: quandoquidē à Christo beati esse pauperes spiritu prædi-
cantur, quoniā ipso rē est regnum cælorū. Et apud Lucam ait dñs
ad discipulos suos. Beati pauperes: quoniam uesterū est regnū dei.

III.
¶ Cæterum quanta commendatione digna sit hæc uirtus, & quā
sublimem illū cōstituat apud deū, qui eā fuerit ultronee amplexa-

Chryso-
stomus,
tus: non inutile fuerit hoc loco ex Chrysofostomo audire. qui in ho-
melia quadragesima septima super Matthæū: ait. Si uolueris uide-
re amātis aurū, animā: quē admodū uestimentū à decē milibus cor-
rosum uermibus, & nihil habens sanū: ita inuenies perforatā eam
undiq; à solitudinibus, & à peccatis putrefactā, & erugine plenā.
Sed nō anima in opis uoluntarij, talis est: sed fulget quidē uelut au-
rum, splēdet autē uelut margarita, florescit autē uelut rosa. Non est
illic tineā, non est illic fur: non est illic sollicitudo uite huius negocio-
rum, sed sicut angelus ita cōuersatur. Nō subiaceret dæmonibus, nō
assistit regi: sed assistit deo, & nō militat cū hominibus: sed cū ange-
lis. Nō habet thesaurū terrā: sed cælū. non indiget seruis: magis autē
habet seruos possessiones, & cogitationes quæ rebus dñant. Quid
igitur paupere hoc melius est unq;? Pauimentū deniq; habet cælū.

Si autē pauimentū tale est: excogita tectū. Sed nō habet equos &
currum. Quid autem ei opus est: qui super nube uehi debet & esse
cum Christo? Hæc Chrysofostomus. ¶ At si quis fortasse dixerit, se
paupertatē quidē capessere libenter uelle: nisi obstaret timor futu-
ræ omniū rerū penuriæ, de futurisq; demū uictus & amictus ob ex-
tremam inopiā. Hūc uanū timorē trepidāq; formidinē disijcit Au-

Augustinus.
3. Regū. 17
Danic. 14
gustinus in opusculo de elemosyna dicēs. Helias in solitudine cor-
uis ministrantibus pascitur: & Danieli in lacu ad leonū prædā ius-
su regis incluso, prædiū diuinitus apportatur. Et tu metuis: ne ope-
ranti & etiā apud dñm promerenti desit alimentū, cum ipse in euā-

Mat. 5
gelio ad exprobrationē eorū quorū mens dubia & fides parua: con-
testetur & dicat. Aspiciate uolatilia cæli, quoniā nō serunt neq; me-
tūt, neq; cōgregāt in horrea: & pater uester celestis pascit illa. Nō
ne uos plaris estis illis? Volucres deus pascit: & uolucris alimē-
ta diurna p̄stātur. & quibus nullus diuinæ rei sensus est: eis nec ci-
bus nec potus deest. & tu Christiano, tu dei seruo, tu bonis opibus
dedito

dedito, tu dño suo charo: aliquid existimas defuturū? An eis terre-
 na deerunt: quibus cælestia & diuina tribuunt? Vnde hæc incre-
 dula cogitatio: unde impia & sacrilega ista meditatio? Quid facit in
 domo dei: pfidū pectus? Quid qui Christo omnino nō credit: ap-
 pellat & dicitur Christianus? Hæc Augustinus. Sed nūc ad alia
 transeundū. ¶ Demū castitas, tertia uirtus, ad quā obseruandā se
 uoto astringūt religionis monasticæ cultores: haud minus atq; re-
 liquæ duæ, ex sacra scriptura accipit authoramentū & robur, ut po-
 te ex illis dñi nostri uerbis in euāgelio, de tertio eunuchorū gene-
 re. Sunt eunuchi: qui se castrant propter regnū dei, cultro scilicet
 spiritali repressiois libidinū. Et ne quis arbitretur illud omnibus
 esse præceptū, sed ultronee uolētibus id arduū uirtutis iter aggre-
 di, consiliū continuo subiungit, Qui potest capere: capiat. Quod
 & beatus Paulus aperte testatur: ita scribēs ad Corinthios. De uir-
 ginibus, præceptū dñi non habeo: consiliū autem do, tanq̄ miseri-
 cordiam consecutus. Præterea in sacra Ioannis deo dilecti discipu-
 li uisione, qui cum mulieribus non sunt coinquinati sed uirgines p-
 māsē runt: dicuntur in præmium tātæ uirtutis, sine macula esse an-
 te thronū dei, nouumq; cantare canticum coram deo & agno, &
 agnum sequi quocūq; ierit. Apud Esaiam quoq; dominus eunu-
 chis spontaneis & uoluptatum carnis refrenatoribus, amplissimā
 repromittit mercedē: dicēs, Et nō dicat eunuchus: ecce ego lignū
 aridum. quia hæc dicit dominus eunuchis. Qui custodierint sab-
 bata mea, & elegerint q̄ ego uolui, & tenuerint scēd^o meū: dabo eis
 in domo mea & in muris meis locū, & nomē melius à filijs & filia-
 bus, nomē sempiternū dabo eis quod nō peribit. Commendāt in-
 super eandem uirtutē facti doctores, ut angelicæ uitæ æmulā: red-
 dentemq; homines angelis dei propemodū puritate cordis & cor-
 poris p̄similes. Ut facit Hieronymus: in sermone de assumptione
 beatæ Mariæ uirginis. Bene angelus ad uirginē mittitur: quia sem-
 per est angelis cognata uirginitas. Profecto in carne p̄ter carnē ui-
 uere: nō terrena uita est, sed cælestis. Vnde in carne angelicā glori-
 am acquirere: maioris est meriti, q̄ habere. Esse em̄ angelū: felicitatis
 est. eē uero uirginē: uirtutis. dum hoc obtinere nititur cū grā: quod
 habet angelus ex natura. Vtrūq; tamē, & esse uirginē, & eē ange-
 lū: diuini muneris est officiū, non humani, Hæc ille. Cui respōdet

V.

Mat. 19

1. Corin. 7

Apoca. 14

Esaiæ. 56

Hieronymus

LIBER TERTIVS.

Ambrosius & beatus Ambrosius: in libro de uirginibus dicens. Supergreditur uir-
 ginitas conditionem humanam naturam: per quam homines angelis assimilantur. Maior tamen est uictoria uirginum quam angelorum. Angeli enim sine
VI.
Bernardus & beatus Bernardus in epistola ad Henricum archiepiscopum Senonensem: (quam inter ceteras est quadragesima secunda: & admodum luculenta) cum ait. Differunt quidem inter se, homo pudicus & angelus: sed felicitate, non uirtute. Sed etsi illius castitas felicior: huius tamen fortior esse cognoscitur. Rursum idem in eodem loco. Quid castitate decorius: quam mundum de immundo conceptum semine: de hoste domesticum, hominem denique angelum facit. Iterum idem subnectit ibidem. Sola est castitas: quam in huius mortalitatis & loco & tempore, statum quandam immortalis gratiae representat, in qua nec nubent nec nubentur. Haec ubi. Sanctus quoque Cyprianus in libello de singularitate clericorum, miris castitatem extollit praeconijs, eo praesertim loco in quo post enumerata grauissima & plurima incommoda, quam ex cotubernio clericorum cum foeminis oboriuntur: subiungit. Tot itaque & tantas strages calamitatis, et strages pessimae conuersationis nemo profert, nemo calcat, nemo funestat: nisi singularis castitas sola. quam munimen inuictum est sanctimoniam & expugnatio fortis infamiae: fortitudinis firmitas, & lasciuiae petulantis infirmitas. probitatis praesidium, & improbitatis excidium, animae uictoria, & corporis praeda. ubertas gloriarum & captiuitas criminum, pronuba sanctitatis, & repudium turpitudinis. sinceritatis indicium, & abolitio scandalorum. exercitium continentiae, & euacuatio tota luxuriae. pax secura uirtutum, & debellatio inquieta uitiorum. puritatis culmen & libidinis carcer. honestatis portus & ignominiae naufragalis locus. uirginitatis mater & hostis immunditiae. lorica pudoris & spoliu probrofitatis. corruptionis exitium, murus rigoris & destructio uulgaritatis. seueritatis gladius triumphator, et dissolutionis occisor. armatura uirum et exarmatura fluxarum. Haec ille, et multo plura, continuo contextu subsequenter in amplissimam castitatis pariter et uirginitatis commendationem. Insuper idem celeberrimus auctor (Cyprianum dico) in suo tractatu de habitu uirginum: coetum uirginalem et uirorum et mulierum magnificis persequitur laudibus, nitidumque uirginitatis candorem eximie adornat titulis. Qui totus admodum salutarem continet doctrinam: et lectu dignissimus.

dignissimus est. ¶ Demū omitto de industria, cætera uirginitatis præconia, et præclara sane et insignia: quæ à beato Hieronymo contra Iouinianū, ab Augustino in libro de bono uirginali, ab Ambrosio in libro de uirginibus, et in alijs suis operibus: necnon et cæteris celeberrimis authoribus copiose et luculenter edisseruntur.

¶ Alias insuper cœnobiticas cōstitutiōes: et sacris literis esse consentaneas, et aiarū saluti apprime cōducibiles. Ca. IX

Ec solum tres prædictæ uirtutes, circa quas præcipue consistunt uota monastica, ex diuinarū literarū fontibus hauriuntur: sed et cætera uitæ monachalis instituta deprehendunt magna concinnitate, sacrorum eloquiorū authoritati cōsonare, et ad expedite ambulandū in uia domini, admodū conducere. ¶ Siquidem secretio illa & sequestratio à cōmuni hominū turba quā cœnobitæ in suis habent domicilijs, habitaculis & conuersatione: magnā eis adimit materiam uitiorū, occasionesq; præcidit malorū, quibus cum graui plerūq; periculo salutis obijciuntur, qui diuersant in seculo. Quippe cum defecerint ligna: extinguitur ignis, ut ait Sapiens in prouerbijs, & cum sublata fuerint fomenta peccatorum, quæ in ruinam præcipitare multos solent: haud magno negotio et ipsa succiduntur, deuitanturq; peccata. Planum est autē, non tot & tantas offerri atq; ingeri malorū occasiones ijs qui monasteriorū occluduntur septis, & in solitudine quodā modo demorantur: sicut alijs qui in media hominū turba uitam agūt. Haud sane dissimili modo, atq; non tantis agitatur fluctibus nauis, in longo recessu tutaq; portus statione quiescens: uti ea quæ medio in pelago procellosis pulsatur aquarū uorticibus, uarijsq; iactatur tēpestatibus. Enim uero qui in secreto monasterij silentio, regularis disciplinæ obseruatricē degunt uitam: propemodū in portu quodam mystico nauigant, atq; in quieta tranquillaq; constituti statione, quasi subductis in terrā nauibus, tuti delitescunt. neq; tantis agunt malorum procellis: ut cæteri homines. Qui aut uersant in seculo, eiusq; implicatur negotijs: tanq; in tēpestuoso fluctuant mari, & undiq; turbido uitiorū æstu quatunt, sæuos etiā uentorū sustinent turbines, & quasi naufragiū facturi sæpenumero periclitant: ut rara sit eis à turbulēto seculi tumultu quies. ¶ Quod ut probatissimi autho II

Prouer. 26

LIBER TERTIVS

ris testimonio euadat credibilis: audiendus est in pſentia Chryſoſtomus, qui in tertio libro ſui opis aduerſus uituperatores uitę monaſticę: de illis cęnobiticę inſtitutionis calũniatoribus loquęs, ait.

Chryſoſtomus Nec ſane peccabit: qui iſtos, naturę totius inimicos appellauerit. q̄ in aliorũ pernicię coniurant: & doctrinis ſceleratis ac impuris moribus, eos qui ſecũ hoc in uitę ſalo nauigãt, demergunt. Atqui nihil horũ: penitus in monaſterijs inuenies. Verũ quanq̄ procella tanta tantiq̄ fluctus deſcũiũt: ſoli & in tranquillo portu & ſecuritate ſumma reſidentes, ueluti ex cęlo ipſo, cęterorũ naufragia proſpectant. Nanq̄ cõuerſationẽ plane cęleſtem elegerũt: nihilq̄ deterius angelis affecti ſunt. Hęc ille, & reliqua cõtinuo conſequętiar quibus oñdit cõuerſationẽ religioſorũ in monaſterio, angelicorũ ſpũm feliciffimę cõditiõis, quantũ ad charitatis & cõcordię ſtudiũ eſſe perſimilẽ, quę oĩa: ſane ſunt lectu digniffima. Deinde nõnulis interiectis, in eodẽ libro diſſerēs de periculis uitę & morũ: quę

Idem parentes filijs temere haud immerito debent, ſubiũgit. Nam ſi metuendũ fuiſſet: nõ utiq̄ eſſet illis metuendũ, qui fluctus & procellas fugerent, atq̄ omni ſtudio ad portũ feſtinarẽt: ſed eis, qui hęc me ingēti & turbine inuoluti iactarent. In uita em̄ ſeculari: & plura ſunt & paratiora naufragia. q̄ et plura ſunt quę perturbent, et quę eã uitã degũt: negligētiores atq̄ ideo inualidiores ſunt, q̄ ut aduerſus ea ſtare poſſint. In monachorũ autẽ uita, proſecto et fluctus tantũ nõ ſunt: ſed cõtra penitus ſerenitas ſumma et tranquillitas. et ſtudiũ lõge excellentius aduerſus eam fluctuum rabiẽm pugnaturoũ. Hęc Chryſoſtomus. Ex quibus eſt perſpicuũ, tranquilliorẽ a procellis ſeculi quietiorẽq̄ uitã agi in ſolitudine monaſtica, ſecretorũ a turba populari loco: q̄ in medio plebis et uulgi ſtrepitu. Vnde et beatus Ioannes Baptiſta, aduentus dominici præco: a teneris annis in deſerto uitã tranſegit. Et Chriſtus dominus noſter diſcipulos ſuos ſimul et turbã copioſam crebro in deſertũ traduxit locum, et ſeuocauit ab urbibus et pagis in ſolitudine: cum eis diſciplinę cęleſtis documenta eſſet traditurus. ad inſinuandũ, ipſam ſegregationẽ a ſtrepitu populari publicorũq̄ tumultu, maiorẽ in modum conferre: ad uitã recte cõponendã, ad preſtandũ etiã deo pleniorẽ famulatũ, et deniq̄ ad capeſſendã liberius ſalutarẽ Chriſti doctrinã.

II. ¶ In ſuper ipſa monaſterij clauſura, qua coërcẽtur monaſticę religio ni

gioni addicti, ne passim diuagent promiscueq; cōmiscant turbæ
 seculari in quotidiana congressione: quot (putas) amputat & præ-
 cidit malorū fomites atq; alimenta: à quot etiā & quantis malis a-
 uertit eos: qui huiusmodi claustris, cū corpore tū animo, libenter
 sponteq; continentur: Haud aliter plane, q̄ oues septis stabuli cō-
 clusæ, à moribus luporū tutæ sunt. quorū paterent faucibus: si re-
 licto ouili. remoto pessulo, & ostio recluso, errarent palātes in me-
 dijs syluis. Nimirum urbs patens & absq; murorum ambitu: facile
 hostili occupatur manu, direptioniq; exponitur. Ita & domus mo-
 nastica nullis obseptis claustris, quibus eius incolæ cōstringant arcti-
 us, & à seculari turba sequestrent: haud magno impendio decedit
 à regularis obseruatiæ integritate, & in grauē præcipitatur ruinā,
 morumq; corruptelam. Quia immo et monachalē: professi uitam,
 ex quotidiana cū laicis uitisq; secularibus cōsuetudine familiarita-
 teq; eorū mores induerēt, assumerentq; sibi cōditiones uitæ omnino
 secularis, nihil in se religiōis habentes reliquū: nisi uestē, cultumq;
 exteriorē. Quemadmodū de Hebræis inter Chananæos in terra
 Palestina diuersatis, abominationesq; & impietates illorū cōsecta-
 tis in sacrilego idolorū cultu & superstitionibus: dicit propheta in
 psalmo. Commixti sunt inter gentes: & didicerunt opera eorum. Psal. 109
 ¶ Sed & ipsum silentiū certis tenendū horis & locis: nōne multorū III.
 malorū syluam materiamq; submouet: cū dominus noster in euan-
 gelio contestetur, qd de omni uerbo ocioso quod locuti fuerint ho- Math. 12
 mines: reddent rationē in die iudicij. admoneatq; beatus Iacobus Iacobi. 1
 oēm hominē uelocē esse debere ad audiendū: & tardū ad loquen-
 dū. Et si quis in uerbo nō offendit: hunc perfectū esse uirū, idem Eccī. 14
 affirmet. A Sapiente quoq; perhibeatur eē beatus uir: qui nō est
 lapsus uerbo ex ore suo. Certe hāc silentij disciplinā se accurate ob-
 seruaturū proposuit propheta: dicēs in psalmo. Dixi, custodiā uias Psal. 38
 meas: ut nō delinquā in lingua mea. Posui ori meo custodiā: cum
 cōsisteret peccator aduersum me. Idem quoq; à dño postulauit si- Psal. 140
 bi gratiā discreti silentij impartiri: hanc alio in loco orationē illi pro-
 fundēs. Pone dñe custodiā ori meo: & ostiū circūstatiæ labijs me-
 is. Innumeris itaq; malis per linguæ loquacitatē oboriri solitis: mo-
 nasteriale silentiū uia obsepit, aditum denegat, & iter intercludit.
 ¶ Nocturnæ præterea uigiliæ religiosorū ad matutinū officium III. Psal. 118
 quotidie

LIBER TERTIVS

quotidie decantandū: approbatur eo dicto prophético. Media nocte surgebā ad cōfitendū tibi: super iudicia iustitiæ tuæ. cōformanturq; laudatissimis illis excubijs: quas egerūt in hora natiuitatis dñi
 Lucæ. 2. cæ pastores Hebræi, custodientes uigilias noctis super gregē suū: cū annūciatus est illis angelico præconio, exortus nostri saluatoris in mundū. Referunt etiā uigiliæ illæ monasticę, indefessam illā
 Lucæ. 6. Christi in orando uigilantiā: qua (ut scribit Lucas) erat pernoctās
 V. in oratione dei. ¶ Insuper dura lectisternia, uestiumq; asperitas & uilitas, quā sustinet mōachicā uitā p̄fessi: arma sunt spūalia, lorice & thoraces ad debellandū carnē, ne ebulliat in uoluptates inconcessas. His etiam tanquā exteris, corporiq; circumpositis armorū munimentis: edomatur caro, & in seruitutē spiritus redigitur, ne in sole scat: ne ue petulantia sua more ferocientis equi iugū castitatis abijciat, & proruat in libidinem. Nepe ut testatur sanctus Augustinus, inter omnia certamina Christianorū, duriora sunt prælia castitatis, nam ibi continua est pugna: & rara uictoria. Cui accedit et
 Augustinus. beatus Hieronymus: ita ad Furiā scribens. Grandis uirtutis est & sollicitæ diligentia: superare id quod quis natus est, in carne nō carnaliter uiuere, secum pugnare quotidie: & inclusum hostē, Argi (ut ferūt fabulæ) cētū oculis obseruare. Hęc ille. Quāto aut uiolēti-
 Hieronymus. or est & fortior, hostis ille iternus: tāto pluribus opus ē armaturis ad eū prosternēdū. Cōueniētia uero & huic utilia negocio, sunt ea quō modo nominauimus: quę extrinsecus applicata corpori: refrenāt ei⁹
 VI. in spūm rebellionē. ¶ Nec tamen sufficiunt illa, sed interioribus in- super armis est opus, ieiunio, parsimonia ciborum, uictusq; tenuitate quibus incēdia carnis restinguantur, sublatiſq; fomētis refrigerentur. Vt em̄ scribit beatus Hieronymus ad Saluinā: monstrū est, uoluptatis ardorē maiore Christi amore restinguere, & lasciuens iumentū frenis inedia subiugare. ut nō libidinē sed cibos quærat ac desideret: & fessorē spiritū sanctū moderato & cōposito portet in-
 Idem. cessu. multoq; melius est stomachū dolere quā mentē: imperare corpori quā seruire: gressu uacillare quā pudicitia. Hęc ille. Recte igit ad custodiēdā castitatis uoto promissę integritatē: instituta sunt in regulis uite monachalis ieiunia, certis exercēda temporibus & determinato ciborū genere, frenandis corporū uoluptatibus multū accommodata. Vt his tanq; armis spūalibus succincti lumbos, milites Christi: ualenti-
 lentius

lentius intestinū suū hostē & urbis suæ incensibus inclusum oppu-
gnēt, & tandē adiutrice dei uirtute expugnēt. ¶ Neq; huiusmodi
armorū generā dicta: carēt diuinæ scripturæ approbatiōe & cor
roboratione. Cōmendat enim beatus Ioannes baptista à Christo
apud turbas: q; mollibus nō esset uestitus, more eorū qui in domi-
bus regū sunt. Et sancti euāgelistę in eiusdē scribūt p̄coniū: q; ha-
bebat uestimētū de pilis camelorū, q; locustas & mel syluestre co-
medebat, quodq; uinū & sicerā nō biberit. Pręterea, sacra libri Re-
gū narrat hostoria: q; cū Achab rex Israhel impius in deū & crude-
lis in Naboth innoxii, audisset sermōes Helię cōminatorios diuine
ultiōis p̄pter cādē Naboth & uiolētā uineę illi in iustāq; possessio-
nē: scidit uestimēta sua & operuit cilicio carnē suam, ieiunauitq; &
dormiuit in sacco, uñ promeruit ipse dilationē irę dei: in tēpus fu-
turū. quēadmodū declarant uerba dñi ad Heliā prophetam: paulo
post eodē in loco subiuncta. Nōne (inquit) uidisti Achab: hūiliatū
coram me? Quia igit̄ humiliatus est mei causa: nō inducā malū in
diebus eius. Et de rege Ninie scriptū est in Iona p̄pheta. q; postq̄
ad aures eius puenit p̄dicatio Ionę, de futura suæ urbis euerfione:
abiecit uestimētū suū à se, & induit̄ est sacco & sedit in cinere. utq;
alij idē facerēt: publico edicto p̄cepit. Quod magno est argumēto:
asperitatē uestiū, ad agendā p̄nitētiam admodū cōferre, deoq;
gratā esse. quoniā p̄ illā, indictūq; cōmune ieiuniū: rex ipse & po-
pulus euis auerterūt à se impendentē dei irā. Ad hæc, cū Christ̄
in euāgelio dicit: q; si in Tyro & Sidonę & Sodomis factę essent
uirtutes, q; in ciuitatibus Galilę, quibus exprobat ingratiudinē
& duritiā cordis, per ipsum factę fuerāt: olim in cinere & cilicio e-
gissent p̄nitentiā, his uerbis plane insinuat: austeritatē uitę & a-
speritatē uestium, agendę p̄nitētia accomodam esse, deoq; ual-
de acceptā. Quod & beatus Hieronymus confirmat: ita scribens
ad Rusticū monachum. Sordes uestiū: candidę mētis indicia sunt.
Vilis tunica: contemptū seculi probat. ita duntaxat ne animus tu-
meat: ne habitus sermoq; dissentiant. Rursum, cōmendatur & spe-
ctabilis illa uidua, Anna filia Phanuel: cū iusto Simeone etiam te-
stis, nati & in tēplo oblati saluatoris mundi, q; non discedebat de tē-
plo: ieiunijs & obsecratiōibus seruiens nocte ac die. Apostoli quo-
q; cū ablati ab eis fuit sponfus: ieiunarūt, ut futurū eis Christus p̄-

VII.

Mat. 11

Mat. 3

Lucę. 1

3. Regū. 21

Ionę. 3

Mat. 11

Hieronymus

Lucę. 2

Actū. 13.

Mat. 9

Q

dixerat.

LIBER TERTIVS

2. Corin. 6 dixerat. Admonet etiã nos diuinus apostolus: ut exhibeamus nos
 2. Corin. 11 dei ministros in ieiunijs multis. & quod alios admonuit: ipse prior
 impleuit. Quæ omnia, iam ex sanctæ scripturæ prõptuario prola-
 ta: manifeste conuincunt commendãdam esse in religiosiõis uilitatẽ
 uestium & asperitatem, nec nõ ieiuniorum crebram obseruationẽ.

VIII. ¶ Porro de cæteris uitæ cœnobiticæ institutis & sanctionibus, cõ-
 simili ratione promptum fuerit ostendere: ea omnia, ex sacrarum
 literarum uerbis pariter & exemplis esse desumpta: & ad deo ser-
 uendum plenius in libertate spiritus, mirifice conducentia. Essent
 & hoc in loco afferenda sanctorum patrum testimonia, q̄ faciũt ad
 monasticæ institutionis cõmẽdationẽ & approbationẽ: nisi id mi-
 nime necessariũ, & pene superuacuũ existimaretur. Enimvero be-
 atorũ Hieronymi, Augustini, Ambrosii, Gregorij, Chrystomi,
 Bernardi, & cæterorum sanctorum patrũ uolumina: sententiarũ,
 id monasticæ uitæ genus approbantiũ, & ingentibus efferentium
 p̄conijs, sunt refertissima. ut in lectione librorũ, à clarissimis illis ec-
 clesiæ catholicæ patribus elucubrorũ, uersanti: protinõ obuia oc-
 currãt & plurima & amplissima huius rei testimonia. Quocirca ab
 his in præsentia adducendis supersedentes: ad retũdenda Luth-
 eri tela, quæ cõtra professionem religionis monasticæ iaculatur: nos
 deinceps accingemus.

¶ Institutiõem monasticã: nõ esse doctrinæ Christi cõ-
 trariã. nec omnia quæ in sacro cõtinẽtur euãgelio: dei
 præcepta dici debere.

Cap. X.

V perior quidẽ sermo noster hactenus demonstr-
 uit: arcem monasticæ religionis innixam esse solido
 fundamẽto, extructãq; supra firmã petrã Christũ.
 necnon munitionibus fortissimis sacrarum litera-
 rum: & illustrium uirorum autoritate exemplisq;
 undiquaq; circũseptam. Nunc reliquum est: crebra iacula, quæ à
 Canti. 4 Luthero ex uallo prædicti libri, de uotis monasticis inscripti, cõtra
 turrim istam fortissimam (ex qua, mille pendent clypei: omnis ar-
 matura fortium) erecto uibrantur: retundere, quãq; sint imbellia
 I. >> ac hebetato mucrone, patefacere. ¶ Itaq; prima eius obiectio est.
 Mat. 17. >> Christus solus est uia quam tenere debemus: de quo, nobis dictum
 >> est à patre. Ipsum audite. Idcirco quicquid ultra, citra & præter
 Christum.

Christum siue proprie præsumitur, siue à sanctorum exemplis et
 institutis petitur: hoc uelut humanum, diuina auctoritate prohibi-
 tum ac damnatum est. Vota igitur omnia monastica, regulæ & or-
 dines, tanquã statuta humana omnino uetita sunt: & merito cun-
 ctis improbãda. Hæc Lutherus. ¶ Responsio. Verum id sane est,
 Christum solũ esse uiam primariã & præcipuã: per quã nobis est
 p̄grediendũ in patriã claritatis æternæ. quippe quide seipso dicit.
 Ego sum uia, ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrẽ: nisi per me. Et Ioan. 14
 qui uitæ monasticæ genus instituerũt: non aliam sibi quæsierunt
 uiam q̄ Christũ: qua peruenirent ad regnum cælorũ. Verũ idem
 direttore deo cõpendiarias sibi parauerũt semitas, multifidosq; cal-
 les: non qui à Christo abduceret uiatores, sed qui cõmodius & ex-
 peditius ad ipsum adducerent, & ad principalem illam uiam recte
 tenendam ferrent suppetias; præsidiumq; darent. Et omnium illo-
 rum scopus ad quem tendebant, fuit Christus: quẽ & audierunt,
 & alijs audiendum esse, & uerbo et exemplo docuerunt. Quod si
 intelligat Lutherus, quicquid ultra, citra & præter Christum ab
 hominibus constituitur, id est contra ea quæ Christus præcepit &
 docuit, id esse damnandum & reijciendum: id perq̄ libenter recipi-
 mus. Quoniam quæ doctrinæ Christi aduersa sunt; nõ modo fal-
 sa, sed & impia & sacrilega debent haberi. Atqui ordines monasti-
 ci & regulæ eorum, nõ hoc pacto sunt præter Christum et contra
 eius doctrinam: quin immo illi maxime quadrãt ac cõsentiũt. quẽ-
 admodum in capitibus præcedentibus huius libri, præsertim duo-
 bus proximis: affatim est demonstratũ. Sin uero intelligat Luthe-
 rus, quicquid præter Christũ, id est ultra ea quæ in euangelio sunt
 aperte à Christo præcepta, constituitur ab hominibus, hoc diuina
 auctoritate prohibitũ esse & penitus reijciendum: id omnino ab-
 nuimus, quoniã à ueritate prorsus est alienũ. Cõplura namq; sunt
 ex sanctiõe orthodoxorũ patrũ & suggerẽte spiritu sc̄to cõstituta
 in republica ecclesiastica: q̄ nequaq; in euãgelio sunt manifeste cõ-
 scripta. quẽadmodũ in primo op̄is huius libro multifariã est mōstra-
 tũ. De illorũ autẽ numero, est uitæ monasticæ genus: nõ quidẽ cõ-
 Cap. 3 & 4
 Ex 25. cap.
 primũ libri.
 textu euãgelici codicis palãm præceptum, nec humetis hominum
 impositũ; sed ex sacris euãgeliorũ fontib; deductũ. Nõ em̄ omnia
 in quibus deo gratum præstatatur obsequiũ, sunt plane exarata in
 Q 2 euangelio.

LIBER TERTIVS.

euangeliorū uolumine: sed permulta eorū, in inspiratione diuini nu-
 minis suggesta sunt piorū mētibus, aut ex sanctorū patrū (qui mira-
 uitæ sanctimonia quondā floruerūt) exēplis petita, atq; ad imita-
 111. tionē assumpta. ¶ Porro si quis pergat ea oīa improbare, q̄ facta
 sunt aut fieri possunt ultra ea q̄ expresse cōtinet euāgelii: dānādi
 profecto essent eximij patres anachoritæ, solitudinis incolæ, mon-
 tiumq; & speluncarū: desertis urbibus habitatores, de quibus supra
 in quinto libri huius capite, factus est sermo. Damnandi in quā es-
 sent: q̄d illud uitæ institutū sunt amplexi, q̄d nequaquā in euāgelio p̄
 ceptū eē legi. Neq; em̄ in toto euāgelij ambitu id scriptū offen-
 des: à deo præceptū esse, quod relinquatur hoīm frequentia et cō-
 uictus, atq; in uasta eremo uita transigat: in nuditate, austeritate ui-
 ctus & amictus, atq; solitudine. Si igit̄ probatur anachoritica pri-
 scorū patrū uita, quīs eius institutio nō sit in euāgelio clare digesta
 q̄ haud dubie à spiritu domini fuit occulte inspirata p̄hs hominū
 cordib⁹, & potissimū exemplo beati Ioannis Baptistæ ad alios tra-
 ducta: cur eodem iure non probabitur uita monastica, quæ ex ere-
 miticæ professionis radice est exorta, & ad eius exemplū efforma-
 ta? ¶ Potest & ad primā hanc cauillationē Lutherana succincti-
 or & aptior assignari dilutio: quod uota monastica, regulæ & ordi-
 nes, non sunt ultra, citra & præter Christum: quoniā ipse in euan-
 gelio religiones om̄es instituit, & eminēter in seipso seruauit unā
 cū suis discipulis, quēadmodū in quinto huius libri capite diffuse ē
 monstratū. Non sunt ergo instituta prima monachorū habenda
 tanq̄ humana statuta, ut contendit aduersarius: sed tanq̄ à deo
 primo aut hore profecta, & in euāgelico contextu expresse repōsi-
 ta. ¶ Secūda obiectio. Monasticæ uitæ approbatores dicūt, in euā-
 1111. 22 gelio cōtenta diuidi in cōsilia (qualia ponunt Matthæi quinto ca.
 22 Matth. 5 22 de non resistendo malis: sed percutienti unā maxillā, esse præben-
 22 dā alterā, & cætera id genus) & præcepta, explicata decimonono
 22 Matthæi ca. Monastici aut, cōsilia sequunt, ut dicūt: & uulgus, p̄-
 22 cepta. Sed hic pestilēs est error (ait Lutherus) & perniciosus. Nā
 22 om̄ia quæ in euāgelio cōtinent: uniuersaliter sunt p̄cepta, et nulla
 22 cōsilia. Immo quæ ab alijs cōsilia dicunt: sunt uere p̄cepta. q̄a à do-
 22 mino ita uocant, scilicet mandata: & docent ab eo, facientibus itē
 22 ea promittit præmiū: et poena cōminat transgredientibus, et in euā-
 gelio

gelio continent: ad cuius obseruationē tenent omnes. Fundamen-
 tū igit uotoꝝ monasticorū (ait) est impietas, blasphemia et sacrile-
 giū: tollendāq; sunt omnino uota monastica de sub cælo, et omnibus
 qui ea uouerūt: redeundū est ad coēm uitā Christianorū à Christo
 institutā. Hæc Lutherus. ¶ Responſio. Quod primo hic loco pro
 ponitur, est admittendū: quoniam uero est cōsentaneū. Quod au-
 tē deinde assumit & secūdo cōstituitur ordine, omnia scilicet quæ
 in euāgelio continentur, esse præcepta, & nulla cōsilia: omnino refu-
 randū est ac repudiandū, quoniā falsa est ea assertio, pestifera & im-
 pia. Si enim præcepta sunt oīa quæ cōtinēt euāgelium: tunc cæliba-
 tus etiā de numero est præceptorū, cū de eo dictū sit. Qui potest ca-
 pere: capiat. Cur ergo annitiū in toto suo (quod improbamus) ope-
 re Lutherus damnare cōtinentiā monasticā: suadereq; q̄ ea (quā-
 uis uoto pomissa sit deo: etiā solenni professione) reiecta, transeun-
 dū sit religiosi ad nuptias? Cur etiā grauiter nō delinquerēt & di-
 uino cōtrairēt præcepto, uitæ secularis uiri: qui uxores ducūt, connu-
 biōq; sibi iungūt, ad procreandā ex eis in legitimo thoro sobolem?
 nā cælibatū & cōtinentiā (quæ secundū Lutherū in euāgelio præ-
 cipit: nō cōsulit) tales nō obseruāt. ¶ Præterea, legit in euāgelio dñs
 dixisse adolescenti diuiti. Si uis perfectus esse: uade & uende omnia
 quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Quod quidē uerbū
 si præceptū esset, quicūq; domos haberēt in seculo & possessiones, di-
 uitisq; abūdarent: illius essent præcepti transgressores, grauiterq; de-
 um offenderēt. Sed quis adeo delirus fuerit & excors: ut illud af-
 firmet? ¶ Insuper in euāgelio dictū est à dño: q̄ nō sit omnino iurā-
 dū, neq; per cælū, neq; per terrā, neq; per aliud quodcūq; iuramē-
 tū. Quod sane uerbū si præcepti loco sit habendū: quomodo prophe-
 ta in psalmo dicit eū habitaturū in tabernaculo dñi & requieturū
 in mōte sancto eius, qui iurat proximo suo & nō decipit? Quomō-
 etiam alio in loco dicit de illo quus psaltes. Rex uero lætabit in deo:
 laudabunt oēs qui iurant in eo. Si em̄ laudabunt iurantes in deo:
 nō p̄uaricant præceptū eius ita iurantes, q̄ nō debeat quis ob trāf-
 gressionē diuini mandati laudibus affici. Deniq; quo pacto præci-
 pit dñs populo Israhel. Reddes autē domino iuramēta tua. si omnino
 habeat illicitū, diuinoq; sit cōtrariū præcepto: iuramentū aliquod
 præstare? Cur etiam eidem dicit populo, Dominū deum tuum ti-
 mebis:

V.

Matth. 19

VI.
Matth. 19VII.
Matth. 5

Psal. 14

Psal. 54

Nume. 30

Deute. 5. et 10.

LIBER TERTIVS.

VIII. mebis: & per nomē illius iurabis, si quoduis iuramentū sine discrimine: uetitū sit & prohibitum? ¶ At hæc omnia (dicit quispiam) ad ueteris testamenti pertinet conditionē & statum. In nouo uero adijcitur super antiquū ea perfectio: qua prorsus omne interdictū iuramentū. Verū illi respondendū est, materiā iuramēti non ad ritus & cærimonias legis spectare, neq; ad iudicia populi Israëliti: sed ad mores, & dei honorificentia aut inhonorationē, respicereq; præcipue secundū decalogi præceptū. Atqui eadem sunt præcepta domini, sacra decade cōprehensa, in ueteri & noua lege: approbataq; à domino in euāgelio. Quo igitur modo licitū erat iuramentū tēpore ueteris instituti & legis scriptæ: eodē itidem modo censendum est esse licitū in noua lege. Quis in hac superadditū sit consiliū de uitando iuramēto: ne quis ex eius consuetudine & assuetudine placet in piuriū. Et plane cōsimile oīno iudiciū debet ferri de iuramento: q; ad noui etiā testamēti tempus traductū est tanq; licitum, modo debitis definitur circumstantiis: sicut de uoto ante dictum est in secundo libri huius capite, ipsum etiam ad nouā legem pertinere. Habent namq; inter se magnam conformitatē, uotum & iuramentū: unāq; cōiungūtur in psalmo. Sicut iurauit domino: uotū uouit deo Iacob. & in alijs nonnullis diuinæ scripturæ locis.

IX. ¶ Ad hæc. Si illud domini uerbū apud Matthæum. Si quis te percusserit in unā maxillā: præbe ei & alterā. est præceptorium, & tenēdū pro diuino mādato: fuisse ipse Christus illius trāsgressor præcepti, cū seruo pontificis Annæ, incutienti illi alapam, nō obtulit alterā maxillā percutiendā: sed modeste respondit eidē. Si male locutus sum: testimoniū perhibe de malo. Si autē bene: quid me cædis? Quomodo ergo uerum esset illud uerbū Christi ad pharisæos: de patre suo cælesti? Ego quæ placita sunt ei: facio semper. Et Ioann. 15 illud etiam eiusdē uerbū: ad discipulos suos. Manete in dilectione mea: sicut & ego præcepta patris mei seruauī, & maneo in eius dilectione. Fuisse et beatus Paulus eiusdē diuini præuaricator mandati: cū iussu Ananiæ principis sacerdotū percussus in faciem, non alteram obuertit cædendam maxillam: sed illi fidenter respondit. Percutiet te deus: paries dealbate. Et tu sedēs iudicas me secundū legem: et cōtra legem iubēs me percuti? Quis autem recte dixerit tunc beatū Paulū alicuius peccati labē incurrisse: aut præuaricationi

Psal. 131

IX. Matth. 5

Ioann. 18

Ioann. 8

Ioann. 15

Actuū. 23

oni diuini præcepti fuisse obnoxii: ¶ Planum est igitur, illud Christi X.
 ſtuerbum, nouiſſimo adductum loco ex Mattheo, eſſe conſilium:
 ſicut & pleraque alia in euangelio contenta. Neque illa, à domino ap-
 pellantur præcepta: ut falſò aſſerit Lutherus. neque ab eo docentur
 ut mandata; ſed tantummodo tanquam conſilia, quæ proponuntur iſis qui
 arduum uirtutis illius callè uolunt inambulare. Et facientibus qui
 dem ea conſilia: præmium promiſit Chriſtus. ſicut uendenti omnia Matth. 19
 quæ habet danti; pauperibus & ſequenti ſe; pollicitus eſt quod ha-
 bebbit theſaurum in cælo. Et relinquenti patrem aut matrem, uxorem
 aut filios, domum aut agros propter nomē ſuū: perhibuit dominus Ibidem.
 noſter, quod centuplum accipiet & uitam æternam poſſidebit. At non
 facientibus ea quæ tanquam conſilia proponit: nullam proſus comina-
 tur Chriſtus poenā cuius oppoſitā partē perperam aſtruit Luthe-
 rus, quandoquidē eorū prætermiſſio non infert homini alicuius cul-
 pæ reatum. Demum continentur huiusmodi conſilia in euangelio: ut con-
 ſilia quidem, non autē ut præcepta, & ad euangelij obſeruationē
 obligant omnes: quantum ad ea quæ in eo continentur ut præcepta, non autē
 quantum ad omnia & ſingula particulatim in eodē collocata. quando
 quidē non ad ea obſtringuntur obſeruanda: quæ in ipſo euange-
 lio reponuntur tantum ut conſilia.

¶ Quæ ante uotum conſilia fuerunt: factò iam uoto tranſire
 in præcepta, & eſſe tunc obligatoria. Cap. XI.

Item Lutheri obiectio. Chriſtus uirginitatem non » I.
 conſuluit: ſed potius deterruit ab ea. monſtrauit eam »
 ſolum & laudauit: ſed & auocauit dicens. Non om- » Matth. 19
 nnes capiunt uerbum iſtud. qui poteſt capere: capi »
 at. Quibus uerbis neminem inuitat & uocat: ſed tan- »
 tum oſtendit. Et Paulus dicens, conſilium autem do- » 1. Corin. 7
 quenquam ad eam: quin magis deterret & auocat, neque ſuadet ne »
 que diſſuadet: ſed in medio relinquit. Quod ſi uirginitas conſilium »
 eſt: quid ergo monaſtici faciunt ex illo præceptum, cum per uotum »
 ad eam ſeruandam perpetuo ſe aſtringunt? In quo, omnino faci- »
 unt contra euangelium. quia quod in euangelio conſilium eſt: »
 ipſi per ſuum uotum faciunt præceptum. Hæc Lutherus. »

¶ Reſponſio. Admiranda certe eſt hoc loco uel potius ridenda Lu- »
 theri theologia: quæ uirginitatem neque ſub præceptis contineri euan- » 11.
 gelicis »

LIBER TERTIVS.

gelicis, neq; sub cōsilijs censet. Sub p̄ceptis quidē eam non contine-
 ri: recte sentit. sub cōsilijs aut euangelicis eandē non cōprehendi: p̄-
 perā autumat. quod ipsa bonū sit in numero agendorū: ad quod
 non uoluit nos deus suo p̄cepto obligari. Ad illud aut astruēdū, uir-
 ginitatē inquā non esse de numero cōsiliorū euāgelicorū: adigit ip̄e
 Lutherus. quoniā si id admitteret: cū dixerit prius (licet falso) q̄ ab
 alijs consilia dicuntur, esse p̄cepta euāgelica: protinus cōpelleretur
 admittere uirginitatē ad p̄cepta euangelica pertinere, quod fatef-
 esse (sicuti & uere est) incōmodū. Esset itaq; à Luthero p̄contan-
 dū: qua in parte euāgelicorū documentorū reponēdā putat eē uir-
 ginitatē, quā neq; ad p̄cepta neq; consilia euangelica existimat p̄-
 tinere. Vtrū ne uelit eandē in numero uetitorū collocari: q̄ simpli-
 citer quidē mala sunt & noxia. ut furta & fornicationes, & similia
 opa tenebrarū: diuini p̄cepti prauaricatoria. Quæ siquidē in euā-
 gelio continent, nostros formantia mores: aut p̄cepta sunt, aut
 consilia, aut eorū q̄ praua habentur prohibitiones. Sed credo Lu-
 therū non eō insanitā progredi uelle: ut omnino prohibitā dicat eē
 uirginitatē in euangelio, tanq̄ humanæ salutis exitiale. Et cum eā-
 dem dicat etiā nō esse p̄ceptam: cogitur ex sufficientis diuisionis
 ratiocinatione admittere ipsam esse de consilio. atq; in euangelio
 cōsuli, quod & uerum est. ¶ Attamē ut suū stabilit placitū, ipsam
 scilicet uirginitatem non esse de consilio: uerba Christi in euange-
 lio, & Pauli in prima ad Corinthios epistola, suæ contraria assertio-
 ni, detorquet in obiectione modo adducta, ad sensum usque adeo
 absurdum & ineptū: ut nullus sanæ mentis, talem scripturę interp̄-
 tationē receperit unq̄. Quis enim rectæ ratiōis cōpos, animo: q̄ se
 cum integre constans, dixerit hæc Christi uerba. qui potest cape-
 re: capiat, esse deterrentis ab amplectenda uirginitate: & nō potius
 inducentis ad eam benigna suasionē: relinquetis tamē id arbitrio
 alterius: & dantis optionem, utrū uelit, faciendi. Quis item hoc bea-
 ti Pauli uerbū, consilium autē do, recte dixerit esse deterrentis uer-
 bum, & auocantis à capessendo uirginitatis proposito: & nō poti⁹
 consulentis ac inuitantis ad tā insigne bonū? Id certe perinde est:
 atq; si quis dixerit hanc orationē, dono te hoc munere, non esse do-
 nantis uerbum: sed recusantis donum, quod ab eo petatum fuerit.
 ¶ Cum uero subneccit in hac, obiectione Lutherus, si uirginitas est
 de

III.

Mar. 19

1. Corin. 7

III.

de cōsilio, eorumq; in numero bonorū quæ cōsulantur, non etiā p̄cipiatur: perperā facere uiros monasticos, qui cōsiliū illud commutāt in præceptū, obstringentes se uoto ad illā perpetuo seruādā, suam plane ignorantia prodit & inscitia: q; nesciat discrimē constituere inter primā ipsius uoti emissionē atq; æditionem, & inter uoti iam facti adimpletionē. Quæ tamē duo: magno inter se distāt in teruallo. q; illud, cuiq; sit liberū, & de cōsilio: hoc uero, necessariū, et de præcepto. Enim uero nullus diuino obstringit mādato aut alio quouis uinculo: ut castitatis aut alterius cuiuspiam rei uoto se alliget. sed quisq; liber est ad subiiciendū se illi sacramento: uel ad recusandū id iugū si uoluerit. Postq̄ uera sponte sua quispiā se cōstrinxit eo uoto: iā nō ampli⁹ liber⁹ est ipsi, pedē ab eo reuocare, sed diuino obligatur præcepto ad uotū illud perficiendū. quēadmodū multis scripturæ testimonijs in secūdo hui⁹ libri cap. est ostensum: & illo dñi uerbo per Malachiam prophetā in super corroborari potest, interminantis illi maledictionē: qui uoto suo integre nō satisfecerit. Maledictus (inquit) dolosus, qui habet in grege suo masculum: & uotū faciens, immolat debile domino. Cōprobat etiā eādem sententiā: & hoc Augustini dictū. Ante uotū, liberū erat redere: sed necessariū salutē, post uotū. Voto nāq; cōsilia: uobis facta sunt præcepta, & libera: necessaria. Cui astipulatur & Innocētius tertius in epistolis decretalibus: titulo de uoto & uoti redēptione, cap. licet uniuersis. dicens. Licet uniuersis liberum sit arbitrium in uouendo: usque adeo tamē solutio necessaria est post uotū, ut sine propriæ salutis dispendio alicui non liceat resilire. Hæc ibi. ¶ Eandem quoq; sententiā corroborat beatus Bernardus, in libro de p̄cepto & dispensatione: his uerbis. Vt sentio ego: regula sancti Benedicti omni homini proponitur, imponitur nulli. prodest, si deuote suscipitur & tenetur: nō tamē si non suscipitur, obest. Quod autē in uolūtate est suscipiētis, nō in potestate proponētis: uoluntariū merito dixerim, nō necessariū. Attamē hoc ipsum quod dico uoluntariū, si quis ex propria uolūtate semel admiserit, & promiserit deinceps tenendū: profecto in necessariū sibi, ipse cōuertit. nec iam liberū habet dimittere: quod ante tamē non suscipere, liber⁹ habuit. Ideoq; quod ex uolūtate suscepit: ex necessitate iam tenebit. q̄a omnino necesse est eū reddere uota sua quæ distinxerūt labia sua,

Malachiæ. 1

Augustinus.

Innocētius
tertius.V.
Bernardus

Psalmo. 55

R & ex

LIBER TERTIVS

- Mat. 12 & ex ore suo aut cōdemnari iam aut iustificari. Cæterū felix (ut q-
dā scōz ait) necessitas: q̄ cogit in melius. Hæc Bernardus ibidem.
Hinc beatus Petrus Ananiæ offerenti unā tantū partē precij a-
gri uenditi: cū totum offerre debuisset ad subeundē regulā aposto-
licā, ait. Anania, cur tētavit sanatas cor tuū: mētiri te spiritui sancto
& fraudare de precio agri? Nōne manēs tibi manebat: & uenūda-
tum in tua erat potestate? Quibus uerbis p̄sertim postremis signifi-
cavit Petrus, liberū fuisse Ananiæ: non uēdere agrū, aut uēditi p̄-
Actu. 4 cium sibi ipsi asseruare in proprios usus, & non afferre ad pedes a-
postolorū. Vbi uero per uotū paupertatis seipsum subegit formæ
uiuendi apostolicæ: non potuisse illū quicq̄ illius precij sibi ipsi re-
Deute. 23. tinuisse. Similiter in Deuteronomio (quod & pri^o est adductū) dñs
per Moysen ait ad populū Israëliticū. Cū uotū uoueris dño deo
tuo: nō tardabis reddere, quia requiret illud dominus de^o tuus. Et
si moratus fueris; reputabitur tibi in peccatū. Si nolueris polliceri:
absq; peccato eris. Quod autē semel egressum est de labijs tuis: ob-
seruabis. Ecce apertissimū testimoniū, ostendēs cuiq; liberū esse,
uouere: necessarium aut, uotum iam factum reddere. Quod & ex
Augustinus. uerbis Augustini amplius innotescit: dicentis in libro ad Pollenti-
um. Quod cuiq; anteq̄ uouisset licebat: cum id se nunq̄ factuz uo-
uerit, nō licebit, si tamē id uouerit quod uouendū fuit, sicut est p̄-
petua uirginitas, uel cōtinētia post experta cōnubia: solutis à uinculo
cōiugali. uel ex cōsensu uouētibus & carnalia debita sibi inuicē
relaxantibus, fidelibus castisq; cōiugibus: ubi alterā sine altero uo-
uere fas nō est. Hæc ergo, & si qua alia sunt q̄ rectissime uouētur,
cū homines uouerint: nulla cōditione rūpēda sunt, q̄ sine ulla cōdi-
tione uouerunt, Quia & hoc ipsum, dñm p̄cepisse intelligēdū est:
Psal. 75. ubi legitur. Vouete, & reddite dño deo uestro. Hæc Augustin^o.
¶ Sic sane in optiōe uiri cuiuslibet, nullo adhuc sacramēto uoti aut
ecclesiastici ordinis astricti, deuincti q; sed omnino liberi, cōstitutū
est: ut ducat uxore, aut celibē agat uirā. Postq̄ uero quispiā fœde-
ra subiit connubialia, & alligatus est uxori: nō amplius ei liberū est
sine uxore uiuere, sed diuino obstringitur p̄cepto, manere cū ea.
Sic & ante promissionem factam, liberum est cuiq; p̄mittere quic-
quā amico, aut non p̄mittere. Vbi uero promiserit: iam obliga-
tus est suo ipsius ore ad satisfaciendū illi promisso. Nō ergo mona-
stici.

stici quod in euangelio consiliū est, ipsi per uotum suū faciunt præceptum: ut eis impingit Lutherus. sed quod euangelicum est consiliū, scilicet ante uoti promissionē obstringere se uoto: dicūt eē consiliū, & ut tale amplectunt. Quod uero euāgelicū est præceptū, ut pote post uoti æditionē satisfacere uoto: censent esse præceptū. & ut diuinū mandatū student pro uiribus exequi.

¶ Religionis monasticæ statū, nō statim à principio esse omnino perfectū: sed per obseruationē institutorū illius uitæ, ad perfectionē assequendā tendere.

Cap. XII.

Varta Lutheri obiectio. Monasticæ uitæ prædicatores, Christianorū statū in geminas dissecant partes, ut puta in statū perfectionis, cōsistentem in consilio euāgelicorū impletione, quē sibi assignāt. & in statū imperfectionis, in diuinorum præceptorū executione subsistentē: quē laicis & secularē ducētibus uitā designāt. Illud autem eorū dictum, arrogantia plenū est: quod sibi statū perfectionis (quē in consilijs euāgelij agendis reponunt) uēdicēt, seque alijs, tanquā in sublimiore iustitiæ gradu sint collocati, præferūt. ¶ Insuper nec uouentur aliqua à subeunte professionem monasticā, nec uoueri possunt: quā eam ea quæ in baptismo sunt uota, deoq; per uotū tunc promissa excepta cōtinentia. Dicit enim uouēti deus. Quid stulte uoues: non habes uota quę mihi reddas: satis multa? Memēto eorum quæ in baptismo uouisti: & illa exple. Sunt igitur uota ista monastica: omnino damnanda. Hæc Lutherus. ¶ Responso. Qui hanc status Christianorum partitionem assignant, quod hic perfectus sit, ille uero imperfectus aut minus perfectus, uiri doctrina & autoritate per celebres: monasticā institutionē nō dicūt eē statum perfectū, quoniam illam amplectens iam sit omnimodā uitæ perfectionem assecutus, sed quia per regularē disciplinā tanquā uiam quandam cōuenientem; tendat ad perfectionē obtinēdam. Non enim Christus dominus noster: in euangelio dixit adolescenti. Si es perfectus: uade & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. sed si uis perfectus esse: uade & uēde. hisce uerbis non obscure innuens: bonorū temporalium abdicationē esse mediū quoddā compendiarium, & instrumentum ad consequendam perfectionem necdum habitam, Quod & confirmat Origenes in

Mat. 19

Origenes.

R 2 prædicti

LIBER TERTIVS.

prædicti loci euangelici expositione: dicens: Ille qui mutauit pro di-
 uitijs paupertatem, ut fiat perfectus: non in ipso tempore quo tradi-
 dit bona sua pauperibus, fiet omnino perfectus: sed ea illa die incipit
 et speculatio dei adducere eum ad omnes uirtutes. Hæc ille. Quo cir-
 ca in religione monastica haud minus inueniunt incipientes pro-
 gredi in ea uia dñi, & proficietes: quàm in quouis alio Christianorum sta-
 tu. Sicut & in seculari uitæ actione inueniunt in suo gradu uirtu-
 te perfecti: non minus quàm in monachalis instituti professione. Astipu-
 las autem eidem sententiæ modo propositæ, apud Cassianum in collatio-
 nibus patrum abbas Moyses: de religiosis ita loquens. Ieiuniorum, ine-
 dia, uigilias, labores, corporis nuditatem, lectionem, cæterasque uirtutes
 debere nos suscipere nouerimus: ut ad perfectionem charitatis, istis
 gradibus possimus ascendere. Hæc ibi. ¶ Non igitur arrogantiam su-
 perciliū præfert hæc denominatio: qua professio monasterialis ap-
 pellat status perfectionis, secundum intelligentiam modo explicatam:
 sed potius modestiæ & humilitatis gerit insigne. Siquidem ea appel-
 latione insinuant se uitæ illius cultores, non iam perfectionem ipsam
 attingisse: sed abrenuntiatione seculi, trium uotorum, obseruatione, & cæ-
 teris institutis, tanquam instrumentis quibusdam congruis, anhelare ad eam
 capeffendam: elaborareque pro uiribus in eo poenitentiarum loco (mona-
 sterium dico) ut eam perfectionem (quam necdum se tenere, ingenue fa-
 tentur) quotidiano exercitio demum adipiscantur & apprehendant.
 Neque se ipsos, cum pharisæo orante in templo & publicanum secum præ-
 sente aspernante, cæteris præferunt religiosi ex ipsa religionis mo-
 nasticæ conditione atque natura. quamuis ex proprie uoluntatis prolapsi-
 one (quod dum uitam hic agimus: nullus sit omni ex parte beatus) id non
 nulli facere quidem possent, pro fragilitate humana. Sed non sunt ui-
 tia religiosorum particularia & personalia: ipsi religionis statui suapte
 natura salutari, ascribenda nec imputanda. Quinimmo ea ipsa status
 monastici susceptione, conscios se declarant uiri religiosi, suam imperfe-
 ctionis poenitentiamque se indigere ad uitam suam emendationem profi-
 tentur. Quam ut commodius agant: elongant se fugientes, & subducunt à
 seculi strepitu, manentque in solitudine: totam reliquam uitam suam in poe-
 nitentiæ loco & dura austeritate transigentes. ¶ Porro in eo quod de
 uotis in baptismo factis deinceps in hac obiectioe affert Lutherus:
 plane declarat se ignorare, quidnam sit uotum in propria sua acceptioe.
 Si enim.

Cassianus

III.

Lucæ 18.

III.

Si em̄ cognouisset aut saltē animaduertisset, uotū nequaquā fieri de
 ijs quæ necessaria sunt ad salutē & à deo præcepta nobis: minime
 asseruisset nos quippiā uouere deo in baptismo. Enimuero suscipi
 entes illud sc̄m̄ regeneratiōis sacramentū: fidē catholicā profitent̄:
 abrenūciant satanæ & operibus eius, ascribūturq; familiæ Christi:
 cuius m̄adata se impleturos promittūt. At in his om̄ibus: qd dabit̄
 nō ad salutē necessariū? Non certe fides, cū dictū sit ab apostolo: q
 accedentē ad deū oportet credere quia est, & q̄ inquirētibus se re
 munerator sit, qd itē sine fide: impossibile est quenq; placere deo.
 Neq; satanæ abrenunciatio: assignari potest nō esse necessaria ad
 salutē. quia teste beato Paulo: nō est cōuentio Ch̄i ad belial, neq;
 societas luci ad tenebras. Neq; dabitur insertio in numerū filiorū
 dei & adhæsiō ad Christum: tanq̄ non necessaria fidei ad salutē.
 quoniā secundū Petri uerbū ad principes sacerdotū: nō est in aliq̄
 alio (quā Christo) salus. neq; em̄ est aliud nomen datū homini
 bus sub cælo, in quo oporteat nos saluos fieri. Neq; demū manda
 torū dei impletio: dici posset non esse ad salutē credenti necessaria,
 cū scriptū sit & æternæ ueritatis dictū uoce, Si uis ad uitā ingredi:
 serua mandata. Et qui facit uoluntatē patris mei: hic intrabit in re
 gnū cælōrū. Hec est aut uoluntas patris cælestis: ut custodiamus
 mandata eius. Hinc & discipulis suis, atq; per eos nobis omnibus:
 dixit Christus. Si diligitis me mandata mea seruate. Nulla itaq; ab
 ijs qui signaculū fidei suscipiūt in sancto baptisimi lauacro, fuit uo
 ta: secundū propriā uotorū rationē. ¶ Quod si Lutherus hanc for
 tasse ratiocinationē cōtexere pergat. Qui baptizatur, promittit se
 fidem integrā & dei mandata exacte obseruatutū: ergo uotū facit
 deo. om̄ino se imperitū esse dialecticæ, eo prodit ratiocinio. quod
 à superiore cōmunionisq; rationis dictione, ad inferiorē cōtractio
 nisq; ambitus: affirmādo progrediat̄. quod argumentādi genus, q
 arte differēdi percallent: oīno mancū & inualidū eē norūt. Nēpe
 quicūq; aliquid uouet: idē etiā promittit, q̄ hoc latius sit & diffu
 sius illo. At nō contra res agitur: ut quicūq; promittit quippiā, idē
 & uoueat. quādoquidē promittere possumus nos ea facturos: quæ
 ad salutē æternā nobis sunt necessaria, quæq; deus fieri à nobis præ
 cepit. Non tamē unq̄ recte dicemur ea uouere: iuxta eā uoti signi
 ficationē, quæ in protrito est usu probatissimoz; authorū. Secūdū

Hebræ. ii

2. Corin. 5

Actuū. 4.

Matth. 19

Matth. 7

Ioann. 14.

V.

LIBER TERTIVS.

quam, illa sub uoto cadere censentur: quæ non sunt à deo præcepta, neq; ad salutem simpliciter necessaria, sed quæ ultra dei mandata supererogantur, utroq; à nobis agenda suscipiuntur. Cæterum quibus ex promissione facta in baptismo, obstringamur ad mandata dei adimplenda, quæ tamē uix bene adamussim custodimus: nihilo secius uota monastica quæ superadduntur dei mandatis, non existimari debent superflua aut superuacua. Nam ipsa monasticæ institutionis uota nequaquam dei mandatis repugnant: sed maxime consentiunt, & quadrant. neq; impedimento sunt obseruandis huiusmodi præceptis: sed magno adiumento atq; adminiculo ut expeditius commodiusq; dei præcepta à nobis perficiantur, re motis obstaculis quæ satanas, mundus & caro suggerere solent ijs qui uersantur in seculo, quæq; abducunt sæpius homines à recta

VI. mandatorum dei semita in præcipitia uitiorum. ¶ Demum non est hoc loco prætereundum id silentio, Lutherum in suis dictis paulo ante citatis non satis sibi constare: sed dissidere secum, & pugnantia ad inuicem enunciare. Nempe in præsentē obiectione (quæ nunc dissoluta est) subinsinuat continentiam nequaquam sub dei mandatis contineri: neq; ipsam à deo nobis esse præceptam, cum ait. qd non uouentur aliqua à religioso nec uoueri possunt: quæ ea quæ in baptismo sunt uota, excepta continentia. ubi continentiam, innuit non esse de numero eorum quæ in baptismo promittuntur deo: & proinde eam sub præcepto non contineri. quandoquidem quæcunque præceptorum dei ambitu comprehenduntur: promittuntur in baptismo accurate custodienda. Et hoc ipsum, continentiam inquam & cælibatū non esse diuini præcepti sed tantum consilij: in alijs etiā suorum operum locis aperte fatetur: neq; ea in parte aberrat à uero, uerūtamen in secunda obiectione supra adducta capite huius libri decimo, asseuerat omnia quæ in euāgelio continentur: uniuersaliter esse præcepta & nulla consilia, imo quæ ab alijs consilia dicuntur: uere esse præcepta. Et quoniam

Matth. 19

continentia cælibatusq; continentur in euāgelio: sub his uerbis, Sunt eunuchi: qui se castrant propter regnum dei, & sub istis sequentibus etiam, non omnes capiunt uerbum istud, qui potest capere capiat. consequens est utiq; & continentiam atq; cælibatū sub præcepto contineri. Quod quomodo priori dicto cohæreat: uiderit ipse Lutherus, non enim ex opposito pugnantia (ut hæc duo) coalescere unquam possunt.

¶ Disciplinæ

¶ Discipline monasterialis uota, nequaquam fidei repugnare: ne
 quod oino dānandā eē in bonis operibus fiduciā. Cap. XIII. » I.

Vinta Lutheri obiectio. Monachalis professionis
 uota repugnant fidei: nō igit debent cēseri recta nec
 rationabilia, cū dicat Paulus. Omne quod nō est ex
 fide: peccatū est. In qua quidē propositione data, si
 fides sumatur pro conscientia, ut multi accipiendam
 putant: uota monastica sic nō sunt ex fide, quia faciens opera uoti,
 dubitat utrū illa sint grata & accepta deo: & ergo conscientiā non
 habet quod placeant deo, ideoque peccat. Si quis uero fidē capiat pro
 fiducia in solo deo habenda: etiā uota monastica nō sunt ex fide, id
 est ex fiducia sola in deū, sed sunt ex operibus & meritis: in quibus
 potissimū habent confidentiā monasticæ uitæ obseruatores, & nō
 in deo. & ideo rursus peccant. Hęc Lutherus. ¶ Responso. Se- II.
 cundū quancunq; acceptionē sumat fides in adducta beati Pauli
 propositione: semper abnuendū est, uota religiosoz repugnare fi-
 dei, & nō esse ex fide. Si em̄ fides ibidē accipiatur pro uirtute fidei,
 qua quod credit in deū: clarū ē utiq; talia uota nō repugnare fidei, im-
 mo illi tanq; solidæ basi inniti, & sic ipsa esse ex fide: quoniā fide-
 les sunt & Christianismū professi, qui uotis monasticis se ipsos deuī
 ciunt. Sin uero pro cōscientia sumat inibi nomē fidei: & hoc etiā
 modo ex fide sunt uota monachalia, quoniā nō sunt contra consci-
 entiam. Siquidem qui uotorū sacramēto se obstringūt, monacha-
 tum professuti: nequaquam habent cōscientiā illi operi reluctantem,
 aut iudicātē: uotorū promissionē, deo in uitæ cōenobiticæ profes-
 sione fieri solitā, esse noxiā animæ saluti, aut aduersam. Nempe si
 quis huiusmodi haberet animi iudiciū, cui firmiter adhæreret quā-
 do uotū æderet deo: haud dubie grauiter peccaret, quoniā ut uul-
 gata est sententia: ex prædicta deiferi Pauli propositione, non incon-
 grue deducta. qui facit aliquid cōtra suam conscientiā: ædificat ad
 gehennam. Porro religiosus faciens opera uoti: quāuis non omni-
 modā habeat certitudinem, quod talia opera eius grata sint & accepta
 deo. quoniā cū beato Iob uereri debet omnia opera sua: ne quid Iob. 9.
 forte in illis sit quod diuinæ maiestatis oculis displiceat. attamē ha-
 bere potest quandam probabilitatē moralem & cōiecturam pro-
 babilem, cum fiducia diuinæ bonitatis: quod illa sint ipsi deo grata,
 quoniam.

LIBER TERTIVS

quoniam testimonijs sanctarū scripturarū sunt consona, exēplisq; sanctorū patrū conformia: & talibus circumuallata actionū circumstantijs, q̄ ad operationē bonā exposcuntur. Eiusmodi aut̄ certitudo probabilis sufficit: ad diiudicandū aliquod opus nostrū esse bonū. Verūtāme hęc illatio Lutherana, quā in hac subtexit obiectiōne: prorsus inualida est & futilis. Hęc inquā. Faciens opera uoti, addubitat utrū illa sint grata deo: nec habet cōscientiā q̄ placeant deo. ergo ipse facit contra suā cōscientiā: & peccat. Nullus enim haētenus diffiniuit (nisi forte Lutherus: primus fuerit huius diffinitio nis author) agere cōtra cōscientiā, id esse: quod agere aliquod op⁹, quod subdubitet operator esse gratū deo. quādoquidē hoc pacto, omne ferme opus nostrū esset contra conscientiā: cū nemini certo constet suū opus (quantūlibet bonū uideatur) esse acceptum deo.

III. ¶ Demū si in citata circa obiectiōnis huius principiū sancti Pauli propositione, fides capiatur pro fiducia habenda in deo: ipsa uota monastica etiam sunt ex fide, quoniā ea nequaquā tollūt confidentiā primo loco reponendā in deo. Quippe ea ipsa uota, cōsilijs Christi obtēperādo, fiunt: & cū spe certa, q̄ qui uouendi propositū animo inspirauit: suā cōferet gratiā (nisi per hominē ponatur obstaculū)

Psal. 144.

qua promissioni tā piæ, is qui uouit: integre satisfaciā, suūq; compleat uotū. Et quāuis secundo atq; consequēter collocetur in operibus uotorū fiducia, spesq; cōcipiatur animo: q̄ p̄ illis deus (qui in suis promissis uerax est & fidelis) reddet mercedē, si modo ad finē usq; uitæ in ipsis recte persistatur: id tamē nō impedit fiduciam primariā ac principalē in deo reponi, qui solus est spes nostra præcipua, & anchora salutis nostræ firmissima. Vnde uidetur hoc in loco subindicare Lutherus, in solo deo sic habēdā esse fiduciā: quod in nulla aliā re debeat aliquo pacto cōstitui etiam inferiore gradu fiducia nostra, quod non est omniquaq; uerū. Sed sentiendū potius in solo deo primā & summā esse debere fiduciā nostrā: tanq̄ nostræ salutis authore supremo. In alijs autē rebus sub deo, ut operibus bonis, habēdam esse fiduciam secundariā & accessoriā: quod illorū adminiculo & exercitio cōsequemur participationē æternæ hæreditatis. Si quis enim hanc in solo deo collocaret fiduciā, quod sine aliquoz; bonoz; operū studio & actione, per solā eius misericordiā assequeretur uitam æternā: quis nō uidet hanc fiduciā esse

temera-

remerariā p̄sumptionē, & nimīā de diuina bonitate cōfidentiā; Si quis item p̄cipuā in suis opibus cōstitueret fiducia; existimās ex dignitate atq; natura eorū obligatū esse deū ad elargienda sibi æternæ uitæ p̄mia, meritoq; sibi deberi ex opere suorum conditione et qualitate mercedē sempiternā: is etiā superbie spiritu inflatus iure haberetur, sibi placēs, plus æquo sibi tribuēs, & arrogantiae plen°. Et huiusce generis atq; modi esse religiosos, disciplinae q; regularis cultores: emētitur Lutherus in hac obiectione. cū dicit, monasticæ uitæ obseruatores potissimū habere cōfidentiā in suis meritis & operibus: & nō in deo. Quod utiq; falsum est: & calūniandi magis studio q̄ uera p̄ferendi, dictū. Cæterū si qui tales fuerint monachi, quales hic describit Lutherus: id ipsum propria eorum obuenit culpa, & nō ex ipsius cenobiticæ professionis institutiōe. ¶ At uero si quis primā ac summā suam fiduciā reponit in diuina bonitate & misericordia, secundariā uero & posteriore loco in suis operibus, tanq̄ mediā a deo ordinatis atq; instrumētis ad pueniendū in requiē beatitudinis æternæ: sperans ex promissiōe largitatis diuinæ, & ueritate uerborū eius qui fidelis est et seipm negare nō potest, se p̄ talia opera ut adminicula mediāq; cōuenientiā à deo ordinata (quæ adiutrice eius gratia facere cōstituit: & ad finē usq; uitæ in illis persistere) adepturū perpetuæ salutis brauiū: quis hunc (oro) iure carperit aut increpauerit? cum diffiniatur spes esse certa expectatio futuræ beatitudinis: ex dei gratia & meritis proprijs proueniens. An reprehensionis obnoxius est quispiā: si quoniā ab apostolo didicit, q̄ unusquisq; propriā mercedē accipiet secundū suū laborem, cōfidat per dueros labores in agone huius uitæ exantlatos, atq; per uirtutū opera, se accepturū mercedē repromissam? Nihil certe magis: q̄ is qui cōfecto per totum stadiū cursu, ante omnes metā consecutus, cōfideret se propter exacti cursus celeritatē habiturū id brauiū: quod in illo currēdi certamine, primo omniū attingenti metā & finē stadij esset cōstitutū, aut q̄ is, qui quoniā sibi pacta esset merces ob labore diurnū in uinea: cōpleto totius diei labore, speraret cōsideretq; se à dño uineæ accepturū ob operā præstitam denariū sibi p̄missum. Augustinus itidē in libro de uera innocentia, regula ducentesima nonagesima septima: dicit, Debetur merces bonis opibus si fiant: sed gratia quæ non debetur, præcedit ut fiāt. Ex quo uerbo liquet,

S deum

IIII.

2. Timo. 2.

1. Corin. 3.

1. Corin. 9.

Mat. 20

Augustinus.

LIBER TERTIVS

deū alia liberalitate dare hominibus primā gratiā iustificatiōis: & alia reddere præmiū pro opib⁹. Illa enim, omnino gratuita est: & ex solo eius beneplacito. Hæc uero: ex pacto & promissione, à se benigniter facta. Quis autē improbauerit, fiduciā cū debita moderatio

V. ne in ijs reponi: quibus ex diuina pollicitatiōe debet merces: ¶ Neq; sine sacrarū literarū testimoniō astruere cōnitimur: hæc sub deo habendi in bonis operibus fiduciā: dūmodo p̄cipue innitatur diuinæ largitati, bonitati et ueritati. Quippe beat⁹ Petr⁹ ubi audiuit à dño. uiam ad perfectionē obtinēdā esse, relinquere omnia bona externa pro Christo & ipsum sequi: hanc ei proposuit interrogationē.

Mat. 19. Ecce nos reliquimus omnia: & secuti sumus te. quid ergo erit nobis: In quibus uerbis innuit se fiduciā habere consequendi alicui⁹ p̄mij, ob id ipsum: quod cū discipulis suis dimiserit quæ possederat,

Hieronymus & Christū uocantē sit consecutus. Quod & sacer Hieronym⁹ cōfirmat: ita locum illum euāgelicū exponens. Grandis fiducia. Petrus piscator erat: diues nō fuerat, cibos manu & arte quærebat, & tamē loquitur confidenter: reliquimus omnia. Hæc ille, Beatus etiā Paulus, hanc laudabilē bonorū operū fiduciā sæpiuscule in suis exprimit epistolis: ut cū scribit ad Timotheū. Bonū certamē certauī: cursum consummaui, fidē seruauī. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ: quam reddet mihi dominus in illa die, iustus iudex. Et rursus ad eundē, Scio cui credidi, & cert⁹ sum: quia potēs est depositum meū seruare in illum diem. Ecce cū quanta loquitur apostolus ipse fiducia, assequendi ob bona opera à se peracta: im-

VI. marcessibilem æternæ gloriæ coronam. ¶ Rursus Ezechias rex Iuda, pius & uerus dei cultor, cum graui morbo decūbens, ab Esaiā propheta intellexisset mortē sibi imminere: orauit dñm cum lachrymis dicēs, Obsecro dñe, memento quæso: quomodo ambulauerim corā te in ueritate & in corde perfecto, & quod placitū est corā te, fecerim. Nōne & hic meritō, bonorūq; operum ante actorū fiducia exprimitur: quorū cōtēplatione, rex laudatissim⁹ & optimus petijt à deo uitam sibi prorogari: Vsq; adeo tamē accepta fuit deo hæc oratio, p̄ijs cōiuncta lachrymis: ut diuinę bonitatis largitas quindecim annorū spaciū, uitæ eius adiecerit, atq; pristinā illi instaurarit sanitatem. Non est igitur omnifariā dānanda in bonis operibus fiducia: & ob ea, expectatio præmij, ut neq; improbadus,

agrico.

agricola: qui ex larga semēte amplam expectauerit messē. Quæ enim seminauerit homo: hæc & metet. Et qui parce seminat: parce & metet. & qui seminat in benedictiōib⁹: de benedictiōibus & metet. quādoquē bonorū laborū, teste Salomone, gloriosus est fruct⁹. & nulla prohibitū lege nouimus, ex ipsis sudorib⁹ sperare nascētē fructū: & in ipsis cōfidere laboribus, quia uia sint & adiuuētū ad colligendum lucrum, ex illis consurgere solitum.

Gala. 6.
2. Corin. 9.
Sapient. 3

¶ Vota monastica minime aduersari libertati Christianæ: sed eam potius reddere perfectiorem. Cap. XIII.

Exta aduersarij obiectio. Monasticę p̄fessionis uota: repugnant libertati euāgelicæ seu Christianæ. I.
 quæ non solū est ea libertas in spū regnans (inquit Lutherus) qua soluit conscientia ab operibus: sed etiā ea, qua sublata sunt uniuersa hominū mādata, & quicquid externis cærimōijs seruari potest. ut sunt omnes cibi, omnes uestes, omnes p̄sonæ: omnes gestus, omnia loca, omnia uasa, omnes dies. ut ea liceat obseruare & nō obseruare: quādiu, ubi, & quomodo, quando & quoties placuerit, aut res ipsa obtulerit. Et omnino quicquid non est mandati diuini: abrogatum, & libertate donatum est. At uouendi institutum: nonne merissime humanū est: nōne situm est in rasura, ueste, cibo, potu, diebus, locis, gestibus, & alijs cærimōijs? Vbi aliquod illorum præcepit deus: ubi præcepit eam paupertatem, eam obedientiam, eam castitatem? Quid igitur adhuc dubitas: ea nec licere nec licuisse uouere? Libera sunt diuinitus: quæ tu necessaria facis humanitus. Sunt itaq; uota monastica, contra libertatem euangelicā: & diuinis mandatis omnino p̄hibita, estq; uotorum institutum, seruilis hominū doctrina: nequa q̄ toleranda. Hæc Lutherus. ¶ Responsio. Tot et tanti complicatur in hac obiectioe execrandi errores: ut à quo eorū refellendo sumi debeat exordium, uix satis constet. Quæ tamē in primo huius operis libro ante dicta sunt de cōstitutionibus ecclesiasticis obseruandis, magnum afferent ad hanc rem momentū & pondus. quoniam n̄isdem ferme uijs promptū fuerit ostendere: & constitutiones monasticas ab ijs ad unguē obseruari debere, qui illi professioni se addixerint. In primis itaq; negandum est, illam esse libertatem euangelicam & Christianam: quam in superiore descriptione, circa

LIBER TERTIVS

præsentis obiectiōis initiū posita, proponit Lutherus. sed talis liber-
 tas, effrenis est uiuēdi sine lege & regula recta, licentia: & uera ser-
 uitus peccati, ex insolescente in spiritū carne & inobedientiæ ma-
 lo enāscēs, q̄ per eā fiat homo mancipiū uitiorū: & ex dei hoimq̄
 contēptu, seruus suarū cupiditatū. Quod si eā, libertatē uocare lu-
 bet (etsi tam præclaro nomine, profecto sit indigna) uocet quidē
 libertas: ne ad nomē ipsum cōtentiosi uideamur, nō tamē Christi-
 ana aut euāgelica: qm̄ & sanctis Christi institutis & euāgelicis præ-
 ceptis om̄ino repugnat, sed appellet dūtaxat libertas Lutherana:
 à suo authore. q̄ inter cæteros suos minime tolerandos errores: &
 hanc libertatē Christo aduersam, euangelioq̄ contrariā inuexerit
 hac nostra tēpestate Lutherus. Quinimmo uocet etiā (si libitū fue-
 rit) libertas antichristiana: quoniā Christianæ pietati ac religiōi pe-
 nitus est opposita. ¶ Siquidē per hanc libertatē, regnantē (ut Lu-
 theri uerbis utar) in spū, nō quidē humilitatis, sed superbix & in-
 solentiæ: absoluit authoritate & sentētia Lutherana, cōsciētia hu-
 mana ab operibus, ut sola ei fides operib⁹ uacua: sufficere putetur
 à Luthero, ad salutē æternā consequendā. Illud autē: quis nō uide-
 at prorsus oblectari & cōtraniti disciplinæ Christi: qui euāgelicis
 documētis & institutis nos obligauit ad opera bona, fidei superad-
 denda: requiritq̄ à nobis ex sacrorū eloquiorū testimonio nō fidē
 nudā, sed & opera bona illi socia, cōsortioq̄ sancto cōiuncta, quē-
 admodū in uicesimosexto capite primi libri: plurifariā est à nobis
 ostensum. Per eandē quoq̄ libertatem suā, submouendas conten-
 dit Lutherus oēs humanas constitutiones: & quicquid in externis
 obseruationibus, cærimonijs & ritibus teneri potest, ut nō sit discri-
 men aliquod inter esum carniū & pisciū: aliorum uē esculentorū.
 Nihil etiā intersit inter uestes sacras benedictioneq̄ sacerdotali cō-
 fecratas: & inter non sacras, nihil itidē sit discerniculi inter psonam
 ecclesiasticā sacrisq̄ initiatā ordinibus: & laicā. In celebrādo quoq̄
 diuino officio & præsertim sacro missæ mysterio nulli frant gestus
 in genuflexionibus, inclinatione capitis, signaculis crucis: aut om̄es
 promiscue pmittant. Nulla præterea habeat locorū differētia: ne
 q̄ sint aliqua sacra, & alia non sacra, nihil insup sit discriminis inter
 uasa ministerijs tēpli deputata: & alia, q̄ in culina aut mēsa humanis
 accommodāt usib⁹. Deniq̄ nihil sit discrepantię inter dies festos & nō
 festos.

Libertas
 Luthera-
 na: et an-
 tichristi-
 ana.

III.

festos: & ita habeatur dies dominicus, ut unus aliorum quorumlibet dierum ipsius hebdomadae. Sed quis tam emotus est mentis & infans qui non uideat haec omnia Lutheri placita, suaeque libertatis documenta sacris literis et recte rationi penitus aduersari? cum in ueteri lege cognoscamus deum: locorum, personarum, uasorum, dierumque discernicula constituisse ad suum cultum, certosque ritus et caerimonias iussisse obseruari in hostiarum oblationibus. et ex eo argumentum ducere debeamus non quod eorum prorsus eadem, sed consimilia distinctionum gratia in nouo testamento esse obseruanda: habendumque discrimen suo modo, et legi euangelicae conueniente, inter loca et loca, personas et personas, uasa et uasa, dies et dies. ¶ Deinceps permittit Lutherus in declaratione suae libertatis ante descriptae: laxas habenas omnibus, illam suam libertatem amplecti uolentibus. Ut scilicet quaecumque in ecclesia sunt constituta circa discretionem ciborum, locorum, uestium, uasorum, dierum, & caeterorum id genus, obseruent fideles: quando, & ubi, & quam diu uoluerint. Cum uero animo eorum non sederit, amplius illa obseruare: impune & sine peccati reatu, pro solo suo arbitratu illa praetermittant. Sed quid hoc aliud est: quam cuiusque facultatem indulgere, praeruaricandi quaecumque ab initio nascens ecclesiae sunt rectissime instituta, contemnendumque ecclesiam & patres orthodoxos: qui illa deo authore sanxerunt? Nonne id ipsum, est plane deum contemnere: qui iussit audiendam esse ecclesiam, & propositis obedientiam praestandam? Demum ut uno aperiat uerbo Lutherus, quid illa ualeat sua libertas: uult illius auctoritate abrogari in toto Christianismo, quicquid decalogo illo diuinorum praecipitorum expresse non est comprehensum, & fideles omnes ea donari libertate, ut quae non sunt hoc modo diuini praecipiti, & manifeste non iubentur a deo: nullo pacto obligentur exequi aut facere, sed pro suo nutu aut faciant ea aut praetermittant, sine aliqua peccati labe. Quod si quis admittat: nonne protinus diuina omnia humanaque confundit & proculcat? Planum est itaque, hanc libertatem Lutheranae optimo iure non Christianam dici debere, sed antichristianam: quae sit Christo maxime aduersa. ¶ Sed nunc ad ea quae assumit secundo loco in hac obiectione: paucis respondeamus. in primis inficientes: uouendi institutum esse merissime humanum. cum in secundo, tertio & quarto capite huius libri multipliciter ostenderit: huiusmodi uotorum institutum a deo esse profectum, piorumque mentibus inspiratum. Illud autem, nequaquam praecipue consistit in rasura, ueste, cibo & potu, & reli

III.

Matth. 18

Matth. 23

V.

LIBER TERTIVS.

quis cærimonijs: q̄tū ad substantiā et principalē uotoꝝ integritatem. sed in obediētīa, castitatis, ac paupertatis promissione solēni: et integra obseruatione, q̄nquidē rasura, uestis, cibus et pot⁹, et reliqua id genus: apud diuersas domos monasticas sunt diuersa & uaria. Institutū aut̄ uouēdi. & ad cōsimilia tria uota essentialia obligatio: in omnibus penitus est eadē. Verūtāmē in omni domo cœnōbitica, ipsum uiuendū institutū habet has cōditiones, rasurā, cibum & potū, uestes, cæterosq; ritus ac cærimonias, sibi annexas & appēdices: tanq̄ accessorias & adminicularias ad perfectā triū præcipuorum uotorū completionē. Vt nisi quis istas qualitates addititias & mores domus monasticæ in uictu, uestitu, & reliquis tenuerit: nō poterit ille tribus præcipuis uotis præsertim obediētīa, satisfacere. Proinde & illa secundo loco digesta atq; accessoria: etiā cuiq; religioso secundū sui monasterij consuetudinē seruanda sunt. At nihil istorū (insistit Lutherus) præcepit deus. Esto nihil horū particulatim & speciatim iusserit, tamē cū obediētīa patentibus esse exhibendā præcepit & maioribus obr̄perandū: quodq; horum quodam cōsequio præcepit. Cū enī diuino præcepto iubet religiosus patri monasterij obsequi: etiā præcipit cōsequenter & ea uti ueste, rasura, uictu, & cæteris: quibus monasterij pater utendū esse constituit. Et q̄uis aperto præcepto atq; speciali nō sanxerit deus istas cōstitutōes monasticas, q̄ in diuersis religiōib⁹ sunt uario mō, laudabiliter tamē et ob causam rationabilē institutæ: haud tamen idcirco floccipēdēdæ sunt aut abijciendæ. Nam inspiratore deo, & primis ipsis monasterioꝝ authoribus sunt pie religiosq; ordinatæ: diuersæ illæ sanctiōes. et per diutinū usum in hūc usq; diē in sua incolumitate obseruatæ. Neq; diuinis p̄ceptis illæ regulæ uiuēdi ulla ex parte repugnāt: quinimmo ad ea plenius custodienda, maximo sunt adiuuētō. Vnde uenerabilis ille pater, Thomas Waldē, sæpius añ citat⁹, in nonagesimo secūdo libri sui de sacramentalibus ca. contra Viclefī oblatrauiōes in statū religiosoz, egregie disserit de habituum monachaliū diuersitate: diffuse declarās ex scriptura et sc̄tōꝝ patꝝ testimonijs, q̄ rōnabilis sit et cōgrua, huiusmodi uestiū uarietas. ¶ Deinde ꝑo nequicq; percōtat Lutherus circa obiectionis huius finē: ubi p̄cepit deus eā paupertatē, obediētīa et castitatē, cui obseruandæ, religiosi uoto se alligāt. Quoniā non est illud

ad

Thomas
Vualden

VI.

ad stabiliendā institutionē monasticā à quopiā unq̄ propositū: deū
 ea ipsa uirtutū gn̄a ut uouean̄ obseruāda, in euāgelio præcepisse,
 sed consuluisse tantū. Religiosos aut̄, tale consiliū tanq̄ salutare, ul-
 tro amplecti: q̄ cōparandæ animarū suarū saluti apprime cōducatur.
 Falsum est itidē qd̄ postea subinfert, nec licuisse unq̄ eos nec licere
 talia uouere: cū supra sit diffuse ostensum, & licita esse talia uota, et
 exēplo sc̄tōrū patrū primū inducta. Neq̄ p̄ illa, facit uouēs humāi
 tus ea necessaria, q̄ diuinitus sunt libera: ut obiectat Lutherus, sed
 quæ diuinitus libera sunt: etiā apud hoīes sunt libera. scilicet ipsa
 uouēdi, aut à uoto faciēdo supersedēdi facultas: ante q̄ fiat uotū. Et
 quæ humanitus necessaria sunt: etiā in hac uotoꝝ materia apud
 deū necessaria sunt, atq̄ de necessitate salutis obseruari debēt. ut
 pote uotoꝝ iā spōte factorū persolutio atq̄ cōpletio. Demū ex his
 om̄ibus iā dictis dilucidū est: uota ipsa, cōtra libertatē euāgelicā &
 uerā etiā libertatē Ch̄stianā, primi libri capite uicesimotertio expli-
 catā, nequaq̄ pugnare, quin poti⁹ eadē reddere illā auctiorē et am-
 pliorē: per elongationē à seculi strepitu, & abdicationē curarū hu-
 ius mūdi. Neq̄ ipsa uota diuinis prohiberi præceptis: sed cū illis mi-
 ra concordia atq̄ harmonia cōspirare, atq̄ ad ea melius perficiēda
 magnū præstare adiumentū. Nec etiā uotoꝝ institutū, seruilē eē
 hominū doctrinā, nequaq̄ tolerandā: ut in totius obiectionis calce
 obstrepit Lutherus, sed dei potius esse doctrinā, admonitoria tātū
 & cōsiliū proponēte uoce traditā, ueræ libertatis assertricē atq̄ in
 totū orbem Christianum propagandam.

Cap. 7. & 8.

¶ Satisfactionē per bona opera de peccatis commissis: homi-
 ni ad salutem animæ esse necessariam. Cap. XV.

T uero ex hac sua libertate tanq̄ uirulēta & noxia
 radice: Lutherus multos educit ramos nō min⁹ pe-
 stilētes, & ex quibus tetra malorū enascit colluuiēs.
 In primis siquidē ex huiusmodi licentiosē libertatis
 stirpe uenenosa, in præsentī quod improbamus ope-
 re suo de uotis monasticis: damnat satisfactionē pœnitentiariā de
 peccatis perpetratis, per bona opera, hisce uerbis. Hic uides, q̄ im-
 piæ sint leges de satisfactiōibus: quibus docemur per bona opa de-
 lete peccata. ¶ Verū si impiæ sunt ille satisfactionū leges o Luthe-
 re: cur p̄cepit Ch̄s leproso mūdato: Vade oñde te sacerdoti, et of-
 fer.

I.

» II.

Matth. 8.

LIBER TERTIVS.

fer munus tuū ad altare: quod præcepit Moyses in testimoniū illis.
 Vbi per sui ostensionē sacerdoti faciendā, confessio secreta peccatorū: & per oblationē muneris ad altare, satisfactio per bona opera cōfessionē comitantia, secūdū sacros interpretes mystice designatur. ¶ Insuper, altiloquus Christi præco Ioānes baptista, postq̄ scribarū & pharisæorū ad se uenientiū crimina acriter corripuit: medicametum quo uulnera eorū curarent subiunxit, dicēs. Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ: ut possitis fugere à uētura ira. Qui aut sunt digni pœnitentiæ fructus: nisi uitæ prioris in meliorē frugem cōmutatio, & bonorū operū ad abolenda præterita peccata, sustinendāq; pro illis satisfactoriā aliquā afflictionē exercitiū: quē admodū in homelia, illius loci euangelici expositoria (q̄ legit̄ in sabba to quatuor tēporū aduentus dñi) p̄clare demōstrat beatus Gregorius. ¶ Rursum, ad huiusmodi bonorū operū studiū, quæ peccatorū atrā detergant rubiginē: sanctus Daniel propheta dñi exhortatus est regē Babylonicū, dicēs. Peccata tua eleemosynis redime: et iniquitates tuas misericordijs pauperū. Cui cōsonat illud in libro Tobias dictū. Eleemosyna à morte liberat: & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuēire uitā æternā. Et illud uerbū Ecclesiastici. Ignē ardentē extinguit aqua: & eleemosyna resistit peccatis. Deniq; et illud salubre Christi monitū in euangelio. Verūtamē quod superest, date eleemosynā: & ecce omnia mūda sunt uobis. At quomodo peccata eleemosynis redimuntur? nunquid ut erogatis in pauperes pecunijs: impune postea ppetrent peccata? Nequaquā, nā impunitatē illā peccatorū cōmittēdorū: nullo quis possit cōparare precio. Et stolidæ mētis esset atq; insulsæ: qui ita redimī posse peccata arbitraret. Sed redimunt misericordijs pauperū, peccata: qñ pœna pro illis etiā à deo dimissis debita, exoluit per huiusmodi largā bonorū in pauperes distributionē. Haud dissimili ratiōe eleemosyna purgat peccata: quoniā supstitēs in anima peccatorū iam dimissorū per cōtritionē & cōfessionē, reliquias abradit: & pœnā tēporariā, p̄ illis exoluendā tollit & aufert. ¶ Ad hæc, Si impij sunt leges de satisfactionibus, ut proponit superiorib⁹ uerbis Lutherus: cur post humilē sui criminis perpetrati in numeratione populi toti⁹ regni, confessionē atq; remissionē: iussus est Dauid per Gad prophetam extruere altare dño in area Areuna Hiebusi, & super illud offer

re holocaustum, ad placandum diuinæ seueritatis iram: Nōne si-
gnificatur uera ipsius regis de peccato illo cōmissio cōtrito: pariter
& cōfessio, cū dicit ibi scriptura: Percussit ergo cor Dauid, eū: post
quā numeratus est populus. Et dixit Dauid ad dominum. Pecca-
ui ualde in hoc facto, sed precor domine ut trāsseras iniquitatem
serui tui: quia stulte egi nimis. Quid præterea humilius illa propria
iniquitatis confessione: quæ paulo post subditur his uerbis: Dixit-
que Dauid ad dominum: cū uidisset angelū cædentem populum.
Ego sum qui peccaui: & ego inique egi. isti qui oues sunt: quid fe-
cerunt: Vertatur obsecro manus tua contra me: & contra domū
patris mei. Quid ergo adhuc opus erat oblatione holocaustorū &
pacificorū: post dimissum iam peccatum: certe in satisfactionem
pœnæ: cui Dauid erat obnoxius pro huiusmodi peccato, ut & illa
adhuc debita: per sacrificium tale exolueretur. Quis igitur nō ui-
det ex hoc exemplo: post dimissam à deo culpā, regi adhuc satisfac-
tionem pro illa, per bona opera sedulo faciendā: ¶ Adde, q̄ ple-
rūq; culpa perpetrata, à deo homini remittitur: pœna tamē tēpora-
ria pro illa infligenda, in futurū tēpus reseruatur. Vt ipsius Dauid
exemplo dilucide cōstat, Qui post p̄petratū adulteriū & homicidi-
um à Nathan propheta increpatus: cū humiliter suū cognouisset
peccatū dicēs. Peccaui domino. audiuit & illius peccati remissionē
sibi à domino factā, uoce prophetica: cū illi responsum est benigni-
ter à Nathan. Dominus quoq; transtulit peccatū tuum. nō morie-
ris. Attamē Dauid postea grauissimas perpeffus est molestias, erū-
nas & calamitates à filijs suis: Amnō in uiolatiōe sororis suæ Tha-
mar, & Absalon in cæde dolosa fratris sui, in rebellione cōtra man-
suetissimū patrē, uxorū suarū stupratione, & ignominiosa demum
ipsius Absalon tātōq; malorū authoris morte. Et hæc quidē omnia
aduersitatū fulgura atq; tonitrua perpeffus est Dauid: in expiatio-
nē utriusq; criminis iam dicti, per eū lōge ante tpe perpetrati. quē
admodū Nathan propheta etiā futurū ei p̄dixerat, Similiter Ma-
nasses rex Iuda filius Ezechia: ante actorū à se malorū ueniā fue-
rat cōsecutus per salutarē uitæ suæ emēdationē, integrāq; sui & ue-
rā ad dñm cōuersionem. In illoꝝ tamē scelerū suorū iā dimissorū
p̄uentionē & pœnā, disperdidit dñs populū Iuda: & ciuitatē Hieru-
salē sub Sedechia rege aliquāto post tpe tradidit in manus Chal-
dæorū,

z. Regū. 24

VI.

z. Regū. 11

z. Regū. 12

z. Regū. 13

z. Regū. 15.

z. Regū. 16

z. Regū. 17

z. Regū. 12

z. Paral. 33

T dæorū,

LIBER TERTIVS

dæorū, ut liquido testatur scriptura. ¶ Enimvero quartus liber re-
 gum capite uicesimo primo, hæc refert. Locutus est dominus in ma-
 nu seruorū suorū prophetarū: dicēs. Quia fecit Manasses rex Iu-
 da abominationes istas pessimas, super omnia quæ fecerūt Amor-
 ræi ante eū, & peccare etiam fecit Iuda in immundicijs suis: pro-
 pterea hæc dicit dominus deus Israël. Ecce ego inducā mala super
 Hierusalē & Iudā: ut quicūq; audierit, tinniant ambæ aures eius.
 Et extendā super Hierusalē funiculū Samariæ, & pondus domus
 Achab: & delebo Hierusalē sicut deleri solēt tabulæ. Delēs uer-
 tā & ducā crebrius stilū super faciē eius. Rursum eiusdē libri uice-
 simo quarto capite, cū describit̃ immisso diuersorū latrūculorū: alie-
 nigenarū sub Ioachim rege Iuda in terrā eius: ad deustandā peni-
 tus illā, subiungūtur hæc sacre historie uerba. Factū est autē hoc,
 per uerbū dñi contra Iudam: ut auferret eū corā se, propter pecca-
 ta Manasse uniuersa q̃ fecit, & propter sanguinē innoxiiū quē effu-
 dit, & impleuit Hierusalē cruore innocētū: & ob hāc rē noluit de-
 propitiari. Hæc ibi, Et tamē cū illa uicesimi quarti cap. acta cōple-
 rentur: iā pridē Manasses facta salutarī pœnitētiā, erat pie in dño
 (ut credere fas est) defunctus. Insup Hieremiæ decimo quinto ca.
 dñs de populo Iuda exterminādo loquēs: ait. Et uisitabo super eos
 quatuor species: dicit dominus, gladium ad occisionē, & canes ad la-
 cerandū: & uolatilia cæli & bestias terræ, ad deuorandū & dissipā-
 dum, Et dabo eos in feruorē uniuersis regnis terræ: propter Ma-
 nassē filium Ezechia regis Iuda, sup omnibus quæ fecit in Hie-
 rusalem. Quem propheta locum exponēs beatus Hieronymus
 in suis super Hieremiā commentarijs: inquit. Legimus in dietū uo-
 lumine, Manassē post captiuitatē & pœnitētiā reuersum in Hie-
 rusalem: atq; regnasse. Sed quomodo sanctorū merita descendunt
 ad posteros, sicut Dauid & cæterorū: sic peccatorū flagitia, si liberi
 nepotesq; similia gesserint, ad posteros perueniūt. Quod autē dicit:
 dabo eos in feruorē siue cōmotionē, & angustias uniuersæ terræ.
 & sub Babylonijs ex parte cōpletū est: & nūc expletur in toto. qñ
 pessimum regē, & q̃ repleuit Hierusalē à porta usq; ad portā cruo-
 re iustorum: populus imitatus est impius. Ex quo discimus, regum
 ac principum & præpositorū scelere: populos plerūq; deleri. Hæc
 Hieronymus. Manifestū est itaq; ex prædictis, q̃ dimissa p̃ dei mi-
 sericordiā.

2 Paralip. 36.

4 Regum 21.

4 Regū 124.

Hieremiæ 17.

Hieronymus
2 Paralip. 33.

4 Regum 21.

fericordiam culpa etiã graui peccatoris:plerũq; reliqua est pœna
 temporaria, quæ secundũ diuinæ iustitiæ leges est perferẽda in o-
 mnimodã illius delicti expiationẽ. Cur igitur ad sustollendã eã pœ-
 nam tẽporalẽ, quæ debetur adhuc pro peccato iam deletõ quan-
 tũ ad labem: non fient bona opera satisfactoria, ad perficiendã sa-
 lutatẽ pœnitentiã: ¶ Ad hæc, Leuitici quarto capite, & quinto, iti
 dem & sexto: determinatur à dño particulatim hostia, p diuersita
 te peccantiũ aut peccatorũ offerenda in satisfactiõẽ. Enimuero
 quartũ libri illius caput singillatim explicat: quã nã fuit faciẽda ob-
 latio pro peccato sacerdotis, pro peccato itidẽ multitudinis: pro pec-
 cato quoq; principis, & deniq; pro peccato singularis psonæ. Quin-
 tũ uero eiusdẽ libri cap. latius edisserit: q̄ fuit hostia in satisfactio-
 nẽ offerenda pro peccato procedente ex uehementi affectiõẽ in
 aliquẽ, pro peccato itidẽ cõmissõ ex negligẽtia aut ignorãtia, & de-
 mũ pro peccato circa sacroꝝ abusum perpetrato. Sextũ autẽ cap.
 p̄dicti libri speciatim explanat, quo sacrificij genere satisfactorio
 expiandũ erat peccatũ: ex electione, p̄meditationẽq; & propo-
 sito admissum. Cõstat igitur apertissime ex eo scripturæ loco: satis-
 factiõẽ pro peccatis, esse iuris diuini, ipsamq; à deo esse primũ or-
 dinatã. Neq; hic obstrepat quisquã hæc omnia oblationũ ueteris
 legis genera, cũ illa, iã olim esse abolita: & ergo per ipsa nõ posse fir-
 miter & efficaciter ostẽdi, satisfactiõẽ à deo esse sancitã. Quoniã
 tãetũ illæ satisfactiõũ species ibidẽ explicatæ, sint antiquatæ: attã-
 mẽ satisfactio ipsa in genere & secũdũ uniuersalẽ suã rationẽ, p̄ma-
 net integra, incolumis & semp̄stabilis, atq; perpetua. Pertinet em̄
 ipsa, ad dei honorificentiã: secundũ æquitatis legẽ, illi offenso exhi-
 bendã. & ergo in noua lege nõ min⁹ habet robotis & loci: q̄ habuit
 in antiqua. ¶ Deinceps. Integra & p̄fecta pœnitẽtia, secũdũ tradi-
 tionẽ ecclesiasticã, orthodoxoꝝ patrũ sententijs consentaneã: nõ so-
 lum duabus cõstat partibus, contritiõẽ & cõfessiõẽ sacramentali: sed
 tertiã insuper exigit, ut consummata habeatur & completa. Satis-
 factiõnem inquam pro peccatis: per iniuncta à sacerdote piorum
 operum officia. Qui igitur hanc tertiã partẽ tollit & negat: nullũ
 relinquit cõsummatæ absolutæq; pœnitentiæ faciẽdæ locũ aut mo-
 dũ. Nec me fugit, Lutherũ in alijs quoq; scriptis suis iam per alios
 acerrime confutatis: hanc tertiã pœnitentiæ partẽ, utpote satisfa-

VII.

Leui. 4

Leui. 5

Leui. 6.

VIII.

LIBER TERTIVS

ctiōne negare. ut p̄spicue liquet ex quinto articulo ipsius: inter u-
nū & quadraginta articulos, à Leone decimo, bonæ memoriæ, pro-
ximis ante annis summo p̄tifice, authoritate pontificia publice da-
mnatos, eo ordine reposito. Quoniã tñ pro more suo Lutherus di-
uersos libros suos iisdē respersit erroribus, tanq̄ uenenum sparsim
disseminās, quo plures inficiant: & in hoc (quē impugrandū susce-
pimus) libro suo de uotis monasticis, eandē astruit impietatē, satisfa-
ctiōnis p̄nitētiā abnegatoriā: hæc tātilla, ad p̄dictæ improbita-
tis destructiōne, assertiōneq; satisfactiōis, protulimus: quib⁹ & hæc
IX. pauca subiiciem⁹. ¶ Neminē sane id addubitare reor, beatū Pet̄
Lucæ. 22 cū cōuersus dñs respexit eū oculo pietatis & misericordiæ: obtinu-
isse tū ueniã trinæ negatiōis à se paulo añ factæ. Et tamē cōtinuo
egressus foras fleuit amare: ut scribit Matthæus. Nec tantū uno
Matth. 26. aut altero fleuit die, sed q̄ diu uita illi fuit sup̄stes: audito gallicinio
dicit in pias erupisse lachrymas, criminis illius admissi expurgato-
rias. Sed nonne tā uberes illę lachrymæ: ad satisfactiōne p̄tinebāt?
X. ¶ Amplius. Cum quis reus criminis læsæ maiestatis aut humana
cæde pollutus: publico secundū leges & iura ciuilia afficiendus est
supplicio, obtinet autē à regia maiestate remissionē illi⁹ admissi cri-
minis: per illā quidē ueniã à rege impetratā liberat à morte perfe-
renda, quæ illi secundū decreta legū fuisset infligēda. Verūtamenē
in reparationē illatæ iniuriæ, & læsæ parti utcunq; satisfacere ad-
huc debet: aut solennē aliquā & publicā emendationē exoluere.
Neq; aliqua in parte, iustitiæ aut misericordiæ prætergredit officii
um rex iustus & clemēs: si post indultū ipsi reo mortis, munus uitæ
exposcat ab illo tēporariā aliquā satisfactiōne. Quisigit recte pu-
tauerit, deū ipsum regē regū et dominū dominantū, inique nobis
cū agere: si post cōdonatā culpā (ob quam æternæ morti eramus
obnoxij) exquirat à nobis satisfactoriā aliquā operationē, in perso-
lutionē aliquantulā p̄cænæ, propter eā culpā adhuc debitæ. ¶ De
XI. Rom. 6. mum, beatus Paulus ad Romanos iā dei grā iustificatos scribens:
ait. Sicut exhibuistis membra uestra seruire immūditæ & iniqui-
tati ad iniquitatē: ita exhibete mēbra uestra seruire iustitiæ in sancti-
ficationē. Quib⁹ v̄bis salubriter eos admonet, ut corpa sua per sa-
tisfactionē condignā exhibeant instrumēta bonorū operum: sicut
prius ea exhibuerunt organa grauissimorum scelerum. Nullum
autem:

autem satisfactionis genus, illo est præstantius: quæ cum per quæ quis peccarit, per eadem punire in se peccata atque eluere studeat. Idem quoque in actis apostolicis perhibet se testificatum esse Iudeis atque gentilibus, in deum poenitentiam: & fidem in dominum nostrum Iesum Christum. Vbi non solum fidem se dicit annuissse his quibus euangelizauerat: sed & poenitentiam in deum. Quæ autem est in deum poenitentia, & salutaris: nisi ea ipsa, qua per sedulum bonorum operum exercitium student respicientes diluere maculas uitæ præteritæ: & prauos conuersationis pristinae mores, in meliores conuertere commutareque? Hoc ipsum autem: nonne satisfactio est poenitentialis? Constat igitur, non esse impias: sed maxime salubres & rectas, satisfactiois leges. ¶ Cæterum obstrepet hoc loco fortasse quippiam: sententiæ huic Lutheranae addictus, nimiumque in ipsam propensus. Christus in cruce, acerbissima sua passione & morte satisfecit pro peccatis nostris. non quidem solum pro peccato protoplastorum, quod totam humanam propaginem detruferat in damnationem mortis: sed et pro peccatis singulorum hominum particularibus, immo & singulis. Ipse enim est agnus dei: qui tollit peccata mundi, & est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum: sed etiam totius mundi. Quod & Esaias propheta contestatur: dicens de Christo. quod dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus orauit. Idem etiam beatus Petrus confirmat: cum ait de domino nostro. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: ut peccatis mortui, iustitiæ uiam, cuius liuore sanati estis. Atqui huiusmodi satisfactio per Christum facta pro nobis, qua sustinuit poenam pro peccatis nostris: fuit sufficientissima deoque acceptissima. Non igitur debet ulla à nobis fieri satisfactio pro quibuscumque peccatis nostris: sed simul atque remittitur culpa, deletur & omnis poena culpæ debita, neque superest aliqua exolueda poena: pro qua abolenda, fiant opera satisfactoria. Alioquin iniurius est Christo, quisquis post tam exuberantem & dignam satisfactionem eius pro omnibus hominum peccatis: suam uult adhibere satisfactionem, eo ipso insinuans, minus sufficienter Christum pro nobis satisfecisse. ¶ Verum huic reddenda est responsio. Christum quidem dolorosa sua passione satisfecisse pro omnibus & singulis mundi peccatis, ut astruunt testimonia scripturarum: modo adducta: sed certo quodam satisfactiois

Actu. 20.

XII.

Ioan. 1

1. Ioann. 2

Esaia. 53

1. Petri. 2

XIII.

LIBER TERTIVS.

modo, quo pœnâ æternâ peccatis nostris debitâ sustulit, eamq; in t̄pale tantû, cõmutari obtinuit. Proinde q̄ties fit homini à deo peccatorũ remissio & cõdonatio: tum uirtute efficaciz passionis Christi, ignis æterni pœna (cui peccator erat ante obnoxius) cõmutatur in t̄porariâ, aut in hoc seculo aut in altero perferendâ. Superest igitur post acceptâ à deo peccatorũ remissionẽ, adhuc aliqua pœna t̄palis: ex diuinæ iustitiæ rectitudine, debita illis peccatis, pro q̄ exoluẽda, debet fieri satisfactio: ad integrâ pœnitentiâ agendâ. Illius aut pœnæ partẽ aliquã tollit adimpletio p̄opta pœnitentiæ: per sacerdotẽ cui detecta sunt peccata, iniunctæ pœnitenti. quæ nõ est à quoq; reiiciẽda cũ sup̄cilio aut negligẽda: sed cum humilitate atq; submissione animi libẽter suscipiẽda, & ocys peragẽda: qm̄ antidotũ est salutare contra uirus m̄tis inustũ. At quoniã nõ est cuiq; cõpertũ: an opus illud bonum, iniuctũ confitẽti à sacerdote, æquallance respondeat illi pœnæ t̄porali debitæ, eamq; totâ exoluere sufficiat. & plærũq; cõtingit, cõpleta ea pœnitentiã: adhuc reliquã eẽ aliquã partẽ illius t̄porariæ pœnæ, quẽ necdũ est persoluta. Id circo cõmẽdabile est, laudẽq; dignũ: ultra illã satisfactoriã pœnitentiã sup̄addere & alia bona opa, orõnes, eleemosynas aut ieiunia: p̄ om̄imoda pœnẽ illius t̄palis exolutiõẽ, utq; cõpleta fiat satisfactio. Non igit̄ iniuriã deo facit: qui bonorũ operũ obsequijs satisfactoriã pro admissis peccatis exercet & perficit. sed qd̄ à deo, & per eũ ab eccl̄ia catholica ordinatũ est, reuerẽter amplectẽs & exequens: magna ipsum ueneratiõẽ, honoreq; ingenti prosequitur.

¶ Aliorũ insuper Lutheri errorũ, ex libertate sua (quã statuit) emanantiũ: explicatio & confutatio, et potissimũ æqualitatis omniũ bonorũ operũ: in perfectione. Cap. XVI.

I.

LX pestifera itidem suæ libertatis, in decimoquarto libri huius capite latius explanatæ, radice: et hunc deducit noxiũ ramũ Lutherus, circa hunc sui libri de uotis monasticis locũ, eum qui fidẽ habet: nullis operibus malis damnari posse aut accusari apud deum, cum ait. Credentis in Christum nulla sunt tam mala opera: q̄ eum possunt accusare et damnare. Rursum nulla tam bona quæ possunt eũ defendere et saluare. sed omnia opera nostra nos accusant et damnant: solius aut̄ Christi nos opera defendunt et saluant,

Cuius

Cuius qđ dicti prima particula, q̄ sit absōna, ueritatēq; cōtraria: ostendit Ezechiel propheta, cōtestans impiū cū fecerit iniustitiā, in eaq; p̄stiterit: in sua impietate interiturū, & q̄ anima q̄ peccauerit ipsa morietur. Beatus itē Paulus idē declarat: in epistolis suis crebro affirmans, fornicatores, immūdos, fures, rapaces, maledicos: regnū dei nō possessuros. Neq; illis proderūt bona Christi opa: ut saluentur. quoniā ea nō cōmunicant nisi ihs: qui fide per dilectionem operante Christo sunt coniuncti, illiq; per charitatis glutinū coherent & coadunantur, quādoquidē in extremo iudicij die: dicturū se illis professus est. Amē dico uobis: nescio uos, discedite à me oēs operarij iniquitatis. Secunda uero p̄dictæ Lutheranae sententiæ pars: omnino etiā interimitur & cōuellitur per eiusdem prophetæ Ezechielis testimoniū, de iusto in sua iustitia persistente, nec non de impio auertente se à sua iniustitia operanteq; iustitiam: q̄ uita uiuet & nō morietur. & per psalmographi ȳbū illud: quo prohibet eum qui ingreditur sine macula & opatur iustitiā: habitaturū in tabernaculo domini, & regeturū in mōte sancto eius, quo etiā astruit, illū qui fecerit ea uirtutū opera quæ ante descripsit: non commo uendū in æternū. Quā absurdum autem sit illud Lutheri dictum continuo subiunctum, omnia opera nostra esse peccata: in primi libri uicesimo septimo capite, satis superq; est ostēsum. ¶ Præterea ex eadem dissoluta libertate: Iudæorū ac Turcarum, immo quorumnis ueræ fidei expertium mores ac ritus permittit Christianis Lutherus: cū eodem in loco ait. Potest Christianus omnium hominum leges, ritus, mores obseruare, & sese eis accommodare: modo non sint aduersus diuina mandata, nec in eis fiduciam conscientia ponat. Quod si ita, ut his uerbis asserit Lutherus, se haberet: liceret & nunc uiris Christianis suscipere circūcisionē, celebrareq; septimo q̄q; die hebdomadæ sabbatū, & decimaquarta luna primi Iudæorū mēsis manducare ritu Hebraico agnū paschalē, & in uniuersum totā Hebræorū legem instaurare: modo spes & fiducia in eis nō collocaret, q̄ essent necessaria ad salutē. Nihil enī horum diuino præcepto in euāgelio expresso, legit esse prohibitū. Sed q̄ usque adeo fuerit amens & impos animi: ut ita sentiat: cū altisonā Pauli tubā audiat: Galatis clare intonantē. Si circūdimini: Christus uobis nihil proderit, nec non in diuersis suarum epistolarum locis.

Ezechi. 8

1. Corin. 6

Gala. 5

Ephe. 5

Matth. 7

Psalm. 114

II.

”

”

”

Gala. 5

Philip. 3

Coloif. 2

cis.

LIBER TERTIVS

Actu. 15

cis: obſervationem rituum legalium cum magna inclamatione omnino damnantem quando etiam in apoſtolorum concilio intelligat, circa principium naſcentis eccleſiæ eſſe decretum: quod nõ eſſet quicquàm oneris Moſaicæ legis, credentibus in Chriſtum imponendum: niſi abſtinentia à ſuffocato & ſanguine. Prædictũ autem Lutheri uerbum: totam Moysi legem reſuſcitatur atq; reuocat in uſum, quinimmo & Saracenicis ritus, Turcarumq; abominationes & ſacrilegia: Chriſtianos impune exercere poſſe definit. Quo certe nihil execrabilius: aut magis deteſtandum. Non eſt enim conuentio Chriſti ad Belial: neq; ſocietas luci ad tenebras, prohibetq; nos diuinus apoſtolus ducere iugum cum infidelibus: & aliam quam cum eis ſacrificiorum aut rituum communicationem habere. Quæ enim participatio (inquit) iuſtitia cum iniquitate? aut quæ pars fidelis cum infideli? quis autem conſenſus templo dei cum idolis? Omitto, quod idipſum, ſine graui ſcandalo proximi fieri non poſſet. nam obſeruatio illa ritus Machometici aut Iudaici: uideretur quædam illius legis approbatio & Chriſtianismi abnegatio.

2. Corin. 6

III. ¶ In ſup, ex eadẽ effræta libertate ſua: Luther⁹ bonorũ omnium æqualitatem, quantum ad dignitatem & gradum, cum Iouiniano aſtruit: cuius hac in parte eſt aſſecla, cum ait. Vna uita melior eſt ſuper alias: quod coram hominibus, non coram deo uerum eſt. Prærogatiuam itidem aureolæ quæ uirginitati aſſignatur, tanquã nugæ & mendacia ad fallendum concinnata ſubſannat: his uerbis. Prærogatiuæ aureolæ, & id genus nugæ, quæ prædicantur, quibus alliciantur ad uirginitatem Chriſtiani: quid ſunt niſi mera ſatanæ mendacia, quibus ad ſuperbiam & corrumpendam conſcientiæ uirginitatem concitantur? Beatum quoque patrem Hieronymum, quod contra Iouinianum agens uirginitatem nuptiis prætulit: indignis inceſſit contumelijs, amariſq; reſpergit conuitijs, cum inquit, Fertur uir ſanctus (quod nemo negare poteſt) impetu & feruore humano, & nimio ſtudio obſequendi amicis: & in primis ſuæ Euiſtochio, magisq; premit Iouinianum authoritate quã ſolida eruditione. Id quod probat parum conſideratus ardor corradendi undique teſtimonia ſcripturarum, congrua & incongrua, magno ludibrio futurus: ſi paris authoritatis antagoniſtam ſortitus fuiſſet. Nam eos locos quos principes habet, in quibus cardinem uictoriæ

Lutherus
in ſanctũ
Hieronymũ
obla.
trans.

uictoriae locat: torquet, ne dicam deprauat. Deinde subiungit. »
 Quis scit (inquit) si Hieronymus hac parte fuerit unus illorum: de » Ezech. 14
 quibus in Ezechiele dicit dominus. Propheta cum errauerit & »
 mendacium locutus fuerit: ego dominus qui decepi prophetam i- »
 stum. Hæc Lutherus. Audistis candidi lectores rabulam ipsum et »
 blateronem: in sanctissimum iuxta ac doctissimum uirum Hiero- »
 nymum tartareo rictu (uti quondam Cerberus, ut ferunt fabu- »
 læ, in Herculem) oblatrantem: uerbaq; non modo relatu sed & au- »
 ditu indigna, plena probrorum & contumeliarum euomentem. »
 Et mihi certe hanc (si qua est) culpam condonari impensius oro: »
 quod huiusmodi uerba, perpetuo damnanda silentio, hic in auras »
 protulerim. Quod tamen eo factum est animo: ut ex illis tanquam »
 aperto quodam argumento cognoscant omnes, quàm contume- »
 liosus est in patres orthodoxos, lucida ecclesie luminaria, solidasq; »
 bases Lutherus: ubi suæ repugnant sententiæ. Quoniã enim Iou- »
 uinianum (in cuius uerba iurauit hac in parte Lutherus) telis suis a- »
 cutissimis confodit Hieronymus: id illi maxime dolet, eoq; demũ »
 uesaniæ ipsum perpellit: ut eo in opere & errasse Hieronymũ, & »
 scripsisse mendacia atq; deceptum fuisse, plane affirmet. Sed indi- »
 gna sunt profecto quæ refellantur, ea uerba: in ipsum fidei sanctæ »
 propugnaculum, malleum hæreticorum, uallumq; ecclesie fortissi- »
 mum eiacula: ut tela imbellia sine ictu & mucrone, in murũ ada- »
 mantinum uibrata. ¶ Cæterum ad hanc omnimodam operũ æ- »
 qualitatem destruendam, nuptiarũq; cum uirginitate æquiparati- »
 onẽ: unus sufficit agonistes & athleta sacer, ipse Hieronymus »
 (qui dente Theonino tantaq; mordacitate à Luthero impetitur) »
 in luculento illo opere: quod in Iouinianum duobus libris absolu- »
 tissime elaborauit. Iisdẽ nanq; telis, & Lutherus affectator Iouini- »
 ani: penitus traiectus confossusq; iacet. Enimuero in primo operis »
 illius libro, & scripturarũ testimonijs & secularis literaturæ copio- »
 sis exemplis, contra primam Iouiniani propositionem demonstrat »
 beatus Hieronymus: uirginitatem nuptijs, dignitate & merito p- »
 ferri, singularemq; ipsius prerogatiuã luculenter adaperit. de qua, »
 etiam infra, capite uicesimonono: non nihil pro loci oportunitate »
 sumus dicturi. In secundo uero libro, contra quartam & extremã »
 Iouiniani propositionem ostendit idem: inter opera bona, gradus »
 V quosdam

III.

Hieronymus
in Iouinianũ

LIBER TERTIVS

- quosdam esse ponendos & distinctiones, quantum ad dignitatem
 & precium, de quo nūc obiter etiam aliquid subiiciemus. ¶ Sane
 id ipsum, inæqualitatem inquam & discretionem quandam digni-
 tatis inter opera bona, diuersaq; uitæ electorum genera esse astruē-
 dam: ostendit in primis trifariam diuersus ille fructus, centesimus,
 sexagesimus atq; tricesimus, quem attulit semen iactum in terram
 bonam: secundum euāgelicā parabolam. Nempe centesimus fru-
 ctus, iuxta beati Hieronymi sententiam, in ipso pene uestibulo pri-
 mi libri contra Iouinianum expressam: uirginali respōdet gradui,
 sexagesimus: uiduali, tricesimusq;: nuptiali. Et ipsa inæqualitatis in
 illis numeris, centenari, sexagenario & trigenario proportio: triū
 illorū statuū in dignitate & meritis dissimilitudinē arguit. ¶ Desi-
 gnat idem: & illud Christi uerbum ad suos discipulos apud Ioānē.
 In domo patris mei mansiōes multæ sunt. Quippe p̄ has multipli-
 ces mansiōes: diuersa insinuāt præmia, in regno cælesti electis di-
 stribuenda: & non nisi diuersis inæqualibusq; operibus & meritis,
 secundum diuinæ iustitiæ rectitudinē, respondentia. ¶ Exprimit
 iūdem eandem sententiam, & illud apud Lucam uerbum domini
 parabolicum: quod unius seruatorum mna, decem mnas acquisiuit,
 alterius autem: solummodo quinq;, quibus & diuersa data sunt præ-
 mia: secundum consimilem operum in ipsa inæqualitate proportio-
 nem. Ille nanq;, super decem ciuitates constitutus est princeps: hic
 uero, super quinq;. Sed nonne hæc ipsa parabola: diuersitatē et im-
 paritatem bonorum operum, dilucide loquitur? ¶ Accedit his, et il-
 lud beati Pauli uerbum ad Corinthios: de ædificantibus supra fun-
 damētum illud unum quod est Christus, quod alius superædificat
 aurum, alius argentum: et alius lapides preciosos. Per quos indicā-
 tur, qui diuersa faciunt opera bona: dignitate et qualitate disparia.
 Haud aliter quā aurū, argentū et lapides preciosi, magnam quidē
 habent precij dignitatem: quodam tamen gradu et ordine distin-
 ctam. ¶ Consonat iisdē: et illud eiusdem apostoli dictum. Alia cla-
 ritas solis, alia lunæ, et alia stellarū: et stella à stella differt in clarita-
 te, sic et resurrectio mortuorum. Sed unde hæc cōsurgit diuersitas
 gloriæ in resurrectione iustorum: nisi ob diuersitatē bonorum ope-
 rum in hac uita peractorum: ut qui excellentiora fecerint: confetā-
 tur claritati solari, qui mediocria: lunari, qui uero inferiora: stellarū
 splendori.

V. & precium, de quo nūc obiter etiam aliquid subiiciemus. ¶ Sane

id ipsum, inæqualitatem inquam & discretionem quandam digni-
 tatis inter opera bona, diuersaq; uitæ electorum genera esse astruē-

dam: ostendit in primis trifariam diuersus ille fructus, centesimus,

sexagesimus atq; tricesimus, quem attulit semen iactum in terram

bonam: secundum euāgelicā parabolam. Nempe centesimus fru-

ctus, iuxta beati Hieronymi sententiam, in ipso pene uestibulo pri-

mi libri contra Iouinianum expressam: uirginali respōdet gradui,

sexagesimus: uiduali, tricesimusq;: nuptiali. Et ipsa inæqualitatis in

illis numeris, centenari, sexagenario & trigenario proportio: triū

illorū statuū in dignitate & meritis dissimilitudinē arguit. ¶ Desi-

gnat idem: & illud Christi uerbum ad suos discipulos apud Ioānē.

In domo patris mei mansiōes multæ sunt. Quippe p̄ has multipli-

ces mansiōes: diuersa insinuāt præmia, in regno cælesti electis di-

stribuenda: & non nisi diuersis inæqualibusq; operibus & meritis,

secundum diuinæ iustitiæ rectitudinē, respondentia. ¶ Exprimit

iūdem eandem sententiam, & illud apud Lucam uerbum domini

parabolicum: quod unius seruatorum mna, decem mnas acquisiuit,

alterius autem: solummodo quinq;, quibus & diuersa data sunt præ-

mia: secundum consimilem operum in ipsa inæqualitate proportio-

mem. Ille nanq;, super decem ciuitates constitutus est princeps: hic

uero, super quinq;. Sed nonne hæc ipsa parabola: diuersitatē et im-

paritatem bonorum operum, dilucide loquitur? ¶ Accedit his, et il-

lud beati Pauli uerbum ad Corinthios: de ædificantibus supra fun-

damētum illud unum quod est Christus, quod alius superædificat

aurum, alius argentum: et alius lapides preciosos. Per quos indicā-

tur, qui diuersa faciunt opera bona: dignitate et qualitate disparia.

Haud aliter quā aurū, argentū et lapides preciosi, magnam quidē

splendori. ¶ Ipse quoque altisonus Christi præco euangelicæq; tuba Paulus, qui plus omnibus laborauit, & ab Hierusalem usque ad Illyricum repleuit loca omnia euangelio Christi: nonne perfectiora habuit & præstantiora opera, ijs qui non tantum impenderunt laboris ad annunciandum mundo Christum: aut qui nullum subierunt prædicandi euangelij laborem: cum in Daniele scriptum sit: quod qui ad iustitiam erudierint multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. ¶ Quis etiam suæ mentis compos inficiatus sit, opus martyrii longe esse præstantius cæteris operibus bonis minus arduis: cum dictum sit à domino: quod maiorem charitatē nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Hæc paucis perstricta sunt: contra hanc pestiferā Lutheri de operum bonorū æqualitate assertionē. Quā qui uoluerit amplius improbatam perspicere: ad liquidum beati patris Hieronymi fontem iā monstratū appropere, & de uiua illius aqua pleno cratere hauriat fluentia sanæ doctrinæ.

¶ Monasticū institutū, sacrae scripturæ auctoritati haud quaquam aduersari: & in bonis opibus homines etiā deo cogentes esse, nec solū passiuè se habere. Cap. XVII.

Septima Lutheri obiectio. Institutio monastica repugnat auctoritati sacrarum literarum: potissimū illi quam beatus Paulus scribit ad Timotheum, taxans peruersam aliquorum doctrinam prohibentium nubere, & abstinere à cibis quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione, fidelibus. Hanc autem doctrinam (inquit) sequuntur monasticæ uitæ cultores: inducentes cælibatum & abstinentiam à carnibus, & ita prohibentes nuptias: docentes que abstinere à cibis, humano generi in usum à deo concessis. Aduersatur etiam obseruatio monachalis: illi uerbo beati Pauli ad Colossenses. Nemo uos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ aut sabbatorum: quæ sunt umbra futurorum. Et paulo post eodem loco. Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi: quid adhuc tanquā uiuentes mundo decernitis? Ne tetigeritis, neque gustaueritis: neque contrectaueritis. quæ sunt omnia in interitum ipso usu, secundū præcepta & doctrinas hominum: quæ sunt rationem quidē habentia

V 2 sapientiæ

X.
1. Corin. 15
Roma. 15

Danie. 12.

XI.

Ioan. 15.

1. Timo 4.

Coloss. 2.

LIBER TERTIVS.

» sapientiae in superstitiōe & humilitate. Nempe instituti monacha
 » lis professores delectū faciūt ciborum & discretionem secundum
 » traditiones suas: quod in praedictis uerbis prohibet beatus Paulus,
 » & in alijs multis suarū eplārum locis. Vetat etiam apostolus hisce
 » uerbis pdictis, credētes in Christū decretis hoīm teneri: cōformis
 » ea in re uerbis Christi, adducētis contra Pharisaeorum traditio-
 » nes illud dictum propheticum. Frustra autem colunt me: docen-
 » tes mandata & doctrinas hominū. Idem quoq; admonet & Pau-
 » lus, scribens ad Titum & fideles adhortans: q; nō sint intēdentes
 » mandatis hominum auersantium se à ueritate. At uero instituta
 » cœnobitica nihil aliud sunt: q̄ humana placita & mandata, q̄ suo
 » sensu adinuerunt homines, & suo arbitratu constituerunt. Non
 » est igitur probandum hoc uitae genus: quod tot & tantis scripturæ
 » II. » locis plane reluctatur & refragatur. Hæc Lutherus. ¶ Respon-
 » sio. His omnibus in præsentē adductis obiectione: propemodum
 » satisfactum est & abunde, in primo huius operis libro, præsertim
 » in decimo octauo & uicesimo primo eius capite. Quoniam tamen
 » hoc in loco adducunt etiam à Luthero: non pigebit in transcurso
 » de iisdem adhuc aliquid differere, ut loctali ueneno præsentaneū
 » sit antidotum. In primis igitur ea Pauli uerba ad Timotheum, in
 » ipsa obiectionis huius fronte citata: contra Tacianos dicuntur, da-
 » mnantes connubia in uniuersum, tanq̄ humano generi illicita. &
 » Seueriani contra Seuerianos: improbant usum certorū ciborum, tanq̄ omni-
 » bus sine discrimine uetitum. Monachi autē & uitae eorum institu-
 » tores, hoc modo nō prohibent nubere: quasi nuptiæ omnino sint
 » etiam quibuslibet illicitæ. nec cibos intotum uetant & interdi-
 » cunt: quasi cuius hominum generi noxios. Sed docent nonnul-
 » los certū uitae genus professos: licite à nuptijs & certo ciborū gñe
 » abstinere, ad frenationem uoluptatū corporis & castigationem car-
 » nis. Quæ sane doctrina: nec euāgelio nec apostolicis documentis
 » nec ueritati repugnat. qm̄ nec diuina lex nec humana prohibet
 » quæmp̄iā sponte sua ab ijs abstinere, quæ alijs sunt concessa: ut ca-
 » » stiget corpus suū cū apostolo, & in seruitutē spiritus redigat. Quis
 » eīm nisi prorsus impius, sanctissimū Christi præconem Ioannē Ba-
 » ptistam reprehendendum duxerit: q; aliorū hominū more, uinum
 » & liceram non biberit, & carnibus non fuerit usus in cibum ob qd.
 » sane.

Matth. 15

Esaia. 29

Titum. 1

Taciani

Seueriani

1. Corin. 9

sane: clarissimo est extollendus præconio. Quis item Rechabitis Hiere. 3
 id uicio dederit: q̄ præcepto parentes paterno, abstinerint perpe-
 tuo ab usu uini: ob quod apud Hieremiam mirifice cōmendatur
 à domino: tantæq̄ obediētiæ merces illis ampla repromittitur. Ne
 q̄ em̄ abstemiij fuerunt & temperarunt à potu uini, quoniã malū
 erat aut insalubre uinum: sed ut paternæ uoci obtēperarent. Quē
 admodum ē diuerso primi parentes nostri non offenderunt deū
 in esu pomi uetiti: quoniã illud esset incolumitati corporis officies
 atq̄ incōmodans bonæ eorū ualitudini, cū idipsū mulier uiderit, Gene.
 teste scriptura, esse bonū ad uescendum: & pulchrum oculis, aspe-
 ctuq̄ delectabile. Sed ex ea fructus uetiti manducatione grauem
 incurrerunt culpā: quoniã contra dei legem sibi præscriptā & cō-
 stitutā, illum comederunt. ¶ Ea uero beati Pauli uerba ad Colos-
 senses, secundo in hac obiectione adducta loco: intelliguntur de
 discretionē ciborū ritibusq̄ & cærimonijs ueteris legis, quæ om̄ia
 coruscante legis euangelicæ luce uim suā & efficaciam deperdide-
 runt. Neq̄ per religionis monasticæ cultores, resuscitatur eorum
 rituum usus: aut profertur in auras. sed noua facta sunt instituta
 circa ciborū usum: nulla habita ad ueterē legem aut eius constitu-
 tiones ratione. Quare hæc omnia quæ ad Colossenses scribuntur
 perperā hic applicat Lutherus ad delectū ciborū, qui in professi-
 one monachali constitutus est, nec non ad ritus & cærimonias: in
 diuersis religiosorū domibus uario modo atq̄ rationabiliter institu-
 tas. In his em̄ omnibus: scripturæ peruertit intelligentiam: & uerba
 apostolica ad suum detorquet sensum, à recta illorū sententia lon-
 ge abhorrentē. Quod & in cæteris etiã facit scripturarū locis: in
 præsentī obiectione, tertio citatis ordine, & prætendentibus decre-
 ta hominū minime esse seruanda. Nēpe & illud beati Pauli dictū
 ad Colossenses quod hic affertur, & uerbū Esaiæ, itidē & Pauli
 ad Titū: accipienda sunt de mandatis & doctrinis hominū, quæ dei
 doctrinæ præceptisq̄ aduersantur. quales erant Pharisæorū tra-
 ditiones: diuinis mandatis contrariæ. Non aut̄ debent intelligi de
 constitutionibus humanis, diuinæ legi cōcordantibus: magnamq̄
 præstantibus opem, ut mandata dei integrius & syncerius obser-
 uentur. Atqui religiosorū statuta & leges: nullam habent cum di-
 uinis præceptis diaphoniam atq̄ discordiam, quinimmo illis ma-

LIBER TERTIVS

- gna concinnitate & harmonia cōcordant. Neq̄ humano tantum sensu adinuenta censeri debent ea monasticae uitae instituta: sed spiritu sancto suggerēte ea cordibus sanctorum patrum, primum sancita certisq̄ regulis digesta, quinimmo & ex ipso euangeliorū liquido fonte (ut prius est ostēsūm) deducta. Non ergo ut humana placita, contēnenda sunt: sed ut à deo authore primario profecta, commendanda. ¶ Cæterum non est in præsentia sine excribatione prætereundū id Lutheri uerbum: circa hunc locū, suo
 III. (quem nūc improbamus) libro insertū. Debemus (inquit) nos deo
 » ductiles præbere: ut ipse in nobis operetur, nō nos operemur, &
 » ergo relicta operū fiducia: inniti soli fidei ac fiduciæ dei. Quo quidē
 » dem in uerbo subinsinuat Lutherus improbū illud dogma & scripturæ sanctæ aduersum: in bonis operibus nos debere tantū passiuē
 » (ut ita dixerim) nos ipsos habere. ut nihil in illis agamus ipsi nec
 V. operemur: sed deus totum in nobis operetur. ¶ Si em̄ ita se res haberet: minus essemus operū illorū causæ, q̄ instrumenta artis aut organa naturæ suarū operationū. Quāuis em̄ illa à præcipuo moueantur agente, ut artifice aut forma substantifica: nihilo secius aliquā habent agēdi rationē, & coagentia dicuntur & coëfficientia: ob secundariā operādi uim, illis ut organis insitam. Nostra uero uoluntas & anima, non solum à deo ut præcipuo moueretur authore ad opus bonum: sed ut toto & omnimodo authore, nobis nullo pacto
 VI. concurrentibus ad illius operis efficiētiā. ¶ Quod si ita esset: cur tale opus, nostrum diceretur: qui nihil illius ageremus? Cur itē deus ipse opera bona quibus mādata illius obseruaremus, donaret præmio, & remuneraret ampla mercede cælestis gloriæ: si nihil in illis nostrū esset, quod ageremus? Quid in nobis (oro) coronaret deus, & æternę felicitatis brauiō dignaretur: si totū esset suū quod in bono sit opere, & nostanq̄ truncus iners, tanq̄ lapides & saxa, lumen aut calorem (quē neutiq̄ efficiunt) suscipientia: moueremur ad opus? ¶ Dictū est utiq̄ in psalmo, eū in tabernaculo dei habitaturū: qui ingreditur sine macula, & operat̄ iustitiā. Et in fine eiusdem psalmi subiunctum. Qui facit hæc non commouebitur in æternum. Operari autem & facere, secundum rectas grammaticę leges: nonne agendi significationem, & non patiendī, sortiuntur.
 VII. ¶ Rursum in euangelio dicit Christus. Non omnis qui dicit mihi
 VIII. domine,

domine, domine: intrabit in regnū cælorū. sed qui facit uoluntatē patris mei qui in cælis est: hic intrabit in regnū cælorum. Et legisperito post enumerationem præceptorum decalogi quam recensuerat: respondit Christus. Hoc fac: et uiues. Facere autem uoluntatem patris cælestis, et facere mandata legis: actiuam nimirum rationem, non passiuam in agentibus insinuant. ¶ Et ut paucis agā, tota ueteris et noui testamenti pagina his scaturit sententijs: quæ significant nos etiam bonorum operum authores esse et actores. Quod si ex plurimis unam adhuc libet audire: cum dominus noster discipulis suis dixit in diuino illo sermone post cœnam extremam. Sine me: nihil potestis facere. nonne hanc subindicauit assertoriam. me adiutore: aliquid potestis facere? quem admodum & palme in uite manens, & ab ea germinandi uim sortitus: fructum producit, ipsius uitis adiutorio. Possumus itaq; à deo adiuti bona facere opera: quorum etiam simus authores & efficientes, nō qui dem præcipui & primarij: cum deus sit prima eorum causa, sed secundarij & subsequentes. ¶ Quare sentiendum est inconcusse et firmiter: diuinam in nobis gratiam & deum, præcipuam in nostris bonis operibus & primariam agendi uim habere. Nostram autē uoluntatem, diuino motam præsidio: etiam illorum operum causam esse operatricem atq; instrumentariam, ut quæ moueat & uires animi intraneas & corporis membra in executionē operis. & hoc ipsum à deo in nobis coronari: quod ei sponte nostra cooperemur. ¶ Quod etiam ex hoc uno Pauli uerbo aperte conuincitur, qui cum ad Corinthios scribens dixisset: se plus omnibus apostolis laborasse in annūciando dei uerbo, ne sibi soli id opus bonū arrogasse uideretur: cōtinuo subiunxit. Non autē ego: sed gratia dei mecum. Ecce dei gratiam, illius indefessi laboris causam præcipuam: & Paulum illi cooperantem, eiusdem causam effectricem secundariam. ¶ Consonat eidem & illud Esaiæ uerbum. Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra, operatus es in nobis. Vbi planū est, prophetam de bonis operibus facere sermonē: quando quidē mala opera nequaquam operatur deus in nobis. At huiusmodi opera appellat Esaias nostra: quia aliquā efficiendi rationem habemus in illis, & simus quodā modo illorū causæ efficientes. Eū uero si nihil actiue uirtutis haberem⁹ ad ea opera, sed tantūmodo dei actionē

Matth. 7

Lucæ. 10

IX.

Ioann. 15

X.

XI.

1. Corin. 15

XII.

Esaiæ. 26

LIBER TERTIVS.

XIII. actionem in nobis susciperemus, nihil ei coëfficientes: non deo dixisset propheta. omnia opera nostra operatus es, sed, omnia opera tua operatus es nobis. Cum itaq; testetur propheta, deum omnia opera nostra esse operatum: constat profecto nos illorum operum esse etiã effectores, ob quod, merito nostra dicantur. ¶ Demũ & oculus ipse lumine phœbeo collustratus, & illius adminiculo colores discernēs: idem dilucide pandit. Nempe in naturali illa uisione, oculus non solũ receptat in se lumen à sole, superne sibi infusum: sed & natia uirtute perficit unã cũ lumine uisionē coloris, & ipsi cooperatur lumini. Si enim irradiatio illa solis dũtaxat oculo infulgeret, non coëfficienti uisionem: sed sopito & torpido, quemadmodum accidere solet ijs, qui apertis oculis & nullo palpebrarum uelamine adopertis, somnum capiunt: nulla tum fiet per oculũ discretio colorum aut inspectio, quod uis illa natia oculi nõ esset ad actionem uitalem excitata, sed ligata, segnis & torpens. nõ aliter in se lumen suscipiens, quã speculum inanime & arte politum, imaginem, quam non discernit. Haud absimili modo anima rationalis, ad bonũ opus agendũ: & gratiam dei, ut fulgorem quendam spiritualẽ & calorificũ, in se admittit: & adiuta illiº subsidio, cooperatur ipsi ad illius boni operis productionẽ. Quocirca nõ solum patitur ipsa: sed & agendi illius operis uim quandã obtinet. ¶ Postremum, in euangelio frequenter homo bonus confertur arbori bonę sicut & malus malę. ut cum ait dominus noster. Omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. Omnis arbor quę non facit fructum bonum: excidetur, & in ignem mittetur. Atqui arbor ut fructum suum proferat: non solum à terra suscipit alimentum, & à solari uirtute uim uiuificatricem & productricẽ: sed etiam genuina ui & intima formę substantialis actione coëfficit ad ipsius fructus æditionem. Igitur & homo, tanquã spiritualis arbor plantata in horto dominico: cooperatur superne gratiæ, ad fructus bonorum operũ largiter proferendos. ¶ Sed de his hactenus. Quod autem subnectit in prædictis uerbis Lutherus, nos relicta operũ fiducia, soli dei fiducię inniti debere: supra excessum est & improbatũ, capite huius libri decimotertio.

¶ Bonorũ spiritualiũ cõmunicationẽ, inter mēbra corporis mystici fieri: & unius in alterũ distributionẽ. Cap. XVIII.

Sed

Ed nec illud est oscitanter pertranseundum: quod I.
 circa hunc locum subiicit Lutherus, damnans eos
 atq; improbens, qui morituris peccatoribus cōmu-
 nicant opera sua bona: his uerbis. Ecce do tibi quic
 » quid boni feci in uita mea, confidentes in suis operi »
 » bus: quasi possint non solum sibi, sed & alijs prodesse ad salutē. At »
 » Christi solius proprium est (inquit) suis meritis & operibus iuuare »
 » & saluare alios. Cæterorum opera, nullis nec sibi ipsis profunt. qd »
 » stat sentētia. Iustus ex fide sua uiuet. Et paulo post. Christiani dif- » *Abacuc. 2*
 » finitio est hæc. Credens solius Christi operibus solis, sine proprijs iu- »
 » stificari, à peccatis liberari & saluari. Christi diffinitio est, Qui sal- » *Mat. 2*
 » uum facit populum suum à peccatis eorum: donans illis uniuersa »
 » sua merita & uniuersam iustitiam. Fides autem & opera: in re iusti »
 » ficationis, extreme aduersantur. Hæc Lutherus. ¶ In quibus qui » *II.*
 dem uerbis: duo continentur errores pestiferi. Primus astruens ali
 quorum bona opera non posse alijs ad salutem prodesse, nec com
 municari: excepto Christo, cuius iustitia prodest uniuersis. Secun-
 dus uero est, solam fidem sine operibus sufficere ad uitam: nec o-
 pera nostra ad salutem nobis ipsis quicquã conducere, quin immo
 fidē & opera in iustificatione hominis omnino repugnare. Verū
 quoniam huius secundi erroris sæpius à Luthero etiam locis alijs
 inculcati, impietas, monstrata est in uicesimo septimo capita primi
 libri, & sacris literis & rectæ rationi penitus aduersari: non est cur il
 li confutando amplius immoremur. Sed ad priorem illum eliden-
 dum, negantem quempiam suorum bonorum participationē alijs
 posse enlargi, cōmunicareq; consortiū: exacueda sunt rationū tela.
 ¶ In primis siquidē perspicimus in toto naturæ opificio & singulis *III.*
 eius partibus: hanc bonorū in alia cōmunicationē elucere. Quip-
 pe supremo collocati culmine angelici spiritus: acceptos (ut diuin^o
 ait Dionysius) à deo sine ullo interstitio supernos fulgorestraiçiūt *Dionysius.*
 in eos, qui medio collocantur ordine. & hi eosdē dispartiuēt in po-
 stremos. In cælestiū uero globorū regione, nō modo sol: sed & lu-
 na & astra fulgida suā claritatē diffundūt in subiectū aërem, cōmu-
 nicantq; oculis mortalium. Demū in hac sublunari & elementari
 mūdi parte, ignis & suū calorē & splendorē in proxima primū cor-
 pora: deinde uero in distātiora traducit. Quis igitur recte cēsuerit
 X hominē

LIBER TERTIVS.

hominē (propter quē, sensibilis hæc mūdi machinā est cōdita) hūc ingenuū naturæ conatū in rebus omnibus exploratū, imitari non posse: nec quæ obtinet bona spiritalia, alijs cōmunicare? Certe si id daretur: esset homo, inanimis etiā corporibus abiectior, si qua habēt: in alia cōmunicātibus. ¶ Rursum. In corpore naturali non modo caput sublimi sitū fastigio, cæteris mēbris cōmunicat influxum, uirtutē & motū: sed & cætera etiam mēbra, præsertim cor & stomachus, quoniam naturali quōdā instinctu unū quodq; mēbrū alteri est p̄sidio: per sollicitā eorū quæ obtinet bonorū dispartitionē. Atq; corporis mystici caput, Christus est: singuli autē (ut ait apostolus) alter alterius membra. Non igitur solū Christus sua bona nobis cōmunicat: sed etiā quisq; hominum spiritalia bonorū operū diuitias alijs impartiri potest & distribuere. Alias perfectior esset mēbrorū corporaliū: q̄ spiritaliū, inter se habitudo. ¶ Præterea. Mēbra corporis mystici maxime debēt eniti ad imitationē sui capitiss in ijs quæ mēbrorū cōditioni nō repugnāt, quoniā in hoc consistit summa perfectionis mēbrorū: si q̄ proxime possunt, conformātur capiti. Et hinc beatus apostolus in suis epistolis tantopere nos hortatur: ut simus imitatores Christi. Atqui caput nostrum Christus: sua bona cōmunicat benigno influxu membris suis, & huiusmodi bonorum in alios cōmunicatio: nullo pacto aduersatur mēbrorum qualitati & cōditioni. cum uideamus in fruticibus & arbutis, radicem, susceptum alimentum & humorem deriuare in ipsum truncum: & deinceps truncū quod suscepit nutrimentū dispergere in ramos, & demum ramos in frondes, flores & fructus. Ergo ad imitationē capitis: & membra corpis mystici possunt alijs sua bona cōmunicare, & ad hoc debent generoso animo eniti. ¶ In sup̄ beat⁹ Thomas Aquinas. Thomas Aquinas in opusculo suo de expositiōe symboli apostolorū, cæteris eius opusculis inserto & annexo: explicās hūc articulū, Sanctoꝝ cōmunionē: ait. Sicut in corpore naturali, opatio unius mēbri cedit in bonū totius corporis: ita in corpore spiritali, scilicet ecclesia. Et quia omnes fideles sunt unū corpus: bonū unius alteri cōmunicat. Nā ait apostolus ad Romanos duodecimo capite. Singuli autē, alter alterius mēbra. Vnde & inter alia credēda q̄ tradiderūt apostoli: est q; cōmuniō bonorū sit in ecclesia, & hoc est quod dicitur, sanctoꝝ cōmunionē. Inter alia uero mēbra ecclesiæ, principale

III.

Roma. 12

V.

Ephe. 5

VI.

Thomas Aquinas.

Roma. 12

le membrum est Christus: quia est caput. quemadmodum ait Paulus ad Ephesios primo cap. Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam: quae est corpus ipsius. Bonum ergo Christi communicatur omnibus Christianis: sicut uirtus capitis, omnibus membris. Et haec communicatio fit per sacramenta ecclesiae, in quibus operatur uirtus passionis Christi: quae operatur ad conferendam gratiam in remissionem peccatorum. Haec Thomas. Ex quibus uerbis perspicuum est: hunc esse articulum fidei in symbolo apostolorum inter caeteros comprehensum, quod communio bonorum spiritualium & capitis in membra, & membrorum in alia membra: est in ecclesia. qui quidem articulus explicatur hisce uerbis, sanctorum communione. Lutherus igitur, obdurata fronte negans bona opera unius fidelis posse alijs communicari: desciscit ab integritate fidei, & praedictum negat articulum. ¶ Ad haec. Idem probatissimus author: circa finem expositionis praedicti articuli, subnectit. Sciendum est etiam, quod non solum uirtus passionis Christi communicatur nobis: sed etiam meritum uitae Christi, & quicquid boni fecerunt omnes sancti, communicatur in charitate existentibus, quia omnes unum sunt. Vnde ait psalmista. Particeps ego sum omnium timentium te. Et inde est quod qui in charitate uiuit: particeps est omnis boni quod fit in toto mundo. sed tamen specialius illi: pro quibus specialius fit aliquid bonum. Nam unus potest satisfacere pro alio: sicut patet in beneficijs, ad quae plures congregationes admittunt aliquos. Sic ergo per hanc communionem consequimur duo. unum scilicet: quod meritum Christi communicatur omnibus. Aliud: quod bonum unius communicatur alteri. Haec Thomas. Sed quomodo uir iustus erit particeps omnium timentium dominum, & custodientium mandata eius: nisi fiat bonorum unius in caeteros communicatio, & mutua quaedam atque reciproca bonorum operum inter fideles participatio? Ex ipsius igitur psalmographi sententia: etiam astringitur haec bonorum unius in alterum communicatio. ¶ Amplius. Complura sacrarum etiam literarum exempla testificantur hanc bonorum communicationem. Siquidem benedixit dominus ipsi Laban ad introitum Iacob: in bonorum temporalium multiplicationem. Benedixit item dominus domui Aegyptij: propter Ioseph uenturum illi in seruum. Et cum arca dei tres menses maneret in domo Obbedom: benedixit dominus domui hospitis ipsius arcae. Quid ergo faciet arca uiua & animata: anima scilicet uiri iusti: nonne maiora bona

Ephes. 1

VII.

Psal. 118

VIII.

Gene. 30
Gene. 39
2. Regu. 5

LIBER TERTIVS.

3. Regū. 17 scilicet spiritualia: in alium transfundere poterit: Helias itidem propheta, uiduæ Sareptanæ susceptus hospitio: farinam eius multiplauit & oleum, insuper & filium ipsius mortuū suscitauit. Et Heliseus propheta, mulieris Sunamitidis domo receptus: & filiū illi impetrauit cum ante fuisset sterilis, & deinde illū extinctū reuocauit ad uitā. Si hæc beneficia tēporalia cōmunicarūt sancti patres alijs, cum quibus diuersabantur: nonne longe amplius spiritualia ipsdem gratiarū dona (ubi nullus erat obex) impartiuerunt: Demū sacratissima uirgo Maria iam dei filio pro nobis incarnato oppignerata, cū uisitauit Elizabeth: nonne merito suo id obtinuit atq; præsentia, ut exuberantia gratiæ (qua erat refertissima) transfunderetur in sanctā cognatā suā, et in filiū ei⁹ utero adhuc materno clausum: ut ad primā salutationis eius uocē, & repleta fuerit spiritu sancto Elizabeth: & exultauerit in gaudio infans in utero eius. Sed quid hoc aliud fuit: q̄ bonorū dei paræ uirginis in alios propagatio atq; deriuatio: ¶ Occurrent facile cuius & alia q̄ plurima exempla in sacris conscripta literis: quæ huius rei fidē faciant, cōmunionē scilicet bonorū unius in alios esse. ut de Abraā, Moyse, Dauid & cæteris: promptū esset ostendere. Cur em̄ dixisset dominus ad Isaac, se benedicturū illi & multiplicaturū semen illius propter Abraæ obedientiā & iustitiā: nisi fuisset bonorum operū Abraæ patris in Isaac filiū communicatio: Cur etiam Ezechia regi Iuda denunciasset deus per Esaiam prophetā: se protecturū urbē Hierusalem, propter Dauid seruū suum: nonne cōmemoratio illa priscorum patrū: designat nobis eorū merita posteris profuisse, & impetrasse à deo bñficia: Cur etiam in oratione sua Moyses orans pro populo Israëlito uituli cōflatilis adoratiōe cōtaminato, & Azarias in fornace Babylonica, recēfuisent antiquorū patrū Abraā, Isaac & Iacob noīa: nisi ut iustitiæ illorū cōtēplatione, deus posteritati eorū bñfaceret: Cumq; Moyses toti populo impetrasset criminis illius ueniā: nōne qd̄ in se erat bonū, alijs (quos syncæro dilexit amore) impartiuit: Similiter beatus Paulus cū ducetas & septuaginta sex animas sibi à dño donatas seruauit incolumes ab impendente naufragio: nōne cōmunicabilitē bonorū in alios fieri posse oñdit: Obmutescat igit Lutherus: tot exēploꝝ testimonio cōuictus. ¶ Demū, si nō pōt fieri bonorū spūaliū unius in aliū cōmunicatio, ut contendit

rendit Lutherus: non esset igitur unquam pro alijs uiuentibus faciēda oratio, neque offerendū altaris sacrificiū, aliud uel piū opus exercendū, quod bona uiuentiū opa: nihil salutis aut fructus spiritualis possent alijs etiā uiuentibus cōferre. Quinimmo & eodē deueniet infātia, quod bona sanctorū opa, cū uitā hic agerēt, facta: nō potuerint alijs prodesse, & demū, quod orationes sanctorū in cælis cū Christo regnantium: uiuentibus suffragari nō possint, ex quo cōsequens esset, nec ipso orare pro nobis: neque à nobis orandos neque honorandos esse, quod extremæ impietatis & amentiaē est astruere: ut à nobis in opusculo bipartito de ueneratione sanctorū, est mōstratū. Deinde & in id incidemus incōmodū, si inficiari uoluerimus bonorum unius in alios cōmunicabilitatē: quod suffragia uiuentium nō profint defunctis, loco purgatorio detētis, & proinde nō esse pro illis orādū: aut piū aliqd opus agendū, quod praecedentis libri ca. uicesimo septimo: diffuse est reprobātū. Ecce triplicē impietatis hydrā: uiuētes pro uiuentibus orare non posse: sanctorū suffragia non prodesse uiuis, & uiuentium suffragia nō prodesse mortuis, ex tetra illa lacuna, immo tristissima sentina consurgentē: quod nō possint unius bona opera, alijs cōmunicari. Si quis ergo tutus esse uelit ab huius tricupitis hydræ pestifero afflatu: admittat cū sancta ecclesia, bonorum unius in aliū cōmunionē. ¶ Postremū. Non minoris est efficaciae bonū opus, ut in alium quam auctorem suū diffundat: quam malū, ut etiā alijs quam ei qui admiserit illud, officiat. Est enim bonum, in affirmatione, & potentia: ut lux, uita & calor. Malum uero, in negatione & priuatione: ut tenebrae, mors & horridū frigus. Atqui malū ab aliquo perpetratum: transfunditur etiā in alios, quantum ad nocendū perniciē & detrimentū. quemadmodū primorum parentū transgressio, in totā posteritatē eorū est traducta: & unius delicto (ut ait apostolus) peccata constituti sunt multi. Et in Exodo legit dominus dixisse ad Moysen. Ego sum dominus deus tuus, fortis, zelotes: uisitans iniquitatē patrum in filios, in tertiā & quartā generationē eorū qui oderunt me. Multo igitur amplius & bona unius opera cōmunicari possunt alijs atque distribui: quantum ad profectū, ut per unius iustitiā, iusti cōstituantur multi. ¶ Postremū. contra Viclefū hæreticū, negantē hanc meritum unius in alios cōmunicationē (quā in hac impietate, ut & in alijs cōpluribus, hic cōsecrat Lutherus) agens honorandus pater

XI.

Gene.

Roma. 9

Exodi. 20

XII.

LIBER TERTIVS

Thomas
Vualden.

Thomas Walden, in suo libro de sacramentalibus cap. nonagesi-
motertio & duobus proxime sequentibus: multipliciter ostendit,
ex ueteris & noui testamenti scriptura deduci hanc meritorū cō-
municationē. Christum item & apostolos, sanctosq; patres poste-
ris natos seculis, eandem alijs impartisse: quinimmo & ethnicos il-
lam sibi concedi petiuisse. In reliquis uero eiusdē tituli decimi capi-
tibus (quæ usq; ad centesimū quartū protendunt) obiectiones Vi-
clesi cōtra hanc meritoꝝ participationē uibratas: ualide retundit.

¶ Tres uirtutes circa quas uota monastica uersant, non solum
libere seruari posse: sed etiā uoto promitti, exemplo sanctorū
patrū, doceriq; ut uoueant, & promissa exigi. Cap. XIX.

I. »

» Ctauua Lutheri obiectio, Paupertas, obedientia, &
» castitas, perpetuo quidē seruari potest; uoueri autē,
» doceri & exigi non potest. quia in seruādo manet
» libertas euāgelica: in docendo uero, uouendo, & ex-
» igendo, non manet. Ideo sancti qui ea seruauerūt:
» libere seruauerūt, seruaturi etiā, si nec uouissent nec docti nec ex-
» sti fuissent. Quinimmo beatus Antonius hoc cærimoniale mona-
» chorum genus prorsus ignorauit, libere cælebs uixit: & libere ere-
» mum incoluit iuxta formā euangelij. Posterius uero eius, libertatē
» ipsius in necessitatē uerterūt: & seruitutē ex illi⁹ fecerūt instituto,
» & solam Antonianæ regulæ speciē secuti sunt. Ita in principio cū
» monachi sponte ac libere cōtinerēt, obedirēt ac pauperes uiuerēt:
» postea transiit illa obseruatio in præceptū. Nec ullus fuit Pannuti-
» us qui illis resisteret: sicut ipse legitur in concilio Niceno obstittisse
» cælibatui clericis imponendo. Non igitur probandū est id uoti ge-
» nus: quod hac tēpestate in monasterijs obseruaf. Hæc Lutherus.

II.

¶ Responsio. In assumpta primo loco propositione: prima pars pe-
nitentis repugnat secundæ, & aduersatur. Si em̄ unaqueq; illarū triū
uirtutū seruari potest: consequēs est quanq; earū & bonā esse, &
animæ salutare. Et cū nulla earū sit ad salutē simpliciter necessa-
ria, nec à deo p̄cepta: cōstat earū quālibet esse debitā uoti materiā,
& ergo uoueri posse. Quæ si queq; iparū recte uoueri potest: cur nō
poterunt doceri hoies, ut uoto se astringant ad cuiusq; illarū obser-
uationē: cū huiusmodi doctrina, sana sit & recta, animæq; saluti cō-
ducens: suffulta (ut late est prius ostensum) uarijs scripturæ testi-
monijs,

monij, & sanctorum patrum exemplis. Rursum si tres illae uirtutes ueri possunt. cur non potest earum uotum exigi ab his qui monasticae uitae subeunt professionem? quoniam nihil tunc ab eis exigitur: nisi illud cui id uitae genus rationabiliter innititur, ubi uero se constrinxerit uoto religiosi: manifestum est illorum uotorum integram persolutionem (ut quae iam sit de praecipito) posse ab illis legitime exigi. Quocirca ex eo quod admittit Lutherus, eas tres uirtutes seruari posse, cum non sint de eorum numero quae deus nobis agenda praecipit: protinus recte conficias easdem & uoueri posse, & doceri quod uoueamus, & earum uota etiam exigi posse. Neque admittendum est, sanctos patres qui uota a se facta seruarunt, ea ipsa (postquam adita fuere) seruasse libere, ut intelligit Lutherus: ea scilicet libertate, quod licuerit postea illos ab huiusmodi uotorum obseruatione sine noxa desciscere atque discedere. quandoquidem resilio a proposito et reditus ad seculum post uoti aditionem: manifeste repugnat conditioni propriaeque rationi ipsius uoti, quod in perpetuum tempus totumque reliquum uitae curriculum fieri in monasteriis debet: ex primaria ipsorum institutione. ¶ Quod uero III. deinde adducit Lutherus in hac obiectione de sancto Antonio eremita celebratissimo: omnino commentitium est, & ab ipso sine auctoritate & exemplo gratis confictum in suae improbae assertiois approbationem. Quae enim pro se adducet auctorem illud attestantem de beato Antonio, aut quouis alio eremita illustris sanctimoniae: quod libere caelebs uixit, secundum eam quam praetendit intelligentiam, & quod libere eremum incoluit: ea quidem libertate: quod ex eo uitae genere impune & sine noxa potuerit, posita ueste eremitica, ad secularem redire uitam. Certe de sancto Antonio memoriae proditum reliquit Athanasius episcopus Alexandrinus, quod usque ad centesimum & quintum suae aetatis annum (qui & postremus uitae eius fuit) persistit immobilis & constans in eremitica professione: quam ab ipsa adolescentia (ut pote circiter annum aetatis suae uicesimum) inchoauerat. Neque de ipso scribit idem auctor aut alius quispiam: quod inceptum semel id uitae genus deseruerit. quod tamen ostendere oporteret ad faciendam fidem: quod libere eremum incoluerit & caelibatum itidem libere, id est sine uoto, obserauerit. Quinimmo uel unum exhibeat nobis Lutherus anachorita: qui post inchoatam uitae eremiticae professionem, ad seculum rediit sine nota apostasiae, sine ignominia & culpa. & tunc illi credemus, astruenti

Athanasius
in uita sancti
Antonij

LIBER TERTIVS

astruente primos illos eremitas libere in cælibatu uictitasse, & libere solitudinē incoluisse: cum facultate scilicet redeundi citra ullam reprehensionem aut notā ad secularem habitum, quādo eis placitum fuisset. Sed credimus ipsum desudare multum debere: ad assi-

III. gnandū illū unum, qualē ab eo exquirimus, eremitam. ¶ Nec minus falsum est, quod in hac subnectit obiectione Lutherus: monachos scilicet in principio, libere (id est, citra uotū: & cū facultate retrocedendi ad seculū) continētiam, obediētiam & paupertatē obseruasse. quandoquidē à principio nascentis ecclesiæ, qui monasticā profitebantur uitam: se uoto semper astrinxisse leguntur ad persistendū perpetuo, in eo uitæ genere, quod abrenūciātes seculo amplectebantur. Enimvero in secundo p̄sentis libri capite, latius est monstratū: uouendi morem & usum, in exordio legis euangelicæ fuisse, exemplo apostolorum & eorum qui regulā uiuendi apostolicam, post sancti spiritus missionem institutam, tenuerūt. Quod tamen ut firmiter habeatur & certius: adhuc amplius hoc in loco cō-

probare studebimus. In primis ad Timotheū scribens apostolus ait. Adolescētiores autē uiduas deuita. Cū enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere uolunt; habentes damnationē, quia primā fidē irritam fecerunt. Vbi primā fidem uocat Paulus, uotum castitatis: quod orbatæ primis maritis, fecerunt, pollicitæ deo, se permansuras deinceps in uiduali castitate. Sic enim Hieronymus: hunc apostoli locum exponit. Habentes damnationem: quia primā fidē irritam fecerunt. Quæ se uiduas (inquit) promiserant permansuras.

Athanasius Hæc regula, non solum in uiduis: sed & in uirginibus continentibus, quæ primā fidem irritam fecerunt, intelligenda est. Athanasius etiam, idem explicans uerbum Pauli: ait, Fidem: conuenta dicit & pactiones. Hæc nāq; inanes reddidere conuentiones: quas cum Christo pepigerant, quocirca & damnationē adipiscuntur. Hæc ille. Quæ autem conuenta sunt & pactiones, quas cum deo faciunt homines: nisi promissiones & uota rei alicuius agendæ?

Augustinus. Augustinus quoq; in expositione psalmi septuagesimi quinti, pertractās hoc prophetæ dictum, Vouete & reddite. eadem apostoli ad Timotheum uerba de uiduis adolescentioribus, in eandem exponit sententiam, dicens. Quid autem ait apostolus de quibusdam: quæ uouerunt & non reddiderūt? habētes (inquit) damnationē: quia primam

nam fidem irritā fecerūt. Quid est, primā fidem irritam fecerunt; Vouerunt: & non reddiderunt. Et in libro ad Pollentiū: eandē dīctorum apostoli uerborū exprimit intelligentiam Augustinus, cū Idem ait. Vnde apostolus de quibusdam quæ cōtinentiā uouent, & postea nubere uolunt; quod eis anteq̄ uouissent, utiq; licebat, habentes (inquit) damnationē: quoniam primā fidem irritam fecerunt. Hæc ibi. Constat itaq; multiplici sanctorum patrum testimonio: in .1. Timo. .f. prædictis apostoli uerbis, per primā fidē, intelligi debere uotum castitatis: à uiduis, maritali uinculo solutis, factū. Ex quo protinus est consequens: q̄ tēpore nascentis adhuc ecclesiæ, in frequētī uersabatur usu & erat uotū seruandę castitatis, quod præsertim hic astruimus: ¶ Præterea, beatus Hieronymus in libro scriptorum illustriū de Philone loquens; ait. Philo Iudæus natione Alexandrinus de genere sacerdotū, idcirco à nobis inter scriptores ecclesiasticos ponitur: quia librū de prima Marci euangelistæ apud Alexādrīā scribens ecclesia, in nostrorū laude uersatus est. non solū eos ibi; sed in multis quoq; prouincijs esse memorans, & habitacula eorū dicēs monasteria. Ex quo apparet, talem primum Christo credentiū fuisse ecclesiam: quales nunc monachi esse nituntur & cupiūt, ut nihil cuiusquā propriū sit: nullus inter eos diues, nullus pauper. patrimonium egenibus diuiduntur: oratiōi uacatur & psalmis, doctrinæ quoq; & continētīæ, quales & Lucas refert: primū Hierosolymæ fuisse credentes. Hæc ille. Atqui sub apostolis primi credentes cū Actu. 4 subdiderūt se illi disciplinæ regulari: uoto se obstrinxerūt ad cōmunitatem uitæ seruādā, quemadmodū in tertio huius libri capite ostēsum ē de Anania. Ergo & i ecclesia Alexādrina à beato Marco instituta ad imitationem ecclesiæ Hierosolymitanæ: etiam fiebant uota. Illius autem ecclesiæ cultores et alumni, erant monachi: & eorum habitacula, à Philone nominantur monasteria. Igitur in principio monachi deuinxerunt se uotorum sacramento: quemadmodum & hac tempestate, contra Lutheri assertionē. ¶ Rursum VI. Sanctus Matthæus. in historia passionis sancti Matthæi apostoli & euangelistæ: narratur Iphigenia filia regis Aethiopum Eglippi, ad Christum cū toto suo populo per apostoli prædicationē cōuersi, suam uirginitatē dedicasse deo in professione cœnobitica: sacrumq; uelamen à sancto Matthæo accepisse, præpositaq; fuisse sancto cœtui multarum Y uirginū

LIBER TERTIVS

Hirtacus uirginum: idem seruadæ cōtinentiæ propositū amplexatū. Quam cum Hirtacus, Eglippo in regno Aethiopiæ suffectus, uellet uxorem ducere: sollicitaretq; apostolū ut id ipsum persuaderet Iphigeniæ, respondit beatus Matthæus, iniquam esse illā petitionē, neq; eam rem ullo pacto tentandā: q; ipsa uirgo, iā regis cælestis esset effecta sponsa, & sancto uelamine deo cōsecrata. quare ad terrenas nuptias nequaquā recidere, & reuerti posset unq;. Quod respōsum egre ferens Hirtacus, & totus infrendēs: misit paulo post armatos satellites, qui sanctū dei apostolū obtruncarēt, & ita glorioso coronatus est martyrio beat^o euāgelista. Sed quid ad hæc dicet Luther^o: nōne ea ipsa manifeste cōprobāt, circa primitiuæ ecclesiæ tēpus fuisse uotorum usum: neq; liberā tum fuisse continētiae p̄fessionem,

VII. Augustinus. cū facultate relabēdi ad nuptias: ¶ Insuper beatus Augustinus post susceptū à sancto Ambrosio baptismā reuersus in Africā: collectis aliquot fratribus mundi cōtemptoribus, cœpit uiuere secundū regulā sub sanctis apostolis constitutā, ut supra etiā est dictū, qui & uotum ædiderunt de seruanda obedientiā, paupertate, & castitania. quemadmodū attestat ipse Augustin^o in sermone quadragesimo ad fratres in eremo. Vbi postquā exemplū obedientiæ ipsius Abraæ proposuit: exhortando subiungit, Attendite uos filij obedientiæ: qui uotum fecistis & professionē. Vade o tu frater: & fac similiter. Ex quibus uerbis id recte colligitur, nō modo Augustini tempore religiosos, mundi conculcatores, uota fecisse: sed & eos, q; sub regula apostolorum in ipsius ecclesiæ initio uixerūt. cum ad illius regulæ exemplū & formā: beatus Augustinus suam & suorū uitam uotis obligatam instituerit. Vnde perspicuū euadit, magno opere commendandā esse uotorum æditionē, cū discretionē & maturitate factā: ut quæ à principio nascentis ecclesiæ fuerit in usu, & continue deinceps obseruata sit. ¶ Nō itaque opus fuit aliquo Pannutio, qui reclamaret obseruationi obedientiæ, paupertatis & castitatis, per uotum in religiosis faciendæ: post liberam anteriore tēpore, & sine uoto (ut ait Lutherus) illarum uirtutum obseruationem. quoniam ab ipsius ecclesiæ exordio semper obligatoria & per uotum fuit in monasterijs huiusmodi obseruantia: & nunq; libera. Continentia uero sacerdotū (quæ ne imponeretur clericis lege obligatoria, in cōcilio Niceno: restitisse traditur Pannutius, qui ea tēpore

pestate floruit) neq; in ecclesie principio neq; ante illius concilij tē-
pora legitur fuisse stabiliter (ut nūc) indicta ordini sacerdotali. Nē-
pe ut in decretis, distinctiōe tricesima, cap. Nicena synodus. refert
eorū collector, cū patres illius synodi legem ferre uellēt. q; sacerdo-
tes, diaconi & subdiaconi abstinerent deinceps à consortio & usu
uxorū, quas ante consecrationem duxerant: refragatus est illi legi
tunc constituendæ Pannutius cōfessor, dissuasitq; eam obligatio-
nem tum clericis imponi debere. Cuius quidē sententiā probauit
ipsa synodus: & nihil super ea re in illo cōfessu sancit ac definiuit
eo tempore. Quare non cōsimile est iudiciū quantum ad hoc, de
cælibatu sacerdotū & uotis monasticis. ¶ Quo fit ut execrabilis cē-
seri debeat & minime toleranda Lutheri circa hūc sui libri locum
impietas: qui uotū sanctorū circa monasticam obseruationē, & qd
in huiusmodi professione ediderūt, stultū uocat, eosdemq; sanctos
errore lapsos: modum uouendi aliorū probasse dicit, ob feruorē ta-
men spiritus & fidē: ipsos à deo illius errati ueniam esse cōsecutos.
Quid enim aliud hæc impia sonant uerba: nisi interiorē afflatum
à spiritu sapientiæ & ueritatis factū, ad deuouēdū se deo per arcti-
tudinis claustralis susceptionē, esse stultitiā & errorē? Et ita ab ipso
sapientiæ spiritu, stultitia suggereretur cordibus hominū: & à spi-
ritu ueritatis, error. ¶ Nec minus detestanda est ea improbitas: qua
sanctissimum patrem Franciscum, uerum mundi contemptorem
& singularem paupertatis amatorē, aberrasse à recta uia ut homi-
nem dicit, in condenda sua regula pro instituendo ordine fratrum
minorum, quod eam uocauerit euangelium, tum (inquit) q; euāge-
lium omnibus commune: ad suos fratres uisus sit contrahere, qua-
si soli illi essent Christiani. tum q; in euangelio contenta (ait) uoue-
runt omnes in baptismo: & ergo illa non debere iterū uoueri in sua
regula. tum deniq; q; suos ad cælibatū astrinxit & abstinentiā à cō-
trectanda pecunia: quæ non continentur in euangelio. Nēpe san-
ctus ille pater nequaquā suā regulam legitur uocasse euāgelium:
ut ipsi impingit Lutherus, sed in illius frontispicio & primo in limi-
ne: ita profatur. Regula & uita fratrum minorum: hæc est. Domi-
ni nostri Iesu Christi sanctum euāgelium obseruare. Id est, secun-
dū formā in euāgelio expressam, & à dño nostro apostolis ad præ-
dicandum missis præscriptam: uitam suam instituere. Planum est

Pannutius
confessor

VIII.

Sanctus
Franciscus.

LIBER TERTIVS.

Lucæ. 9
 Marci. 6
 aut, ad eam normā euāgelicā qua prohibent̄ portari sacculus & pe-
 ra in uia, calceamēta in pedibus, & in zonis pecunia, ab ijs qui euā-
 gelizant uerbū dei: nō oēs astringi Christianos. Dictū etiā est su-
 pra, capite huius libri duodecimo, in baptismo nulla fieri uota: neq;
 quēq; tum se uoto alligare ad ea seruanda quæ in euangelio con-
 tinent̄. Vnde nec beatus Franciscus suæ regulæ professores uoto
 constrinxit ad obseruationem eorū, omniū quæ in euangelio con-
 tinent̄ (quippe dei præcepta ibidē cōprehensa: non cadūt sub uo-
 to) sed dūtaxat ad obedientiæ paupertatis & castitatis integrā cu-
 stodiā; quæ in euāgelio non præcipiuntur, sed tantūmodo consu-
 luntur. Quo quidē in facto, nequaquā solis suis fratribus Christiano-
 rū nomē uendicauit: sed omnibus fidelibus cōmune (ut semp̄ fuit)
 illud dimisit. Deniq; id nequaquā uero cohæret: cēlibatū in euāgelio
 non contineri. cū aperte insinuetur à domino, per eunuchos: qui
 se castrant propter regnū dei. Falsum est illud nihilo minus, quod
 adiungit Lutherus: abstinentiam à contrectanda pecunia non cō-
 tineri in euangelico codice. Designatur enim eo domini nostri uer-
 bor̄ quo prohibentur discipuli eius ad prædicandū euāgelium ituri,
 portare pecuniam in zonis suis. Et quāuis id ipsum aperte non expli-
 caretur in tota euāgelij pagina: haud tamē aduersatur alicui loco
 euangelico, immo quā proxime cū euangelio conspirat. quoniā suc-
 cidit cupiditatis materiam: & ad omnimodā rerum temporalium
 abrenunciationem (quam commendat euangelium) inducit. Sed
 quid opus est huic negotio defendendæ beati Francisci regulæ à ca-
 lumnia Lutherana: hic diutius insistere? cum illa ab Innocentio
 tertio, apostolicæ sedis præside, diuina (ut id ageret) reuelatiōe ad-
 monito, fuerit superstite adhuc beato Francisco approbata. quem
 admodum præclare refert sanctus Bonauētura: in opusculo de ui-
 ta beati patris Francisci conscripto. Hæc sane approbatio, suffici-
 ens est munimentū cōtra omnes Lutheri cauillos & obtrecciōes:
 quibus in sanctum dei uirū oblatrat, ut post hac obstruat̄ os loquē-
 tiū iniqua. Ad hæc, eadē regula ab Honorio tertio, proximo Inno-
 centij in summo pontificatu successore fuit confirmata: & à Gre-
 gorio nono deinceps declarata. Deinde à sancto Bonauētura, eadē
 particulatim à capite ad calcē usq; explicata est: in uno opusculoꝝ
 tuorū, quod inscribitur, declaratio super regulā minorū. Et demū
 nostra

Innocentius
tertius.

nostra ætate ab insigni & præclaræ eruditiõis uiro Gaspare Sasge
 ro: Franciscanæ professiõis alũno, eadẽ egregie est defensa in cal-
 ce luculenti sui opis, qd̄ inscripsit de uita Chřiana, & monastici insti-
 tuti ad eã optima quadratura. ¶ Demũ nec beato patri Bernardo
 Cisterciensis ordinis clarissimo splẽdori, parcit Lutherana impie-
 tas: circa hũc libri sui de uotis monasticis locũ. quẽ dicit, sub uoto,
 sed sine uoto & nõ secundũ uota uitã duxisse. perinde atq; aposto-
 lus Paulus (inquit) sub lege sed sine lege uixit. Immo neq; Bernar-
 dus (ait) uotũ suũ per omnia seruauit, citra tamẽ peccatũ: quãdo in
 causis papalibus relicto monasterio perambulabat terras, quod de
 us uoluit: ne institutũ uotorũ apud se ratũ habere crederet. Hęc
 Lutherus. In quibus id primũ occurrit absurdũ: q; perhibet beatũ
 Bernardũ sine uoto in domo cœnobitica uixisse. quẽ utiq; cõstat
 in suis diuersis operibus præsertim in libro de præcepto & dispen-
 satione: palam edocuisse arctam uotorum integre obseruandorũ
 obligationẽ. Quinimmo secũ pugnat Lutherus, cum subnectit e-
 undẽ sanctũ patrem non per omnia uotum suum seruasse: innuẽs
 his uerbis, ipsum ædidisse uotũ: quod ante negarat. Neq; similitu-
 do illa de Paulo apostolo, q; sub lege sed sine lege uixerit: proposi-
 to Lutheri confirmando quicq; confert. Nempe lex Moyfi tem-
 pore prædicationis beati Pauli declinauit ad occasum: quam tamẽ
 interdum Paulus ut aliorum consuleret salutẽ, etiam sine noxa ser-
 uauit. At non ita uotorum obseruatio tempore beati Bernardi fe-
 rebatur ad uesperam: sed in meridiano fuit suo splendore, neq; in
 terea suum amisit uigorem. Sed nec minus illud est impium, q; in
 uerbis supra dictis Lutherus impingit sancto uiro Bernardo uoto
 rum trãsgressiõẽ: quando ob causas summorũ pontificum coge-
 batur diuersas peragrarẽ regiones, relicto suo monasterio. Sane in
 uitis propemodum & trepidus suscepit sanctus ille pater negociũ
 illud sedandi schismatis: quod inter Innocentium secundũ & Pe-
 trum Leonis excitatũ grassabatur in ecclesia dei. neq; ullis peper-
 cit laboribus: ut discussa ueritate redderetur tranquillitas pax &
 unio ecclesiastico statui. Cũq; peracta diligenti indagine electiõis
 factæ à patribus supremis, ad quos eligendi summi pontificis spe-
 ctat officii: icõperisset Innocentiũ canonicẽ electũ esse, & uerũ in
 ecclesia Chři uicariũ: accessit reges & principes terræ, petiuit Ger-

IX.
 Beatus
 Bernardus.

Pro sancto
 Bernardo
 apologia.

Innocentius
 secundus.

LIBER TERTIVS.

maniam, Angliam, Italiam, pererravit & Galliã: ut induceret oēs ad obedientiã Innocentio præstandã, tanq̃ uero sedis apostolicæ moderatori. & tam arduã prouinciã adeo feliciter expleuit: ut demũ redierit concordia & unitas ecclesiastica. Verũ hic percontandum est à Luthero: cur in istis & alijs sancti uiri profectiõibus & expeditionibus pro ecclesiæ catholicæ utilitate, nõ potuerunt ab eo uota monastica seruari; aut cur integre non fuerunt ab eodem seruata, haud minus q̃ si monasterij tectis fuisset conclusus. Nonne sine uotorum monasticorũ iactura potest suscipi profectio à religiosis extra septa monasterij: potissimũ ea quæ fit suorũ patrũ & præpositorũ iussu; An in tali uiarũ peragratione ob legitimã causam facta, labefactatur obedientia; cũ ea fieri non soleat nec debeat: sine patris monastici consensu. Vel utrũ paupertas illic læditur: ubi aut communibus monasterij impẽsis comparatur uaticũ, aut elemosynis. Sed neq; castitas ibidẽ periclitatur apud eos, qui tectis monasterij conclusi: semper caste uixerunt. Certe non minus in bonis q̃ malis hominibus: uerum est illud uerbũ Horatianum. Cælum non animum mutant: qui trans mare currunt.

¶ Vota monastica nequaquã diuinis repugnare p̃ceptis: neq; officijs charitatis, quæ proximis debemus Cap. XX.

» Ona Lutheri obiectio. Monachalis professionis institutum repugnat dei præceptis: & illi in primis, q̃ debemus Christi nomen uenerari & in eo salutem sperare. Quoniam religiosi extincto propemodum & abiecto Christi nomine: suum erigunt. Non em̃ Christiani amplius nec filij dei: sed Benedictini, Dominicani, Franciscani, Augustiniani que dicuntur. Hos ut suos patres præ Christo iactant. Neq; hoc nomine salui & iusti fieri præsumunt, q̃ baptizati, q̃ Christiani sunt: sed hoc solo, q̃ sui ordinis nomẽ habent. Ideo in suo nomine confidunt, in hoc gloriantur: quasi baptisimus & fides iam olim uelut naufragio perierint. Non ergo assument & inuocant nomen domini, nisi in uanum: sed nomen suũ, quod per opera erexerunt. Quare damnanda est prorsus hæc uita cõditio. Hæc Lutherus. ¶ Responsio. In hoc cauillo plus est contumeliarum et calumniæ: q̃ solidæ rationis. Ideo paucisei satisfaciendum est, has religiosorum denominationes à primarijs ordinum

num monasticorum patribus desumptas: nequaquam abijcere Christi nomen, aut Christiani nominis professionem, apud ueros & integros cœnobitas: sed eas omnes in lege & fide Christi ut solida & unica petra fundari. Non enim diuersæ appellationes quæ post susceptum fidei in baptismo signaculum ob aliquam rationabilem causam nobis adueniunt: distrahunt aut dissecant Christi nomen, uel nos ab illo diuellunt, sed sub illo primo nomine constituuntur omnes: & in illo conueniunt. Alioqui dirimerentur à Christo fideles: ob diuersam regionum à quibus oriundi sunt, aut familiarum denominationem. quæ hi Galli sunt, illi Itali: alij Germani, alij Hispani, apud quos tamen omnes unus colitur Christus. Aut diuerterentur ab uno salutis nostræ authore Christo: qui in republica ciuili uarias sortirentur administrationum publicarum appellationes: quæ hi reges dicantur & principes, illi duces: alij præfecti & prætores, alij uero senatores & iudices, aut quoniam in uita priuata ab artibus quas exercent laici: diuersis nuncupantur nominibus, hi agricolæ, illi ædificatores: alij sartores, alij sutores. Consimili denique ratione extinguere nomē Christi in se dicerentur: qui graduū ecclesiasticorum diuersas haberent appellationes, dicerenturque hi diaconi, illi subdiaconi: alij sacerdotes, alij uero pontifices, in quarum tamen denominationum singulis: honoratur & comprehenditur Christus, non secluditur neque diuiditur. Et certe quemadmodum ecclesia Christi sponsa, adornatur miro decore: suorum ordinum circumamicta uarietatibus, ad unum semper Christum respicientibus, ita & religio monastica effulget singulari splendore, multifida suorum ordinum & regularum circumdata uarietate: quæ tamen omnis, in Christum unicum scopum & supremum culmen reuocatur. Ad hanc autem multiplicem regularum uarietatem, ad unum finem tendentium explicandam: diuersæ huiusmodi denominationes à primis patribus sumptæ uersantur in usu.

¶ Quocirca non sunt probrosi & contumeliosi nominibus appellandæ, sanctæ institutiones monasticæ. ut faciunt nonnulli: cum eas, sectas uocitant, ad inuentionesque humanas, aut humana placita. cum etiam easdem dicunt factiones & dissectiones: haud procul à Lutheri uerbis distantes, qui monasticum institutum dicit esse seditiosum aduersum Christum, & Choreticum, à Chore factioso:

III.

Contra eblatantes in uitam monasticam.

Numeri. 16

cum

LIBER TERTIVS

cum Dathan & Abiron absorpto à terra. His etenim ignominio-
 sis & cōuitorum plenis nūcupationibus, illi qui scriptis aut uerbo
 oblatrant in seruos dei: & sanctos in honorāt patres, qui primi mo-
 nachalium regularum iecerunt fundamēta. & spiritū sanctū (q̄ pa-
 cis est deus non dissensionis) graui afficiūt probro: cuius instinctu
 & directione, primū ordines illi cōstituti sunt, & haecenus incolu-
 mes perstiterūt. ¶ Cæterū si qui religiosorum, occasione suorū or-
 dinū schismata suscitāt: dicentes. Ego sum Benedicti, ego sum Au-
 gustini, aut Bernardi. more eorum quos beatus Paulus reprehē-
 dit: iactitātes. Ego sum Cephæ, ego Pauli, ego uero Apollo. Si hu-
 mano item affectu ita ferātur pleriq; in suam institutionē singula-
 riter extollēdā: ut cæteras omnes parui faciāt monasticas obserua-
 tiones, aut habeāt cōtemptui. Si deniq; sui ordinis statuta curent
 aliqui maiore districtione seruāda q̄ dei præcepta, & diuina mādā-
 ta suis post habeant decretis & traditiōibus: hæc omnia & consimi-
 lia id genus mala, non ex ipsa regulari monastica uitæ constitutio-
 ne (quæ recta est & sancta) proficiuntur: sed ex prolapsiōe ab ea,
 & particulari hominū obliquitate, quæ nequaquā ipsi professioni
 monachicæ uenit imputāda. Enim uero si dānate pergamus quod
 piam uiuendi genus, ob id ipsum, quod in eo pleriq; degunt aber-
 rantes ab illius rectitudine: nullus certe esset hominū status, nec ci-
 uilis nec ecclesiasticus, nec connubialis nec sacerdotalis: qui non ea-
 dem damnaretur ratione. cum nullus assignari possit uitæ gradus
 & conditio: in qua non inueniantur aliqui exorbitantes ab illius in-
 tēgritate. Nihilō secius ipse uiuendi modus: suapte natura & bon⁹
 est & rectus. Non enim quid faciant homines, sed quid facere de-
 beant secundum suam uocationem, spectādū est: si uolumus rectū
 de ipso uiuendi genere, quale sit, ferre iudiciū. ¶ Porro hoc in loco
 operæ precii fuerit audire uerba beati Augustini: quibus huius-
 modi argutia (qua sæpius utitur Lutherus ad monasticas impro-
 bationem) penitus retūdatur. Verba inquam, in explanatiōe psal-
 mi nonagesimi noni: ab eodē sic digesta. Nemo uos fallat. Si non
 uultis falli & uultis amare fratres: scitote omnē professionē in eccle-
 sia habere fictos. Nō dixi omnē hominē esse fictū: sed omnē pro-
 fessionē habere fictas personas. Sunt Christiani mali: sed sunt & bo-
 ni. Quali plures malos uides, quia paleæ sunt: nec te ad grana ueni-
 re

1. Corin. 1

III.
Augustinus.

re permittunt. Sunt ibi & grana: accede, tenta, excute, adhibe oris iudiciū. Inuenis sanctimoniales indisciplinatas: nūquid ideo sancti moniū reprehendendū est? Multæ non stant in domibus suis: circueūt domos alienas: curiose agentes, loquentes quæ non oportet, superba, lingute, ebriose. Sed si uirgines sunt: quid prodest integra caro, mente corrupta? Melius est humile coniugiū: q̄ superba uirginitas. Si enim nuberet: non haberet nomē unde extolleretur, & haberet frenū quo regeretur. Sed nunquid propter uirgines malas: dānaturi sumus & sanctas corpore et spiritu? Aut propter istas laudabiles: etiā illas improbandas laudare cogemur? Undiq; unus assumetur: & unus relinquet̄. Hæc Augustinus. In quibus quidē uerbis cum perhibeat omnē professionē in ecclesia habere fictos: consequēs est & professionē monasticā habere etiā fictos, neq; illud inficiamur: sed potius indolemus. Sunt quidē mali religiosi: sed sunt & boni. Inueniuntur itidē religiosi indisciplinati, incōpositisq; moribus: at nunquid ideo monachalis religio uituperāda est? Nūquid etiā propter improbos monachos: damnare debemus & eos, qui arctioris disciplinæ sunt obseruātissimi? Nihil certe magis, q̄ propter bonos & spectabilis uitæ religiosos: cōmendare debeamus eos, qui à regulari cœnobiticæ institutionis disciplina exorbitant & deuiant. Et quia secundū Augustinū in uerbis supra dictis, undiq; id est in omni hominū statu, unus assumetur ad gloriā, & unus relinquetur ad pœnā: fiet hoc utiq; & in religiosorum multitudine. sed propter aliquot in ea malos: non oportet totam professionē monasticam damnare. ¶ Decima Lutheri obiectio. Institutio monastica repugnat præcepto dei, nos obliganti ad obedientiā parentibus impendendā: & ad succurrendū proximo, in necessitate constituto. Enimvero si alicuius religiosi pater ægrotat extra monasteriū, nō poterit ille filius exire septa monasterij ad uisitandum patrē ægrotum & ad ministrandum ei. aut si parentes egeant opera filij religiosi: ut pascat eos, aut seruiat eis. Sic si Franciscanus uidet pauperē in extrema necessitate constitutum: non poterit contrectare pecuniam ad succurrendum illi indigēti. nec egredi poterit claustro ad exercenda opera misericordiæ corporalia in alios: qui indigēt eius opera. quæ omnia sunt contra charitatē proximi. Nō est igitur pbanda uitæ monasticæ p̄fessio: ut quæ transgrediatur mādata dei

Z propter

LIBER TERTIVS.

propter traditiones suas. Hæc Lutherus. ¶ Respõsio. Cõstantissi-
me abnuendum est: institutum uitæ monasticæ compugnare dei
mãdato de honorandis parentibus, aut de subsidio proximis exhi-
bendo. Obligatur enim addict^o disciplinæ regulari, haud secus at-
q; alius, secularis uitæ rationem sequens: honorare parêtes & eis obe-
dire, sed modo cõgruente suæ uitæ cõditioni: atq; alio, q̃ si esset in se-
culari statu constitutus. Ita & religiosus obstringitur, haudmin^o
atq; ante religionis ingressũ: ad succurrẽdũ proximo suo, in necessi-
tate posito, sed modo & uia conueniẽte suæ professiõis: & haud du-
bie alio, q̃ id præstare deberet officiũ, si in secularis uitæ genere uer-
saretur. Neq; p̃fessio monasterialis quẽpiã absoluit à parëtũ obe-
diẽtia, aut subuentione proximi: ut obiectat Luther^o. sed tãtũ mo-
do ipsa cõstringit religiosum, ad illa p̃standa obediẽtiæ aut hũani-
tatis obsequia, secundũ modũ, suæ uocationi aut professioni cõue-
nientẽ. ¶ Quẽadmodũ i priore p̃sentis obiectiõis hypothesi, si cẽse
at ipse pater mõasterij non expedire filio religioso: q; relicto mona-
sterio inuisat patrẽ suũ ægotũ & ministret ei, uel quia huiusmo-
di corporalis, filij uisitatio: parũ sit opis & subleuationis patri langui-
do allatura. aut quoniam illa, timetur incommodatura saluti ipsius
filij religiosi: qui propter hoc ministerium cogetur inter secula-
res fortasse cum graui animæ suæ dispendio diuerfari, aut ob ali-
quam aliam rationabilem causam. Attamẽ filius ille religiosus a-
lia uia & modo potest obedire patri suo & subuenire, procurando
scilicet authoritate sui patris monastici: q; aliq; uir secularis illi mi-
nisterio exercendo idoneus, mittatur loco filij religiosi ad ministrã-
dum patri, aut quod illi indigenti subministretur à monasterio, a-
lio uel uiro probo elemosyna ad subleuationẽ suæ inopiæ. aut qd
totus fratrum illius monasticę domus cœtus: orationem fundat pu-
blicam ad deum pro salute patris ægoti. aut aliqũ alium modũ
conuenientem necessitati paternæ subleuandæ excogitando: qui
professioni monasticæ filij non repugnet neq; saluti eius officiat.

VI. ¶ Cõsimili quoq; modo dicendum est de eo filio monasterij inco-
la: cuius pater incolumis est & pauper senioq; fractus, indigens opi-
tulamine filij qui pascat eum. Non enim oportet (sicut nec decet)
filium illum monasterio egredi: ut assiduus patri senectute cõfecto
assistat, illiq; ministret. sed alio quouis modo (quẽ adinueniet pater
monasticus.

monasticus: sua prudentia & solertia) curare debet sui patris ætate grauis & paupertate pressi subleuationem. ut designatione unius partis eleemosynæ publicæ, ibidē in usus pauperū distribui solitæ: ad ipsius patris pauperis etateq; prouecti peculiare sustentationē, aut deputatione alicui⁹ uiri secularis: ad ministeriū singulare patri illi grādæuo & egeno exhibendū, cui ab ipso monasterio ea particulatim assignetur prouincia peragēda, aut alia quauis honesta ratione: à recto & æquo non exorbitante. ¶ In posteriore uero præsentis obiectionis hypothefi & exēplo: religiosus sancti Francisci regulā professus non obligatur ad succurrendū pauperi extrema necessitate cōstricō per pecuniæ erogationē: cū illā apud se nō habeat. Nemo autē adigitur ad id alteri dandū: quod non habet, cū sit illud impossibile, uerāq; sit sententia: ad impossibile neminē obligari. Alio tamē modo ut subueniat pauperi, si potest: astringitur. scilicet per diligentē alioq; apud quos est pecunia, sollicitationē: ut illi pauperi ferat opē, quod ubi sedulo præstiterit: fatiffacit præcepto charitatis. Quemadmodū beatus Paulus & uerbo & epistolis adhortatus est Corinthios & alios populos, quibus euangelizauit uerbū dei & scripsit epistolas: ad faciēdas collectas eleemosynāq; cōferēdā in subleuationē pauperū fidelium qui habitabant Hierosolymis. Magnamq; adhibuit curam: ut huiusmodi collectæ fideliter & integre perferentur ab illis populis fidelibus, in Hierusalē. Similiter beatus Petrus paralytico petenti stipem ad portam templi Hierosolymitani, non erogauit pecuniam: libere professus, aurum & argentum non esse secum. sed alio modo & longe potiore illi succurrit: cum id quod habuit, illi dedit, & in nomine domini nostri Iesu Christi, repente sanum illum reddidit. ¶ Est igitur infirma huiusmodi consecutio: quam hic necit Lutherus. Filius religiosus non obedit patri ægroto per egressum monasterij: ministrando illi necessaria, & coram illi assitendo. ergo filius ille non obedit suo patri. Similiter & hæc collectio atque ratiocinatio, priori consimilis: etiam est inualida. Religiosus Franciscanus non adiuuat pauperem per pecuniæ erogationem: ergo non succurrit illi nec opitulatur. Procedit enim utraq; à contractiore destructo ad id quod communius est, destruendum. quod argumentandi gen⁹: omnino uitiosum est. Et in ambabus, quod assumitur: uerum esse

Roma. 16
1. Corin. 16

2. Cori. 8. et 9

Actuū. 3

VII.

Z 2 potest

LIBER TERTIVS.

potest, & quod concluditur: falsum. cum sint alij modi (quam qui in assumptis propositionibus exprimentur) statui monastico cōuenientes: quibus & hic pauperi succurrat, & ille patri ægroto obediat. Et hunc in modum, argutia præfens Lutherana, quam tanq̃ suum Achillem, existimabat insuperabilem: omnino concidit inbecillis, eneruis & mutila.

¶ Filios etiam inuitis parentibus posse monasticam uitam aggredi: nec his, tali filiorum uoto dissentientibus, obedire illos debere. Cap. XXI.

I. »

» Ndecima Lutheri obiectio. Sicut uxor potestatem
 » habet extrahendi uirū suum è monasterio, citra cō-
 » sensum suum, cucullatū: ita habet pater & mater
 » authoritatē extrahēdi filium suum uel filiam è mo-
 » nasterio, quod subijt sine illorum consensu. Et fili⁹
 » aut filia sub necessitate salutis & indignatiōe dei: tenetur sequi tūc
 » parentes, & ponere cucullū absq; scrupulo: etiam si sexcenta uo-
 » ta fecisset, quoniam ex diuino præcepto obligatur ad obediendum
 » parentibus. Non igitur possunt absolute fieri uota monastica à
 » filijs: quorum superstitēs sunt parentes, sed adiecta hac conditiōe:
 » si id parentibus placuerit. At nunc filios à parentum obedientia
 » omnino soluūt prædicatores uitæ monasticæ: dicentes in rebus spi-
 » ritualibus quēq; liberum esse. Hæc Lutherus. ¶ Respōsio. Non
 11. » est inficiandum, illam esse uxori potestatem reposcendi uirū suū:
 » ipsa inuita & reclamante, monasticā uitam professum. Quoniā ali-
 » gatus uxori (cui fidem dederat conjugalem: de indiuidua uitę soci-
 » etate, cū ea ppetuo traducēda) nō potuit uir abrūpere id uinculū
 » quo deus illū cōstrinxerat: ut ipsa dissentiente & refragāte, subiret
 » aliud uitæ genus, ab ea separatus. At de filio aut filia: lōge aliud fe-
 » rendū est iudiciū. neq; putandū, ipsos penderē ex parentū consen-
 » su: ut profiteant regularē monasterij disciplinā. sed patre & matre
 » renitentibus atq; reluctātib; liberos ipsos posse id cœnobiticū ui-
 » tæ genus amplecti. Alioqui ubi diuino afflatu concitarent filij ad
 » mūdi contēpticē, religionē monasticā subeundā, ut plerūq; usu
 » uenit. ubi etiā perspecta suorū affectuū qualitate, procliuitateq; ad
 » malū, & factō propriæ conditionis atq; inclinationis an mi peti-
 » culo: exploratum haberent, se uitam in seculo agere non posse,
 » nisi.

nisi cum graui suæ salutis discrimine. ad quod fugiendū: aspirarēt ad monasticam solitudinem, non possent id sanctū piæ mentis institutum opere exequi, neq; mundū relinquere cum oblectatiōibus suis: si contradicerent illi religioso uoto parētes, amore fortasse carnali affectūq; nimium propenso in filios, ad impediendū ipōrū ardens desiderū inducti. Et ita potius hominibus q̄ deo foret obediendū: & animæ salus, parentum placitis esset posthabenda, q̄d nullus sanæ mētis dixerit unq̄. ¶ Sed id unū rogare uelim Lutherum. si beatum Ioannem Baptistam, clarissimū Christi præconē, sancti parentes eius Zacharias & Elisabeth domi uoluissent detinere, ne in puerili ætate & adhuc tenellus subisset desertum, & in solitudine uitam egisset austeram (quod tamē eos nunq̄ tentasse: minime dubito) quid censuisset beato Ioanni faciundum? an ne obtemperandū spiritui sancto: uocanti eum ab ipsis pene incunabulis ad illud arduum uitæ institutum? aut parentibus obsequendum: qui auocassent eum ab illo uiuendi genere insueto? Respondebit (credo) Lutherus: sanctum Ioannem debuisse, tum obedire uocanti spiritui dei, quoniam magis deum q̄ homines audire oporteat. Cur igitur & nunc non fateat filios & filias posse uocanti deo in solitudinem monasticam, immo debere obedire: q̄ parentibus, diuinæ uocationi renitentibus? Cum etiam Christus uocauit ad suū discipulatum beatos Ioannem & Iacobum filios Zebedæi: si illi uocationi reclamasset Zebedæus pater eorum, cum quo erant in nauī quando uocati sunt à domino, noluissetq; se relicto sequerentur uocantem. nūquid debuissent illi tunc obedire patri: & negligere dei uocationem? Nequaq̄: sed deo potius q̄ homini obtemperare: ¶ Sane leguntur complures uiri sancti in prima fere ætate subiisse inuitis parentibus iugum monasticum: & in eo ad magnū sanctitatis culmē fuisse peruectos. Inter quos: sufficit nobis in exemplū, sanctimonia uitæ & doctrinæ splendore præstantissimus Thomas Aquinas. cuius mater secundum carnem, nihil omnino intētatum reliquit, nullum non lapidem mouit: ut ipsum à sacri ordinis p̄dicatoriū monasterio (quod ea inuita subie rat) abduceret. Sed irriti fuerunt omnes eius conatus: quos per alios filios suos, fortissimi illius athletæ fratres, sed non secundum spiritum, nequi: q̄ ipsa tentauit. Nam dei auxilio fretus sanctus Thomas: post graues insul-

III.

Lucæ. 1

Actū. 4

Matth. 4

IIII.

Thomas
Aquinas

LIBER TERTIVS.

- tus & impetus hostiles, post duros agones & biennialē carcerē, matris & fratrum euasit uictor inclutus: & in ipsa, quā amplexatus à puero fuerat religione, cū magno totius ecclesie fructu pmanfit. ¶ Id ipsum autē quod proponimus: sacrarū literarū solido testimonio, illustriumq; uirorū autoritate, haud difficile suffulciri potest. Et primū ipsius prophetæ, immo dei in propheta loquētis uerbo: qđ in psalmo dicitur, Audi filia & uide, & inclina aurē tuam: & obliuiscere populum tuū & domū patris tui, & concupiscet rex decorē tuū. Ecce adhortat filiam spirituale deus, animamq; suspirantē ad ipsum: ut paterna domo obliuioni tradita, inclinet aurē suam ad internā uocationē, qua secreto pulsat & cōpellat eam. ¶ Rursum, in euāgelio apud Matthæū legimus Christum dixisse. Qui amat patrem aut matrem plusquā me: non est me dignus. At qui potius audit parentes dehortantes à capeffendo iugo dñi in monastica obseruatione, qđ dominū introrsum uocantem ad illud subeundum: amat patrem suum & matrem plusq; deū, & propriam salutē. Nō est igitur ille, secundum domini sententiam: Christo dignus. ¶ In super, apud Lucam dicit dominus. Si quis uenit ad me, & nō odit patrem suum & matrem, & uxorem & filios, & fratres & sorores, adhuc autem & animam suam: non potest meus esse discipulus. Qui autem fiet, ut is parentes suos odio habeat, minusq; quā deum diligat: qui ipsis dissuadentibus professionem monasticam, potius qđ deo ad eam uocanti tacito impulsu obsequitur? ¶ Præterea, apud Matthæum Christus ait. Omnis qui reliquerit domū, uel fratres, aut sorores, aut patrē aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum: centuplum accipiet, et uitam æternam possidebit. Quomodo autem tam amplum et copiosum præmium promitteret dominus ihs, qui dimiserint parentes propter nomen eius: si id diuinæ legi contrarium esset et repugnans? ¶ Adijciatur itidē et supra dictis una beati Hieronymi inia: de p̄pta ex eiusdē epistola de contēptu mūdi et laude eremi ad Heliodorū, quæ sola sufficit ad cōrundendā Lutheri frontē: et hāc eius cauillationē eneruandā. Licet paruulus (inquit) ex collo pendeat nepos, licet sparsō crine et scissis uestibus ubera (quibus te nutriet) mater ostendat, licet in limine pater iaceat: percalcato patre perge, siccis oculis ad uexillum crucis Christi euola. Solum pietatis

tis genus est: in hac re esse crudelem. Hæc Hieronymus. ¶ Sed & Chrysoſtomus in duobus poſtremis aduerſus uicuperatores uitæ monaſticæ libris potiffimum agit in parentes: qui indolent filios ſuos, iſtis inuitis, aggreſſos eſſe philoſophiam illam (ut ipſius utar uerbo) monaſticæ que uitæ arctam diſciplinam. In ſecundo nanque libro, aduerſus patrem infidelem, ſtilum conuerteris: mira eloquentia arteq; dicendi nec non acerrimis rationibus demonſtrat, non eſſe illi iuſtam querimoniam cauſam: q; ipſo reclamante filius ad montis incolatum, ad ſolitudinem, aut ad monaſterij arctitudinem conuolarit. In tertio uero eiufdem operis libro, patrem fidelem & credentem in Chriſtum, iſdem aggreſſit telis, oſtenditq; luculenter & argute, nec ipſi eſſe iuſtum querelæ locum: q; ipſo renitente filius mundum contempſerit, & ad ſecreta monaſterij ſilentia confugerit, calcato cum ſuis deſiderijs ſeculo. Neq; cui quã dubium eſſe debet: quin illud liceat. ¶ Idem quoq; in homelia octogefima quarta ſuper Ioannem: exponens locum illum euãgelij, decimo nono capite conſcriptum, quo Chriſtus matrem ſuam beato Ioanni commendat de cruce narratur: ait. Sed cur dominus: non alius cuiuſpiam mulieris meminit: cum ad eſſent. Admonens, quiddam amplius: patribus tribuendum, Vt enim cum ſpiritualia impediunt parentes: ne cognoscendi quidem ſunt. ita cū nihil impediunt: merito omnia iſis ſunt tribuenda, & omnibus præferendi: quia genuerunt, q; educarunt, q; innumeras pro ipſis moleſtias ſubierunt. Hæc ibi. At ubi parentes pro uiribus obſtant, ne filij eorum ſubeant monaſticam arctitudinem, ad quam uocantur introrſum à deo: nonne ſpiritualia ipſorum impediunt opera, pariter & ſalutaria? Non ſunt igitur, ſecundum Chryſoſtomi ſententiam, eo in negotio cognoscendi parentes: nec audiendi. ¶ In ſuperbeatus pater Bernardus in epiſtola ſua centeſima decima, cõſolatoriã ſcribit admonitionẽ ad parentes illuſtris cuiuſdam adoleſcentis, Gaufridi de Perona: q; in Claraualle monaſterialẽ ſuſceperat profeſſionẽ, oſtendens ibidem præclare, eos non eam ob rem dolore affici debere: q; ablatus ſit eis filius ut deo melius ſeruiat, ſed gaudere potius & lætari in domino, Cuius quidẽ epiſtolæ hoc eſt exordiũ. Si filiũ ueſtrũ, deus facit & ſuũ: quid uos perditis, aut ipſe quid perdit? Fit de diuite ditior, de nobili generoſior: clarior de illuſtri, & quod

X.
Chryſoſtom⁹

XI.
Ioann. 19
Chryſoſtom⁹

XII.

Bernardus

LIBER TERTIVS

- & quod omnibus maius est, sanctus de peccatore. Et paulo post.
- Ioan. 14** Si diligitis eum, gauderetis utiq;: quia uadit ad patrem, & talem patrem. Ipse quidē uadit ad deū, sed uos non perditis eū: quin potius multos per eū acquiritis uobis filios. Quotquot sum⁹ in Claraualle, de Claraualle: ipsum in fratrem, uos in parētes suscipimus. Hęc ibi. Quæ nequaquā scripsisset Bernardus ad parentes cōtristatos de conuersione filij sui, ipsis inuitis facta: nisi exploratum habuisset, filios inuitis etiā parentibus posse uitæ cœnobiticæ iugū suscipere.
- XIII.** ¶ Ad hæc, in epistola proxima sequēte, scilicet centesima undecima: scribit idem sanctus pater modestā quandā increpationē ex persona cuiusdam suorū religiosorū (cui, Helix nomen erat) ad parentes illius: qui missis frequenter ad eum nuncijs, sollicitatūt eundē, ut derelicto monasterio (quod ipsis inuitis subierat) rediret ad seculū. In qua tota epistola idem religiosus inducitur: uerba admonitoria dirigens ad suos parentes, hoc modo. Sola causa, qua nō liceat obedire parentibus: deus est. Ipse enim dicit. Qui amat patrē & matrē plusq; me: non est me dignus. Si me uere ut boni, ut p̄ij parētes diligitis: si uerā, si fidelē erga filiū pietatem habetis: quid me patri omnium deo placere satagētē inquietatis? & ab eius seruitio, cui seruire regnare est retrahere attentatis? Vere nunc cognosco: quia inimici hominis, domestici eius. In hoc: uobis obedire nō debeo. in hoc non agnosco uos parentes: sed hostes. Si diligeretis me: gauderetsi utiq;: quia uado ad meū atq; uestrum, immo uniuersorum patrē. Alioquin: quid mihi & uobis? Quid à uobis habeo: nisi peccatum & miseriam? Hoc solum quod gesto corruptibile corpus: de uestro me habere, & fateor & agnosco. Et reliqua: in eandem sententiam per totum epistolæ contextum consequentia. quæ nequaquā sanctus Bernardus, prædicti religiosi nomine scripsisset: si persuasum habuisset, non posse filium renitentibus & inuitis parentibus, monasticen amplecti. ¶ Cæterum obiectat hic Lutherus: filium debere obedientiam parentibus. quam si denegauerit: diuini p̄cepti eam iubentis exhiberi, reus fit & præuicator. At si parētes uolunt suum filiū opulentæ domus futurū heredē, agere uitam in seculo: contra uero filius, inuitis parentibus monasticū aggreditur institutum: ipse parentibus suis est inobediens. Est igitur diuini transgressor mandati: & magni criminis reus. ¶ Huic respondēt cauillo

cauillo, fatemur quidem filium parentibus debere obedire, nō tamē omnibus in reb⁹ sine discrimine, sed tātū licitis & honestis, q̄q; deo non aduersantur, aut propriæ salutis nō incommodāt. Non est autem æquum & iustum, quēpiam interius à deo uocatum ad cœ nobis austeritatem & fugam seculi, aut suæ timētem salutis si illam nō amplectatur: deferere uocantē deum, suæq; salutis rationē nō habere, & parentibus uiam seculi adeundā suadentibus, morē gerere. Et qui in eo negocio posthabitis parentibus inuitantē sequitur dei spiritum atq; trahentem: minime censerī debet inhonorare, aut debitam eis obediētiā subtrahere. Siquidē inobediens parentibus (ut ea denominatio: malæ rei est nota, & uitiū sonat) is tātū dicitur: qui quādo, ubi, & quomodo, ac quibus in reb⁹ debet eis obedire, non obedit. Sic & parētes inhonorat: qui debitū eis honorē, siue in reuerētia exhibitione, siue obsequio, siue honoris subministratiōe: nō impendit: quādo, ubi, & quomodo debet impēdere. Manifestū est autē, filiū non astringi ad obediētiā patri præstantam: in ijs quæ contra dei sunt uocationē, propriæq; salutis incommodatē. Neq; eundē obligari ad id honorationis genus: quo relicto monasterio, iniussu patris mōastici accedat domū paternā, ut agrotato patri, proprijs manibus exhibeat obsequiū. Est enim id officij genus: suo itatui quē spōte aggressus est, incongruū & minime cōcedens. Debemus autē in omni opere nostro seruare decorū: & id tantūmodo agere, quod nostræ uitæ cōgruat instituto. ¶ Porro ex his xv.

aperte cōstat, q̄ prodigus sit uerborū Lutherus: cū hoc in loco libri sui subnectit sequentia uerba. Certus itaq; esto quilibet Christianus, q; sicut non potes uouere ut neges deū & mandata eius: ita uouere non potes ne obedias parentibus & seruias proximis, cū deus mandarit obedire parentibus & seruire proximis. Ideoq; uotū tuum cum fiducia sic interpreteris, ut ubi parēs uel proximus tuus te opus habuerit: uotum iam prorsus non tenere, autoritate ipsa dei certissimus sis. Si enim unū mandatū propter uotum potes dirumpere: potes omnia dirumpere, & totum deū negare. Si autem non potes deum nec uniuersā mandata negare: nullū ne minimū quidem potes negare aut dirumpere mādatum. Monasticū enim uotū: pro mandatis, non aduersus mandata dei ualere debet, & semper eisdem cedere, etiam si eis perpetuo cedendum: & uotum prorsus

aa abolendū

LIBER TERTIVS

abolendū sit. Hæc Lutherus. Sed quo tanta uerborū tendit fatra-
go: inaniter iactata: cum nullus unq̄ dixerit posse quē piā uouere,
ne obediat parētibus aut succurrat proximis, aliud ue dei mādatū
transgrediat. quē admodū uidef his uerbis subindicare Lutherus:
monasticæ uitæ prædicatores id docere. Quid itē opuse est illa uoti
interpretatione: quam nequicq̄ subtexit: cum nunq̄ id contingere
possit: ut propter uoti obseruationē, obediētia parētibus debitā q̄s
deneget, aut proximis non succurrat, eo quidē modo: quo pro sui
status ratione id officiū præstare debet. Quid præterea necesse fue-
rat admonere: uotū ipsum debere ipsi mādato dei cedere, & abolē-
dū potius esse uotū q̄ uiolandū dei præceptū: cū nunq̄ illud eueni-
re queat: q̄ uotū monasticū alicui dei præcepto repugnet, aut ulla
inter uotū & dei præceptum sit controuersia uel dissonantia.

¶ Institutionē monasticā, nequaq̄ impedire officia cha-
ritatis: nec ociosos aut desidēs enutrire. Cap. XXII.

- I. Vodecima Lutheri obiectio. Caritas, libera est:
nullis personis proprie addicta. At monastici, sibi &
suis tantum charitatem alligāt: aliorū negligētes. Im-
mo uidentur monasteria contra monasteria, & ordi-
nes aduersus ordines, odia gerere mutua & discor-
dias. Vera autem illa charitas quæ omnibus exposita est, ad seruiē-
dum amicis & inimicis: est illis prohibita & illicita. Quia (ut ante di-
ctum est) religioso non licet exire monasteriū, uisitare infirmos, &
alia Christiana obsequia impendere: etiam si opus sit, & possit. Im-
mo contra peruertentes omnia, positis manū operibus ipsi ociosi,
sinunt solis sibi bene fieri à toto mundo: omnium substantiam de-
uorantes, bene sani & robusti, magno etiam incommodo uere pau-
perum. Rependunt uero suis benefactoribus opera misericordie
spiritualia: orationes & missas infructuosas. Certe damnabile est in
eo uitæ genere inueniri, quod non nisi ociosos homines gignit: qui
uelut locustæ, erucæ & bruchi, aliorum omnium substantiam de-
uorant. ipsi uero nullis seruiunt, nullis exhibent charitatē: nullis be-
nefaciūt. Hæc Lutherus. ¶ Responsio. Hæc cauillatio nō tam cō-
torquet in religionem monasticam tela impugnatōria: q̄ conuitia
in eandem probraç; certatim exaggerat & expuit. quibus tamen,
sine conuitijs respondere annitemur. In primis. liberam esse chari-
tatem

tatem, expansamq; in omnes sine cuiusq; exclusione, fatemur: ut q̄
 etiā ad inimicos diligēdos extēdatur. neq; ita ullis est addicta perso
 nis: ut alias à sui cōmuniōe secludat. nō tamē omnib⁹ eadē ex cha-
 ritate præstantur officia: sed cuiq; pro suo gradu & dignitate. Ordi
 nata siquidē à deo est charitas: & singulis quod suū est distribuit.
 superioribus quidē: obedientiā & honorē. equalibus uero: humāi
 tatē & facilitatem cōgressionis. inferioribus autē: directionē & do-
 ctinā. Eadem quoq; propinrioribus & arcta societate cōiunctis
 plura impartit officia: quod plus eis debeat. ijs uero qbus debet mi-
 nus: impendit minora, pro merito scilicet & gradu cuiusq;. Hanc
 itaq; charitatē in omnes diffusam habēt religiosi, & ita obseruāt: ut
 nullū, ex institutiōe sua regulari, prosequātur odio. Attamē sine i-
 plius charitatis offensione aut læsione, illis qui suæ sunt professio-
 nis: ob eūdē societatis gradū impēdūt potiora charitatis obsequia.
 alijs uero minora & inferiora: quod min⁹ ipsis debeāt. In omnes ta-
 mē: cōmunia charitatis officia, orationū suarū participationē bo-
 norūq; operū cōmunicationē profundunt. ¶ Neq; ex eo quod ex
 tra monasterij septa degentibus ægrotis aut pauperibus secularib⁹
 non impendūt uisitatiōē corporalē ac ministeriū religiosi: sumit
 efficax argumentū: hos non habere in illos charitatem. Tū quod
 illorum obsequiorū exhibitio, per exitū à monasterio faciēda: ne-
 quaq; ad statum & cōditionē religiosorū attinet. Charitas autē syn-
 cæra, semp̄ affectā secū habet & comitē, discretionē: quę perspiciat
 quid quēq; agere deceat, & cui, & quādo, & ubi, & quomodo. Tū
 etiā quod alia sunt charitatis opera, q̄ loco uisitatiōis corporalis reli-
 giosum dedecētis ob euagationē: exhibere possit cōnobita. huius-
 modi egenis & ægrotis, sollicitatio scilicet sedula aliorū quos id de-
 cet opus: ad uisitatiōē illorū pauperū & erogatiōē subsidij pecu-
 niarij. frequēs item & assidua pro illorū salute ratio: & reliqua pia
 studia, à religiosi officio nō abhorrētia. quēadmodum in uicesimo
 libri huius capite, abunde est dictum: & hic eadem repetisse, ferme
 est ociosum. ¶ Quod si mōasteria aliqua inter se odio flagrēt dis-
 sidentq;: ut obiectat hic Lutherus, si itidem unus in alium insur-
 gat ordo monasticus, exercēs odia mutua dissentionesq; miscēs: id
 ipsum non ex institutiōe monastica proficiscitur, cōmendāte sum-
 mopere pacem inter omnes & concordiam, sed ex eorū qui ab in-

Mat. 5

Cart. 2

III.

LIBER TERTIVS

regta illius synceritate prolabant, culpa: admittentiũ intra cordis
 sui penetralia tetrũ serpentis antiqui uirus, odiũ & rixas. Verũ ob
 hanc particulariũ religiosorũ præuaticationẽ, qui totũ monacha-
 lis disciplinã institutũ damnandũ censuerit: eodẽ iure & legẽ euã-
 gelicam disciplinãq; Christianam damnet oportet. quod plurimi
 eam professi, à syncera eius exorbitant obseruatione: inhiãtes opi-
 bus, indulgentes uoluptatibus, & mundi huius gloriã q̄rentes, cõ-
 tra sacratissima documẽta in euãgelio cõtẽta. Sed nõ ẽ à singulo
 rũ qualitate: genus aliquod uitæ diiudicandũ, bonũ ne sit an malũ.
 quin poti⁹ ab institutis & legibus: quas obseruãdas proponit. Que
 si recte sunt & probæ, cõmendabile est & bonũ illud uitæ genus:
 etsi mali sint qui id ipsum professi, à rectis ipsius legibus aberrãt &
 III. discedunt. ¶ Neq; oscitanter aut perfunctorie id in præsentia est
 pertranseundũ: quod in hac obiectione Lutherus religiosi impin-
 git, utpote quod omniũ substantiam deuorent. magno etiam incõ-
 modo uere pauperum. quod item uelut locustæ, erucæ & bruchi:
 aliorũ absumũt opes & facultates, quæ in egenorũ & mendicorũ
 uulgariũ sustentationẽ essent dispartiẽdæ. Quibus sane uerbis im-
 probat erogationem eleemosynarum quæ sit religiosi paupertate
 uoluntariam amplexatis: eamq; potius faciendã esse censet cõ-
 cis, claudis & cæteris mendicis paupertatẽ necessariã tolerantibus.
 Nimirũ hac in parte uidetur ipse persimilis Iudæ proditori: qui in-
 doluit effusionem unguẽti preciosi super caput et pedes dñi nostri
 in ccena à Maria magdalena esse factã. causatus, multo satius un-
 guentũ illud uenũdari debuisse: & preciũ eius dari paupibus. Hoc
 autẽ dixit (euangelista teste) non quia de egenis ad eũ pertineret,
 aut misericordia in eos moueretur: sed quia fur erat, & loculos ha-
 bens. Haud aliter & hoc in loco Lutherus subindicat melius esse
 qđ medicis publicis eroget eleemosyna q̄ religiosi medicãtibus:
 nõ quia eũ tãgat illoꝝ pauperũ uulgariũ cura uel sollicitudo. sed ut
 illorũ obtẽtu & prætextu impediãt uere pauperibus spiritu, & qui
 sua omnia pro Christo reliquerunt, ut nudũ & expeditũ ipsum se-
 querentur: impartiri uitæ subsidiũ. In quo quidẽ improbo suo mo-
 limine, nõ modo impij Viclefi resuscitat execrabile dogma: sed &
 Vigilantius. ipsius Vigilanti hæretici, qui prohibuit sanctis paupibus, Hiero-
 solymis deo in mira uitæ austeritate seruientibus, cõmunicationem
 sumptuum

Matth. 25

Ioann. 12

Vigilantius.

sumptuū & eorū que ad uictū attinet, fieri. quēadmodū his uerbis testat̄ Beatus Hieronymus: in libro contra ipsum ædito. Præterea in eisdem ad me relatū est epistolis: quod cōtra authoritatē apostoli Pauli, immo Petri Ioānis & Iacobi, qui dextras dederūt Paulo & Barnabæ cōmunicationis, & præceperunt eis ut pauperum memores essent: tu phibeas Hierosolymā in usus sanctorū aliqua sumptuū solatia dirigi. ¶ Deinde productis aliquot scripturæ testimonijs, in gentē beati Pauli sollicitudinē atq; curā pro ministerio eleemosynarū in sanctos pauperes Hierosolymitanos attestantibus: subiungit Hieronymus. Nūquid in alia parte terrarū, & in ijs ecclesijs quas nascētes fide sua erudiebat Paulus: quā ab alijs acceperat, diuidere nō poterat? Sed sanctorū locoꝝ pauperibus dare cupiebat: qui suas pro Christo facultatulas relinquētes, ad dñi seruitutē tota mēte cōuersi sunt. Deinceps cōprobat idē, cū pauperibus omnibus porrigendā eleemosynā: tum ijs præcipue, qui relictis oībus in spontanea paupertate dominū sequuntur. Atqui tales, & sanctorum illorū pauperū (quos ut tutor ab apostolis constitutus, curabat Paulus) proxime æmuli: sunt religiosi, monasticā professi paupertatē, atq; ultro neam mēdicitatē amplexi. In illos igitur secundū Hieronymi sententiā, primū collocanda est eleemosyna: & erogatio stipis. Deinde in cæteros pauperes, inopia ac egestate pressos ob necessitatē, etiam porrigenda est larga manus & adiutrix: ad subleuandam eorū penuriam. Neq; id iniuria. Spontanea em̄ paupertas, ei quā infert necessitas, est præferenda: sicut & uoluntariū necessario. Pauperibus etiā spū & ultronea mēte: regnū cælorū repromittit̄, & ijs qui reliquerint domū uel agros propter nomē dñi: centupla retributio ac æternæ uitæ possessio in mercedē est assignata. Deniq; ei quē uēditis omnibus & in pauperes erogatis Christū fuerit cōsectatus: thesaurus in cælo, ad præmiū deputatur. Cæterū hanc bonorū tēporaliū in religiosos pauperes cōmunicationē, primo etiā loco faciendam esse: deinde uero in reliquos pauperes uulgares, diffuse demonstrat eximius pater Thomas Walden: in capite centesimoprimo sui operis de sacramentalibus. Vbi ad retundendā Viclefianā improbitatē, oblatrantē cōtra cōmunicationē bonorū tēporaliū, religiosi fieri solitā: declarat multis sanctorū patrū testimonijs, illam summopere commendandam esse. ¶ Porro cum deinde Luthe-

Hieronymus
Gala. 2

V.

Idem

Matth. 5

Matth. 19

Ibidem.

Thomas
Walden.

VI.

LIBER TERTIVS.

rus in præfente obiectione uipereã exacuẽs linguã in quofuis reli-
giosos: eos grauitè infectatur, quod positis manuũ operibus ocio-
li degunt: & ab alijs, uitæ sustentationẽ recipiunt sine labore corpo-
rali quæritante uictũ, cum sint robusti & sani: eõ totam illã uerbo-
rum tragœdiam contorquet, quod sua quidẽ sentẽtia religiosi de-
beant proprijs laborare manibus: & quotidiano labore corporis,
uictũ sibi necessarium comparare. Quod sane improbũ dogma et
peruersum etiã mutuatus est à suo præceptore & magistro erroꝝ

Viclesus

Vicleso: cuius uicesimus articulus inter quadragintaquinq; dãna-
tos in sacrosancta synodo Constantiensi, est iste. Conferens ele-
mosynã fratribus: ẽ excõmunicatus eo facto. Vicesimus aut̃ quar-
tus: est hic. Fratres tenentur per labores manuũ, uictũ acquirere
& non per mendicitatẽ. Verũ contra utrunq; perditissimum do-
gmatisse, & erroneã hanc atq; scandalosam eoz; assertionẽ: in pro-
xime sequẽte capite armatã instruemus acie. auxiliareq; petemus
copias & tela literaria in eos uibranda: à fortissimo pugile, & con-
tra huiusmodi hostes certare doctissimo, sancto Thoma Aquina-
te. qui in opusculo suo contra impugnãtes religionẽ inscripto, hãc
uesanã improbitatẽ, propositionemq; absurdam de necessario reli-
giosorũ labore corporali: copiose & acute confutat. Cuius & nos
uestigijs q̃ proxime in hẽrebimus: in sãdẽ p̃p̃modũ rationibus usuri.

Thomas
Aquinas

¶ Religiosos non obligari de necessitate salutis: ad labo-
res manuũ exercẽdos pro uictũ cõparando. Cap. XXIII.

I.

Dcõmonstrandũ aut̃ propositũ, in calce præceden-
tis capitis explicatũ: religiosos inquã non obstringi
diuina lege, ut per quotidianũ manuum laborẽ sibi
uictũ corporalẽ & necessaria uitæ comparent: sit
hãc prima ratio. ¶ Christus in euangelio post susce-
ptum publicæ prædicationis officium: non legitur opus manuum
exercuisse ad necessaria uitæ comparanda, quæ sibi debebantur
ex ministerio euangelizationis. neq; recusasse piarũ mulierum ob-
sequia: quæ illi ministrabant de suis facultatibus. Quinimmo nec
apostolis suis ad prædicandũ euangeliũ missis (cũ formã eis uitæ
præscriberet) iniũxit unq̃: q̃ manibus laboratẽt ad uictũ conse-
quendũ, qui merito illis debebatur ab ijs, quibus uerbũ dei annũci-
abant. Et beato etiã Paulo debita erãt eodem iure necessaria uitæ
quãuis

Lucæ 8.
Matth. 10
1. Corin. 9

quāuis ipse plerūq; in locis eo noluerit uti iure. ne accipiēdo in illis
 qd sibi erat debitū: quempiā grauaret, morosioresq; redderet ad
 audiendū dei uerbū. ut in nōnullis epistolarū suarū locis: plane cōte
 statur. Multi autē religiosorū ordines, instituti sunt ad annūciandū
 populo uerbū dei: & seminādū mysticū semē in agro pectoris hu-
 mani. Curigē nō poterunt illi ab ijs, quibus seminauerūt spūalia:
 metere carnalia: cū teste apostolo, dñs ordinauerit ijs qui euāgeli-
 um annunciant: de euāgelio uiuere. ¶ Secunda ratio. Cum Mar-
 tha, excepto domino cæli & terræ in domū suam, satageret circa
 frequēs ministeriū: & Maria Magdalena soror eius sedens secus
 pedes dñi, audiret uerbū eius: conquerēti de sororis suæ ocio, Mar-
 thæ respondit dominus. Martha, Martha, sollicita es: & turbaris
 erga plurima. Porro, unū est necessariū. Maria optimā partē ele-
 git: quæ nō auferetur ab ea. Quibus sane uerbis, contēplaticē ui-
 tam labori manū nequaq; intentā, prætulit dñs actiue & opatrici
 uitæ: quæ opere manū sibi uictū querit. At qui nullā fere dede-
 ris religionē monasticā: quæ præcipuū suū studiū & exercitiū nō
 dirigat ad dei cōtemplationē, utq; tota uacet deo. Huiusmodi autē
 quieta mentis in deū intentio, maiorē in modū impediret per exte-
 riorē occupationē qua operi manū esset insudandū. Constat igit
 hoc euangelico exemplo, non solum approbari religionem mona-
 sticam contēplationi deditam, & laboris manuum expertē: uerum
 etiam eandē præferri actiue uitæ, sollicitudinis & turbarum plene,
 quæ occupat opere manū ad corporis sustentationē. Vnde Ber-
 nardus in apologia, loquēs ad religiosos: qui se iactabāt operibus
 manū præter cæterorum morem sollicite intentos esse, ait. Iam
 uero de labore manū quid gloriāmini? cum & Martha laborās,
 increpata: & Maria quiescens, laudata sit. Et Paulus aperte dicat.
 Labor corporalis, ad modicū utilis est: pietas autē ad omnia. Opti-
 mus labor: de quo propheta dicebat. Laboraui in gemitu meo. &
 de quo alibi. Memor fui dei, & delectat⁹ sum: & exercitatus sum.
 At ne corporale intelligas exercitium: & defecit spiritus meus, in-
 quit. Vnde ubi non corpus sed spiritus fatigatur: spūalis labor pro
 culdubio intelligitur. Quid ergo inquis? Siccine spūalia illa persua-
 des: ut etiā hæc q̄ ex regula habemus corporalia, dānes? Nequaq;
 illa oportet agere: & ista non omittere, alioquin cū aut ista omitti
 necesse

2. Corin. 12
1. Thessa. 2

1. Corin. 9

11.

Lucæ 10

Bernardus

Lucæ 10

1. Timo. 4.

Psal. 6

Psal. 76

Matth. 23.

LIBER TERTIVS

- necesse est, aut illa: ista potius omittenda sunt, q̄ illa. Quāto em̄ sp̄it̄us melior corpore: tāto spiritualis q̄ corporalis exercitatio, fructuosior. Tu uero cū de horꝝ obseruatione elatus, alijs nō eadē obseruantibus derogas: nonne te magis regulæ transgressorē indicas?
- II. Hæc Bernardus. ¶ Tertia. Qui diuitias habent & possessiones iuste acquisitas, unde uiuant sine opere manū: nō obligant̄ ad operandum manibꝰ, & ad uictū hac ratione solícite quærendū. Alioq̄ diuites omnes & laici & clerici, obtinentes amplios redditus annuos quibus honeste uictitent, & non laborantes manibus: essent æternæ dānationi obnoxij quod omnino absurdū est: & à ueritate alienū. At uero multæ religiosorum domus, largos habēt redditus annuos sibi designatos à p̄s regibus & principibus: qui primū domos illas erexerūt, aut erectas magnifice dotarūt, ut omni abiecta procurādi uictus solícitudine: eēt religiosi illarū domoꝝ incolæ, expeditiores ad diuinū cultū & spiritualia exercitia. Recte igitur utunt̄ illis prouentibus & emolumētis tēporalibus ad uictū quotidianū, huiusmodi religiosi: nec obligantur ad laborē manū exercēdum.
- III. ¶ Quarta ratio. Clerici & uiri ecclesiastici, deseruiētes tēplo dñi in ministerio altaris & officio horarū canonicarū: exinde uictum sibi debitū ob illud obsequiū, p̄be cōparāt sine ope manū. Nēpe ut attestatur beatus Paulus, q̄ altario deseruiūt: de altario p̄ticipāt. Vñ & sacerdotibꝰ Aegyptijs tradita erat à rege terra in possessionē: et alimēta eis, regia authoritate cōstituta erāt ex horreis publicis, ut historia Geneseos refert. Et dñs in lege Mosaica filijs Leui dedit omnes primitias, decimas & oblationes pro ministerio, quo in tabernaculo testimonij seruibāt quotidie deo. Vt cōpertū habemus ac persuasum: illud diuino iuri, naturali & humano esse cōsonū, quod deseruientibus tēplo domini debeat uictus pro illo ministerio: citra exercitiū & opus manū corporale. Sed nulla est domus monastica, in qua nō sint eius alumni diurnis & nocturnis officijs ecclesiasticis occupati: decāntantes assiduas deo laudes, & offerentes salutem altaris sacrificiū pro totiꝰ ecclesiæ catholicæ salute. Igit̄ iure uictū sibi habēt designatū religiosi, ex dotatione largi fundatorum, aut elemosynis uirorum misericordiū sine operatione quā manibus exercent. ¶ Quinta. Qui sacræ scripturæ studio assidue insistant: citra omnem reprehensionē abstinent à labore manuum

1. Corin. 9
Gene. 47
Numeri. 18.

num. quoniã illũ exercere cõmode nõ possent: & simul accuratã
 sacris literis operã nauare, cũ unũ alteri esset impedimento. Vnde
 beatus Hieronymus in prologo libri Iob ait. Si aut fiscellã iunco te
 xerẽ, aut palmarũ folia manibus cõplicarẽ: ut in sudore uultus mei
 comederẽ panẽ, & uentris opus sollicita mente ptractarem: nullus
 morderet, nemo reprehederet. Nunc autẽ quia iuxta sententiã sal-
 uatoris uolo operari cibum qui non perit, & antiquã diuinorũ uo-
 luminũ uiam sentibus uirgultisq; purgare: error mihi geminus in-
 figitur. Et paulo post. Quapropter ò fratres, pro flabello, calathis,
 sportellisq; munusculis monachorũ: spiritualia hæc & mansura do-
 na suscipite. Hæc Hieronymus. Ex quibus uerbis clare id dilucet,
 beatũ Hieronymũ qui monasticã uitã fuerat professus: loco ma-
 nualis operis, assumpsisse sanctæ scripturæ studiũ, quãuis id æmuli
 eius sugillarẽt, caninõq; dente roderẽt. Possunt igitur tãti uiri exẽ-
 plo: & religiosi, salutare illud studiũ amplecti & in illo quotidie uet-
 sari post absolutũ ecclesiasticũ officiũ: sine exercitio laboris manu-
 um. ¶ Sexta ratio. Fideles secũdũ regulã à sanctis apostolis cõstitu-
 tã Hierosolymis euãgelicæ disciplinæ addicti: ex elemosynis lar-
 ga & pia credentiũ in Christũ manu sibi collatis, in principio sur-
 gẽtis ecclesiæ uixerunt. Et id ipsum, ex erogatis inquã aliorũ libera-
 litate bonis tẽporalibus uitã agere, usque adeo tũc à reprehensioe
 fuit alienũ, in illis uere pauperibus spiritu: ut cæteri apostoli beatis
 Paulo & Barnabæ (cũ ituri essent ad annunciandũ gẽtibus euan-
 geliũ Christi) prouinciam iniunxerint, ut pauperũ illoꝝ memores
 essent: curarẽtq; eos cõmendare populis fidelibus apud quos præ-
 dicarent uerbum dei, ad aliquã elemosynæ contributionẽ illis mi-
 sericorditer impendendã. Quod sane nõ segniter ambo sunt exe-
 cuti: quẽadmodũ ex Paulinis epistolis haud obscure liquet. Si igit
 id probro illis pauperibus fratribus qui propter Christũ omnia reli-
 querũt, datum non est: quod ex elemosynis undecũq; collectis &
 Hierosolymã deuectis uitam agerẽt, cur nunc id uitio uertetur &
 reprehensione censebitur dignũ: quod in qui ut Christũ sequerent
 expediti, spontaneã subierũt paupertatem, & mendicitatẽ ultrone-
 am sponte sua, non autẽ necessitate sunt amplexi: subleuẽtur elee-
 mosynis diuitum, & sine manũ labore alienis opibus alãtur? Hęc
 quidẽ paucis in hanc rẽ restricta sunt, de quibus qui ampliorem

Hieronymus

Ioã. 5

VI.
Actu. 4.

Gala. 2

Roma. 15
1. Corin. 15
2. Corin. 3

LIBER TERTIVS

exoptat pertractationem: ex hoc riuulo, tenui decursu deducto, se trāferat ad uberrimū fontē, larga scaturigine pfluente: prædictū scilicet sancti Thomæ Aquinatis opusculū, in quo exuberantius

VII. inueniet hanc materiā discussam. ¶ Verūtāme nō uidebitur hoc loco ociosum; alias iusuper rationes & aliunde acceptas, ad corroborandā rem propositā, in præsentia adducere. Sit itaq; seruato cō-

tinuo ordine: hæc septima ratio. Cū Moyses & Aarō à deo missi ad Pharaonē regē Aegypti: significarent eidē suā legationē, præciperentq; illi in nomine dñi, quod dimitteret populū Israëliticum ad sacrificandū deo in deserto: respōdit eis Pharaō. Quare Moyses & Aaron sollicitatis populū ab operibus suis; Ite ad onera uestra. Quē locū exponēs glossa ordinaria: ait. Hodie quoq; si Moyses & Aaron, id est propheticus & sacerdotalis sermo; animā sollicitet ad seruitutē dei, exire de seculo, renunciare omnibus q̄ possidet, attēdere legi & uerbo dei: cōtinuo audies unanimes & amicos Pharaōis dicētes. Videte quomodo seducunt homines & puertūtur adolescētes: ne laborēt, ne militēt, ne agāt aliquid quod proficit. relictis rebus necessarijs: ineptias sectant & ociū. Quid est seruire deo: laborare nolūt: & ocij occasiōes quærūt. Hæc erāt tūc uerba Pharaonis, hæc & nūc amici eius loquuntur: nec solū uerbis sed etiā uerberibus persequunt. Flagellari iubet scribas Hebræos: paleas non dari, opus exigi. Hæc passi sunt patres; & nunc dei populus patitur. Hæc ibi. Ex quibus liquet, eos qui uolūt religiosos oēs sine discrimine & delectu ad opera manuū exercēda adigere: per similes esse Pharaoni & ppositis eius, qui afflixerūt populū Israël durissimis laborib⁹, ne uacare deo possent & sacrificiū deo in deserto offerre. ¶ Octaua. Non sunt facienda minora bona: q̄ maiorib⁹ atq; potioribus sunt impedimēto. quoniā meliora, sunt min⁹ bonis operibus recto iure præferēda. Atqui opera manualia q̄ ad uictū corporis cōparandū exercentur: plerūq; obstaculo sunt spiritualibus operibus faciendis, quibus tamen lōge sunt inferiora. Nēpe cū occurreret legitima occasio faciendæ p religiosum p̄dicationis, audiendæ cōfessionis, aut uisitationis infirmorū aut alterius cuiuspiā operis spiritualis: nō posset ille id proximo indigētī impēdere ministeriū salutare, quoniā detinere ē occupat⁹ ope suo manuali: q̄ uictū sibi acquirat, alioqui nō māducaturus. Quinimmo si p̄positus

monasterij

monasterij aliquod opus ad spiritū pertinens cuiq̄ suorū religioso-
rum manibus laboranti agendū iniungeret: obtenderet ille excusa-
tionē pro rei qualitate legitimā, causareturq; se occupatū necessa-
rio manū labore: quem intermittere non posset. Alioqui opus il-
lud non expleret: quo uictū compararet. Sed ubi tunc in monaste-
rijs obediētia & opera spiritualia: locū habent? ¶ **Nona.** Beatus
Augustinus in libro de opere monachorū, eximit occupatos qua-
tuor generibus operū spiritualiū, à regula illa apostolica: q̄ manu-
um laborē exercendū decernit. Si euāgeliste (inquit) sunt: id est di-
uini uerbi annunciatōres ad populū. Si ministri altaris: diuina dño
cantica psonantes et ministrātes altari. Si dispensatores sacramen-
torū: illa administrantes alijs, potissimū eucharistiæ sacramentū &
pœnitentiæ. Si deniq; aliquid habebāt in seculo, quo facile sine o-
pificio sustentarent hęc uitā: quod conuersi ad deum, indigentibus
dispartiti sunt. Hi nanq; postremi (inquit) quia pauperes sustenta-
uerunt: de elemosynis etiā pauperū sustentari debent, & quia a-
lijs necessaria erogarunt: iure ab alijs, quæ sibi sunt necessaria acci-
piunt. Nō igitur hi, quamuis religionem sint monasticā professi: ob-
ligantur ad opera manū exercenda. ¶ **Decima.** Reges & princi-
pes, præfecti militiæ, iudices & magistratus urbiū, & in uniuersum
qui intenti sunt operibus ciuilibus ad moderationē populi & admi-
nistratiōē iustitiæ: ad opera, manū ministerio faciunda non ob-
strigunt. quoniā eorū officiū: in totius cōmunitatis cedit utilitatē.
Neq; etiā milites, armis defensantes patriā: ad opera manū obligā-
tur, sed suis contenti stipēdijs uiuere debēt. Ergo cōsimili ratione
& religiosi intenti spiritualibus operibus: prædicationi, orationi, sa-
cræ lectioni, uenitatis defensiōi, & cæteris id genus, redūdātibus in
salutē & pfectū animarū totius populi: etiā nō astringunt pcepto
apostolico ad opa manualia, quod hic nostrū est propositū. Am-
plio rem uero eiusdem materiæ discussionem qui expetiuerit: euol-
uat opusculum sancti Bonauenturæ de paupertate Christi, & p-
fertim postremam eius partem: hæc omnia latius prosequentem.
¶ Hoc igitur iacto fundamēto, firmiterq; stabilito: palām est omni-
bus, q̄ iniuste & inique debacchetur Lutherus in religiosos oēs:
cum eos in præsentī obiectione circa principium præcedentis capi-
tis explicata, uocat ociosos. qui in exercitijs spiritualibus: officio sci-

IX.

Augustinus.
Ephē. 4.
i. Thes. 4.

X.

Lucæ. 3

XI.

LIBER TERTIVS.

licet ecclesiastico decantando, contēplatione, orōne, & sancto scri-
pturarū studio, interdū etiā & uerbi diuini prædicatione: sunt occu-
patissimi. Cum etiā oblatrat eosdē ab alijs accipere beneficia: &
nulla suis benefactoribus munera rependere. qui plane cumulatio
rem & ampliorē illis referunt gratiam q̄ acceperūt: retribuētes p̄
corporalibus bonis spiritualia, orationes assiduas, oblatiōes sacro-
sanctæ eucharistiæ, & alia pia opera: animabus suorū benefacto-
rū summopere conferentia. Cum deniq; eosdē calumniatur alioꝝ
deuorare substantiā: in detrimentū uere pauperū, nullisq; quān-
sibiipsis benefacere. qui ex donationibus piorū principū sibi desi-
gnatis, & proprijs suarū domorū prouētibus: debitū sibi uictū legi-
time accipiunt, nihil alienū uendicantes, aut ex pijs aliorū eleemo-
synis ob rationabilē causam acceptis: uitā sustentant, quotidianasq;
ex ijs quæ supersunt fragmentis eleemosynas: alijs pauperibus e-
rogare nunq̄ desistunt, & præter huiusmodi reliquias: maiores eti-
am eleemosynas, secundū suā facultatē & constitutionē regulæ, so-
lent distribuere. verū hæc obtrectatoria amarulētāq; mentis insa-
næ uerba, in postrema obiectione expressa: ob maledicentiā obla-
trandiq; rabiē, pene indigna sunt quæ refellant. usque adeo à ueri-
tate distorta conspiciuntur: absurdaq; & improba.

¶ Votū castitatis neq; rationi recte repugnare: neq; eius
per solutionē cuiquā reddi impossibilem. Cap. XXIII.

I. »

» Ecimatertia Lutheri obiectio. Vota monastica, re-
» ctæ rationi cōtranitunt: & in primis uotū castitatis,
» quandoquidē recta decernit ratio, si quicq; impossi-
» bile nobis factu fuerit: nos ampli⁹ ad illud nō astrin-
» gi. Quare quoduis uotū, quantūcunq; rectū & piū
» fuerit: si nō possit à nobis impleri, desinit esse uotū. Exempli gratia
» si quis uouerit se iturū ad sanctū Iacobū: & inopia pressus aut gra-
» ui affectus morbo carcere uē detentus aut morte correptus, non
» possit illud exequi: est absolutus coram deo, quamuis uotum non
» compleat. Sed in religioso qui uoto castitatis se astrinxit, infirmi-
» tas carnis potest esse tanta: ut nec ieiunijs nec oratiōibus, nec exer-
» citio domari possit. Is igitur impune uotū castitatis, qd implere nō
» ualet, soluere poterit: & ad coniugalē statū se conferre. Quinimmo
» cū tale corā deo uotū ædidit: id sub cōditione debuit interpretari,
» se scilicet

De uotis monasticis.

se scilicet seruaturū cælibatū: si modo senserit illū sibi possibilem, & quādiu potuerit integre illum conseruare. Hæc Lutherus ait. ^{II.}

¶ Responſio. Nunq̄ id tribuendū: aliquod uotorū monasticorum rectitudini rationis & recto mentis iudicio repugnare, neq; ullum eorum triū præcipuorū uotorū nobis unq̄ reddi impossibile. Admittendū est autē: ad impossibile neminē aut lege diuina aut uoto obligari. cū uotū duntaxat de ijs fieri possit: quæ à nobis expleri queunt. Proinde cū quippiā factu est nobis impossibile, q̄uis ante uoto promissum, pro eo impossibilitatis articulo nequaquā obstringimur ad illius impletionē: sed tantummodo ad curandam illius uoti in aliud opus bonū commutationē, per eos qui autoritate pollēt illius faciendæ cōmutationis, ecclesiasticos præfules: & ad operis illius in q̄d facta est uoti cōmutatio, executionem. At uero omnino negādū est: uotū castitatis nobis impossibile fieri posse, fatēdumq; ingenuē, nunq̄ infirmitatē carnis tantū posse succrescere: ut quā tācunq; adhibuerimus diligentia illi reluctandi, cogamur tamen ei demū succumbere & tandem sæuæ libidini manus dare uictas.

Quid faciendū, cū uotū expleri nō potest.

Nempe si quis ad implorandam opem diuinā studiose confugiat: quod nō possit homo esse continēs nisi deus dederit. si etiā sibi ipsi nō desit: arma spūalia ad tutamē castitatis, sobrietatē, abstinentiā, exercitiū laboris, deuotionē occasionū libidinis, & reliqua id genus munimēta assumens: tandē lasciuiā carnis adiutore deo deinet, & castitatis assequetur coronā atq; brauiū. Fidelis em̄ est de-

Sapient. 8

us (inquit Apostolus) qui nō patietur uos tentari supra id q̄d potestis: sed faciet etiā cum tentatione prouentū, ut possitis sustinere. ^{1. Corin. 10}

¶ Fateor equidē non debere quempiā præcipitanter & incōsulte proſilire ad faciendū deo uotū castitatis: sed prius propriæ conditionis & dispositionis facere periculū, atq; apud se explorare naturæ suæ qualitātē & habitudinem: an possit tale perferre iugum. ^{III.}

Quod ubi cōpertū habuerit, se opitulante deo posse continentiā seruare incontaminatā: tunc in confidentia diuini auxiliij emittere poterit uotū perpetuæ castitatis, & satagere ad illud illabefacte exoluendū. quod tandē supernæ gratiæ præsidio: feliciter explebit.

Quæ enim homini sunt impossibilia ex seipso: redduntur eidē ex deo possibilis, neq; sumus sufficientes ex nobis ad tam arduā uirtutem capeſsendā: sed sufficientia nostra ex deo est. Neq; putauerim <sup>Marc. 10
2. Corin. 3</sup>

LIBER TERTIVS.

Cassiodorus. uerim ullā dari posse tantā in aliquo carnis infirmitatē atq; propē
sionē ad lapsum: quæ non possit suffragāte diuina gratia his sex ad
miniculis edomari, enumeratis à Cassiodoro super Matthæū. so-
brietate scilicet, operatione quæ deuitet ociū, asperitate cultus, in-
hibitione sensuū, raritate sermonis cū honestate, euitatiōe deniq;
oportunitatis & personæ & loci & tēporis. necnō & alijs spūalib;
antidotis atq; remedijs: quæ sancti patres abūde literatū monumē-
tis tradiderūt. Porro eximius pater & eruditiōe insignis Thomas

Thomas
Vualden.

Walden, sæpenumero supra citatus in capite sexagesimo septimo
sui operis præclari de sacramentalibus: egregie confutat excusati-
ones in peccatis eorū, qui post factū continētiae uotū dicunt se nō
posse cōtinere propter infirmitatē carnis. luculenter ostendēs au-
thoritate Chrysostomi & Augustini: eos etiā omnes id posse cū
dei adiutorio, dūmodo uelint. ¶ Quod aut̄ deinde in hac obiectio-
ne proponit Lutherus, uotū castitatis à religioso fieri debere sub
hac conditione: dūmodo à uouente seruari possit, & quādiu perci-
piet uouens ipsam castitatē sibi esse possibile: omnino deridiculum
est. Præberet enim ea uouēdi ratio ac modus ansam cuiq; resilien-
di à uoto castitatis iam facto: quando libitum sibi foret. quod cau-
saretur se continentiam amplius seruare non posse: ob carnis infirmi-
tatē. Et ita magna aperiretur fenestra, qua quis sibi ipsi indulgens,
à cælibatu transiret ad nuptias & à religione ad seculū, quod totū

III. statū monasticū summopere dedecoraret. ¶ Decimaquarta ob-
» iectio. Inter ipsa monastica statura, ea est affinitas atq; cognā-
» tio, ut si de uno illoq; possit pater monasticus dispensare: æquo iu-
» re idē possit de omnibus. & si unū assignetur de quo dispēsare non
» ualeat: æquali omnino ratione de nullo statutorū dispēsare queat.
» Atqui de horis canonicis in ecclesia cōcinendis, de abstinentia car-
» niū, obseruatiōe ieiuniorq;, delatione cilicij & cæteris id genus, pōt
» supremus monasterij rector cū religioso ualitudinario aut graui se-
» nectute pressio dispensare, relaxareq; rigore istarū austeritatū cir-
» ca illū, ob causam rationabilē. Igit̄ consimili iure si quē fratrū suo-
» rū uiderit pater monasterij agitātū procellis libidinū: poterit eun-
» dē relaxare à uoto castitatis, ducendēq; uxoris facultatē illi indul-
» gere. Et ita nō erit uotū castitatis in illo ppetuū: sed cōmutabitur
V. » in castitatē cōiugalē. Hęc Lutherus. ¶ Responso. Non est admit-
tendū:

tendū: quod in hac obiectiōe primo assumitur loco. Nam inter ea quæ ad monasticā spectant institutionē: quædam sunt essentialia. utpote tria uota præcipua, in quibus totius religionis summa consistit: quæq; apud omnes sine discrimine religionū monasticarū species, uniformiter ædunt & obseruant. Et in nullo horū triū, dispensatio superioris habere potest locū: cum dicat Innocentius tertius in epistolis decretalibus, titulo de statu monachorū, cap. cū ad monasteriū. Nec æstimet abbas: qđ super habenda proprietate possit cū aliquo monacho dispensare. quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali: ut cōtra eam nec summus pontifex possit licentiam indulgere. Hæc Innocentius. Si igitur nō potest monacho summus pontifex relaxare uotum continentia, neq; facere eidem potestatem ducendi uxorem: quomodo id poterit abbas monasterij, cuius longe est inferior potestas? Alia uero sunt in constitutionibus monasticis accidentaria, & quæ non cadunt sub uoto: conducētia quidē ad trium uotorū obseruantia, sed in diuersis domibus religiosis alia atq; alia. Qualia sunt: modus & qualitas uestiū, genera ciborū, ieiuniorū obseruationes, ritus ac cærimonia: apud diuersos uariæ. Et hæc quoniam nō ad ipsam religionis pertinet substantiā sed proprietates accidentarias: non adeo exacte sunt in sua integritate tenenda, quin pater monasterij occurrente morbo alia uel legitima causa possit super illis cū religioso dispensare, quoniam in manu eius est relicta potestas relaxandi talia statuta alicui particulatim de quibus non fiunt uota: quando uiderit oportunitatem illud efflagitantem. Quocirca ex eo quod permittit abbas cuiq; suorum religiosorū esum carniuum, ubi recta id exposcit ratio, præter regulæ decretum: nequaquam probe conficias, ipsum etiam posse eidem dare facultatem subeundi foedera nuptialia, & alligandi se uxori. Huic accedit, qđ nunquam in aliquo religioso potest dari tanta libidinum procella: quin illa possit sedari alio remedio quàm nuptiarum contractu, ut pote diuini auxiliij imploratiōe, de quo ait Paulus. Omnia possum in eo: qui me confortat. Philip. 4.

¶ Quod non potest uotū castitatis ob difficultatem cælibatus in coniugium cōmutari: quod etiam deus nihil nobis præcepit factū impossibile.

Cap. XXV.
Decima.

LIBER TERTIVS

Roma. 7

I. **D**Ecima quinta Lutheri obiectio. beatus Paulus in se-
 ptimo epistolæ ad Romanos capite cõfitetur pecca-
 tū in carne sua tale: quo carere non possit in hac ui-
 ta, quod peccatū absq; dubio cõtra legem dei est: sed
 propter fidē in spiritu repugnantē ignoscitur & nō
 imputatur, quanq̃ lex exigat, in nobis nullū esse peccatū. Ex quo
 beati Pauli dicto ita deducitur ratiocinatio. Deus in sua lege à sei-
 pso posita indulget & ignoscit impossibile legis, quod reliquum
 est in nobis: ubi nullū est periculū, licet sit uerissime peccatū. Quā-
 to magis præsumendū est cū fiducia de bonitate dei: quod non sit
 imputaturus uotum castitatis (quod ipse non mādauit, inquit, neq;
 consuluit neq; probauit: sed humana temeritate & ignorantia sub
 intrauit) si fuerit impossibile nobis & periculū urgeat libidinis: mo-
 do intra limites inferioris castitatis coniugij maneamus, & nō secū-
 dū carnem ambulemus. Et credo (inquit) si quis hæc fiducia ux-
 orem duceret, castitatē uotiuā seruare nō potēs: ex hac ipsa fiducia p-
 mouente, indulgentē & faciliē patrē inueniret, cum hoc faceret: ne
 grauius in legē eius peccaret. Hæc Lutherus. ¶ Respõsio. In loco
 ex epistola ad Romanos citato, beatus Paulus cū de peccato quod
 in carne est & quo carere nō possit homo, loquitur: nomine pecca-
 ti fomitem intelligit, propensionēq; ad malū, ex natura corrupta no-
 bis insitam. Quā frenare quidē potest homo et reprimere per ad-
 iutricē dei gratiā & diligēs studiū: ne dñetur & inualecat in spiri-
 tū. omnino autē eradicare & extirpare eandē; quādiu hic uitam a-
 git, uix bene potest. Huiusmodi autem fomitem & procliuatē ad
 uitia: peccatum uocat sacer Paulus, ab effectu. quia ipsa multorū
 peccatorū est causa, seminariū & incitamentū. Haud tñ idcirco tri-
 buendū est cuiq;: q; tale malorū fomentū siue natiua inclinatio ad
 peccatū, sit malum culpæ, & peccatū diuinæ legi contrariū. Quo-
 niam infantibus lauacro baptismi ablatis inest fomes ille carnis,
 immo & adultis Christo primum regeneratis, in quibus tamen
 nulla reliqua est culpa. quandoquidem in eis: omnis noxa per ba-
 ptismum est absterfa. Quin potius huiusmodi stimulus carnis, ma-
 teriam exercendæ præbet uirtutis: quando eius contra spiritum
 insultus & effrenis motio reprimitur. Quocirca abnegandum
 est, deū ignoscere alicui nostro peccato: quod impossibile sit à no-
 bis

Fomite pec-
 cati, nō esse
 peccatum.

bis euitari, & aliqd tale nō imputari nobis a deo. Tū qa hmōi
 ad malū stimulus natura inſitus, non eſt malū culpæ nec pro-
 prie p̄ctm̄, q̄uis ſine illo eſſe nō poſſumus. Tū qa q̄dcunq; de
 deris p̄ctm̄ proprie dictū & malū culpæ, q̄d deus & lex eius
 p̄cipit nobis abeſſe, idipſum p̄t a nobis, adiuuāte dei gr̄a, uita-
 ri, & ſine illo uitā agere poſſum⁹. ¶ Alioq obligaret nos deus III.
 ad aliqd nobis impoſſibile, q̄d non ſolū abſurdū, ſed & impiū
 eſt ſentire, q̄uis in huius obiectionis cōtextu ſubindicet Lu-
 therus idipm̄, deū ſcilicet nos ad aliqd obſtrinxiffe, q̄d nequa-
 q̄ fieri poſſit a nobis. Siquidē illud, huic Hieronymianæ ad Hierony-
mus.
 uerſat̄ Inīæ, Qui dicit deū nobis impoſſibile aliquid p̄cepiffe, III.
 anathema ſit. ¶ Repugnat & idē ſcripturæ ſacræ, atteſtātī mā I. Iohan. 7.
Matth. 23.
 data dei grauiā nō eſſe, & iugū Ch̄i in fide atq; p̄ceptor̄ eius
 obſeruatiōe conſtās, ſuaue eſſe, & onus eius leue. Si aut̄ ea q̄
 fieri a nobis nō p̄nt, p̄cepiffet deus, non mō graue, ſed & into-
 lerabile & importabile eſſet eius mādatū. ¶ Rectæ itidē rōni V.
 & illud refragat̄, alicui tale dari p̄ceptū adiecta cōminatiōe
 grauis p̄cænæ ob trāſgreſſionē, q̄d tñ ille nulla rōne poſſet ex-
 equi. ¶ Et crudelis merito cenſeret dñs ille, minimeq; iuſtus, VI
 q̄ ſeruo ſuo daret aliqd mādatū, cui⁹ trāſgreſſionē cōſtitueret
 graui mulctādā p̄cena, q̄d tñ ab illo ſeruo nec ſuis nec auxilia-
 ribus uiribus poſſet impleri. Quid ergo de dño deo nō ſenti-
 re debemus, q̄ ſuauiſ eſt & mitis, & multæ miſericordiæ oibus in Pſalm. 87.
Matth. 23.
 uocātibus ſer̄ qui etiā dulciter oēs inuitat ad ſe, dicēs. Venite
 ad me oēs q̄ laboratis & onerati eſtis, & ego reficiā uos. Nun-
 quid eū tāta eſſe dicemus aſteritate, & adeo imperioſum, ut
 aliqd humeris n̄is p̄cepti iugū inīciat, q̄d nequaq; a nobis fer-
 ri poſſit & ſuſtineri? Abſit a pijs ch̄ranor̄ animis tāta īpietas.
 ¶ Rurſum, de ijs q̄ ſita nō ſunt in poteſtate n̄a, nec laudē me-
 remur nec uituperiū, qm̄ uoluntaria nō ſunt. Cōmendatiō at̄ VII.
 & probriū, ea ſola conſequunt̄, q̄ ſpontanea ſunt & ultronea.
 Atqui ſi aliqd nobis a deo traditū eſſet p̄ceptū, qd̄ a nobis fie-
 ri nō poſſet, opus illius p̄cepti nō eſſet collocatū in n̄a pote-
 ſtate, qm̄ per hypotheſin eſſet nobis impoſſibile, Igit̄ ob illi⁹
 p̄cepti p̄uaricatiōē, nō eſſet cuiſpiā uituperandus, immo nec
 illa mādati diuini uiolatio, poſſet cuiq; ad culpā īputari. Cuius
 cc igitur

LIBER TERTIVS.

igitur generis & modi esset tale preceptum, cuius transgressori nec culpa posset impingi, nec poena a deo iuste irrogari? Certe illud,
 VIII. extra aleam & forte foret aliorum preceptorum. ¶ Præterea, Beatus
 Augustinus? Augustinus in libro de uera religione dicit. Vsq; adeo peccatum,
 uoluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit uoluntarium
 Ex quo protinus subinfert. Quare aut negandum est, peccatum committi,
 aut fatendum est, uoluntarie committi. Hæc ibi. Diuini autem
 præcepti transgressio quælibet, peccatum est, est igitur omnis illa, uo-
 luntaria, & sponte nostra facta. Atqui si quod deus nobis præce-
 rit quod impossibile sit omnino adimpleri, illius, transgressio non
 erit arbitraria nec uoluntaria, sed necessaria, cum per hypothesein,
 nullo, non conatu, etiam assistente dei adiutorio, a nobis impleri
 queat. Aut igitur illud, dei preceptum non erit, quod repugnat posito,
 aut non omnis diuini precepti transgressio, erit peccatum, quod oim san-
 ctorum patrum aduersat sententiæ. ¶ Ad hæc. Obligatorio man-
 IX. datorum dei ducit ad regnum celorum, secundum illud domini uerbum
 Mat. 19. in euangelio. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Ex opposi-
 to igitur, præuicatio mandatorum dei detrudit ad gehennam. At
 uero si quod detur diuinum preceptum quod ab hominibus fieri non que-
 at, illius transgressio peccatum non erit, ut modo ostensum est, eo ip-
 so quod ex uoluntatis libertate non proficiscit, sed ex necessitate
 Quare nulla erit illi, secundum rectam æquitatis lancem, infligen-
 da poena. Et ita diuini mandati præuicatoribus non poterit ius-
 te irrogari gehenna, quod est propositionis modo ostensæ oppo-
 X situm. ¶ Insup Aristoteles in Ethicis dilucide monstrat uirtutum
 Aristoteles officia, sicut & opera uitiorum, esse collocata in nostra potestate, quod ea si
 uolumus, facimus, & si nolumus, non facimus. Et idcirco recte
 colligit, nos sponte nostra aut probos fieri, aut improbos. Potio-
 ri igitur ratione, & ea opera quibus salutem consequamur æternam, aut de-
 mergamur in extremam miseriam, etiam in nostra sunt facultate col-
 locata, supposito scilicet in bonis operibus benigno dei adiutorio,
 cum hæc ipsa, longe maioris sunt momenti. Atqui si deus aliquid dei
 preceptum, cuius executio nostris uiribus una cum diuini auxilii con-
 cursu sit impossibilis, illius opus non erit situm in nostra potestate, neque
 etiam eiusdem mandati transgressio, in nostro arbitrio erit constituta,
 quoniam quidem ad eam necessario adigimur, & omittere id ipsum compellimur.

lemur p̄ceptū, q̄d nullo molimine expellere unq̄ possemus. Quo igit̄ tale mandatū, illius obseruatores p̄ducet ad uitā. aut salutē nobis opabit̄. Erit igit̄ illud oīno ociosum, irritū, & ne quicq̄ hoībus a deo datū, q̄d diuinæ sapiētiae disponētī omnia suauiter, haudquaq̄ est ascribendū. ¶ Amplius. Præceptū, cū XI.
ab hoībus tū a deo cuiq̄ datur, ut is q̄ id accepit, illd̄ obseruet, opereq̄ cōpleat. Alioqui frustra tradit̄ p̄ceptū, si nō uelit præcipiens, ut illud fiat ab eo cui imponit̄ exequendū. Deus autē nihil in uanū & frustra aut citra rationē operat̄, cū sit ipse immensum sapiētiae pelagus. Qd̄ aut̄ impossibile est nobis, nullo ingenio aut conamine fieri p̄t̄ aut expleri, atq̄ in opus deduci. Repugnāt igit̄ hæc duo & oīno inter se dissident, aliq̄d esse dei p̄ceptū, & illud nobis esse impossibile. Itaq̄ Lutherus admittēs aliq̄d dei p̄ceptū posse dari, q̄d sit impossibile nobis, manifestat̄ in illa ofone cōplicat̄ & claudit contradictionē, si mulq̄ pugnantia adinuicē profert, q̄ pariter coherere minime p̄t̄. ¶ Deniq̄ secundū ecclīastici s̄niam, deus ab initio cōstituit hoīem, & reliquit illū in manu cōsiliū sui. Adiecit mādāta & p̄cepta sua. Si uolueris mādāta cōseruare, cōseruabunt te & in p̄petuū fidē placitā seruare. Apposuit tibi aquā & ignē, ad q̄d uolueris, porrige manū tuā. Ante hoīem uita & mors, bonū & malū, q̄d placuerit ei, dabit̄ ei. Ex q̄bus uerbis perspicuū est, id in n̄ra potestate atq̄ arbitrio cōstitutū esse, q̄ mādāta dei etiā omnia obseruemus, aut q̄ ea præuaricemur. ¶ Quod si aliquod darē dei p̄ceptū, nobis factū impossibile, quā rōne illud cōseruare possemus, ut & nos cōseruaret̄ q̄ itidē p̄cepto manū nostrā, uirtutēq̄ operatricē ad illud extēderemus, q̄d n̄ras uires penitus exuperaret̄. Nō esset igit̄ illud, de nūero p̄ceptoꝝ dei, neq̄ ita denominari deberet. ¶ Sed in clamat & XIII.
obstrepat Luther⁹ hisce n̄ris dictis, q̄bus astruim⁹ deū nihil impossibile nobis p̄cepisse, huncq̄ obi ec̄tat̄ cauillū, nō qd̄ i hoc loco, sed in alio qdā opere suo de decē p̄ceptis, q̄ tñ huic loco ut dissoluat̄, nō est incōgruus. Præcepit (inquit) deus, ne cōcupiscamus rē proximi n̄ri, nec alienā uxorē. Neutrū aut̄ illoꝝ, potest a nobis impleri, cū sine concupiscentia bonorū extēriorū, itidē & carnis concupiscentia, nō possit trāsigi hæc uita
cc 2 mortalis

Exo. 20

LIBER TERTIVS.

» mortalī, q̄ utraq; sit intīmī humanī cordī penetralībū in-
 » sita, nec oīno diuelli a uiro q̄ tumuis profecto queat. Præcepit
 » igit̄ nobis aliqd̄ deus, q̄d̄ nequaq; ualeat a q̄piā pfici & cōple-
 » ri. ¶ Verū adhibēda est illi respōsto, aliquā esse rez̄ extēnarū
 & carnī cōcupiscētiā, q̄ ratiōnē p̄uenit, repēteq; obrepit et
 suggerit etiā nobis inuitis. Et hæc ex nr̄æ fragilitatis cōditio
 ne oboriens, nequaq; est pct̄m, q̄ primæ eaz̄ rez̄ motiōes nō
 sint in potestate nr̄a cōstitutæ. Et impossibile q̄d̄ est illā pror-
 sus auellere a nobis, sed nō prohibet hm̄ōi cōcupiscētia duo-
 bus postremis dei p̄ceptis, q̄ nō habeat rōnē iniquitatis & mali-
 tiæ, sed pugnæ & certaminis cōtra mundū & carnē materiā
 subministrat. Alia uero est cōcupiscētia ratiōnē sequēs, & cū
 cōsensu in opus extērius, ubi darei oportunitas. Et hæc ex ele-
 ctione animi proficiscit̄ atq; p̄meditatione, nec nō deliberatio-
 ne, cū sufficiēs iā fuerit mora t̄pis, ad primā illā cupiscētiā aio
 excutiendā. Nō tñ ad hoc p̄stita est diligētia, sed blādū malū
 sensim irrepens, altius egit aio radices. Huiusce aut̄ gn̄is cōcu-
 piscētia, peccati etiā letiferi habet reatū, ultimisq; duobus p̄-
 ceptis diuinis prohibet, sed cū diuino adiutorio uitari p̄t ab u-
 noq;q; operā dāte sedulā, ut cū obrepit uirus noxiæ, cupidita-
 tis, aio protinus eiiciat̄, nec sinat̄ immoderādo ualidas sumere
 uires. Itaq; hononyma, diuersaq; rōne cōcupiscētiæ, hic hallu-
 cinatus est Lutherus, sicut & in obiectiōe p̄sentis capitis dece-
 ptus est multiplicitate nois peccati, qm̄ Aristotelicā illā pro-
 positionē nō satis diligēter attēdit, q̄ phibet, multiplex indis-
 tinctū parere cōfusionē. ¶ Cæterū diruto euersoq; hoc fun-
 damēto Lutherano, q̄d̄ in huius capitis fronte collocauerat,
 quicqd̄ deinceps sup̄extruere nisus est, corruit simul & colla-
 bil, uotū scilicet castitatis deo solēniter exhibitū, cōiugio mu-
 tari posse. Nā ut paulo añ etiā est dictū, nunq; tāta p̄t dari agitatio
 & uexatio libidinis, ut nō possit tale uotū integrū & in-
 columē cū dei auxiliō seruari in sua synceritate. Fatēdū etiā
 est ingenue, deū nō mādasse, id est p̄cepisse uotū castitatis, ut
 fiat a q̄piā, mādauit tñ, ut iā factū integre seruet̄, cū ait p̄ pro-
 phetā. Vouete & reddite. Falsum est aut̄, deū nec cōluluisse
 nec probasse uotū castitatis, cū cōmēdauerit eunuchos q̄ se ca-
 strant

Phlm. 7f.

strant propter regnū dei. Demū erroneum est & impium sentire, uotum castitatis humana temeritate & ignorantia subintrasse, quēadmodum prius abunde monstratum est. Mat. 19.

¶ Debiti cōiugalis usum nō sp eē annexū pctō, ut uult Lutherus, sed ipm plerūq; citra oēm culpę labē fieri posse. Ca. xxvi.

DEcimasexta Lutheri obiectio. Debitū cōiugale, teste propheta psal. 50. semp est pctm̄. Psal. 50 Aut nanq; Ecce em̄ in iniquitatibus cōceptus sum, & in pctis cōcepit me m̄r mea. Nihil itē ipsum differt a fornicatione & adulterio, q̄tum ad ardorē libidinis & fœdæ uoluptatis. Et tñ illud nō imputat deus cōiugibus, nō alia cā nisi sua miscdia, q̄ sit impossibile, tale pctm̄ uitari a cōiunctis matrimonio, cū tñ eo carere teneātur. Cur igit & cœlibi nō potēti seruare, pmissam deo cōtinentiam & aliog peccaturo, nō p̄sumeret deo impossibile illd relaxare, & cōiugiū irrito uoto pmitteret aut si tale cōiugiū, cū pctō luo ti soluti fiat, ceu debitū cōiugale benigniter indulgere? Hæc Lutherus. ¶ Rñsio. Nullo pacto tribuendū est & admittendum obiectanti, qd hic in principio assumit, utpote debitum cōiugale sp esse pctm̄. Nā qñ ipm ordinat p̄cipue ad procreādam prole, in qua honoret deus & glorificet, qs tunc ausit dicere, ipm eē pctm̄, cum ad finē illū, fuerit mottimoniū a deo etiā in statu innocētiae institutū, his inter cætera uerbis. Gene. 2. Crescite & multiplicamini, & replete terram. Et iisdē uerbis, post exactum diluuiū, fuerit idē sacramentū a deo approbatū. Gene. 9. Sicut cum hmōi debitū exigit aut reddit ad euitandā in se aut cōsorte thori fornicationē & adulterium, nō debet itidē cēseri esse pctm̄, cum post lapsum protoplastorū, & illa accesserit prioricā, quare institutū est fœdus cōiugale, ut scilicet sit in remedium carnalis cōcupiscētiae. Quā quidē causam nō subticuit B. Paulus, in prima ad Corinth. ep̄la dicēs. Propter fornicationē autē (subaudit uitandā) unusquisq; uir uxore suā habeat, & unaquæq; uxor suum uirū. Rursum cum debitū cōiugale reddit alteri coniugū exigenti, seruat rectæ rōnis circūstantijs, quis nisi mētis inops dicere audeat, eā debiti redditionē intra legitimos matrimonijs fines cōsistentē, esse pctm̄, cū reddere

LIBER TERTIVS.

1. Cor. 7

cuius quod suum est, sit opus iustitiae, & diuinus apud in supra dicto primae ad Corinthios epistolae loco plane dicat. Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier, & mulier non habet potestatem sui corporis, sed uir. Neque ratio est dissona, ubi occurrit aliqua praedictorum trium causarum ad officium conjugale, ipsum tunc exhiberi sine aliqua peccati labe, quam unaquaeque earum ordinat, atque referri ad aliquod bonum matrimonii, utpote ad fidem, prolem aut sacramentum, quod quidem bonum, reddit ipsum debitum omnino peccati immune. Non inficior tamen, ubi alia a supra dictis tribus causae impelleret coniuges ad maritalis congressum, illum plerumque non fieri sine peccato, quod pro conditione & qualitate circumstantiarum, nunc leuius sit, nunc grauius.

III

Gene. 2

Haudquaquam tamen admittendum censuerim, quod uniuersali enunciatione proponit Lutherus, nunquam actum conjugalem exerceri posse sine peccato. Siquis enim id dederit, fateatur necesse est deum aliquid praecipisse, quod tamen praecipit non potest sine peccato adimpleri. Siquidem praecipit deus primis parentibus adhuc in paradiso uoluptatis diuersantibus, quod crescerent, & multiplicarentur, & replerent terram. Et idem dedit praecipitum ipsi Noe & filiis eius postquam egressi sunt arcam, quae eos periculo diluuij exemerat. At non potest hominum multiplicatio fieri super terram fecundam ordinatae dei legem, nisi per consortium conjugale eorum qui matrimonii uinculo sunt coniuncti. Ergo si illud semper esset peccatum, non posset illud dei praecipitum unquam sine peccato perfici, quod est graue incommodum.

Gene. 9

III

Gene. 18
Iudic. 13.
4. Regum. 4

¶ Praeterea, Sacrarum literarum monumentis est traditum, deum interdum aetate prouectis conjugalibus & infocundis denunciasse futuram prolis conceptum & partum, ex singulari praerogatiua & munere, quemadmodum promissit deus Abrahami filium Isaac, ex Sara uxore sua tunc sterili. Parentes etiam Samsonis diuina benignitate acceperunt promissionem nasciturae sobolis. Sic & Helisaeus propheta mulieri Sunamidi, hospitem suae religiosae, impetrauit a deo filium, Demum & sanctitate eximium Iohannes Baptistae, parentibus suis optimis repromissus est & annunciatum antequam conciperetur. Atque non potuerunt homini filij, speciali dei priuilegio antequam conciperentur promissi in materno formari utero & demum in luce aedi, nisi intercedente commercio conjugali inter ipsos parentes, quibus erat ante facta homini promissio.

Luc. 1.

Ergo si illud erat

erat p̄c̄m̄, ut sentit Lutherus, nō potuisset illa diuina pollicio
 ratio in ipsi cōpleri sine amboꝝ parentū p̄c̄ō, q̄d certe & abo
 surdū est & impiū. ¶ Rursum. Quid aliud est asserere, actum V.
 cōiugale sp̄ esse p̄c̄m̄, q̄ dānare nuptias cū Taciano, Eraclio,
 & alijs hæreticis, q̄ prohibuetūt nubere, dicētes oēm cōiugū
 cōcubitū eē illicitū. Si em̄ idip̄m, sine q̄ ad procreationē pro
 lis nō sunt cōsummatę sc̄dm̄ cōsuetā naturæ legē, utpote offi
 ciū cōiugale non p̄t citra p̄c̄m̄ unq̄ præstari, nōne protinus
 cōsequens est, & nuptias esse illicitas & dānandas. At ea hæ
 retis execranda iā olim est explosa, q̄ scripturæ & ueteris &
 noui testamēti manifeste sit aduersa, & sc̄ō matrimoniꝝ sacra
 mēto (q̄d magnū eē testat Paulus) iniuria, q̄nimo & a diuino
 ap̄lo ad Timotheū scribēte, eadē est dānata. Ergo & hæc asser
 tio Lutherana cōtendēs debitū cōiugale semp̄ esse p̄c̄m̄, affi
 nis & cognatiōis dicit heresi, etiā est elimināda & explosēda.
 ¶ In sup̄, B. Paulus ad Timo. scribēs, de muliere nupta ait. Sal
 uabit aut̄ per filioꝝ generationē, si p̄manserit in fide & dilecti
 one, & sanctificatiōe cū sobrietate. Et paulo post in eadē ep̄la
 subiūgit, de uiduis adolescētioribus loquēs. Volo aut̄ iuniores
 nubere, filios procreare, matres familias eē, nullā occasionē da
 re aduersario, maledicti gr̄a. Liberoꝝ aut̄ gnatio atq̄ procrea
 tio, sine actu debiti cōiugalis, secūdū naturæ limites & ordinē
 fieri nō p̄t. Ergo si ille sp̄ eēt p̄c̄m̄, ut hic cōtēdit Lutherus, p̄
 opus p̄c̄i promoueret mulier ad salutē æternā, & ap̄ls uolens
 uiduas adhuc integra & florēte ætate, liberos sustollere, id sa
 ne uellet, q̄d sine p̄c̄ō nunq̄ fieri posset. Vtrūq̄ aut̄ horū gra
 ue est incōmodū. ¶ Adde, q̄ idē ad Corin. scribēs, ijs q̄ matri
 monio sunt obligati inqt. Nolite fraudare inuicē, nisi forte ex
 cōsensu ad tēpus, ut uacetis orationi, & iteꝝ reuertimini in id
 ip̄m, ne tentet uos satanas propter innocētiā uestrā. Quibus
 plane uerbis insinuat, cōiuges nō debere sibi mutuo denegare
 debitū cōiugalis officiū, q̄d ubi ad tēpus inter dū intermiserint
 ut syncerius ōni insistāt, rursum ad idē p̄standū redeant, ne
 suggerētē satana incidāt in tentationē & lapsum fornicatiōis
 Itaq̄ hoc i loco designat ap̄lus, ad euitādā in cōiugibus forni
 cationē, actum connubialē ab ipsis citra noxā exerceri posse.

Quomō

Ephē. 5.

1. Timo. 4.

1. Timo. 2.

VII.

1. Corin. 7.

LIBER TERTIVS.

Hebræ. 13. Quō igit ille semp est p̄ctm̄, ut hic astruit Luther⁹: ¶ Ad hęc
VIII. Ad Hebræos idē scribēs ait. Honorabile cōnubiū in oibus,
& thorus immaculatus. At si officiū nuptiale sp̄ esset annexū
p̄ctō, nō dicēdū esset honorabile cōnubiū, sed despicabile &
detestādū. Quō em̄ honorabile posset haberi, q̄d sine peccati
labe nunq̄ exerceret, & cuius opus sp̄ fugiendū foret: Nō eti
am tunc genitalis thorus & nuptialis, eēt immaculatus, ut eū
uocat ap̄lus, sed atra peccati macula sordidatus. Indicat igit ihs
IX. q̄d hodie hic potissimū astruere annitimur. ¶ Ad q̄d amplius
asseuerādū & efficacius, plurimū etiā cōfert grauissima autho
Augustin⁹ ritas beati patris Augustini, dicētis in libro de ecclesiasticis do
gmatibus. Bonæ sunt nuptiæ, sed cā filiorū, & cōpescēdæ for
nicationis obtentu. Vbi duas assignat causas paulo 'aū positas
propter quas nuptiæ opus & officiū fieri p̄t̄ra reprehē
sionē, peccatiq̄ labē, p̄creationē scilicet sobolis & deuitatio
Idem. nē fornicationis. Quod etiā apte testat idē probatissimas au
thor, in libro de bono cōiugali, hanc astruens sn̄iam, q̄ & ad
ducit in libro decretorū, xxi. q̄stione. ij. cap. quicq̄d, his uerbis
Debent sibi cōiugati, nō solū ipsius sexus sui cōmiscendi fidē
liberorū procreandorū cā, q̄ prima est humani ḡnis in ista mor
talitate societas, uerū etiā infirmitas inuicē excipiendæ, ad illi
citos cocubitus euitandos, mutuā quodā mō seruitutē, ut etiā
si alteri eorū cōtinentia p̄petua placeat, nisi ex alterius cōsensu
fieri nō possit. Hęc ille. Atqui debita seruitus sibi mutuo p̄
standa inter cōiuges, nunq̄d peccati labē habet annexā, ut nō
possint q̄d debitū ē inuicē sibi exhibere, citra culpæ reatū: Idē
Idem. q̄q̄ in decimiq̄nti libri de ciuitate dei, cap. xviij. inq̄t. Quid
cōcubitus cōiugalis, qui secundū matrimonialiū p̄scripta ta
bulæ, procreandorū sit cā liberorū: Nōne & ipse, quanq̄ sit li
citus & honestus, remotū ab arbitris cubile cōquirit: Hęc il
le. Quibus uerbis apte sentit, cōiugale cōcubitū qui sit procre
andorū causa liberorū, esse licitū & honestū, q̄d & plurimi ali
X p̄sedco etiā testant. ¶ Neq̄ illius oppositū efficaciter cōficiūt
geminæ rōnes Lutheranæ, in obiectiōe p̄senti adductæ q̄bus
ostendere

ostendere nitif omne officiū cōiugale semp esse pctm̄, Nēpe ^{psal. 10.}
 in illo psalmi. 50. uersu. Ecce em̄ in iniquitatibus cōceptus sum
 & in pctis cōcepit me m̄f mea, propheta nō de suorū parentū
 iniquitatibus loquit, neq; de suæ matris pctis, sed de proprijs
 solū iniquitatibus & peccatis, de labe scilicet originali, in qua
 more aliorū hoīm conceptus fuit. Quā etiā numero multitu
 dinis iniquitates & pctā uocat, q̄ multorū peccatorū radix sit
 & origo, inde tanq̄ ex noxia & uirulenta stirpe suborientiū.
 Perinde atq; unica secundū substantiā arboris radix, multifidus
 & uarios ex se ramos progignit, multiplices etiā frondes
 flores & fructus. Neq; idē censiendū est iudiciū de coniugali
 copula, sicut de fornicatiōe & adulterio, ut subindicat Luthe
 rus, quū ipsa, in nōnullis ut in illecebrosa uoluptate & ardo
 re libidinis, cōueniant. Quū in actu matrimoniali, hæc ip̄a cō
 tingunt in q̄, qui adinuicē congregiunt secundū præscriptā
 a deo legē, & constitutos scēderis nuptialis limites. Et ergo si
 nulla alia cōcurrit mala copulæ maritalis circūstantia, ea ipsa,
 q̄ dicta sunt nō ingerunt maculā peccati, sed honestate matri
 monij exculant, nō quidē a pctō, qd̄ illis insit, sed qd̄ adesset, si
 extra matrimonij limites illa cōtingerent. In fornicatione ue
 ro & adulterio, cæterisq; inconcessæ Veneris generibus, ar
 dor libidinosus & obscenæ uoluptates cōsurgūt in ijs, q̄ cō
 ueniunt cōtra diuinæ legis p̄scriptū, quiq; in sua cōgressione
 dei p̄ceptū præuaricant. Quæ qdē trāsgressio mādati diuini,
 p̄cipue est cā, q̄re fornicatores & adulteri grauitè delinquūt
 Quippe fornicator tollēs mēbra dei, facit mēbra meretricis,
 & corpus suū (qd̄ nō fornicationi, sed deo debet esse addictū) 1. Corin. 6.
 aufert q̄tū ad uisum, deo, & fornicationi exponit. In adulterio
 uero p̄ter hæc mala, frangit & uiolat fides data cōsorti thala
 mi nuptialis, illiq; eo ip̄so grauis irrogat iniuria. Et ita in cæ
 teris uetitaq; libidinū gn̄ibus, aliquā est causam rōnabilē et ma
 nifestā inuenire, propter quā ardores libidinū & impuræ car
 nis uoluptates, pctō sunt inseparabilr annexæ, q̄ tñ cā, in mari
 tali thoro neq; habet locū. Et ergo hic sine pctō sunt, qñ ob
 causam legitimā cōiuges cōueniūt, illic uero, nunq; sine pctō
 adiūcto. Quocirca p̄perā in hac sua rōcinatione colligit Lu
 dd therus,

LIBER TERTIVS.

XI. therus, p̄ cōsortij nuptialis actū, uotū castitatis deo factū, citra
 noxā uiolari posse, & in cōiugiū cōmutari. ¶ Porro hoc i lo
 co ueniā mihi cōdonari uelim, q̄ de hac maritalis officij mate
 ria nihil ad religiosos hoc uinculo absolutos attinente, tā late

Hebræ. 13.

disseruerim. V̄ ē id feci propemodū coactus ab aduersario,
 cui hoc in ope cōgredior, annitēte in hoc cauillo circa princi
 piū huius capitis proposito, ingerere eā labē tetrā honorabili
 bus nuptijs thoroq; imaculato, q̄ sp̄ habeat in cōgressu cōnu
 biali annexā pcti maculā. A qua qdē ignominia ut uindicare
 tantū ecclīe sacramentū, pluribus ea de re disserere profecto
 sum cōpulsus. Et factus sum (fateor) hoc in negotio inspiēs,
 sed ipse Lutherus ipse me coegit, quē, occurrendo cauillis ei
 me sequi oportuit, quo ratiocinatione sua meipsum pertraxit

¶ Uotū castitatis, ea de re fieri, q̄ in n̄ra pt̄te est cōstitu
 ta, suffragante dei auxilio. Cap. ~~XXVII~~.

I.

Decima septima Lutheri obiectio. Prorsus recte
 rōni aduersum est, pariter & absurdū, id aliquē
 uouere deo, q̄d nullo mō in sua est collocatū po
 testate, sed oīno in alterius arbitrio cōstitutum.
 Vt ineptus is habere, q̄ uoueret deo se fore epi
 scopū, ap̄lm, principē aut regē, cū sciat nihil horū esse in pote
 state sua uouentis, sed in alterius, ut uocantis autoritate. At
 q̄ castitatē deo uouet, rē uouet q̄ prorsus non est nec p̄t esse in
 manibus suis, cū sit solius dei donū, q̄d accipere, nō offerre p̄t
 hō. Quod sane uouendi genus, etiā cōtra totius Mosaicæ le
 gis institutū, in q̄ iubet dñs ut q̄ uouet uel offert, de sua substā
 tia & de donis sibi benedicente dño datis, offerat. Castitatis
 autē uotū fit de re nondū donata nobis, nec in nostra potesta
 te sita, sed de eo tantū, q̄d in manibus dei positū est. Irrationa
 bile igit̄ est huiusmodi uotū, nec minus ineptū, q̄ si quis uo
 ueat se stellas nouas formaturū, se saluū fore in regno cœlesti
 aut futurū æqualē sanctitate beato Petro, uel se oīnia Turca
 rū regna uastaturū, aut uicturū annos Mathusalē. Repugnat
 igit̄ uotū castitatis, rectæ rōni. Hæc Lutherus. ¶ Responso.
 Assidua propōne primo assumpta loco, abnegandū est q̄d de
 inceptis subicit. Nā nō solū illa, in n̄ra dicunt̄ esse potestate, q̄
 nosip̄s

nos ipsi ex nobis & naturæ adminiculo (cōcurrente quidē dei auxilio generali, rebus oibus naturales suas motiones semper administrante) facere possumus, qualia sunt, ambulatio, statio cursitatio, & cætera idgenus, naturæ opa, sed & ea, q̄ uirtute dei adiuuante infirmitatē nostrā, & suā nobis elargiēte grām possumus assequi, q̄ illa adiutrix hoīm dei grā, oibus eā petentibus, & qd̄ in se est pro uirili præstātibus, sit paratissima. Siq̄ dē diuinū auxiliū, nulli illud enixius postulanti denegat unq̄. Castitatis aut̄ donū, etsi solis naturæ uiribus obtineri nō possit a nobis, qm̄, teste Salomone, non potest quis esse cōtinens nisi deus det, diuino tñ adiutorio (quod postulātibus semper adest, neq̄ ihs refutatur qui toto corde illud implorant) potest ab hoibus acquiri, illabefactūq̄ seruari. Et ergo puritas illa & sanctimoniam recte dici esse in nostra potestate, q̄ suffragāte diuina ope, eā possumus adipisci. Sane quēadmodū beatus Iacobus dicit. Si qs̄ uestrū indiget sapientia, postulet a deo qui dat oibus affluenter & nō improperat, & dabit ei. Haud aliter uere pronūciauerim⁹. Si qs̄ indiget castitate, postulet a deo & dabit ei, cū etiā promiserit dñs. Amen amē dico uobis siqd̄ petieritis patrē in noīe meo, dabit uobis. Petite & accipietis. Et alio in loco, Oīa quæcūq̄ orātes petitis, credite q̄ accipietis, & euenient uobis. Et rursum. Petite, & dabit uobis. Oīe em̄ q̄ petit, accipit. ¶ Enī uero si sola ea dicerent eē sita in nra facultate, q̄ ex nobis & uirtute naturali p̄stare possumus, nō eēt impletio mādatorū dei, i nobis collocata, q̄ illa solis nature uiribus innixi integre nō possum⁹ exeq̄, scdm̄ illud nri saluatoris uerbū. Sine me nihil potestis facere. Sicut & ea q̄ in baptismp̄, pmittunt̄ deo, utpote fidei sinceritas, obediētia i deū & abrenūciatio satanæ, nō essent in nra ptāte collocata, q̄ ex nobis ipsis illa cōplere nō possum⁹. Attamē null⁹ eā dānat si dei professionē & promissionē, q̄ fit in lauacri baptismalis susceptiōe ab ihs q̄ insigniunt̄ dei signaculo, q̄ illā diuino freti auxilio faciūt. Eadē igit̄ rōne neq̄ dānādū est castitatis uotū qd̄ qs̄ opitulante dei grā confidit se illabefacte seruaturū. Et in eo quidē uoto, id qd̄ suū est, uouens offert deo, nā & corpus suū & animam, a deo sibi indulta, ad opera iustitiæ consecrat, &

LIBER TERTIVS.

dedicat diuino obsequio p̄immaculatā uitę deinceps agendę puritatē. Quę sane oblatio & corpis & aię proprię, ad dei ministeriū, tāto est sacrificijs antiquę legis prestātor, q̄to aia & corpus humanū, ouibus & bobus sunt p̄fectiora. Vñ non debuit Lutherus ex imp̄fectis illis ueteris legis, uotis & hostijs nequere argumentū, nos in hoc legis euāgelicę statu nō posse corpora n̄ra exhibere deo hostiā sanctā, uiuētē & bñ placētē per uotū castitatis. ¶ Quocirca, nulla eorū q̄ p̄ns adducit obiectio tanq̄ absurda & ridicula ut uoueant, uerā hñt & aptā cōformitatē cū uoto castitatis, q̄ aut ex aliena pendeāt uoluntate q̄ uouētis, ut p̄tōficalis apex aut regia dignitas, ex arbitratu eligētū aut cōstitutiū uel ex hāreditaria successione. Aut qm̄ simpliciter naturę creatę uires trāscendāt, & soli cōpetāt deo immēsa p̄tātis, ut nouarū stellarū creatio, aut mōtiū de uno loco in aliū reductio. Aut q̄ ordinatā dei legē & cōuetā p̄tertergrediant, atq̄ ad salutē uihil faciāt, ut uastatio totius Turcarū principatus, p̄ unū hoīem, aut ætatis prorogatio in mille annos, & talia id genus, q̄ a Luthero in hoc cauillo nequicq̄ afferūi. Neminē certe latet, nihil horū esse aptū uoti subiectū atq̄ materiā, q̄ aut simpliciter impossibilia sunt, aut saluti n̄rę minime cōducētia, neq̄ quicq̄ eorū recte cōferri uoto castitatis, q̄ & nobis ē possibilis, & plurimū facit ad salutē. Neq̄ etiā id impedimēto est, q̄ minus fiat cōtinētia uotū, qm̄ illa (ut inq̄t Lutherus) solius dei est donū, qd accipe, non offerre p̄t hō. Quippe q̄cunq̄ deo uouemus, haud dubie ab eo primū habemus, ut largissimo bonorū oīm fonte, & a q̄ bona cūcta procedūt. Nihil autē deo, nisi qd bonū est, uouere recte possum⁹, cū malū, minime sit debita uoti materia. Attestat autē id ipsum qd nūc proponimus, B. Augustinus, dicēs in .17. libri de ciuita. dei, cap. 4. Non dño quisq̄, quicq̄ ratū uoueret, nisi q̄ ab illo acciperet qd uoueret. Porro ea q̄ dei accepimus dono, possum⁹ deinde uoto, sicut & sacrificio, eidē offerre. Et qd prius affectu pio synceroq̄ corde deo est oblatū, ut cōtinētia in primis annis adolescētia, p̄t eiusdē munere & proprio studio cū effectu eidē integre exhiberi. ¶ Porro circa hūc libri sui de uotis monasticis inscripti locū, Lutherus tanq̄ alter Iouinianus

Augustinus

iam res

iā rediuius, q̄tū p̄t extenuat & deprimat excellentiā uirgini-
 tatis, eā cōtendens nō mō æquari, sed propemodū posthaberi
 debere nuptijs, cū ait. Castitas cōiugalīs Abrahę & Sarg, mul-
 torū uirginitati p̄feret, & Petri apli cōiugiū, absq; dubio san-
 ctę Agathę uirginitate sup̄ius erit. Sed vñ nouit Luther⁹ hęc
 ipsā, q̄ cū tanta cōstantia & assertione profert: Nunqd. dei cō-
 siliarius fuit, aut accitus in cōsistoriū iudiciorū eius, in q̄ casti-
 tas cōiugalīs Abrahę, diuinę lancis libramine cū aliōrū cōfer-
 ret uirginitate? Nunqd & tū affuit euocatus ad dinoscēdā dei
 sniam, cū B. Petri castitas cōiugalīs collata uirginitati sanctis-
 simę martyris Agathę, inuēta est in statera diuinę æquitatis
 plus habere & sup̄excellere? Nunqd itē spūs dñi, illi itima re-
 uelauit inspiratiōe, qdñā deus ipse in illis meritoꝝ discussiōni
 bus est desin⁹urus? Cæterū tāetsi utrūq; eorū q̄ proposuit Lu-
 therus in uerbis supradictis, de collatiōe castitatis cōiugalīs ad
 uirginitatē, admitteret, p̄pter excellētes aliq̄s & insignes for-
 tasse circūstātiās, in Abrahę & B. Petri cōiugio (ut p̄tendit) re-
 pertas, haud tñ ex illo cōficere queat, simpliciter cōiugiū esse
 melius uirginitate, qd tñ colligere annitit. Nā q̄uis huius aut
 illius cōnubiū, ob eminentiā aliquā singularē in eo relucētē
 esse posset aut equū dignitate aut etiā p̄stātius uirginitate hu-
 ius aut istius, ipse tñ status cōiugalīs absolute cōsiderat⁹, nun-
 q̄ æquādus est, nedū p̄ferēdus statui uirginali, ob sublimē hu-
 ius sup̄ illū ex ipsius rei qualitate p̄stātā & excellētiā. Nō ita
 q̄ ad discernēdū unius status propositi ab altero etiā propo-
 sito gradū & cōditionē, p̄sonā unā unius status, ad alterā p̄so-
 nā alterius cōferre particulatim debemus, sed gn̄atim ac in u-
 niuersum, totū unū statū ad alterū etiā totū, sine pticulariū cō-
 sideratione. ¶ Sed & hic op̄æpreciū est p̄spicere, q̄ sit prius di-
 ctorū immemor Lutherus, & q̄ ægre antecedētia eius uerba
 sequētibus quadrēt. In sup̄ioribus em̄ locis castitatē cōnubia-
 lē usq; adeo depressit & deiecit humi, ut cōtēderit ac astruxe-
 rit actū cōiugalē sp̄ esse p̄ctm̄. Nūc uero in tantā extollit sub-
 limitatē particularia q̄rundā cōiugia, ut uelit ea uirginali pu-
 ritati aliorū esse anteferēda. Quæ quidē duo eius placita, quo-
 modo adinuicem cohæreant, ipse uiderit.

Quo status
 uirginalis,
 nuptiali
 cōferēdus.

VI

LIBER TERTIVS.

¶ Nō expedire religioſoꝝ ſtatui, qꝫ loco uoti cōtinētiæ foret eit impoſita caſtitas cōiugalīſ. Cap. XXVIII.

» **D**ecimoctaua Lutheri obiectio. Longe magis
 » cōſultū foret aīaꝝ ſaluti, ſi loco cōtinētiæ mo-
 » nasticæ fuiſſet religioſis impoſita caſtitas cōiu-
 » galīſ, quā in matrimonio ſeruarēt. Nūc autē cū
 » ad ppetuū aſtringunt cœlibatū, admodum rari
 » ſunt qꝫ illū integre ſeruat, ſed ſecretis libidinibus cū religioſis
 » mulieribus & interdū cū ſecularibus, oīa miſcent ac polluunt
 » Quibus qꝫ dē immūditijs ipſi dant magnā occaſionē, propter
 » ocioſitate, ſaturitate, opulentiā & delitias, qꝫ abūdāt pleriqꝫ
 » religioſi in monaſterijs, ut eis oīno cōueniāt ea uerba Ezechi-
 » elis. Hæc eſt iniquitas Sodome ſororis tue, ſupbia, ſaturitas pa-
 » nis, & abūdātia & ociū. Hæc Lutherus. ¶ Rñſi. Nequaquā
 » fuiſſet recte proſpectū religioſoꝝ ſtatui & cōditioni, ſi pro cō-
 » tinētiæ ppetuæ uoto fuiſſent alligati cœderi cōiugali. Nā mo-
 » nasticæ profeſſionis cultores ad idipſm potiffimū ordinant &
 » tendūt, ut laqueis huius ſeculi expediti, libere ſint in deū inten-
 » ti. Cōfortiū autē connubiale, maxime illos reddidiffet uinculis
 » mūdi huius irretitos & iplicatos, cū ſcribat ſacer Paul⁹ ad Co-
 » rint. Qui ſine uxore eſt, ſollicit⁹ eſt qꝫ dñi ſunt, quō placeat deo
 » Qui autē cum uxore eſt, ſollicitus eſt qꝫ ſunt mūdi, quō placeat
 » uxori, & diuiſus eſt. Et mulier innupta & uirgo, cogitat qꝫ do-
 » mini ſunt, ut ſit ſctā corpeet ſpū. Quę autē nupta eſt, cogitat qꝫ
 » ſunt mūdi, quō placeat uiro. Porro hoc ad utilitatē ueſtrā di-
 » co, nō ut laqueū uobis iniiciā, ſed ad id qꝫ honeſtū eſt, & qꝫ
 » facultatē præbeat ſine impedimēto dñm obſecrādi. Hæc Pau-
 » lus. In qꝫ utiqꝫ uerbis aperte teſtaſ, cœlibatū et continentia
 » tā in uiro qꝫ muliere, magnā præbere facultatē obſecrādi do-
 » minū ſine impedimento, totoqꝫ mentis affectu adhærēdi deo
 » Tota autē religioſoꝝ uita potiffimū ordinatur ad obſecratio-
 » nes aſſiduas, ſtatīſ & determinatis horis quotidie deo offeren-
 » das, & ad animū ipſum curis ſeculi expeditū, ſyncere & inte-
 » gre deo deuouendū. Quare cœlibatus, qꝫ maxime cōgruit re-
 » ligioſoꝝ ordini & ſtatui. Qꝫ ſi loco ppetuæ continentiaæ fo-
 » rent deuincti religioſi ad caſtitatē cōiugalē in ſuis monaſterijs
 » obſeruādā,

Ezec. 16

1. Corin. 7.

Cōtinētiā,
 nō cōiugii
 religioſis
 cōducere

obseruandā, tunc in domibus monasticis opus esset & obftr
 tricibus ad leuādas partu grauidas religiosorū uxores, & nutri
 cibus ad infantes alendos, ubi matres ad id muneris præstan
 dū minus essent idoneæ. Tunc itidē q̄tidianī infantū uagitus
 psalmodiæ loco resonarent, quietēq; monachorū nocturnā in
 terrūperent, essetq; domus cœnobitica, uisitationib⁹ puerper
 rarū tolerādis obnoxia, & haud minus secularib⁹ uiris & mu
 lieribus parēs, q̄ domus aliq̄ plebeia in medio urbis foro cōst
 stens. Et ut ueḡ fatear, pene ridiculū est huic assertiōi Luth
 ranę refellēde insistere, usq; adeo absurda est, atq; a recta rōne
 abhorrēs. Q̄ si n̄deat ad hęc i se obiecta Luther⁹, expedire
 uotū cōtinētē religiosorū cōmutari in castitatē cōiugalē, non
 qdē ipsis monachis i dom⁹ cœnobiticę septis claustrorū ma
 nētibus, ut supponere uidēt hęc incōmoda mō adducta, s; e
 gressis mōnasterio & ad secularē statū reuersis, tūc eī nihil ac
 cidet eorū incōueniētū, q̄ p̄dicta sunt. Occurrēdū sane illi ē, lō
 ge graui⁹ malū eā assertiōnē cōsecuturū, utpote uiolatiōnē p̄
 missionis deo factę, de p̄petua in domo monastica stabilitate,
 & ad finē usq; uitæ i ipsa religionis p̄fessiōe, p̄seuerātia. Quę
 utiq; p̄missio, idissolubilr̄ annectit uotis monasticis, nō ad ips
 sed pro toto reliq; uitæ curriculo obseruādis, quēadmodū i su
 prioribus locis, p̄sertim q̄rto p̄ntis libri capite, abūde ē oñsum.
 Qui at id fiet, si religiosi uxores duxerint? ¶ Porro q̄ rari nūc
 sint monachalē p̄fessi obseruatiōnē, q̄ uotū castitatis custo
 diūt inuolātū, ut in hoc cauillo obiectat Luther⁹, nequaq; te
 mere proferēdū aut putādū est, q̄ nō sit ex aliquorū incōtinen
 tia, de aliorū oīm eiusdē status & p̄fessionis uita, sumēda cō
 iectura, nec ferēdū iudiciū, sed locū hic habeat, qd̄ Helię dicē ^{3. Reg. 19}
 ti se solū eē relictū dei cultorē in Israel, r̄ndit dñs. Reliq; mihi ^{Roma. 11}
 septē milia uiroꝝ in Israel, q̄ nō curuauerūt genua sua añ Baal
 Ita sane credendū, q̄ lōge plures sunt cādorem cōtinētīæ inte
 meratū seruātes religiosi, ipsi deo cogniti, q̄ n̄ra censeat opi
 nio. Esto tñ pauci sint (ut ait) monasticę uitæ cultores, q̄ cœ
 libatū integrū illabefactūq; custodiunt, ex hoc tñ, minime ua
 lidū sumis argumentū, q̄ sit uotū castitatis abolendū in reli
 giosis, rescindendaq; cōtinētīæ perpetuę regula. Eadē q̄ppe
 ratiōnē

LIBER TERTIVS.

rōne, qm̄ pauci ad modū sunt q mādata dei ad unguē custodi-
unt reſciēda eſſent dñi p̄cepta, rituq; pecorū & ſerarū eēt hoī
bus ſine lege uiuēdū. Et qm̄ plerūq; fides cōiugalī, in ijs qui
ſcedere nuptiali ſunt cōiuncti p̄ uiolationē thori frangit, con-
tingitq; interdum obſtiſtos uinculo cōnubiali adulterijs con-
taminari alieniſq; irretiri amoribus, repudiandus eēt matrimo-
nij ſtatus, & ſine cōiugij lege, p̄miſcuo & uago cōcubitu mo-
re pecudū eēt agēda hoībus uita. Et ita ad unū declinādū in-
cōmodū, inciderēt eodē cogēte rōcinio hoīes in grauiora in-
cōmoda, & potiſſimū in id oīm deterrimū, q lex oīs quātū
libet iuſta ſit & recte lata, propter multitudinē p̄uaricantiū eā
eēt abrogāda, aut exiſtimari deberet iniuſta, noxia & p̄niciōſa

III ¶ Quēadmodū Turcæ & Saraceni legē Chriānā exiſtimant
Turcæ ad improban-
da legem
Chriānā
argumētū,
proſuſ in
utile,
Iohan, s
Pſalm. 18.
improbā & puerſam, qm̄ multi eā profeſſi p̄ditiffimis ſunt mo-
ribus, fures, latrones, iniuſti, ſcedifragi, ſacrilegi, adulteri, nō
ſecū reputātes, eos q chriāniſmū profeſſi, tales ſunt, nō ſecūdū
Chri legē uiuere, ſed p̄ter et cōtra illā, ſed autumātes ex eo ma-
lā eſſe legē aliquam, qm̄ multi inueniunt illius trāſgreſſores.
Quæ ſane ſnia eorū, oīno erronea eſt & ueritati inimica. Nē-
pe lex Moſaica, ſuo tpe bona erat & ſalutaris, q̄ uis multi fue-
rint eius p̄uaricatores p̄ totū illi⁹ inſtituti decurſum, & eo etiā
tpe q Chri dixit ſcribis & phariſæis. Nōne Moyses dedit uo-
bis legē & nemo ex uobis facit legē. Nunqd̄ tūc noxia erat
Moysi lex, p̄ſertim decalogū cōcernens, q̄ ſcribē & phariſei
inuidia ſtimulati nō ſeruarūt eā, ſed cōſpirarūt in mortem in-
nocētis. Cōſimili q̄q; mō lex chriāna, eſt lex dñi immaculata,
cōuertēs aīas, ſctā itidē & recta, tāetiſi occurrāt cōplures, q pra-
uis moribus ſuis eā uiolāt. Quinimo ſi nullus eſſet hoīm legē
illā obſeruās (qd̄ tñ haud dubito nequaquē euenturū) nihilo mi-
nus ſctā & recta eſſet ea lex, q̄ ſi oēs eā adamuſſim obſeruarēt
qm̄ nō a multitudine aut frequētia eorū q legē ſeruarūt, ipſa ſuā
accipit bonitatē aut rectitudinē, ſed a ſuis regulis & uiuēdi in-
ſtitutis q̄ obſeruāda proponit. Vbi em̄ hæ regulæ, diuinę uo-
lūtati ſunt cōformes, & rectæ rōni cōſonæ, hoīm q̄ ſaluti con-
ducētes, haud dubie recta eſt & ſancta & bona ea lex, neq; illā
bonitatē tollere p̄t & adimere multitudo eorū, q̄ prætergreſ-
diuntur

diunt & soluunt legē. ¶ Hæc pluribus disserui, ut semel occlu-
dant ora eorū q̄ cōtēdūt legē de obseruādīs ieiunijs, de coelibatū
tu sacerdotū, de cōtinētia religiosorū, & siles id genus, esse re-
scindendas, hāc solū ob causam, qm̄ q̄ plurimi (ut aiunt) inue-
niunt earū legū trāsgressores, & qbus illæ leges sunt in laqueū
pditionis & ruinæ. Verū q̄ futilis sit ea rō, iā plane cōstat ex p̄-
dictis, & id pariter est p̄spiciū, nō leges ipsas esse hoibus in la-
queū dānationis, ut obiectāt aduersarij, sed suapte natura i sa-
lutē. Improbos autē eorū affectus & prauas cupiditates, qbus
impellunt in illarū legū præuaricationē, esse ipsis trāsgressori-
bus in laqueū pditionis & ruinā. Proinde hm̄oi trāsgressionis
culpā, nō legi esse imputādā q̄ eā uetat, sed p̄uersitati hūanę &
prauitati mentis, q̄ obtrudit & adegit hoicem in legis dissolu-
tionē. ¶ Demū si q̄ religiosam professi uitā, libidinibus inqui-
nēt, si uoluptatib⁹ defluāt, si diuitijs affluāt, & delitijs emolles-
cant, ut in p̄senti obiectione refert Lutherus, hæc oīa, particu-
laria & p̄sonalia sunt uitia, nō ex ipsius religionis institutione
(q̄ sc̄tā est) pullulātia, sed ex prolapsione a recta monasticę re-
gulæ obseruatione. Huiusmodi igitur prolapsiones, reciden-
dæ sunt & extirpandæ ab ijs, qui auctoritatem exercendi illi-
us muneris gerunt, non autem ipse religionis status, qui rect⁹
est & honestus, probro dandus.

Leges ecc-
lesiasticas
& monasti-
cas, eē oīs
bus in salu-
tē, & nō in
laqueum.

¶ Virginitatē alijs stipatā uirtutibus, mira excellētia ef-
fulgere, nuptijsq; præferendā esse. Cap. XXIX.

Aeterū hoc in loco libri sui de uotis monasticis
deprimit pro uiribus excellētiā uirginitatis Lu-
therus, extenuatq; illius preciū & decus, cū ait. Eph. 4.
Nō uirgo aut castus, sed christianus saluabit. In
Chro aut neq; masculus neq; fœcia, ita neq; uirgo
neq; uxor, & silia. Vna aut fides, unū baptisma, un⁹ dñs. Hęc
Lut. In qbus uerbis, bonorū operū tollit discretionē, & nupti-
as æquat uirginitati. Quinimo & opa bona reijcit, & solā fidē
astruit esse necessariā ad salutē, ut & sæpe alias, in eo quē im-
probamus libro, sine ordine uaria inculcās, & eadē itē atque
iterū supflue reperens. Et potissimū, cū uno in loco dicit. Pri-
mū nihil inter opa discernamus, æqualia sunt apud deū, & in

cc ter se,

LIBER TERTIVS.

- Rom. 12. ter se, q̄ magna & parua sunt apud nos. Ad mensurā fidei, dicit Paul⁹ ad Rom̄. xij. capite oia donari. Ille em̄ probat, nō q̄ plura & maiora fecerit, sed q̄ maiore fide & charitate fecerit.
- II. Et paulo post. Nō em̄ q̄ opatus fuerit, sed q̄ crediderit, saluus erit. Hæc Lutherus. ¶ Verū ut his in cādida uirginitatē oblationibus, a capitali & infensissimo illius hoste prodeūtib⁹ paucis r̄ndeamus, ingenue qdē fatendū est, solā uirginitatem nullis alijs comitatā uirtutibus, salutē æternā nemini collaturā, ut neq; aliā quācūq; uirtutē solitariā, quātūlibet excellentē. Necessē est em̄ ipsam uirginitatē, fidei p̄ dilectionē operanti, humilitatēq; & cæteris p̄claris uirtutibus esse cōiunctā, ut hominē reddat saluū deoq; gratū. Sed ubi ipsa pudicitia socias, & comites habuerit reliq; uirtutes, ad animæ decorē ac ornātū faciētes, haud dubiū est, eā attollere hoīem ad excellentius præmiū & quādā gloriæ eminentioris p̄rogatiua. ¶ aureolā uocāt) supra nuptiatū cōditionē. ¶ Nepe in Apocalypsi, sancti illi q̄ empti dicunt de terra primitiæ deo & agno, q̄ cum mulieribus nō sunt coingnati, sed permāserūt uirgines, describunt cātare cāticū nouū añ thronū dei qd̄ nemo alius cantare p̄t, & sequi agnū quocunq; ierit. Quis hoc nō uidet, speciale quoddā & excellentius cæteris præmiū uirginibus designat⁹.
- III. ¶ Quod & apte insinuat dñs p̄ Esaiā, cū promittit eunuchis spiritualibus se daturū locū in muris suis, & nomē melius præfilijs & filiabus, nomē inq̄ sempiternū, qd̄ nō peribit. ¶ Rursum & B. Paulus uirginitatē cōmendās, phibet uirginē cogitare q̄ dei sunt, & quō placeat deo. Nonne igit̄ ampliore præmio est remunerāda (ubi cætera oia nullā inter se hñt disparitatē) q̄ nupta, cogitās quæ mundi sunt, & quō placeat uiros.
- VI. ¶ Nonne & recta exposcit ratio, ubi acrius est certamē & clarior uictoria, insignius & magnificentius dari præmiū? Virginitas aut̄ & difficilius habet certamē cōtra carnē & sanguinē, cui p̄petuo reluctat, & p̄clatiorē de hoste refert uictoriā trophæūq; nobilius. Merito igit̄ & celebriore digna est triūpho, & in atrijs cœlestibus sublimiore munerāda præmio, q̄ castitas cōiugalis. ¶ Accedit huic sniç & Augustin⁹, in libro de ecclīasticis dogmatib⁹ dicēs. Virginitas utroq; bono (nuptijs sc̄

tijs scilicet & cōtinētia uiduali, de qbus añ cōtexuit sermonē)
 p̄cellior est, q̄a & naturā uincit & pugnā. Naturā, corpis inte
 gritate, pugnā, castimonīa pace. Et paulo post in eodē libro.
 Sacratē ūo uirginitati nuptias coæquare, aut pro amore casti
 gādī corpis, abstinētibus a uino uel carnibus nil credere meri
 ti accrescere, nō hoc ch̄fiani, sed Iouiniani est. ¶ Idē etiā i ep̄la
 128. ait. Beatius est in carne imitari uitā angelorū, q̄ ex carne
 augere numerū mortaliū. Hæc est uberior, sc̄cūdi orq; felici
 tas, nō uentre grauescere, sed mente grādescere, nō lassescere
 pectore, nō uisceribus terrā, sed or̄onibus cœlū parturire. In
 qbus uerbis, priores & potiores uirginitati tribuit partes Au
 gustinus q̄ nuptijs, maiorēq; remunerationē & b̄itudinis æ
 ternæ sortē sublimiorē, oñdit uirginibus q̄ nuptis a deo desi
 gnatā. ¶ Rursus, in libro de cōtinētia uiduali, idē puritatē uir
 ginalē & uidualē cōtinētiā cōferēs ad castitatē cōiugalē, in
 qt. In cōiugali uinculo si pudicitia cōseruat, dānatio nō timet
 Sed in uirginali ac uiduali cōtinētia, excellētia muneris ampli
 oris expetit. Qua expetita & electa, & uoti debito oblata, iam
 nō solū nuptias capessere, sed etiā si nō nubāt, nubere uelle, dā
 nabile est. Hæc ibi. Quæ quidē uerba nō mō uirginalē conti
 nentiā nuptijs dignitatē p̄ferunt, uerū etiā astruunt neminem
 post oblatā uoto castitatē, & cōtinētiā, posse cōtrahere aut
 uelle cōtrahere matrimoniū. Quæ una assertio, ueritati maxi
 me cōsona, sufficit ad elidēdā funda Dauidica Lutheri frontē
 referētis ipiū Goliath, & toto circa p̄sentē locū. molimine cō
 tēdētis, religiosum post factā in p̄patulo æditionē uoti de ser
 uāda p̄petuo cōtinētia, posse fœdera cōnubialia inire. Sed hac
 in re, poti⁹ Aug. q̄ Luthero credēdū. ¶ Præterea B. p̄ Am
 brosi⁹ in ep̄la octogesimaprīma, uirginitatē cōiugio p̄ferēdā
 docēs, inter cætera ait. Iure laudat bona uxor, sed melius pia
 uirgo p̄ferē, dicēte ap̄lo Qui iūgit uirginē suā, bñ facit, & q̄ nō
 iūgit melius facit. Hæc em̄ cogitat q̄ dei sunt, illa, q̄ mundi.
 Illa cōiugalib⁹ uinculis colligata est, hæc libera uinculoꝝ, illa
 sub lege, ista sub grā. Bonū cōiugiū, p̄ qd̄ inuenta est posteris
 tas successiōis huāne, sed melius uirginitas, p̄ quā regni cœle
 stis h̄reditas acquisita, & cœlestiū meritorū reperta successio

VIII.
Idem.IX
Idem.

Regū, 17

X
Ambrosius.
1. Cor. 7

LIBER TERTIVS.

Per mulierē cura successit, p uirginē salus euenit. Deniq; spe-
 ciale donū uirginitatis Ch̄s elegit, & integritatis munus ex-
 hibuit, atq; ipse representauit qd̄ elegit in matre. Hæc Ambro-
 sius. In qbus, apte uirginitas nuptiis antefert. ¶ Sed qd̄ cōmen-
 dādæ uirginitati, diutius immoror? Legat̄ totus primus liber
 B. Hieronymi in Iouinianū, adæquātē coniugio uirginitatē,
 & cōspiciat̄ ibidē confossus multis & sacræ literæ & autho-
 rū seculariū telis ipse Iouinianus. Cognoscei em̄ iisdē iaculis,
 in Iouiniano cōfixus Lutherus, eiusdē impietatis assertor atq;
 astipulator, & cādida itidē uirginitas, eiusdē libri lectione,
 deprehēdet̄ longo dignitatis interstitio, nuptias anteire, & in
 sublimiore p̄fectionis culmine q̄ cōiugiū, collocari. ¶ Proinde
 de quib; in Ch̄o neq; masculus neq; fœmina discrimē habeāt
 & discerniculū, q̄tū ad salutis cōsequendæ priuilegiū, qm̄ si-
 ne sexuū discretionē, illa æque est oibus proposita, uirgo tr̄
 & uxor, apud Ch̄m magno dispescunt̄ interuallo, qm̄ inter
 hæc duo, ingēs est meritoꝝ operūq; bonoꝝ diuersitas, aliaq;
 & alia uitæ q̄litas & cōditio. Nō ergo recte Luther⁹ duo pri-
 ma masculū & fœminā, ad duo secunda uirginē & uxorē, in
 uerbis suis circa initiū huius capit̄ adductis, tanq̄ oīno inter
 se cōsimilia cōiunxit. Vna p̄terea est fides catholica & ch̄ia
 na, ut phibet Paulus ad Ephesios scribens. Verū hæc opa bo-
 na nō excludit, sed suo cōcludit sinu & includit tanq̄ ad salu-
 tē necessaria, ut sine qbus ipsa fides, teste Iacobo, ociosa sit ac
 mortua, quēadmodū latius in primi libri uicesimo septimo ca-
 pite est discussum. Cū itaq; dñs n̄r apud Marcū dicit. Qui cre-
 diderit & baptizatus fuerit, saluus erit, de credēte & simul o-
 perāte (ut & in alijs euāgelij locis) locutus est. Qm̄ q̄ fidē ha-
 bet opibus uacua, p̄fecte & integre nō credit, quō credere de-
 bet, neq; apud deū habet de nūero credentiū, sed eoꝝ, q̄ dicūt
 se nosse deū, factis aut̄ negāt, q̄uis Lutherus in uerbis suis cre-
 dentē contra operātē distinguat, hunc scripturæ locū ex ulti-
 mo Marci capite depromptū p̄perā interpretās, ut pro more
 suo in cōpluribus alijs locis facere solet. ¶ Proinde de illorū
 uidei esse turba & cētū, de qbus scribit Clemēs papa (ut refert
 liber decretoꝝ, distinctione tricesima septima, cap. relatū) hoc
 modo.

XI
 Hieron̄. in
 Iouinianū

Gala. 3.

Ephe. 4

Iacobi. 2.
 Marci. 16

Titum. 1.

XII.
 Clemens

mō. Relatū nobis est, q̄ quidā in uestris partibus cōmorantes aduersant sacris doctrinis, & prout eis uident, nō secundū traditionē patrū, sed iuxta suū sensum, docere uident. Verū attendere debuit Lutherus salutare illud documentū, q̄d protinus subnectit eodē in loco. Diligēter obseruādū est, ut lex dei cū legit, nō secundū propriā ingenij uirtutē uel intelligentiā legat uel doceat. Sūt em̄ mltā uerba in scripturis diuinis, q̄pnt trahi ad eū sensum, quē sibi unusquisq; sponte præsumperit sed nō oportet. Nō em̄ sensum extrinsecus alienū & extraneū debetis q̄rere, ut q̄q; mō ipm ex scripturaz̄ autoritate cōfirmetis, sed ex ipsis scripturis, sensum ueritatis capere oporet. Et ideo oportet scientiā ab eo discere scripturaz̄, q̄ eā a maioribus, secundū ueritatē sibi traditā seruat, ut & ipse possit eam quā recte suscepit, cōpetenter asserere. Hęc Clemēs. Quibus & ~~enarrat~~ q̄ de sanctis Basilio & Gregorio Nazianzeno, in monasterio simul diuersitatis, refert Eusebius in undecimo libri historię ecclēsticę, cap. ix. De q̄bus, hęc ait. Ibi (inquit, scilicet in cōnōbio, ad q̄d se contulerāt) p̄ annos (ut aiūt) tredecim oibus Gręcorū secularibus libris remotis, solis diuinę scripturę uoluminibus operā dabāt, earūq; intelligentiā nō ex propriā p̄sumptione, sed ex maiorū scriptis & autoritate sequebant, q̄s & ipsos ex aplicā successione, intelligendi regulā suscepisse cōstabat. Quorū p̄cipue in prophetas, cōmentarios discutientes, thesauros sapientię & scientię recōditos ualis fictilibus pquirebāt. Hęc ibi. Horū itaq; duorū illustriū uitorū, exēplo edocti q̄ rectū exposcūt sacraz̄ literaz̄ sensum, non eū ex propriā animi snia, sed ex antiquorū patrū monumentis literarijs depromere debent, interrogareq; maiores ut enarrent eis, neq; unq̄ uti pessimo (ut Hieronymus ait) magistro p̄sumptione sua. ¶ Sed neq; illud prætereundū hic est, q̄d pene calamū effugerat, Lutherū in uerbis suis circa huius capituli principium propositis, nequaquā fidelit̄ citare uerba B. Pauli ex duodecimo capite eplę ad Romanos. Nō em̄ dicit inibi Paulus, ad mensurā fidei oia donari, quēadmodū hoc in loco adducit Lutherus, sed salubre documentū humilitatis & modestię seruādę tradens, admonet om̄es nō plus sapere debere q̄

Basilius,
Gregorius
Nazianzenus.

Hieronymus.
XIII.

LIBER TERTIVS.

Rom. 12

oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē, & unicuique, sicut deus diuisit mensurā fidei. Quibus uerbis hortat Paulus, oēs de bere ad mediocritatē quādā ea aggredi, tentare & agere, q̄ ad suum pertinent munus & officiū, secū dū distributione gr̄e & donōrū sibi a deo datoꝝ. Supponit itaq; partitionē fidei & donōrū dei factā esse cuique, secū dū certā aliquā mensurā, & scdm illā suadet B. Paulus esse operādū, exercendūq; cuique suū officiū. Lutherus uero suis uerbis ex Paulo (ut ait) citatis, innuit fidē qdē preexistere in hoībus ex susceptione baptismi & donōrū ch̄ianae, & scdm illius fidei mensurā, a deo dona distri bui fidelibus. Qui etsi falsus nō esset, oīno tñ a sensu uerborū B. Pauli alienus est & extraneus, qd̄ sufficit ad ostendendū, eū p̄perā ea uerba ascripsisse Paulo, & tanq̄ ab eo dicta citasse, q̄ tñ nō habet Paulus. ¶ At uero q̄ de bonorū operū oīm equa litate scdm dignitatē & gradū hic assertit Lutherus, nō impro bata sunt aliquātulū in decimosexto huius libri capite, ubi & eadē improba eius assertio, alijs uerbis & in alio libri sui de uo tis monasticis loco exp̄ssa, adducit pariter & refellit. Qm̄ pro more suo sine certo ordine easdē sapius inculcat snias, & spar sim in diuersis eiusdē libri locis eosdē disseminat errores, tanq̄ tetrū uirus. Vt si uno in loco lectorē nō capiāt aut cōtaminēt alio in loco eundē incautū intercipiāt & inquinēt. Quocirca necessariū fuit (ut trahentē sequeremur, & instaremus hosti) diuersis i locis eadē ferme repetere, q̄ ipse replicauerat. ¶ Porō XIII. ro nec indiscussum etiā p̄trāsi debet id Lutheri uerbū, qd̄ in ipsius q̄q; uirginitatis extenuationē scribit in eo quē excutim⁹ libro. Debet uirgo (inqt) amplecti uirginitatē, nō q̄ p̄cepta, nō q̄ cōsulta, nō q̄ p̄ciosa & magna p̄ ceteris uirtutibus, sed q̄ ei sic uisum est uiuere, cū possit nubere, sicut alij uisum est agricolari. Hæc Lutherus. Sane nō est a q̄q; capeſſenda uirgi nitas, qm̄ sit p̄cepta, q̄ nullius euāgelij aut ep̄læ applicaz lo cus habeat, p̄ceptā esse a deo uirginitatē. Veruntñ eadē meri to est prosequēda, qm̄ cōsulta, & diuino applicoꝝ consilio ap probata atq; cōmēdata, & etiā qm̄ ipsa est p̄ciosa margarita, niueo cādore p̄fulgēs, eximiāq; p̄ ceteris, q̄ corpis cupiditates refrenāt & cōpescūt, uirtutib⁹, q̄ itē angelicā & propemodū celestē

cœlestē reddat hoīs uitā in terris, atq; sup̄næ illius puritatis, q̄ in ciuitate sc̄tā Hierusalē sine macula enitet, admodū æmulā Neq; ita deicere animū, humiliq; deprimere debet uirgo, ut posthabitis tædis iugalibus hāc amplectat tā p̄clarā uirtutem eā tātūmodo ob caulaz, q̄ sic ei uisum est uiuere, cū possit nu bere. Abiecta certe est & frigida, hęc mētis cōsideratio in tā arduo ope, q̄ nullū sibi aliū p̄stituit finē ac scopū, q̄ q̄ sit pro rōne uolūtas. Altius attollere debet oculos humo ḡnosa uirgo, atq; desigere in cœlestia tabnacula, ubi Ch̄s uirginū sp̄s^{Ob quē fi} sus est in dextera dei sedēs, quē uelit in uirginali puritate imita^{nē expeten} ri, ubi & regina uirginū sacratissima dei m̄i & uirgo p̄petua, da est uirgi^{nitas} uirginali corona adornata refulget, quā apud se constituat in genua uirgo, in uitæ sc̄tīmonia pro uiribus cōsectari. Hos du os Ch̄s & sanctā eius matrē Mariā, habeat sui p̄positi duces in q̄s idē se figat mētis oculū, illisq; ut pro mō & captu suo in cādore uirginali assimulet, nuptias ualere sinat, uirginitatē q; capessat. Ad hęc, & hūc sibi finē inclyta uirgo p̄ponat, q̄ re id uitę gen^o ceteris p̄ferat, ut hac uia fiat deo (q̄ oisctūs est, & sup̄ctūs) propingor, & p̄p̄modū deiformis euadat, q̄m ut inqt Sapiēs. Incorruptio facit eē proximū deo. Vt etiā hu^{Sapien. 6} ius mūdi sollicitudine reiecta, ipsi deo liberi^o seruiat, & sine im pedimēto seculi, integri^o p̄stet obsequiū. Neq; q̄d de agricola^o tione adducit exēplū Luther^o, huic loco cōueniēs est, q̄ hęc ad corpis usum p̄sertim attineat, & p̄sentis uitę necitātē, non animū adornet, aut spiritualē pficiat uitā, quē admodū uirgi^o nitas. Quis & agriculturā nemo amplectat, hac solū rōne im pulsus, q̄ sibi uisum est & placitū, ita uiuere, sed ob alias rōna biles causas inductus & p̄suasus, ut hāc ceteris artib^o uiuēdiq; rōnibus p̄ferat, & eā potius q̄ aliā quāuis exerceat.

¶ Paupertatē monasticā, recte etiā deo puotū promitti, illāq; sufficiētīæ rez & abūdātīæ in tota monasterij com munitate, nequaquā repugnare. Cap. XXX

Ecimano Lutheri obiectio. Paupertas mona^o stica cōsistit in abdicatiōe usus p̄prii rez tpali^o um, aut q̄ q̄s nullas res administrat & curat, c̄c & id, puerorum est & infantium, aut quia nihil^o proprii

LIBER TERTIVS.

A. 4

proprij possidet, & administrat cōmunia. Verū hęc res com-
 munitas nō est paupertas, q̄a in actibus ap̄loꝝ id nō habet no-
 men, neq; ita uocat, sed plenissima res abundātia, qm̄ scribit̄
 actuū q̄rto capite, q̄ nullus erat egens inter eos. Quare n̄si re-
 ligiosi nō uouēt corporalē paupertatē, sed cōmunē illā abundā-
 tiā, qua eis abūde administrat̄ oim̄ res necessarias usus. Neq;
 ut egeant, sed ut abundēt, intrāt religiones, cōmoti q̄ in mo-
 nasterijs sunt prōptuaria plena, eructātia ex ḡne in gen°. Nā
 ubi paupertas regnat in monasterijs, aut nō illuc intrant, aut in-
 trasse p̄cēnitet. Est ne igit̄ hęc insignis illusio dei & hoīm, p̄-
 tendere uotū paupertatis, & tñ eo ip̄lo q̄rere securā & ociosam
 copiā & securitatē aliena manu partā & administratā: ubi ni-
 hil minus est, q̄ egere aut pauperē esse. Hęc Lutherus.

In q̄ confis-
 sit pauper-
 tas mona-
 stica.

II. ¶ Responso. Monastica paupertas cōsistit in spontanea abdi-
 catione proprię possessionis, ac administrationis proprię re-
 rū, propter deū facta, necnō in cōmuni res necessarias usu &
 distributione. Et hęc, tū in ijs est religiosi, q̄ nullā hñt rerū
 monasterij administrationē & curā, qm̄ nō est illis ea cōmissa
 prouincia, tū etiā in ijs, q̄ publicā gerunt res cōmuniū totius
 monasticę domus administrationē, q̄ nullo mō aduersat uo-
 to paupertatis, qm̄ p̄ eā non sua, sed totius cōmunitatis curāt bo-
 na. At uero primi ḡnis religiosi, longo interuallo a pueris &
 infantibus (q̄bus eos assimulat Lutherus) dispescunt. Nā in-
 fantilē & puerilē agentes ætatē, nullas res administrāt & cur-
 rant, qm̄ rōnem & discretionē quippiā administrādi nō hñt,
 neq; etiā bona in ea ætate possident peculiarīa, q̄ curare que-
 ant. Religiosi uero & peritiā hñt notionēq; sua bona admini-
 strādi, & bona obtinuerūt proptia q̄ potuissent administrare,
 sed p̄pter deū, & illa reliquerūt bona, & a se abdicarūt ultro-
 nee illoꝝ administrationē. Quare in his uera inuenit̄ monasti-
 cę paupertatis rō, nō aut̄ in illis. ¶ Hmōi aut̄ res in monasterio
 cōmunitas, uere sibi nomē paupertatis uendicat & asciscit, si sin-
 gulos illius domus religiosos attendas, q̄ quisq; suarū pro-
 priarūq; rerū est nudus, ut ne minimū quidē habeat q̄d sit suū
 ipsius, sed omnimodā rerū proprietatē a se abdicauit. Et q̄ uis
 in actibus ap̄loꝝ, illo, scilicet paupertatis noīe nō apte nūcupet,
 sufficiēter

sufficienter tñ & dilucide insinuat p hanc suã descriptionem. Act. 4
 Nec quisq̃ aliqd suũ esse dicebat, sed erant eis oia coia. Non
 ne satis manifesta cuiq̃ uideri debet in his uerbis, monasticæ
 paupertatis explicatio: Et cū B. Petrus rñdit paralytico, aug: et Act. 5.
 argentũ nõ est mecũ, nõne hoc dicto significauit, se uere, pau
 pratis euãgelicæ tũ fuisse cultore: ¶ Ceter: abudãtia re: oim IIII
 ad totã cõmunitatẽ & singula eius mēbra necessariar:, nullo
 mō aduersat paupertati monasticæ, ut obtendit Lutherus, con
 tendens ex eo, q̃ nullus aplicã uitã tenentiũ erat egens inter
 eos, nõ fuisse in sc̃tã illa societate paupertatẽ euãgelicã monasti
 cã similit. Quinimo id, cenobiticæ paupertatis cõmunitatisq̃
 re: est propriũ, q̃ ubi illa ad iunguẽ seruat, & in tota domo &
 singulis eius alũnis plena est rerũ oim ad eã uitã degendã ne
 cessariar:, sufficientia, nec indigentia locus est ullus, qm̃ diuina Bñdictio
 largit̃ & effundit illi domui, suæ bñficentiæ munera, tanq̃ arca
 illa Israelitica, in domo Obededom cū magna bñdictionis ex
 1. Reg. 5
 iberãtia, reposita. E diuerso ubi paupertas illa monastica nõ ad
 amulsim obseruat, sed illius loco proprietas & peculiũ grassat̃
 in monasterio, a suæ institutionis rectitudine regulariq; disci
 plina prolapsa, grauis indigentia, egestas & inopia totã illã p
 mit domũ & habitatores eius, corruunt ædificia, negligũtur
 tẽpli ornamenta ad diuinũ ptinentia cultũ, & horrida qdam
 uastitas totã occupat domũ, agros & possessiones eius. Reli
 giosor: uero illius domus, hic quidẽ esurit, alius uero ebri⁹ est
 hic itẽ abudat opulentia re:, ille uero penuriã patit̃, ut uideat̃
 deus suæ bñdictionis manũ illi loco subduxisse, & tristẽ eidẽ
 intulisse maledictionẽ. ¶ Itaq; hoc in loco hallucinatus ẽ Lu
 5
 therus, q̃ existimauerit idẽ prorsus esse, indigentia & paupta
 tẽ monasticã, cū sint longe diuersa, & plerũq; ab inuicẽ disse
 parent. Nepe in apl̃s, cū relictis oibus dñm sequebãt, fuit ue
 ra paupertas, monasticæ paupertatis exẽplar & speculũ, & tñ i ip
 sis nulla fuit indigentia, Siquidẽ instante passione dñica, cū ita
 fuissent a Ch̃o interrogati. Qñ misit uos sine sacculo & pera
 & calceamentis, nunqd aliqd defuit uobis: rñderunt uno ore
 nihil eis tũ defuisse. Nulla igit̃ tũc premebãtur egestate, cum
 Luc. 22
 ff sanctam

LIBER TERTIVS.

Actuū. 4

sanctā illā paupertatē excolerent. Præterea, ut; aduersarij telū
 in nos cōtortū, retorqueamus in eundē, fideles illi qui cū apo
 stolis uersabant in schola sanctæ religionis, regulāq; tenebant
 actuū quarto capite descriptā, seruabāt ad' unguē paupertatis
 monasticæ integritatē, ut mō monstratū est. Attamē de hsdē
 dicit Lucas, q; null^o erat egēs iter eos, & q; distribuebat singu
 lis prout cuiq; opus erat. Aliud igi' paupertas, & aliud egestas.
 Nec minus sua falsus est opinio Lutherus, & aberrauit a
 recta uia ueritatis, q; etiā putauerit rerū uitæ corporali agēdæ
 necessariarū affluentia in cōmunitate, aduersari paupertati, lad
 quā se uoto cōstringunt religiosi, cū tñ illi nequaq; sit cōtraria
 sed frequenter cū eadē conspirās, atq; conueniens. Enim uero
 affluentia rerū externarū ad cōmunitatē monasticā attinentis
 um, nequaq; interimit aut destruit uotū paupertatis, ut hic au
 tumat Lutherus, sed sola proprietates atq; pecuniarūq;
 rerū a religiosi possessio & usus in monasterio, uenenū est &
 exitiū ueræ paupertatis cœnobiticæ. Et hęc uouentes paup
 tatē, eo uoto solū promittunt se hmōi rerū proprietatē a se ab
 dicaturos. Neq; ad indigentia inopiāq; sectandā, se rōne illi
 us uoti astringunt monasterij, cultores & alumni, quemad
 modum hoc in loco sentit Lutherus, quandoquidem in opu
 lētissimo monasterio integre possunt & commode uoto pau
 pertatis a se facto satisfacere religiosi, si nihil afferuent sibi pro
 priū. Quocirca qui recto & simplici animo monasteriū ingre
 diunt, non id faciunt nec facere debent, ut illic egestate pre
 mātur aut affluant delicijs, sed ut cōmuni uictu & amictu cō
 tenti, deo liberius seruiant. Neq; indigentia rerū necessariarū
 exquirere in cœnobio, cuiq; opus est, ad paupertatē monasticā
 exacte tenendā. Cuius oppositū subindicare uidef Lutherus
 in præsentē obiectione, insimulans eos & cū cōtumelia incre
 pitās, q; obtendāt uotū paupertatis & uere non teneant, quā
 inopiā & penuriam non quærunt.

Querendā
 non esse in
 monasteri
 is inopias,
 sed rerū cōs
 munitatez

¶ Paupertatis monasticæ uinculo minime eos ab
 solui, qui ex monasterijs ad prælationē ecclesiasticā
 eam assumuntur, sicut nec a uoto castitatis eisdē
 relaxari. Cap. XXXI.

Vicesima.

Celsima Lutheri obiectio. Nonnulli legunt etiā
 uiri sancti ex monasteriis assumpti in episcopa-
 tū, in cardinalatū, & summū pōtificatū, ubi cer-
 te in res proprias e uoto paupertatis sunt translati.
 Neq; em̄ hic q̄s dicere p̄t, papā, ep̄s & cardina-
 les, atq; similes ecclesiasticos rectores, nō possidere res propri-
 as, cū eis pro arbitrio utant. Esto siquidē, q̄ monachorū p̄po-
 siti curent res nō proprias, at illi certe p̄sules ecclesiastici p-
 prias curant res, q̄ de ecclesia acceptas, ut nihil sit q̄d dicere
 quis possit, nō suas, sed ecclesie esse res eas, q̄s administrāt. Qu-
 si in p̄sulibus propter obedientiā & statū perfectionis que
 assumunt soluit uotū paupertatis, nā tunc sunt diuites propri-
 arūq; rerū possessores, cur propter eandē causam nō soluit in-
 eis uotū castitatis. Hęc Lutherus. ¶ Responsio. Nō est quo-
 q̄ pacto admittendū, eos qui ex monasteriis assumunt ad pub-
 licā ecclie moderationē, absolui a uoto paupertatis, & ad p̄pri-
 as res suas curādas traduci, sed oīno tenendum, eos, illius uoti
 uinculo semp̄ alligari. Quod primū cōprobat ea sanctione ca-
 nonica Innocentiū papæ, q̄ in libro decretorū, decimasexta, q̄
 stione prima, cap. de monachis, cōtinet his uerbis. De mona-
 chis qui diu morātes in monasteriis, si postea ad clericatus or-
 dinē puenerint, statuimus, non debere eos a priori proposito
 discedere. Quod postremū uerbum exponēs ibidē glossa, ait.
 Discedere, q̄tum ad ea q̄ sunt de substātia monachatus, ut de
 habitu seruādo, & cōtinētia, & de nō habēdo propriū. In his
 em̄ non absoluit, licet trāseat ad eccliam secularē. Sed in ieiū-
 nio, silentio, & uigiliis absoluit, ut supra cap. proximo. Hęc
 ibi. ¶ Accedit eidē sententiæ & B. Thomas Aquinas, secun-
 da secūdx, quæstione centesima octogesimaquinta, articulo
 octauo, ubi sciscitat. Vtrū religiosi qui promouent in ep̄os, te-
 neant ad obseruātiās regulares? Quā quidē quæstionē dissol-
 uens ibidē, ait. Siqua sunt in regularibus obseruātiis, quæ non
 impediāt pontificale officiū, sed magis ualeant ad p̄fectionis
 custodiā (sicut est continentia, paupertas, & alia hm̄oi) ad hęc
 remanet religiosus etiā factus ep̄us, obligatus, & p̄cōsequens
 ad portādū habitū suæ religionis, q̄ est obligationis signum.

Innocētius

III
Thomas
Aquinas

LIBER TERTIVS.

Siqua uero sunt in obseruatijs regularibus q̄ officio p̄tificiali repugnāt, sicut est solitudo, silentiū, & aliquæ abstinētiæ ue uigiliæ graues, ex q̄bus impotēs corpe reddere ad exequēdū p̄tificale officium, ad hm̄i obseruanda nō tenet. Hæc ille.

III ¶ Idē q̄q; in dissolutiōe tertiæ obiectionis eiusdē q̄stionis, res pondēs ad sanctionē canonicā in oppositæ partis approbationē, adductā, q̄ in decretis. 18. q̄st. 1. cap. statutū est, cōtextū hoc mō. Statutū est rōnabilē sc̄dm sctōs p̄res & a synodo cōfirmatū est, ut monachus quē electio canonica a iugo regulæ monasticæ professionis absoluit, & sacra ordinatio de monacho ep̄m facit, uelut legitimus hæres, paternā sibi hæreditatē postea iure uindicādi potestatē habeat. Ad hāc inq̄ cōstitutionē synodalē, p̄dicto in loco respōdēs B. Thomas ait, de religiosis ep̄is loquēs. Propriū aut nullo mō habere p̄nt, nō em̄ paternā

S. Thomas hæreditatē sibi uendicat quasi propriā, sed q̄si eccl̄iæ debitam Vñ ibidē subdit (in supradicta sc̄z cōcilij determinatione) q̄ postq̄ ep̄s ordinat, ad altare ad q̄d sanctificat, q̄d acquirere potuit, restituat. Hęc Thomas. Cū itaq; ordinatus ex monacho ep̄s, q̄d añ consecrationē habet, monasterio derelinquere debeat, q̄d uero post consecrationē acquisiuit, propriæ eccl̄iæ dimittere, sc̄dm illius synodi definitionē. Constat utiq; talē in ep̄iscopatu nō habuisse administrationē propriæ rez suarū, sed dūtaxat rerū eccl̄iæ, quarū disp̄satio sibi est credita, & ex q̄bus legitime uictū sibi desumit & sumptū, sc̄dm sui stat⁹ de centiā, propter sp̄uale ministeriū atq; officiū q̄d impendit eccl̄iæ, dñicoq; gregi cui preest. ¶ In sup in p̄dictæ dissolutionis ad tertiā obiectionē calce, subnectit S. Thomas, de religioso ad ep̄iscopatū prouecto disserēs. Testamētū aut nullo mō facere p̄t, q̄ sola ei dispositio cōmittit rez eccl̄iasticas, q̄ morte finit, ex q̄ incipit testamentū ualere, ut ap̄lus dicit ad Hebr̄eos. 9. cap. Si tñ ex cōcessione papæ, testamentū faciat, nō intelligit ex proprio facere testamētū, sed aplica autoritate intelligit esse ampliata ptās suæ dispensationis, ut eius dispensatio possit ualere post mortē. Hęc Thomas ibidē. ¶ Deniq; exēplo B. Augustini corroborat q̄d hic postremo dictū est loco, de q̄ Possidonius ep̄s Chamalensis (q̄ totā eius uitā & felicem

cem

cē obitū, elegāter & pie cōscripsit) ita dicit. Testamētū nullū fecit, q̄a unde faceret, paup̄ Ch̄ri nō habuit. Quibus uerbis in sinuat Augustinū paup̄tatē quā in monasterio añ episcopatū Augustin⁹ tenuerat, sp̄ in pōtificatu obseruasse, & toto illius tpe nihil habuisse propriū, unde testamentū cōderet, & proinde in extremo uitæ suę termino, Augustinū, nullū cōdidisse testamentū. Illud ergo tanti p̄fis a monasterio ad episcopatū Hipponensem a Valerio p̄cessore suo assumpti exēplū, solenni etiā ecclesie officio in annua eiusdē celebritate decātari solitū, nob̄ manifesto est argumēto, ep̄m religiosum nequaquā absolui a seruāda paup̄tate. ¶ Neq; itidē uotū castitatis quō pacto discōuenit ap̄ici pontificali, neq; aliquā habet rationē refragantē nouo illi officio, ad quōd aliq; ex religione monastica traduci. Imo ut exēplū sanctimonie & puritatis deriuat a rectore in subditos ualentiore rōne in gradu pontificali (cui sacerdotalis fere semper est annexus) cōtinentia & cœlibatus obseruari debet ab eo, q̄ religiosus est, sacerdos & pontifex. Et nulla certe assignari p̄t cā, ob quā absoluat q̄ ex monasterio suscipit ad p̄sulatū, a uoto castitatis, quinimo arctiore uinculo (ut ita dixerim) cōstringit ad seruādā castitatē. ¶ Porro ex supradictis ligdo cōstat, q̄ horrenda sit illa Lutheri blasphemia & prorsus execranda, quā circa hūc libri sui de uotis monasticis locū eruclat & euomit, cū ait. Et ut in summa dicā, uotū paup̄tatis uideat a satana in hoc effectū, ut religiosi p̄textu eius liberi fiāt a iuuanda paup̄tate aliorū, & ab impēdendis opibus misericordie & charitatis, ut supra dictū est. Tenet em̄ eos clausos, ut nulli seruiāt, deinde ociosos ab opibus manū, & tm̄ sibi sināt ab alijs seruari & hac occasione auertat uulgus a iuuādis uere paup̄ibus, cōiugibus, uiduis, orphanis, pegrinis, ad profundendā substantiā in hos fictē paupes, uere autē opulentos, pingues, ociosos & seruos hypocritas. Hęc Lutherus. Quæ certe nihil aliud, q̄ cōtumelias & cōuitia, ex rabie quadā maledicēdi uitæ monasticæ cultoribus obiecta, sonāt. Et profecto indigna sunt, q̄ piorū auribus audienda aut oculis legēda ingerāt, nisi hęc tm̄ ob causam, ut quā loquela hoīs manifestū eū facit, pariter & scriptura, ex ipsis ut tabula quadā atro depicta colore cognoscāt

VII
Religiosus
factū ep̄m
nō absolui
a uoto castitatis

VIII.

LIBER TERTIVS.

oēs, qualis rabula, obtrectator & religionis Zoilus sit Lutherus. Insuper & eā ob rē eadē in p̄sentia sunt uerba adducta, ut re-
fellat̄ acrius, & q̄ procul a ueritate distāt, cōpertū oībus habe-
atur. ¶ Vt igiŕ ordine quodā certo iisdē respondeamus, ab ip-

IX

Matth. 12
Lucæ. 11.

Iohan. 7

X
Calūniarū
Lutheri in
religiosos,
refutatio
& elisio

so capite sumentes exordiū, q̄s non execrabile uocet blasphemiam, opus spūs sancti attribuere satanæ: & q̄d a deo suggestū est pijs mentibus, & ap̄lico factū exēplo, dicere inuentū & cō-
mentū esse satanæ: Paupertas autē monastica, a Ch̄so inter cō-
filia euāgelica tradita est, & per regulā uiuendi apostolicā ap̄-
probata, atq; unctioe sancti spūs, pijs mētibus etiā inspirata,
ut capite huius libri octauo affatim est mōstratū. Horrescere
igiŕ debuit Lutherus, tantā ore sacrilego euomere uesaniā, q̄
oblatret uotū paupertatis eē a satana effictū, ne oīno censeat̄ esse
psimilis scribis & pharisæis, q̄ de Christo, in potestate uirtute
q̄ dei, i perate demonijs ut exiret ab obsessis (cuius impio pro-
tinus patuere spūs immūdi) dixerūt, calūniantes opa dei, q̄ in
Beelzebub principe dæmonioꝝ eiiciebat dæmonia, q̄ itē ha-
beret dæmoniū & insaniret. Q̄s autē subiicit̄ p̄ dictis in uerbis
Lutherus, monasticæ paupertatis uotū eo tendere, ut eius p̄te-
xtu liberi fiant religiosi a iuuāda paupertate alioꝝ, & impendē-
dis miscdiæ opibus in alios, satis sup̄q; refutatū est p̄cedētibus
locis, p̄sertim capite huius libri uicesimosecūdo & uicesimo-
tertio. Idē q̄q; ipso reꝝ expimento dinosci eē falsum, cū mo-
nasteria regularē obseruātia disciplinam, quidianas exhibeāt
paupibus eleemosynas pro sua facultate, & opa miscdiæ (q̄
uis tuba nō canāt) sedulo studio indigentibus impendāt, pro
suæ domus q̄litate. ¶ Neq; satanas religiosos tenet septis clau-
stralibus occlusos, ut nulli seruiāt, quēadmodū calūniat̄ aduer-
sarius, sed amor dei & zelus tenēdæ religionis eosdē claustris
monasticis detinet inclusos, ut liberiores a strepitu seculi, oī-
bus p̄ opa miscdiæ spūalia, orationē, disciplinā, ieiuniū, uigili-
as, ac cætera pia studia, inseruiāt & opitulent̄. Q̄uis autē a ma-
nu opibus tēperent religiosi, ut uicesimū hui⁹ libri caput ab-
undē mōstrauit id eis licere, neq; iure in ip̄is dānari posse, haud
tñ idcirco ociosi dicēdi sunt, q̄ spūalibus exercitijs sunt occu-
patissimi. Neq; hmōi uacatio a labore corpali, ad hūc refer̄ ab
eis finē

eis finē, ut tantū sibi sinant ab alijs impēdi seruitiū, quādoqui
 dē pro obsequio qđ ipsis impendūt, alijs longe maiorē referūt
 grām, pro tēporalib⁹ spūalia bñficia, orōnes, hostiæ sacrosan
 ctæ, oblationes, & alia id genus obsequia spūs, illis rependen
 tes. Quocirca non tm̄ ab alijs sibi seruitia uolunt impendi, ut
 obiecat hic Lutherus, sed & ipsi potiora officia q̄ acceperint
 alijs exhibēt. ¶ Sed neq; illud ueritati quoq; pacto coheret, oc
 catione eleemosynarū aut donationū q̄ fiunt religiosīs, uulg⁹
 averti a iuuādīs uere paupibus, uiduis, orphanis, senioq; cōte
 ctis. Qm̄ larga dei manus atq; bñfica abunde subministrat fi
 delibus, ad opa miscdiæ propensis, unde & religiosīs fratrib⁹
 suppeditent pias eleemosynas, & unde etiā reliquis mendicīs
 atq; paupibus succurrāt. Neq; unq; uisi sunt paupes seculares
 cōtabuisse fame aut inedia disperisse, qm̄ fuerint domib⁹ mo
 nasticis erogata eleemosynæ. Charitas em̄, discreta est, non
 subleuas unū corporis mēbrū in alterius exitiū aut interitum,
 sed simul oīa opis indiga membra pijs uisceribus refouens, &
 cuiq; qđ sibi necessariū est & cōducibile, dispartiens. ¶ Verū
 hæc Lutheri in religiosos sugillato, pro zelo aliorū pauperū,
 (ut prædicit) facta, haud absimilis est murmuratiōi ipsius Iu
 dæ traditoris (quēadmodū supra iā dictū memini, & hic repe
 tere nō piget) indignati grauius ob effusionē unguētī sup ca
 put Iesu Chri recūbentis in cœna, a Maria Magdalena soror
 re Marthæ factā, cū ait. Vt qđ pditio hæc? Potuit em̄ hoc un
 guentū uenūdari plusq; trecētis denarijs, & dari paupib⁹. Sed
 quēadmodū ea uerba nō ptulit Iudas, qm̄ anxia pauperū cura
 teneret, sed q̄a fur erat & loculos hñs, ut ait euāgelista. Ita nec
 pauperū uulgariū cām hic agit Lutherus, innuens in ipsos, q̄
 religiosos potius collocāda esse piarū erogationū obsega, qm̄
 magna uere pauperū i secl^o degētū solitudine angat, ut sub
 ministrēt illis uite neçaria, sed qm̄ implacabili exulcerati ani
 mi odio fert in q̄suis religiosos, qbus detractādī arripit occasi
 onē. ex prætextu & umbra cæterorū pauperū. Hunc aut̄ atrū
 mentis liuorē perspicue produnt eius uerba deinceps conse
 quētia, qbus religiosos ip̄os uocat fictē paupes, uere opulētos
 pingues, ociosos & hypocritas. Quæ quoniam aliud nihil q̄
 cōtumelias.

Matth. 26

Marci. 14

Iohan. 14

LIBER TERTIVS.

Prouer. 29 cōtumelias, probra & cōuitia sonāt ex ore maledico: prorūpētia, indigna nimirū sunt qbus adhibeat respōsio, scdm illā Sapientis documentū. Ne rīdeas stulto iuxta stultitiā suā, ne efficiaris ei similis.

¶ Obediētiā monasticā primū de cōsilio eē, & deinceps de p̄cepto, atq; p̄ eā, religiosos suis oibus superioribus recto ordine subesse. Cap. XXXII

I.

lcesima prima Lutheri obiectio. Circa obediētiā uotū bifariā peccāt religiosi, tū q̄ illā reponunt sub cōsilio, cū sit de p̄cepto, scilicet, q̄ inferior obediat superiori, ut filius p̄ri, uxor uiro, & seruus dño, tū q̄ p̄ eā uni scilicet suo p̄sidenti se alligāt, & ab oibus alijs superioribus & æqualibus se subtrahūt, dicētes se soli suo superiori eā debere. Est igit̄ illud obedientiæ uotū, irrationabile & dānādū. Hæc Lutherus. ¶ Respo. Di-

II

Roma. 13
1. Petri. 2.

uinū qdē p̄ceptū decernit, quēq; suo superiori (quē iā habet designatū, natura, lege, aut electione p̄sidentē) obedire debere, ut filiū p̄ri, subditū principi, uxore uiro, seruū dño, monachū p̄posito monasterij. Nō tñ decernit, eū q̄ liber est, submittere se debere huic uel illi p̄ri monasterij particulatim in abdicatione uitæ secularis. Id em̄ solū relinquit̄ optioni & arbitrio illius, q̄ relicto seculo uult amplecti professionē monasticā, ut huic se subiiciat p̄ri cœnobitico in hac domo, uel alteri in altera domo. Neq; idip̄m ex diuino pendet p̄cepto, sed solū est de cōsilio q̄ huic uel illi p̄posito monasterij q̄ se subiiciat, p̄ obedientiæ uotū. At uero postq̄ submitit se quispiā ultro p̄ uotū obedientiæ huic patri cœnobi, tū diuini est p̄cepti, ut illi tanq̄ suo superiori, & quē spōte sua delegit sibi p̄sidentē, obediat. Quocirca nō simpliciter admittendū est, obedientiæ uotū sp̄ esse de p̄cepto ut assumit Lutherus, sed distinctione utendū est supra declarata, capite huius libri undecimo, cū de uotis generatim fieret sermo, uidelicet, anteq̄ fiat & ædat̄ deo obedientiæ uotū, ip̄m esse de cōsilio, & liberę, cū uero factū fuerit & æditū, ip̄m esse de p̄cepto, atq; necessariū. Quēadmodū puella nubilis anteq̄ fœdus ineat matrimoniale cū aliq̄ uiro, optionem habet & libertatē ut hūc aut illū deligat sibi sponsū, cui fidē det cōiugalem

galem, & ab obedientia præstet uxoriã. Vbi uero uni se addixerit per uinculũ coniugij, diuino iã præcepto obuincit & obligat ad exhibendã illi societatem & obedientiã connubialem.

¶ Q. aut religiosus soli suo præposito debeat obedientiã officij, & non cuiq̃ suorũ in altiore gradu superiorũ, neq; ex regula, neq; usu, neq; rone recta conuincit. Quandoquidẽ nulla monastica regula id continet statutũ, q̃ soli patri monasterij astringit religiosus obedientiã præstare, & nullis illius superioribus. Neq; usus aliquis id habet, q̃ monachus suo præposito tantũ sit subiectus, & nõ episcopo illius regionis aut archiepiscopo, aut saltẽ summo pontifici. Deniq; recta ratio id deposcit, q̃ quicq; subijcit inferiori, subijciat & eius superiori.

Cũ igitur præpositus monasterij alios habeat sibi prælatos, saltẽ summũ pontificẽ, cur illis etiã non subijciat religiosus? Illud igitur a Luthero uidei gratis assumptũ, nec ulla munitũ cõprobatione, q̃ religiosus soli suo patri atq; præposito, & nõ illius superiori, debeat obedientiã. ¶ Vicelima secũda obiectio

Plerũq; ex monasterijs accipiunt aliqui & deligunt ad gerendũ episcopatũ, cardinalatũ, & summũ pontificatũ, & tunc amplius nõ subijciunt suis patribus in monasterio, sed sunt plerũq; superiores. Non est igitur illud uotũ substantiale, ut qd possit dissolui. Q. si quis dixerit, eos qui ita prouehunt ad ecclesiã administrationẽ, assumi ad statũ perfectionis, & ergo ipsos per illã promotionẽ relaxari ab obedientiã uinculo, potest hmoi responsio in promptu refelli per hoc qd ante dictũ est, & adductũ, statũ religionis esse statũ perfectionis. Ergo si status prælationis & gubernationis ecclesiasticã, quia etiã est perfectionis status, soluit ab obedientia monastica, unus status perfectionis est alteri etiã statui perfectionis dissentiens atq; contrariũ, qd est incoueniens. Hæc Lutherus. ¶ Responsio. Ad obedientiã suo patri monastico exhibendã tã diu astringit religiosus, q̃ diu in ea fratrum congregatione & sub domus illius claustris degit, eidem patri subiectus. Q. si assumat quis ex monasterio ad statũ sublimiorẽ, utpote ad publicã ecclesiã administrationẽ, iã amplius illi nõ debet obedientiã, quia segregatus ab eius consortio, deinceps cõstituit eo plerũq; superior. Itaq;

III
Nõ soli suo præposito religiosum debere obedientiam sed & omnibus eius maioribus.

LIBER TERTIVS.

prouectio illa religiosi ad excelsiorē illū praelationis statū, ab
 soluit ipsum a priore obedientiae uinculo, quoniā constituit
 illū extra gregem cæterorū & subiectionē patris monastici,
 Neq; idcirco probe subinferas, unū statum perfectionis esse
 alteri aduersum. Tum quia praelationis gradus, status est per
 fectionis iam acquisitæ, qua cæteros suæ curę directioniq; cō
 missos perficiat. Religionis uero cōditio, status est perfectiōis
 acquirendæ, ut añ iam dictū est, capite huius libri duodeci
 mo, & altero haud dubie inferior. Tum etiā, quia p̄lationis sta
 tus nō aufert aut sustollit ab eo qui prius monasticā professus
 est regulā, statū religionis ante susceptū. Debet etiā sublima
 tus ad pontificatū, ea quæ ad suæ religionis monachalis obser
 uationē attinent, adhuc in gradu illo p̄lationis implere, mo
 do illa nō repugnent statui moderationis ecclesiasticæ. Et q̄
 uis aliqua unius officia status, deprehendant non posse exerce
 ri in altero statu, ex eo tamen nō apte collegeris unum statum
 esse alteri repugnantē, cū possint ambo simul in uno & eodē
 homine, secundū diuersas rationes, opera & officia coincide
 re. ¶ Cæterū ex dictis planū etiā est, quomodo dissoluenda sit
 alia Lutheri obiectio, præcedenti ferme consimilis, quam hoc
 mō subiicit. Impossibile est q̄ monasteria nō habeāt p̄positos
 suos, q̄ præ sint, regant & pascant monachos. Nā congrega
 tio multorū sine pastore, est quædā confusio. Hmōi autē p̄
 positi, alijs obedire nō possunt in monasterio, qm̄ sunt supre
 mi, & ipsis alijs debent obedire, secundū uerbū Pauli ad Hebrę
 os. Obedite præpositis uestris, & subiaccete eis. Ergo illi præ
 positi nō possunt seruare uotū obedientiæ, qd̄ deo præstite
 runt. Q; si quis dicat, illos præpositos debere obedire alijs su
 is maioribus, ut abbatibus, prouincialibus, ministris generalio
 bus, militat adhuc semp obiectio de summo pontifice, ad illū
 dignitatis apicē assumpto ex monasterio, q̄ superiorē nō habet
 in terra cui obediat. Hæc Lutherus. ¶ Sed facilis est ad hanc
 cauillationē responsio, actū obedientiæ & usum, præsuppone
 re & añ requirere materiā circa quā exerceat, utpote p̄positū
 gradu eminentiorē cui quis obtēperet. Quæ quidē materia
 si desit, nō obligatur tunc religiosus ad eā actu exercendā, sed
 uolūtate

Statū relis
 gionis ne
 quā repu
 gnare sta
 tui praelati
 onis eccle
 siasticæ.

VI

Heb. 13.

VII

uoluntate, qua promptus sit ubi adesset sublimior auctoritate
 cui subiiceretur, illi spontaneam prestare obedientiam. Hæc enim
 promptitudo uoluntatis, cum deest facultas operis exequens
 di, sufficit in conspectu dei, & integre uoto facto satisfacit. Ita
 quæ præpositi monasteriorum, suis in ordine monastico præposi
 tis, ut abbatibus, prouincialibus, ministris generalibus, debent
 obedientiam. Hi uero si nullum in gradu cenobitico habent præ
 positum episcopis eorum locorum quibus erecta sunt sua monasteria
 & archiepiscopis, aut saltem summo pontifici subiacere debent
 & obsequi. Episcopi uero ex monasteriis assumpti, suis archi
 episcopis, & hi suis primatibus, & demum summo pontifici ob
 temperent. Summus uero pontifex, ad apostolicæ sedis gu
 bernacula ex monasterio translatus, ipsi deo (cuius est in terris
 uicarius) obedientiam exhibeat. Et hoc pacto quisque suo uoto
 plene satisfaciet. ¶ Cæterum iam data responsio confirmatione acci
 piet solidior ex uerbis B. Thomæ, secunda scilicet, qst. 187. artic.
 8. in capite præcedente, iam citato. Vbi cum tertio obijcit loco, quod
 maxime religiosi obligari uidentur ad obedientiam, sed religiosi,
 qui assumunt ad episcopatum, non tenentur obedire prælatis su
 arum religionum, quia sunt eis superiores, quare religiosi in epis
 copos promoti non uidentur teneri ad obseruantias regulares.
 Dissoluit hanc obiectionem tertio loco, id esse per accidens, quod e
 piscopi religiosi obedire prælatis suarum religionum non tenentur
 quia scilicet subditi esse desierunt, sicut & ipsi prælati religio
 num. Manet tamen adhuc obligatio uoti uirtualiter, ita scilicet
 quod si eis legitime aliquis præficiatur, obedire teneant, in quantum te
 nent obedire statutis regulæ per modum prædictum, & suis supe
 rioribus, si quos habent. Hæc Thomas. Quæ etiam non parum
 conducunt ad ualidiorum obiectionis Lutheranae proxime præ
 cedentis eneruationem, de religioso ad episcopale culmen sub
 uecto, propositæ. ¶ De præpositis autem religiosorum, quos præfens IX
 in medium affert cauillatio, & id præter dicta est adijciendum, ip
 sos monasteriorum præpositos obedientiam semper debere parti
 culari regulæ suæ monasticæ quam uouerunt, obseruaturorumque se
 stabiliter, deo promiserunt quemadmodum in uerbis modo addu
 ctis, satis itidem subindicat sanctus Thomas, similiter & beatus

VIII
 Thomas
 Aquinas

LIBER TERTIVS.

Bernardus Bernardus in libro de præcepto & dispensatione, ita dicens. Legō profecto in regula. Hæc cōsideratio penes abbatē sit, & hoc uel illud esse in prouidentia, uel arbitrio, seu dispositione abbatis. Vt aut̄ pro sua uolūtate aliqd̄ mutet, me ibi legisse nō recolo, quinimo in oibus (inquit) oēs magistrā sequant̄ regulam, nec ab ea temere deuiet̄ a quoq̄, ergo nec ab ipso abbate. Oēs (inquit) magistrā sequant̄ regulā, nemo ergo suā uolūtate. Vbi sane, nec abbatē excipi puto. Videtis q̄tū necessitati tribuit̄, subtrahit̄ uolūtati. Hæc Bernardus, & cetera cōtinuo ordine subsequētia, q̄ dilucide monstrāt, abbatē etiā regulæ subijci debere. Qd̄ & in uerbis, paulo añ eodē loco præcedētibus, nō minus euident̄ ostendit̄ idē bt̄us pater, cū ait. Neq̄ abbas supra regulā ē, cui semel & ipse spōtanea se p̄fessione submisit. Deinde paucis interiectis subnectit. Sup̄ frat̄rū sane trāsgressiones, nō sup̄ patrū traditiōes cōstituit̄, q̄ abbas eligit̄, mādatorq̄ cultor, & ultor uitioꝝ. Hęc ibi. Videm⁹ itaq̄, nec ipsi religiosoz̄ p̄positis & patribus deesse etiā intra septa monasterij & claustra, debitā obedientiæ materiā. ¶ Postremū nec ipsi summo pontifici, ex monasterij solitudine ad supremum apicē moderationis ecclesiasticæ prouecto, deficit argumētū præstādæ obedientiæ. Obtēperare siquidē semp̄ debet deo (ut dictū est) diuinæq̄ legi, & omni etiā hūanæ, totā fidelium multitudinē concernētī, legi, ad pietatē religionis & honestatē uitæ potissimū spectātī. Quis em̄ nemo in eū potestatem coercendi exequi possit, nihilo tñ minus legibus, totū christianaꝝ cœtū & suæ conditionē administrationis respicientibus etiā est obnoxius. Quas si præuaricat̄, est qui querat & iudicet deus, & uniuersalis etiā eccl̄ia, de eo iudiciū ferre p̄t. Ad quēscunq̄ igit̄ primatus gradū, ecclesiasticæq̄ dignitatis fastigiū prouehatur religiosi, legitimā semper habent obedientiæ præstandæ materiā, & aliquid cui debet morigerari, nec unq̄ simpliciter & omnino absoluit̄ ab obedientiæ uinculo.

¶ Annū, quē probationis uocant, in suscipiendis ad monasteria religiosi recte institutū esse, ut eoz̄ que subeunda sunt onerū, faciāt ante periculū.

Cap. XXXIII.

Vicēsis

Sūmus pō
tifex, legis
hūis ecclesi
asticis de
bet obedi
re.

Icesimatertia Lutheri obiectio. A pud oia mo-
 nasteria mos iste increbruit, quo ingressuris do-
 mum monasticā conceditur annus probationis,
 ad faciendū periculū, si caste uiuere possit qui est
 uoturus, & ubi toto eo anno probata est eius ca-
 stitas atq; spectata tūc recipi in monasterio. Illud aut, friuolū
 est institutū, quia non sufficit annus ad illius rei experimentū
 sed tota uita necessaria est. Fieri nēpe potest, ut uno anno, du-
 obus aut tribus, quis caste uiuat, postea uero uel carne ebullis-
 ente in libidinem, aut igneo flatu satanæ, qui ardere facit pru-
 nas (ut ait Iob) idē grauissimas carnis molestias patiet, & forte Iob. 41.
 succūbet tentationi. Ego ipse (ait Lutherus) in me & multis
 alijs exptus sum, q̄ pacatus & quietus soleat esse satan, in pri-
 mo anno sacerdotij & monachatus, ut nihil iucūdius esse uide-
 atur caritate. Sed hoc facit insidiator & hostis in tentationē
 & laqueū, ut postea graui⁹ impugnet & prosternat hominē.
 Huic aut hostis nostri machinationi, similis est annus proba-
 tionis religiosorū. Merito igit̄ improbandus est & dānandus
 Hæc Lutherus. ¶ Responso. Falsæ innitit̄ hypothesi hæc ob-
 iectio, proponens annū probationis concedi ingressuris reli-
 gionē, dūtaxat ad sumendū de seruanda castitate experimen-
 tū, & non aliā ob causam, quod utiq; falsum est. Ille liquidem Ad qd or-
dinat̄ ann⁹
probatiōis
i religiois.
 ad cæteras etiā uirtutum experientiā capiendā in neophito
 religionis alumno, ut patientiæ, humilitatis, mansuetudinis,
 ac diligentia, institutus est, & non tantū castitatis. Quinimo
 annus ille probationis, potissimū ad hunc ordinatus est finem
 ut ingressurus domū cenobiticā spectet mores, uictū, ami-
 ctum, ieiunia, uigilias, stratoria, & alia cū ad corporis, tum ad
 animi exercitiū pertinentia onera, atq; de ijs omnibus pericu-
 lum faciat, an perferre ea ualuerit nec ne, anteq̄ se alliget illi ui-
 tæ instituto. At ubi toto anni curriculo uersauerit secū ani-
 mo, quid ferre recusent, quid ualeant humeri, tum demū aut
 subeat iugum monasticū, aut detrectet illud pro suo arbitrio.
 Sane cū non minus aliarum uirtutum q̄ castitatis, in religioso
 exposcantur opera, cum item alia permulta præter castitatis
 integritatem ferenda sint onera in monasterio, oportet ea oīa

LIBER TERTIVS.

etiam ante tentare, quod suscipiatur perpetuo sustinenda, ne quis incautum irretiat laqueo inextricabili. ¶ Quod uero de serpentis antidotalis aut monasticæ desistentis ad tempus ab impugnatione castitatis, ut postea incautum grauius opprimat, uerum quidem plerumque esse conspicitur. Sed hoc neminem deterrere, aut ad seruandam continentiam diffidentiam debet inclinare, quin potius redde re unumquemque cautiorem, ut ad technas illas & dolos hostis uariis sedulus inuigilet. Nec in præterita castitate confidat, sed in domino deo spem suam reponat, ipsumque inuocet assidue in suum adiutorem, ut ipso auxiliatore possit omnia tela nequissimi ignea extinguere. Præterea, ieiunia, sanctam animi occupationem in pijs moderationibus, sacram lectionem, & alia honesta studia exercitiamque, non intermittat unquam, quibus hoc genus dæmoniorum exci solet. Et ubi in his perseuerauerit diutius aut sacerdotio inignitus quispiam, aut monasticæ addictus disciplinæ, incolumem ad obitum usque adiutore deo castitatem seruabit. Neque huic tentatoris machinationi similis est annus probationis, ut assumit Lutherus

Ephes. 6

Annus probationis, subdole machinati oni satanae non est conferendus

sed ad ueritatem agnoscendam, non autem ad simulationem, is est constitutus, & ad religionis obseruationem integriorem summope adminiculari. Neque laqueum inicit idem pedibus nouitiorum, sed plane oculis eorum coram obicit præferenda onera, ne ea subeat incauti antequam habeant ipsa explorata, annuorumque experimento inspecta. ¶ Vicesimaquarta & ultima Lutheri obiectio. In domibus etiam monasticis annos professionis definiunt ipsi præses, alijs quibusdam decimum, alijs autem decimum octauum ætatis annum, cuius quidem definiendi nullum habent ius. Nihilominus satis placet mihi (inquit) modus aliquorum, qui monachis annum decimum octauum ætatis annum ingressis monasterium, faciunt copiam abeundi. Sed & id mihi dolet (ait) quod non & alij omnes non faciunt omnibus religionis facultatem abeundi, qui ante sexagesimum annum sunt professi, ut B. Paulum ex parte imitentur, qui uiduas minores annis sexaginta reuocavit, ne assumant alimentam ecclesiarum facultatibus. Nam uiros (inquit) cum sint robustiore ac uegetiore corpore, tardius usque sceminis emoriantur, septuagesimo uel octogesimo anno no demum recipi oportebit. Hæc Lutherus. ¶ Responso.

Non

Non sunt quoquo pacto improbandi, qui decimū quartū designāt aetatis annū faciendae professioni monasticae, q̄ is in uiris, pubertatis assignet̄ annus, quo pullulare solent & insurgere aculei libidinum, qui per religionis austeritatem & arctitudinem reprimantur. Neq; etiam ij, qui decimum octauū aetatis annum determinant ad professionem monasticam suscipiendam, sunt uituperandi, quoniā circa hunc aetatis terminum effervesce solet petulantia adolescentiae, ac prouere in libidinem, nisi lupatis frenisq; coerceatur. Ad quā frenandā, uita monasticae institutio, abstinentia, fuga seculi & solitudo monasterij, maiorē in modū confert. Vtriq; autem patres monastici, & qui decimū quartū & qui decimum octauū aetatis annū determinant professioni monachali, necnō ij qui eo suae aetatis cursu subeūt ipsam professionē monasticā, sequunt̄ in eo opere salutare monitum Ecclesiasticis, ita dicentis. Memento creatoris tui, in diebus iuuentutis tuae. Et id Hieremiae dictum, in Threnis. Bonū est uiro, cū portauerit iugū ab adolescentia sua. Sedebit solitarius & tacebit, quia leuauit se sup se. Quandoquidē scdm̄ uulgatū id prouerbiū qd̄ proponit Salomon, adolescens iuxta uia suā, etiā cū senuerit, non recedet ab ea. Sequunt̄ & illud salubre dñi uerbū ad eos qui increpabant parentes, filios suos offerentes Ch̄o. Sinite paruulos uenire ad me, taliū em̄ est regnū cœlorū. Imitant̄ & exemplū B. Iohannis baptistae, qui in puerilibus annis subijt desertū, & admirandā uita austeritatē adhuc tenellus est aggressus. Aemulant̄ & exēpla multorū sanctorū patrū, q̄ in tenera adhuc etate cōstituti, uocāte eos deo, reliquerūt mundū cū suis cōcupiscētijs, & ad eremi solitudinē aut trāquilla monasterij claustra cōuolarūt. ¶ Q̄ autē obiecit Lutherus ipsos monasteriorū institutores nō habere ius definiēdi annos aetatis quibus iniire debeat professio uitae monachicę, nihil habet roboris & ueritatis. Qm̄ eadē autoritate a spū sancto accepta, & regulā illā monachalē instituerunt, & circumstantias ad eā amplectendam conferētes, ut locum, tempus, uictum, amictum, & cætera id genus regulæ suę instituta, ordinarūt. Inter q̄, tēpus assumēde professionis etiā debuit certo quodam limite determinari.

Nihil

Eccle. 12
Threno, 5

Prouer. 22

Mat. 13
Luc. 14

VI

P̄smonia
sticos recte
instituiſſ
t̄ps faciēde
p̄fessionis

LIBER TERTIVS.

Nihil ergo præter officium egerunt uenerandi patres, monasticæ institutionis authores, quæ annos ætatis definierint, quibus subiri debeat disciplinæ regularis iugum & professio.

VII ¶ De his uero, qui monachis ante decimum octauum ætatis annum ingressis monasterium, faciunt abeundi copiam (si modo uspiam gentium sint tales monasteriorum patres, ut hic de inde proponit Lutherus) dicendum uidetur, quod si illis religionis ante id ætatis tempus iam legitime professis eam uitam & uoto astrictis, dant facultatem abeundi, relictoque habitu monastico redeundi ad seculum, perperam faciunt illi cœnobiorum præpositi, & maxime sunt improbandi, quia cogunt huiusmodi religiosos apostatate, post uota in propatulo rite edita, per quæ, se & reliquam uitam suam deo sponte deuouerunt, ac consecrarunt. Quippe non possunt illi monasteriorum rectores, uota iam recte nuncupata reddere irrita, ad quæ perficienda, diuino iam præcepto sunt astricti, quod nequeunt illi relaxare. Sin uero talibus nouitijs ante factam professionem, monastici patres ita faciunt abeundi copiam, ut non recipiant eos ad professionem faciendam ante decimum octauum ætatis annum, & ergo dant illis optionem (quæ adhuc liberi sunt & in tempore probationis constituti) aut relicta domo cœnobitica redeundi ad seculum, aut expectandi in ipso monasterio id tempus ætatis quæ professionem publicam subeat, non est illud usquequaque improbandum præsertim in his monasterijs ubi grauis est uitæ austeritas & tantus rigor abstinentiæ, ut minor quæ decem & octo annorum ætas, non foret par monastico labori atque oneri perferendo. In quibus au-

Quare in aliorum claustris & cœnobijs, & illam habent (ut accipi) inter cæteras constitutionem, quæ neminem admittit ad suam institutionis monasticæ professionem, nisi decimum octauum ætatis annum fuerit ingressus. Quæ sane constitutio, admodum cõsentanea est illi decreto quod ex registro Gregorij adducit in eplis decretalibus. titulo de regularibus & trãseuntibus ad religionem, ca. qa in insulis, hoc modo. Quia in insulis dura est cõgregatio monachorum pueros in eorum monasterijs, ante decimum octauum annum suscipi prohibemus. Vbi glossa reddens rationem determinatiõis illius ætatis decem & octo annorum, ait, Hoc speciale est, propter asperitatem locorum
Alias

Alias regulare est, q̄ post tempus pubertatis, tam masculi q̄
fœminæ possunt profiteri. Hæc ibi. Tempus autem puberta
tis in masculis assignat̄ decimusquartus ætatis annus, & in fœ
minis, duodecimus. Regulari igit̄ obseruatione (ubi peculia
ris aliqua constitutio, illi generali non derogat) masculus ex
pleto decimoquarto anno, p̄t subire professionē monasticam
ut ex prædicto titulo epistolæ decretaliū, cap. ad nostrā, &
cap. significatū est, satis constat, et fœmina, cōsummato anno
duodecimo. Valeant igit̄ Lutherana placita, q̄ de ætate, qua
subeundū est monasterium, hic effutiunt̄, quoniam sanctioni
bus pontificijs & rectæ rationi, prorsus sunt aduersa.

¶ Non esse expectandā senilem & decrepitam
ætatem, ad subeundum monasticæ uitæ iugū,
ut uult Lutherus. Cap. XXXIII.

T uero quod in postrema sua obiectione, circa
præcedentis capituli mediū posita proponit Lu
therus, de ijs omnibus religiosi sua quidē sen
tentia dimittendis, ut abeant liberi relicta cucul
la & reuertant̄ ad seculū, qui ante sexagesimū
ætatis suæ annū fuerint uitam cœnobicā professi, ridiculum
potius est & insanix proximū, q̄ serio confutandū. Id ipsum
em̄ esset, feruorē adolescentiæ despumantem in libidinem, de
dicare dæmoni & desiderijs huius seculi, ubi tamen uegetius
est naturæ robur, ad ieiunia & cætera monasterij onera feren
da. Senilem uero etatē, effcētā, & uiribus fractā, post expletas
fortasse libidines (quibus ea grandior ætas amplius non est ac
commoda, ob frigescentem ac languescentē naturæ calorē)
dedicare deo, cū ob debilitatem & imbecillitatē ætatis nulla
ferri possent amplius onera monasterij. Certe id ipsum nō est
set caput & caudā offerre deo in sacrificiū (quod tamen domi
nus in Leuitico fieri iubet) sed caput uitij & concupiscentijs
addicere, dedereq; flagitijs, caudā uero (cū florentior ætas in
peccatis est transacta) dedicare deo, & ita quod potissimū est
& optimū, consecrare satanæ, quod uero deterrimū & elan
guidū atq; debile, deo. Non est profecto hæc æqua, nec deo
grata partitio, a quo cū acceperimus omnia, illi nimis & oīa

Leuit. 3

Quid ē ca
put & cau
dā offerre
deo in sa
crificium

hh debemus

LIBER TERTIVS.

Chryso-
stomus II debemus. ¶ Sed & hoc loco audiat beatus Iohannes Chryso-
1. Thessa. 7 stomus, in tertio libro aduersus uituperatores uitæ monastice, hanc improbam sententiã de differenda in senectutem religionis susceptione confutã, his uerbis. Quid ergo? Post matrimoniũ inquiring & liberos, non licebit hanc philosophiam apprehendere, cũ ad senectutem filius peruenerit? Et quis tãdem ille erit, qui polliceat ad extremã nos peruehẽdos esse senectutem? q̄q; cum ad illã peruenerimus, hac in uoluntate & snia perseverabimus? Neq; enim sumus dñi, præstituti ac definiti uitæ nostræ tẽporis, atq; hoc Paulus nos docuit, cũ diceret. Dies dñi sicut fur in nocte, ita ueniet. Neq; rursus in eadẽ semper alacritate propositi, cogitationes nostræ perseverant.

Eccle. 8 Quocirca sapiens quidã admonet dicens. Ne moreris conuerti ad dñm, neq; differas de die in diem, ne forte cum morã trahis, conteraris, atq; in tempore ultionis pereas. Nempe si nihil horũ quoq; incertum esset, ne sic quidẽ liberos nostros differre deberemus, ne tanta detrimenta, q̄ta mox aperiemus, ex dilatione ista paterent. Esset profecto incredibilis amentie & fatuitatis, imo uero summæ immanitatis, si cum iuueni opus esset adiutorio, aduersariusq; uehementer immineret, tunc illum iuberemus quietem agere, mundanisq; immisceri negocijs, ut capi facilius posset. Cum uero uulneribus innumeris confossus iaceret, nullaq; ex parte esset integer, tunc illum ut se erigeret, atq; armaret, hortaremur, iacentem iã & saucium, atq; omnino debilem. Ita sane inquires. Tunc enim & lucra leuior, & dimicatio facilior futura est, iã extinctis uoluptatibus. Quenã tunc dimicatio, quæ pugna erit, cum nullus sit cõpar qui nos prouocet, nullus qui prælio lacessat? Ita profecto, ne coronis quidẽ illustrioribus donabimur. Beatus em̄ (inquit) qui tulit iugum graue ab adolescẽtia sua, sedebit solitarius & tacebit. Hic plane, hic miraculis innumeris est dignus, hic & laudari & beatissimus meretur dici, qui rebelles insanosq; naturales motus ratione frenare perrexit, atq; in ipso impetu tempestatis & turbinis illesam seruarit nauẽ. Hæc Chryso-
Threno. 3 stomus. Qui deinde continuo eiusdem loci progressu latius ostẽdit, ab ineunte statim ætate potius arripiendam esse religionis,

monastice.

monasticæ uiam, cum necdum uitijs imbutus animus, capessendis uirtutibus, habilis est & idoneus, atq; ab subeundum cū hoste antiquo certamen, alacrior, q̄ differendam esse huius uitæ professionem usq; in extremā senectam, ubi totum studiū & tempus consumi tum debeat ad diluenda prioris ætatis peccata, nullumq; ferme suppetat, ad uirtutes comparandas.

¶ Quod autem de uidua non minoris ætatis q̄ sexaginta annos III
 norum, admittenda ut alatur facultatibus ecclesiæ, adducit ex I. Timo. r
 B. Paulo Lutherus in obiectiōe proximi capitis, nihil ad rem suā facit. Nempe alia est ratio eius qui ingreditur religionem monasticā ad ferenda illius onera, ieiunia, uigilias, officiorū ecclesiasticorū celebrationem, uictus parsimoniā, uestium asperitatē & cætera consimilia, ad quæ perferenda, tā sera ætas omnino est inepta & imbecillis, & alia prorsus ratio ipsius uiduæ alendæ opibus ecclesiæ, q̄ ad nulla deputat laboriosa officia ecclesiæ præstāda, nisi forsā ad cōmunia & generalia obsequia qualia sunt, crebra ad deū & quotidiana oratio, non intermissa templi frequentatio, officijq; ecclesiastici assidua auditio, & similia id genus. Cuiusmodi opera exercuisse legit apud Lucā Anna prophetissa, filia Phanuel, uere uiduarum memorabile exēplū. Quinimo uidua illa, de qua Paulus agit apud Timotheū, ut digna haberetur alimonia ecclesiæ, debuit priore ætatis suæ tēpore opera laboriosa exercuisse, & pia in alios officia, non autē post susceptā alimentorū grām, talia exercere. Vidua (inquit) eligat nō minus sexaginta annorū, q̄ fuerit unius uiri uxor, in operibus bonis testimoniū habens, si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorū pedes lauit, si tribulatiōne patientibus subministravit, si omne opus bonū subsecuta est. Ecce actiuosa prioris ætatis obsequia, q̄ præstitisse debuit uidua, anteq̄ facultatibus ecclesiæ aleret. De his uero q̄ post susceptā ab ecclesia alimoniā exhibere debuit officijs, ne unū quidem uerbū prolocutus est Paulus. In subeūdo uero monasterij iugo, cōtra res agitur, nec præteritorū operū ibidem habet ratio, quæ trāsacta sunt in seculo, sed futurorū, quæ in cœnobio non sine graui sarcina & onere sunt peragenda, & quibus explendis ætas idonea atq; accommodata debet adaptari.

LIBER TERTIVS.

III
Pro q̄ tpe
& statu ec-
clesiæ, uis
dua sexa-
gira anno-
rum erat
eligenda
Idem

¶ Veruntamen animauertere non fuerit hic indignum, insti-
tutum illud apostoli de uidua minore natu q̄ sexagenaria, nō
enutrienda emolumentis ecclesiæ, temporarium fuisse, & pro
eo quidem tempore sancitum, quo exiguæ & permodicæ es-
sant facultates ecclesiasticæ, & uidue adolescentiores, propē-
siores erant ad petendam huiusmodi ab ecclesia sustentationē
quæ tamen promissam uoto castiratē non seruabāt, sed pri-
mam fidem (ut ait apostolus) irritā fecerunt. Quocirca cum
postea ecclesia maiore afflueret rerum copia, & facta esset op-
pulentior, spectataq; foret firmior uiduarum iuniorum in pro-
posito castitatis constātia, non fuit incōueniens, uiduas ab ec-
clesia alendas assumi ante annum sexagesimum. ¶ Demum et
id magis ridendum, quod eodem in loco postremæ obiectio-
nis subiicit Lutherus, religiosos scilicet septuagesimo primū
ætatis anno aut octogesimo, in monasteriū recipi debere. Et
plane addubitandum est meo iudicio, serio ne illud proponat
an ioco. Nā si serio id astruere se dicat, prorsus delirare uidei,
& hac esse pulsandus interrogatione, cuiam officio aut labo-
ri monastico idoneus esset septuagenarius aut grandiore æta-
te uir, defectus uiribus & inutilis annis (cui ob decrepitā æta-
tem potius ab alijs esset inseruiendum, q̄ ipse inseruiat officijs
monasterij, cui item potius teriti opus esset bacillo ad senilia
membra fulcienda, q̄ libro ad officium ecclesiasticum explen-
dum, aut ieiunio ad castigandum corpus iam præmortuum,

Septuage-
nariū & o-
ctogenari-
um, nō esse
suscipiendæ
uitę mona-
sticæ ido-
neum,

V ¶ Porro ex hac dilutione haud difficile etiam fuerit responde-
re adhuc uni ratiunculæ, quam tanq̄ appendicem annectit an-
te dictis Lutherus, hoc modo. Nonnulli ante decimum octa-
uum ætatis annum professos absoluunt a uoto religionis, &
liberos abire sinunt & id ratione imbecillitatis corporis, aut
stimulantis libidinis. At nonnullos est inuenire, qui in tricesi-
mo, quadragesimo aut quinquagesimo ætatis anno, tantā ha-
bent imbecillitatem aut libidinis feruorē, sicut alij in decimo-
octauo. Ergo eadem ratione & hos quantacunq; fuerint æta-
te, debent absoluere & dimittere liberos abire, neq; ullum de-
terminare annum quo eos constringent ad uota, sed permitte-
re & statuere, q̄ omnia uota sint tēporalia & libera. Alioquin
sunt crui

sunt crudelissimi & cruentissimi animicidæ. Hæc Lutherus. ^{VI.}
 ¶ Cui paucis satisfaciendum est, ipsum eandem concinere cā-
 tilenam in calce sui operis, quā cecinerat in principio, & ad
 quam tota illius sui de uotis monasticis libri tendit elaboratio
 uota scilicet monastica nō debere esse perpetua, sed solum ad
 tempus, & cum ea libertate, q̄ liceret ab eis reuocare pedem
 cum libitum foret, animoq; uouentis sederet. Sed hoc neq; su-
 is rationibus adhuc effecit, neq; alijs quibuscūq; assequet un-
 q̄. Firmum est enim monasticæ institutionis fundamentum,
 & inoccussum, quod uotorum perennitati & perpetuitati in-
 dimobiliter innititur. Quantum autem ad postremā hāc obie-
 ctiunculam attinet, respondendum est, ipsam debili fulcimē-
 to stabili & prorsus inualido, huic uidelicet, q̄ recte agant il-
 li (si qui uspiam locorum sint tales) qui professos debite uitam
 monachalem & solenni iam uoto astrictos, ante decimum oc-
 tauum ætatis annum propter imbecillitatem corporis aut in-
 festationem libidinis absoluunt a uoto religionis & liberos a
 se dimittunt ut redeant ad seculum. Nā neq; propter eas cau-
 sas geminas neq; aliā quamcūq; id attentare queunt patres
 monastici, ne id quod semel deo legitime dedicatum est, rur-
 sus ad prophanos conuertant usus. Quare nec in quacūq; ma-
 iore ætate propter easdem causas aut alias quascūq; potest
 a rectoribus monasteriorum fieri circa quempiam illa uotoꝝ
 relaxatio, qua postq̄ ipsa deo rite sunt facta, reuocetur ut irrita
 atq; soluantur. Quod enim semel deo consecratum est, non *Leuit. 27*
 potest humano arbitrio illi auferri, & mundanis actibus appli-
 cari. Et id quidem si locum habet in uasis, locis, & uestimētis,
 ecclesiastico usui semel accommodatis, quanto magis habere
 debet locum in templis dei animatis, & uiuis lapidibus & ua-
 sis, per solenne uotum diuino cultui perpetuo dedicatis: quē
 admodum circa libri huius principium, utputa capite quarto
 latius est patefactum. ¶ Sed iam tempus adest ut uela compli-
 cemus, excussis pene omnibus locis, in libro Lutherano de uo-
 tis monasticis inscripto, trutinacionem & examen exposcenti-
 bus. Nā si q̄ reliqui sunt illius operis loci, discussionem exqui-
 rentes, quos hic non attigimus, illi sufficienter per ea que pre-
 senti in-

LIBER TERTIVS.

Totius operis
epilogum
materiam
triū libro-
rum paucis
cōstringēs.

senti in libro adduximus, confutari possunt & elidi. Eniten-
dūq; nobis est summopere, ut repudiatis quibuslibet impuris
& prauis dogmatibus in sinceritate fidei doctrinaeque catholi-
caē, inconculsi permaneamus, profitentes primū, ecclesiasti-
cas sanctiones eā habere vim obligatoriam, ut citra salutis ani-
mæ detrimentum infringi non queant, censentes itidem, ec-
clesiasticum sacerdotium ab ordine laicorum esse omnino di-
reptum, & sacrosanctam eucharistiam in altaris officio con-
secratam, esse uerum & unicum nouæ legis sacrificium, deni-
que sentiētes & uota monastica recte esse instituta, & in totum
uitæ reliquū tempus obligatoria. Vt his & alijs ecclesiæ san-
ctæ traditionibus sacris firmiter inhaerentes, uia nobis pate-
mus ad subeundam demum sanctam ciuitatem Hierusalem,
quæ est sursum mater nostra, ubi est uera, seruitutis omnis ex-
pers, libertas, ubi & ecclesia sanctorum, sine fine triumphans
ubi etiam sincera est religio & immaculata habitantium in
tabernaculo domini, ipsumque perpetuo laudantium. Cui pro
consummato hoc opere, sit laus, honor, & gloria, atque gratia-
rum actio, per æterna secula. Amen,

¶ Expletum est hoc opus cōtra Lutherum, in tres libros dis-
sectum, atque prælo excusum, apud florentissimum Co-
loniēsis Academiae gymnasium. In officina ho-
nesti ciuis PETRI Quentell. Anno ab
incarnatione domini (qui obedientiaē,
pietatis, et religionis est amator)
uicesimoquinto, supra mil-
lesimum & quingen-
tesimum, sexto
Kalendas

Mar-

tias.

